

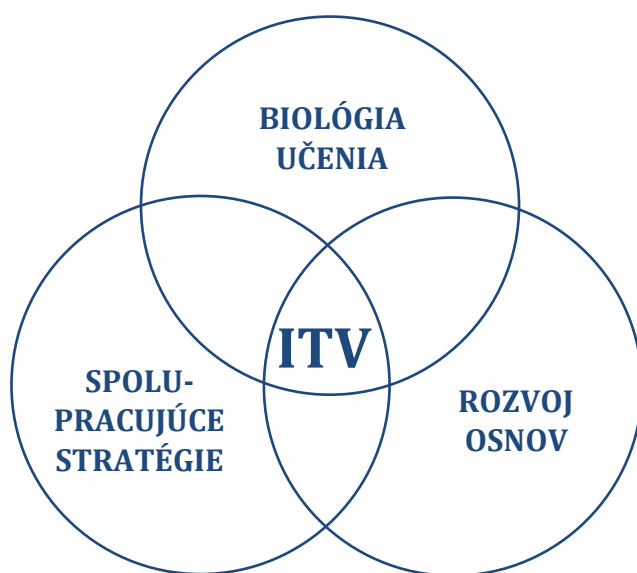
Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku
Základná škola J. A. Komenského v Bratislave

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE

Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu

Zborník príspevkov a tvorivých metodických materiálov
z národnej konferencie

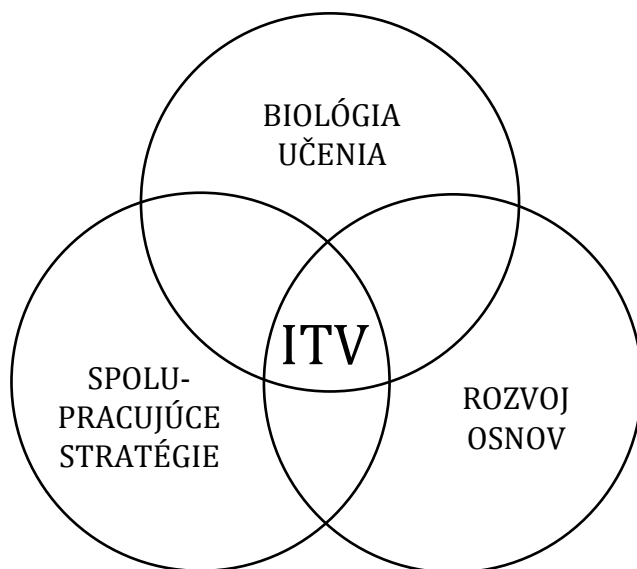
Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku
Základná škola J. A. Komenského v Bratislave

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE

Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu

Zborník príspevkov a tvorivých metodických materiálov
z národnej konferencie ITV

Usporiadateľ:	Ministerstvo školstva Slovenskej republiky Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku Základná škola J. A. Komenského v Bratislave
Obsahový garant:	Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku
Organizačný garant:	OÚ OŠM a TK v Martine, Základná škola J. A. Komenského, Majerníkova 60, Bratislava
Spolupracujúce organizácie:	Kluby ITV na Slovensku, PF UK v Bratislave, FF UK v Bratislave, PF TU Trnava, OÚ OŠ a K Bratislava IV
Editor:	PhDr. Ľubica Bagalová, PaedDr. Zuzanna Vaňová
Odborný konzultant:	PhDr. Ľubica Bagalová, PhDr. Ružena Horylová PhDr. Mária Matulčíková, CSc.
Jazyková úprava:	Mgr. Zuzana Bugáňová
Technický redaktor:	Ing. Dušan Vaňo
ISBN 80-968477-0-8	

O B S A H

ÚVOD - OSLAVA UČENIA S UČITEĽMI	9
<i>ITV V PODMIENKACH HUMANIZÁCIE A DEMOKRATIZÁCIE</i>	<i>13</i>
 I. KAPITOLA ŠIRŠIE SÚVISLOSTI ITV A VÝCHOVNO - VZDELÁVACÍCH PRÍSTUPOV	16
<i>PODOBY ZMYSLUPLNÉHO UČENIA V MODELOCH ALTERNATÍVNYCH ŠKÔL</i>	<i>16</i>
<i>1.1 HUMANISTICKÁ VÝCHOVA</i>	<i>19</i>
<i>1.2 PRÁCA UČITEĽA S TEMPERAMENTAMI</i>	<i>26</i>
<i>1.3 ČO ROBIA S DEŤMI POCHVALY, ODMENY, TRESTY?</i>	<i>31</i>
<i>1.4 PRÍPRAVA ŠTUDENTOV UČITEĽSTVA I. STUPŇA ZŠ K NETRADIČNÉMU SPÔSOBU VYUČOVANIA - TVORIVÁ DIELŇA</i>	<i>33</i>
<i>1.5 KOOPERATÍVNE UČENIE</i>	<i>37</i>
<i>1.6 NIEKTORÉ NOVÉ OBLASTI PRE ITV A PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE</i>	<i>42</i>
<i>1.7 TVORIVÁ DRAMATIKA V ITV</i>	<i>44</i>
<i>1.8 KRESLENIE FORIEM - ROZVOJOVÉ A VÝCHOVNE IMPULZY</i>	<i>47</i>
<i>1.9 ZAVÁDZANIE ZRUČNOSTI „RIEŠENIE PROBLÉMOV“</i>	<i>50</i>
<i>Ako som riešil problémy</i>	<i>54</i>
 II. KAPITOLA SPOLUPRÁCA S RODIČMI	55
<i>2.1 OSLAVA UČENIA S RODIČMI</i>	<i>55</i>
<i>2.2 AHOJ! SOBOTA PLNÁ NÁPADOV</i>	<i>59</i>
<i>2.3 PROJEKTY SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY PRE I. STUPEŇ. ZŠ</i>	<i>65</i>
<i>2.4 RODINNÉ NEDELE</i>	<i>70</i>
<i>2.5 POPOLUDNIE S VIANOCAMI</i>	<i>72</i>
 III. KAPITOLA CELOŠKOLSKÉ A ROČNÍKOVÉ PROJEKTY	75
<i>3.1 TVORIVÁ DIELŇA - PROJEKTUJEM, PROJEKTUJEŠ</i>	<i>75</i>
<i>3.2 ITV V ŠKOLE PODPORUJÚCEJ ZDRAVIE - MODELOVÉ DNI ZDRAVIA</i>	<i>77</i>
<i>3.3 HRADY, ZÁMKY A KAŠTIELE NA SLOVENSKU</i>	<i>79</i>
<i>3.4 ROZPRÁVKOVÝ MUZIK NEPOSLUŠNÉ VAJCE, ALEBO AKO MOŽNO VYTVORIŤ MUZIKÁL</i>	<i>83</i>
<i>3.5 ŽIJEME VO SVETE PLNOM ZVUKOV A CHCEME BYŤ V HARMÓNII S NÍM</i>	<i>91</i>
 IV. KAPITOLA INŠPIRÁCIE ITV PRE 1. A 2. ROČNÍK ZŠ	97
<i>4.1 „AJ JA ROZDÁVAM RADOSŤ“</i>	<i>97</i>
<i>4.2 ROKOM, MAŤKOVÝM A KLINČEKOVÝM KROKOM</i>	<i>103</i>
<i>4.3 VIDEOUKÁŽKA INTEGROVANÝCH BLOKOV NA 1. STUPNI ZŠ - 1. ROČNÍK</i>	<i>109</i>
<i>4.4 ZBER ÚRODY - KOMENTOVANÝ INTEGROVANÝ BLOK</i>	<i>112</i>
<i>4.5 TAJUPLNÁ VÝPRAVA DO KRÁĽOVSTVA ČASU S MACKOM PUSÍKOM</i>	<i>115</i>

4.6 DOMÁCE ZVIERATÁ A ICH MLÁĎATÁ.....	118
4.7 VEVERIČKA UMKA SPOZNÁVA KRÁLA ČASU	122
4.8 DOMČEK, DOMČEK, KTO V TEBE BÝVA?	125
4.9 ODKIAĽ SI PRIŠIEL?	129
Výchova k manželstvu a rodičovstvu - projekt spolupráce s rodičmi	129
4.10 STAVBÁRSKY LEGO - DEŇ.....	136
Využitie učebnej pomôcky Hravá matematika a Lego Dacia v 2. ročníku.....	136
4.11 ŠLABIKÁR PRE POKROČILÝCH	139
Celotriedny projekt pre 2. ročník	139
4.12 CELOROČNÝ PLÁN V 2. ROČNÍKU.....	141
4.13 STROMY - MODELOVÝ BLOK ITV V 2. ROČNÍKU	145
4.14 ZVEDAVKOVA PRVOUKA PRE PRVÝ ROČNÍK ZŠ.....	148
 V. KAPITOLA INŠPIRÁCIE ITV PRE 3. A 4. ROČNÍK ZŠ.....	150
5.1 TAJOMSTVÁ VODY	150
5.2 TREBA NÁM CHRÁNIŤ PRÍRODU?	158
5.3 UČÍM SA, UČÍM TEB A SPOLU SA UČÍME	161
5.4 PRÍRODA OKOLO NÁS AKO JU NEPOZNÁME.....	166
5.5 TÝŽDEŇ SO VČIELKOU MAJOU.....	170
5.6 DOKÁŽEME TO, PRETOŽE SI MYSLÍME, ŽE TO DOKÁŽEME	173
5.7 V RYBNÍKU - INTEGROVANÝ BLOK PRE 4. ROČNÍK.....	179
5.8 SLOVANSKÝ DEŇ.....	182
5.9 SLANGOVÉ SLOVÁ V 4. ROČNÍKU	187
5.10 PRAVEKÝ ŠTVRTOK	192
 VI. KAPITOLA INŠPIRÁCIE ITV PRE II. STUPEŇ ZŠ.....	197
6.1 CESTUJEME ZA POZNANÍM	197
6.2 CESTA SNOV.....	200
6.3 KRAJINNÁ ROZMANITOSŤ VZBUDZUJE ZVEDAVOSŤ AJ KRÁSU ALEBO PREMENY.....	205
6.4 NÁŠ ZAČIATOK - SLOVANIA, AVARI, SAMOVA RÍŠA.....	207
6.5 BRATISLAVA - HLAVNÉ A KORUNOVAČNÉ MESTO.....	210
6.6 NA ZAČIATKU JE VŽDY NÁPAD - A VÝSLEDKOM MÔŽE BYŤ AJ „PERPETUM MOBILE"	213
6.7 PREBÚDZANIE SYNERGIE DEDINY	215
6.8 OD PIESNE K TANCU - HUDOBNÁ VÝCHOVA S PRVKAMI DRAMATICKEJ A POHYBOVEJ VÝCHOVY, 6. ROČNÍK.....	220
 METODICKÁ PRÍLOHA POSTUP TVORENIA KĽÚČOVÉHO UČIVA A APLIKAČNÝCH ÚLOH	222
 <i>Asociácia S. Kovalíkovej VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE NA SLOVENSKU.....</i>	<i>225</i>

ZÁVERY KONFERENCIE ITV	225
<i>ZDRUŽENIE NA PODPORU ALTERNATÍVNYCH PROGRAMOV VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ</i>	<i>228</i>
<i>DEKLARÁCIA O SLOBODE A ZODPOVEDNOSTI VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ V SR - VYDANÁ ZDRUŽENÍM NA PODPORU ALTERNATÍVNYCH PROGRAMOV VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ</i>	<i>230</i>
<i>VÝCHOVA A VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE</i>	<i>233</i>
<i>Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu</i>	<i>233</i>

ÚVOD - OSLAVA UČENIA S UČITEĽMI

„ Ostatní vidia to, čo je a pýtajú sa prečo.
My vidíme to, čo by mohlo byť a pýtame sa, prečo nie? "

Tradícia celonárodných stretnutí ITV

Celoslovenské stretnutia a konferencie ITV, ktoré už majú tradíciu v živote **Asociácie S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku (ASK)**, sú od samého začiatku svojou podnetnosťou a tvorivosťou skutočnými oslavami učenia s učiteľmi. ASK vznikla v roku 1992 z iniciatívy tvorivých pedagógov, usilujúcich sa o humanizáciu a demokratizáciu vzdelávania ako mimovládna vzdelávacia organizácia. Odborne garantuje a podporuje rozširovanie alternatívneho humanisticky orientovaného edukačného modelu **integrovaného tematického vyučovania (ITV)**. Spája ľudí, ktorí si uvedomujú naliehavosť slobody a zodpovednosti vo výchove a vzdelávaní. Stále viac pedagógov - novátorov kráča cestou zmeny. Dnes už ASK združuje viac ako tristoosemdesiat pedagógov a ďalších priaznivcov v dvadsiatich siedmich regionálnych vzdelávacích kluboch ITV na Slovensku.

Edukačný model ITV

Humanistický edukačný model ITV vychádza z biológie učenia posledných desaťročí, na základe ktorých sa v školských triedach vytvárajú podmienky pre efektívne učenie. Deti získavajú nielen vedomosti, ale rozvíja sa aj ich osobnosť.

- Zmysluplné **celostné vyučovanie** prepojené s realitou stavia na priamych zážitkoch z reálneho sveta - **byť tam**.
- ITV poskytuje **možnosť výberu spôsobu osvojenia učiva** (aplikačné úlohy) vzhľadom na individuálne danosti dieťaťa, čím zvyšuje ich školskú úspešnosť.
- Moderné vyučovacie stratégie rozvíjajú **tvorivosť, komunikačné zručnosti, kritické myslenie, zručnosti riešenia problémov a spolupráce**.
- **Inovácie kurikula** a hľadanie efektívneho spôsobu osvojovania učiva poskytujú **možnosti výberu vlastnej vzdelávacej cesty**.
- **Rozvoj osobnosti dieťaťa** podnecuje podporujúca sociálna klíma a výchova zameraná na rozvíjanie **Životných zručností - spolupráca, priateľstvo, zodpovednosť, snaha, flexibilita...**
- ITV vedie deti k prevzatiu primeranej časti **zodpovednosti za učenie**.
- **Prepracovaný systém práce s celoživotnými pravidlami a sociálnymi zručnosťami**, ktorý učiteľ ITV používa, vytvára v triede podmienky pre efektívne učenie, atmosféru dôvery a úcty.

ITV vzniklo roku 1982 v USA v autorskej dielni Susan Kovalikovej v spolupráci s Karen Olsenovou. Rozširuje sa aj do Kanady a ďalších krajín Európy. V USA je zapísaný v *Katalógu modelov školských reforiem*, vypracovanom The Northwest Regional Educational Laboratory (NWREL), v spolupráci s The Education Commision of the States. Pre jeho otvorenosť je tvorivo rozvíjaný a modifikovaný v našich podmienkach za odbornej garancie certifikovaných lektorov ASK. Model sa zavádza postupne v piatich úrovniach. Jeho úplné zavedenie trvá 5 až 7 rokov.

Model preukázal svoju životaschopnosť v podmienkach slovenského školského systému a v súčasnosti je najrozšírenejším alternatívnym programom na ZŠ na Slovensku.

Poslanie ASK

*Zmena určite nie je v našich podmienkach ľahká. Pre vytvorenie modelu demokratickej spoločnosti v školskej triede je potrebná **príprava učiteľov**, zameraná na:*

- stimuláciu rozvoja osobnosti dieťaťa, jeho tvorivosti a samostatného kritického myslenia,
- rozvoj zručností pozitívneho riadenia triedy,
- využívanie spolupracujúcich stratégií,
- prípravu zmysluplných vyučovacích projektov.

*Ide o stratégie, metódy a zručnosti, ktoré ani v súčasnosti nie sú rozvíjané v dostatočnej miere. Pre zavádzanie inovačných programov vo výchove a vzdelávaní sú však mimoriadne dôležité. Toto poznanie sa premieta aj do **vízie ASK**:*

- **VYTVORIŤ V TRIEDACH A ŠKOLÁCH SPOLUPRACUJÚCE SPOLOČENSTVO, KDE SA USKUTOČŇUJE ZMYSLUPLNÉ UČENIE S MOŽNOSŤOU VÝBERU A ROZVÍJA SA CELÁ OSOBNOSŤ DIEŤAŤA.**

Dlhodobá odborná a morálna podpora fungujúceho spoločenstva

*Ako vyplynulo aj z prieskumu potrieb, pedagógovia — novátori potrebujú najmä: **dlhodobú odbornú podporu** - sústavné vzdelávanie v inovačných metódach - tréningy, vytvorenie fóra pre výmenu skúseností v inovačných edukačných postupoch, vydávanie metodických materiálov, časopisu a preklady kníh.*

*Pri rozvíjaní ITV pomáha podpora Ministerstva školstva, gestora tvorivých konferencií ITV, spolupráca ASK s mimovládnyimi organizáciami zaoberajúcimi sa rozvojom ľudských zdrojov na Slovensku i v zahraničí, spolupráca so ŠPÚ, s vysokými školami, MO a MC. Svedčí o tom aj ocenenie prínosu Susan Kovalikovej pre rozvoj slovenského školstva ministrom školstva 19. septembra 1999 na konferencii ITV - *Výchova a vzdelávanie pre 21. storočie, Veľkou medailou sv. Gorazda*. Sr. Patt Walsh, dlhoročná vysokoškolská učiteľka a lektorka (ktorá často pôsobila na Slovensku), bola ocenená *Malou medailou sv. Gorazda*. Ich prácu s vysokoškolskými študentmi ocenila *Pamätnou medailou* aj Trnavská Univerzita.*

Výsledky činnosti spoločenstva

- *Uskutočňovanie humanistických a demokratických zmien v školských triedach*
- *Odborná podpora inovácií kurikula*
- *Realizovanie pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania - doteraz sa ho zúčastnilo viac ako **7 400 účastníkov** na aktivitách akreditovaných MŠ SR*
- *Obsahová garancia špecializačno-inovačného štúdia ITV; v spolupráci s VŠ ho ukončilo 320 učiteľov*
- *Uskutočňovanie celonárodných konferencií, seminárov a tréningov*
- *Vydanie 3 metodických publikácií z vlastnej tvorby, preklad 3 monografií o ITV*
- *Vydávanie časopisu **EDUKO***
- *Úspešná realizácia dlhodobých projektov v spolupráci s **Open Society Foundation, British Council, PHARE, Socrates, NPOA a NOS**, spolupráca s univerzitnými katedrami, viacerými slovenskými a zahraničnými vzdelávacími inštitúciami.*

- Asociácia bola tiež iniciátorom a jej členovia tvorcami základných dokumentov *Združenia na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní na Slovensku*, ktoré sa hlási k európskym snahám o vytvorenie podmienok pre uplatnenie **slobody a zodpovednosti vo vzdelávaní**.

Delenie sa o skúsenosti na konferenciách

*Konferencie a s nimi spojené tvorivé dielne, pedagogické majstrovstvo lektorov a osobné nadšenie zúčastnených sú významným prostriedkom podpory fungujúceho spoločenstva. Medzi najvýznamnejšie konferencie patria Rozvoj tvorivosti v integrovanom tematickom vyučovaní (1998), Výchova a vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku (1999). Sprístupňujú odborné pedagogické poznatky a skúsenosti novátorskej pedagogickej praxe širokej pedagogickej verejnosti, rozvíjajú odbornosť a tvorivosť pedagógov. Dôležitosť súčasnej (október 2000, Martin) podčiarkuje aj jej význam pre vnútorný život ASK, pretože je tiež miestom získavania trénerských skúseností lektorov a modelových učiteľov z klubov ITV, ktorí sú zapojení do **procesu certifikácie**.*

*Zborník príspevkov z konferencie a tvorivých dielní - **Výchova a vzdelávanie pre 21. st. na Slovensku, Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu** nemá len informatívny charakter, ale zároveň približuje metodické postupy zavádzania jednotlivých úrovní ITV (najmä 2. a 3., pozri interný materiál ASK - Kovaliková, S., Olsenová, K.: Postupnosť zavádzania ITV v triede) a stáva sa tak zdrojom inšpirácií pre prácu v triedach. Obsahuje tiež pedagogické podnety z tvorivých dielní učiteľov, ktorí sa zaoberajú inými alternatívami. Veríme, že vás bohatstvo pedagogických prístupov obohatí a podporí vo vašej náročnej novátorskej a tvorivej práci s deťmi. V príspevkoch sa väčšinou prelínajú a dopĺňajú dva prístupy - pohľad učiteľa, aplikujúceho teóriu ITV v praxi školskej triedy, a pohľad trénera ITV, opisujúci jednotlivé body programu dielne z trénerskeho hľadiska.*

Ako sa orientovať v texte zborníka

***Úvod** približuje problematiku ITV a činnosť ASK. Pokračuje príhovorom Mgr. Daniely Jančovej, riaditeľky odboru základných škôl MŠ Slovenskej republiky - **ITV v podmienkach humanizácie a demokratizácie**.*

***I. kapitola** prináša niektoré pohľady na **širšie súvislosti ITV a používané výchovno-vzdelávacie prístupy** - osvetlenie podstaty humanistickej výchovy, rozvojové, spôsoby zmysluplného učenia v modeloch alternatívnych škôl a prácu učiteľa s temperamentami, dosiahnutie dokonalého zvládnutia na báze vnútornej motivácie, nemanipulatívne spôsoby hodnotenia, metódy výcviku písania, kooperatívneho učenia, výchovné impulzy kreslenia foriem, inšpirácie tvorivej dramatiky, ekologické námety pre projektové vyučovanie a metodické postupy riešenia problémov na I. stupni ZŠ.*

***II. kapitola** je venovaná **spolupráci s rodičmi**. Slávnosti (oslavy) učenia umožňujú rodičom zažiť a lepšie pochopiť vyučovacie stratégie ITV. Pre deti je to príležitosť prezentovať, ako si osvojili kľúčové učivo a ako ho dokážu používať. Oslavy učenia sú cenným prostriedkom vytvárania vzájomne sa podporujúceho spoločenstva rodičov, detí a učiteľov.*

***III. kapitola** poskytuje metodický materiál o tvorbe projektov, námety na **celoškolské a ročníkové projekty pre I. a II. stupeň ZŠ**, ktoré sú dôležitým prostriedkom postupnej aplikácie ITV. Umožňujú integráciu všetkých predmetov, široké zapojenie a spoluprácu žiakov, učiteľov i rodičov.*

***IV. kapitola** obsahuje **inšpirácie ITV pre 1. a 2. ročník ZŠ**. Celostnosť a objavnosť poznávania, integrácia vyučovacích predmetov, inovácie kurikula, prepojenie vyučovania s okolitým reálnym svetom, rozvoj sociálnych zručností detí a tvorivosti sú základom *vyučovacích blokov, dní, týždenných až celoročných projektov - celoročných tém*.*

Podobný charakter má **V. kapitola** obsahujúca **metodické spracovanie blokov a integrovaných dní pre 3. a 4. ročník ZŠ**. Skutočnosť, že sa všetky deti neučia tým istým spôsobom, je všeobecne známa. Prostredníctvom aplikačných úloh deti majú možnosť výberu spôsobu učenia, aj spôsobu prezentácie jeho zvládnutia. Možnosť výberu sa uskutočňuje aj v ďalších oblastiach - zapojenie do projektov, organizácia života v triede, vyučovacieho času...

V **VI. kapitole - Inšpirácie ITV pre II. stupeň ZŠ**, tak ako aj v predchádzajúcich dvoch kapitolách, formulácie kľúčového učiva (viac pojmového ako faktografického) a aplikačných úloh vytvorených s použitím Gardnerovej teórie viacnásobných (mnohopočetných) inteligencií a Bloomovej taxonómie poznávacích cieľov (charakteristické pre 3. úroveň zavádzania ITV), ukazujú cestu rastu školskej úspešnosti žiakov. Prepojenie učenia s reálnym životom, „výskumné cesty“ (exkurzie) na blízke miesta spojené s učivom ešte pred jeho preberaním, návšteva odborníkov v triede, posilňujú vnútornú poznávaciu motiváciu.

Zborník obohacuje metodická príloha Tvorba kľúčového učiva a aplikačných úloh pre vyššie úrovne zavádzania ITV.

V závere zborník prináša Závery konferencie ITV - Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu, informácie o Združení na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní na Slovensku s príhovorom PhDr. Márie Matulčíkovej, CSc., Deklaráciu o slobode a zodpovednosti vo vzdelávaní.

Vďaka tvorivosti a nadšeniu učiteľov, postupne podporovaných pedagogickou teóriou a výskumom, sa na Slovensku po roku 1989, v zložitých podmienkach, vytvára širší priestor pre inovácie vo výchovno-vzdelávacom procese. Jedným z prostriedkov uskutočňovania systémovej zmeny je aj Integrované tematické vyučovanie.

Pod'akovanie patrí všetkým pedagógom, vedúcim pracovníkom a manažérom vzdelávania, lektorom a modelovým učiteľom, rodičom a ďalším podporovateľom, ktorí sa snažia v škole vytvoriť podporujúcu sociálnu klímu pre zmysluplné učenie.

Skúsenosti nám ukazujú, že je dôležité, aby postupný proces vychádzal z iniciatívy zdola - zo škôl. Významné zmeny sa však udejú, len keď dochádza k zmene systému na všetkých úrovniach súčasne, keď sa iniciatívy zdola a zhora spájajú v bode prospešnej spolupráce.

„ Teraz máme šancu snažiť sa získať čo najlepšie vedomosti o procesoch učenia a rozhodnúť sa, že menej než to najlepšie je neprijateľné. Musíme veriť, že máme silu urobiť zmenu v prospech nás všetkých. ”

(S. Kovaliková)

PhDr. Ľubica Bagalová, RNDr. Tatiana Piovarčiová

Dňa 16. septembra 1999 sa uskutočnila inšpiratívna celonárodná konferencia s tvorivými dielňami pre 250 účastníkov o cieľoch edukačného procesu v 21. storočí.

V strede autorka - Susan Kovaliková

ITV V PODMIENKACH HUMANIZÁCIE A DEMOKRATIZÁCIE

Mgr. Daniela Jančová, riaditeľka odboru ZŠ, ZUŠ a MŠ Ministerstva školstva Slovenskej republiky

Celá slovenská spoločnosť, teda aj slovenské školstvo prechádza procesom transformácie od centralistického spoločenského a jednotného školského systému k demokratickému diverzifikovanému a humánnemu školskému systému.

Humanizácia a demokratizácia výchovno-vzdelávacieho procesu sú východiskovými zásadami transformačného procesu. Cieľom humanizácie je formovanie človeka tvorivého, slobodného, iniciatívneho s kvalitnými morálnymi vlastnosťami. Demokratizáciou sa orientuje rozvoj osobnosti každého jednotlivca tak, aby sa spájala jeho individuálna sloboda s mravným poriadkom a spoločenskými potrebami za jeho aktívnej účasti.

Do tohto procesu sa aktívne zapojila aj Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku svojim experimentálnym overovaním modelu integrovaného tematického vyučovania.

Počas overovania tohoto modelu na ZŠ J. A. Komenského na Majerníkovej ulici v Bratislave sa Asociácii S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku podarilo vytvoriť vzdelávacie centrum, zapojiť do projektu ITV viac ako 300 škôl a vytvoriť sieť klubov, ktoré podporujú humanistické, demokratizačné prvky vo výchovno-vzdelávacom procese.

Členovia tejto asociácie sú zapojení do práce expertných skupín vytvorených Ministerstvom školstva SR, ktorých úlohou je spracovať pripomienky z verejnej diskusie k Miléniu (Návrh Koncepcie rozvoja výchovy a vzdelávania).

Pozitívnym počínom prívržencov integrovaného tematického vyučovania je realizácia projektov prostredníctvom medzinárodných grantov, získanie akreditácií Ministerstva školstva SR na vytvorenie študijných programov, organizovanie celonárodných konferencií s medzinárodnou účasťou.

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky pozitívne hodnotí a podporuje iniciatívu učiteľov usilujúcich sa o humanizáciu a demokratizáciu výchovy a vzdelávania na Slovensku.

Činnosť asociácie vníma ako aktívnu účasť prívržencov integrovaného tematického vyučovania na skvalitňovaní práce pedagógov, vnášaní ducha tvorivosti do škôl, kde pedagóg neustrnul, ale vzdeláva sa s cieľom podporovať prosociálnu výchovu a vzdelávanie detí k demokratickým a všeludským hodnotám.

*Riaditeľka odboru základných škôl MŠ SR Mgr. Daniela Jančová
prednáša svoj príspevok pri otvorení konferencie*

*Žiaci a učitelia škôl z Turca v otváracom programe konferencie prezentovali
efektívne vyučovanie podľa ITV.*

*Tvorivé dielne počas konferencie boli miestom tvorivého, zážitkového učenia
a vzájomnej výmeny skúsenosti učiteľov novátorov*

I. KAPITOLA

ŠIRŠIE SÚVISLOSTI ITV

A VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍCH PRÍSTUPOV

Edukčný model ITV je charakteristický zmysluplným hľadaním súvislostí, celostným pohľadom na svet a úzkym prepojením s reálnym životom. Nasledujúce príspevky prinášajú niektoré pohľady na širšie súvislosti ITV, používané výchovno-vzdelávacie prístupy a ich chápanie v kontexte humanistickej výchovy.

PODOBY ZMYSLUPLNÉHO UČENIA V MODELOCH ALTERNATÍVNYCH ŠKÔL

Príhovor na konferencii

PhDr. Mária Matulčíková, CSc. Združenie na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní. Bratislava

Vážení prítomní, dámy a páni,

dovoľte mi, aby som Vás pozdravila v mene Združenia na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní, kolegýň a kolegov, ktorí vo svojej práci uskutočňujú iné alternatívne vzdelávacie a špeciálno-pedagogické programy, najmä pedagogiku M. Montessoriovej, waldorfskú pedagogiku, Freinetovskú pedagogiku, projekty Škola hrou, regionálnu výchovu, myšlienky konstruktivismu a sociokonstruktivismu, otvoreného vyučovania a pod.

Chcela by som Vám tlmočiť predovšetkým podporu a uznanie vo Vašom úsilí hľadať a uskutočňovať to najlepšie pre dieťa, jeho vývin a výchovu.

V názve našej spoločnej konferencie „**Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu**“ je vložená moderne poňatá myšlienka, ktorá zamestáva a zamestnávala srdcia a mysle zanietených ľudí najmenej 100 rokov. Práve toľko rokov majú dejiny reformnej pedagogiky a hnutia alternatívnych škôl.

Práve toľko rokov sa učitelia, lekári a umelci usilovali nájsť hlavnú silu učenia, pochopiť a využiť zázračnú silu ľahkého, hravého, ale aj efektívneho a kvalitného učenia sa dieťaťa.

Ak by sme sa na myšlienku zmysluplného učenia pozreli z hľadiska prístupov a názorov autorov a pokračovateľov reformných a „alternatívnych“ škôl, objavili by sme rozmanité myšlienky a teórie a označenia: **učenie sa zo skúsenosti, zážitkové** (experienciálne učenie sa), „priama skúsenosť“ s vecami, „byť pri tom“, „normalizujúce prostredie“, učiť sa činnosťou, tlačiareň, ateliéry, centrá aktivity, výlety a exkurzie, korešpondencia škôl, cesty, projekty.

Pokiaľ si aj vy myslíte, že ruka v ruku s takýmto učením idú zaujímavé a prítiažlivé činnosti, objavné poznávanie, riešenie divergentných úloh, návrat k umeleckým činnostiam, starým remeslám a tradíciám, je to najozaj tak. **Vnútornú motiváciu**, radosť z poznávania, krásu, zaujímavosť vlastnej učebnej činnosti, spolupatričnosť ľudí, ktorí sa učia, toto všetko sa alternatívne školy snažia využiť ako základný a najdôležitejší motív života a práce.

Ďalšou spoločnou myšlienkou alternatívnych programov vo vzdelávaní je **celostné** (holistické) poznávanie sveta, poznávanie v súvislostiach. V jednotlivých alternatívnych programoch má tento základný pedagogický princíp rozličnú podobu. V integrovanom tematickom vyučovaní je táto myšlienka podrobne rozpracovaná a učitelia ju poznajú z každodennej práce tvorby a uskutočňovania celoročnej témy. Netreba zdôrazňovať, že celostné poznávanie sveta ide ruka v ruku s konkrétnymi skúsenosťami dieťaťa a čím je dieťa mladšie, tým dôležitejšie je vychádzať z miesta, na ktorom žije, a ktoré dôverne pozná.

V pedagogike Márie Montessoriovej dostala táto myšlienka podobu **konceptie kozmickej výchovy**, a treba povedať, že tento koncept má (napriek zvláštnemu názvu) silný kresťansko-náboženský základ. Konceptia kozmickej výchovy v podstate znamená, že v istom veku má byť ponúknutý didaktický materiál (texty) a sprístupnené poznanie všeobecnej prepojenosti sveta ľudí, rastlínstva a zvieratstva, planéty Zeme, nad ktorými láskavo bdejú duchovné hierarchie. Každé jednotlivé dieťa, ľudstvo ako celok a s ním celá zem sa vyvíjajú podľa božieho plánu. Človeku náleží v systéme stvorenstva významné miesto. Má spoznávať zákonitosti božieho plánu a zdokonaľovať sa v schopnosti viesť svoj život v súlade s nimi, pociťovať a niesť zodpovednosť za prírodu a svojich blízkych, prekonať sám seba.

Koncept kozmickej výchovy v plnom zmysle tohto slova sa uplatňuje v pedagogickej práci s 12 ročnými a staršími žiakmi. Zo zahraničnej literatúry sú známe didaktické (akoby modelové) texty prírodovedného a spoločensko-historického zamerania, napr. o dokonalosti kolobehu života lososov, život pri Níle v časoch egyptskej ríše (Mária Montessoriová, Mário Montessori).

Vo **waldorfskej pedagogike** je rovnako prítomná myšlienka božieho plánu, aj keď tento termín vôbec nepoužíva a učitelia sa usilujú poskytovať svetonázorovo nezaťažené vyučovanie. Metodika vyučovania počíta s paralelami vývinu ľudstva a individuálneho vývinu dieťaťa (ako príklad stačí uviesť, že sa deti učia písať a čítať takým spôsobom, ako k tejto zručnosti dospelo ľudstvo, z obrazov). Rovnako, aj v tejto pedagogickej koncepcii, človek je ponímaný ako súčasť univerza a ako subjekt s dôležitým poslaním.

Obsah základného vzdelania je koncipovaný tak, aby absolvent 8. ročníka získal celkový obraz o svete, do ktorého má (ak nemôže ďalej študovať) vstúpiť. Veľká časť vyučovania prebieha v epochách (koncentricky), starší žiaci riešia projekty, stredoškólači cestujú a majú rôzne praxe. Teória výučby (vrátane otázok tvorby obsahu) má prepracované gnozeologické základy a duchovno-vedný základ, poskytuje širší pohľad na všetky stránky života človeka než ponúka klasická veda.

Iba pre zaujímavosť uvedieme, že žiaci, ktorí sa v náuke o rastlinách učia napr. o púpave, kreslia ju celú, aj s koreňom, pozorujú a následne kreslia jej podobu vo dne i v noci.

Veľmi dôležitou spoločnou črtou jednotlivých alternatív sú **vývinové štádiá**, inými slovami poznanie obdobi v ktorých sa rozvíja ľudský mozog a celá osobnosť. Tým, že ich učiteľ vopred pozná, môže dokonalejšie naplánovať učivo, ktoré sa potom, v danom štádiu, dieťa naučí mimoriadne efektívne. Takýmito teóriami disponujú snáď všetky známe modely alternatívnych škôl. Z Piagetovej teórie vychádza konštruktivizmus a sociokonštruktivizmus (známe je jeho uplatnenie v projekte Orava), z pedagogiky M. Montessoriovej sú to známe dôkladne pozorované a diagnostikované **senzitívne obdobia**. Tie predstavujú potenciál mimoriadnej efektívnosti učebného procesu a je úlohou učiteľa správne ich identifikovať a ponúknuť príslušný didaktický materiál. Aby nastal ten zázračný jav, že si dieťa bude rozvíjať danú schopnosť „prirodzene a ľahko, tak ako človek dýcha“.

Vo waldorfskej pedagogike sú základnou vývinovou orientáciou **charakteristiky sedemročí**. Zmeny, ktoré sa v ich rámci uskutočňujú, určujú pedagogické krédo a princíp vzťahu učiteľa a žiaka. Pre obdobie 0-7 je krédom **dobro sveta**, pedagogickým princípom **vzor a napodobňovanie**. V 2. sedemročí pedagogickú prácu určuje **krása sveta** ako krédo a **autorita a nasledovanie** ako princíp vzťahu učiteľa a žiaka. Tretie sedemročie, ktoré predstavuje možný a reálny vstup do života, je určované pedagogickým krédom **pravda sveta** a princípom **sloboda činnej lásky**. Základné ladenie sedemročí je určujúcim kritériom uplatňovania špecifických vyučovacích a výchovných stratégií. Napr. v predškolskom veku sa odporúča deťom čítať klasické kresťanské rozprávky. Predpokladá sa, že morálne hodnoty, vložené do symboliky a obrazov rozprávky, dieťa ľahko prijme do hĺbky svojej psychiky. Neskôr, keď dieťa dozreje aj intelektuálne, bude schopné uvažovať o ideáloch a hodnotách, ktoré už má „zažitú v sebe“. Vnútorňý zážitok sa tak prepracuje na vedomý zdroj sily morálne konať v dospelosti. Na rozdiel od tejto

pedagogiky sa v montessoriovskej pedagogike rozprávky nepestujú, M. Montessoriová ich považovala za nevedecké.

Ďalší zaujímavý rozdiel v náhľadoch na pedagogické otázky je napr. chápanie autority. Vo waldorfskej pedagogike sa autorita dospelého považuje za vývinovú potrebu dieťaťa, minimálne do 9. roku veku, čo prakticky nemožno zosúladiť ani s modernou teóriou logických dôsledkov správania (R. Dreikurs, L. Grey), ani so sociokonštruktivismom.

S rozmanitosťou a rôznorodosťou by sme sa stretli aj pri štúdiu konkrétnej podoby **princípu individuálneho** (resp. individualizovaného) **prístupu** k dieťaťu. V pedagogike M. Montessoriovej je individualizácia prakticky najdokonalejšia. Dieťa si vyberá učebné činnosti, didaktický materiál, s ktorým manipuluje, na ktorom sa učí. V modeli ITV poznáme a využívame Gardnerovu typológiu inteligencií a tiež typológiu štýlov učenia.

Vo waldorfskej pedagogike je nepochybne najzaujímavejšia temperamentová typológia a jej teoretické zdôvodnenie.

Vážení prítomní,

uviedla som iba niekoľko z množstva pedagogických myšlienok, ktoré by mohli spájať ľudí, činných v alternatívnych pedagogických programoch. Chcela som Vás týmto podnietiť k ďalšiemu štúdiu v rámci vlastnej alternatívy, ale aj k pedagogickému obohacovaniu sa štúdiom iných modelov. Je to jedna z ciest hľadania krásy poznania, krásy stretnutí s ľuďmi, ktorí sú pedagogicky iní, a predsa v láske k deťom a v práci, ktorú konajú v prospech detí a pre ne - rovnakí.

1.1 HUMANISTICKÁ VÝCHOVA

Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.

Pedagogická fakulta Univerzity J. A. Komenského,
Bratislava

Príspevok podáva prehľad o problémoch koncepcií humanizácie výchovy. V úvode sa vymedzujú základné pojmy a definuje sa základný paradox medzi výkonnou školou a školou pozitívneho prežívania. Kritika tradičnej školy smeruje najmä k jej direktívnosti a memorovaniu. Návrhy novej, humánnej školy vychádzajú z modelu tvorivo - humanistickej výchovy, z teórií C. Rogersa, A. Maslowa, A. Combsa, D. Golemana, kde práve tvorivosť, city a rozvíjanie motivácie tvoria základ pre prepojenie výkonnosti a pozitívneho prežívania.

Kľúčové slová: **humanizácia, výchova, učiteľ, tvorivosť, prežívanie, výkon, koncepcie**

Úvod: Celý moderný pedagogický svet (a nielen pedagogický) dnes hľadá riešenia, ako zlepšiť výchovu a vzdelávanie (edukáciu) človeka. Ako ho pripraviť pre nepredvídateľné zmeny nového tisícročia. Ukázalo sa, že pragmatické koncepcie výchovy s ich orientáciou na špecializáciu devalvujú komplexnosť a integritu osobnosti a výchova namiesto poľudštenia človeka vychovávala (a vychováva) človeka - prívěsok stroja, človeka otroka profesie. Všeobecno-vzdelávacie koncepcie, vrátane scientistických, kognitivistických koncepcií zlyhali na tom, že človek síce sa stal vzdelaným, informovaným, ale nie dobrým, ba ani nie múdrom v metakognitívnom zmysle tohto slova. Preto vznikli a neustále vznikajú novšie koncepcie výchovy a hľadajú najmä ako zlepšiť afektívnu sféru osobností, jej emocionálnu inteligenciu, nonkognitívne oblasti, jej etiku, mravnosť, jej kompetencie pre stresový, záťažový a konfliktný život XXI. storočia.

Humanistická edukácia vyslovuje krédo, že je protipólom technologických prístupov k edukácii. Vyslovuje kardinálne presvedčenie humanistickej výchovy: dať dieťaťu (žiakovi) možnosť voľby. Kardinálnym princípom komunikácie je: hovoriť pravdu, byť otvoreným, úprimným, hovoriť o reálnych situáciách a problémoch života. Podporovať orientáciu v pozitívnych ľudských hodnotách.

V histórii sa vypracovali tri interpretácie učenia sa: *behaviorálne teórie, informačné procesy a iné kognitívne teórie* a *humanistický prístup* k edukácii a učeniu sa. Od týchto teoretických (konceptných) orientácií sa odvodzujú základné diferencie v prístupe k učeniu a výchove, k výskumu a interpretácii dát. **Behaviorálne teórie** sú založené na pozorovateľnom správaní na vstupe a výstupe (stimul a reakcia), teda sleduje sa najmä vplyv externého prostredia na výchovu a učenie sa človeka. **Kognitívne teórie a teórie informačných procesov** sú založené na špekuláciách o tom, čo sa deje v mysli žiaka, keď kóduje a dekoduje informácie, keď prijíma, ukladá a využíva informácie, keď rieši problémy. **Humanistickí edukátori** sa zaujímajú o to, ako afektívne (emocionálne a interpersonálne) aspekty správania ovplyvňujú učenie.

V triede sa ale nedajú oddeľovať jednotlivé prístupy; učiteľ musí dbať o rozvoj kognitívny, emocionálny aj psychomotorický a k tomu musí využívať rozličné metódy a postupy. Ale na základe špeciálneho poznania spôsobov a metód učenia sa učiteľ by mal pomôcť pri tvorbe individuálnych plánov napr. aj v oblasti postojov, citovej, hodnotovej, nielen v matematike či gramatike. Využívajú sa pritom metódy posilňovania, spätnej väzby, modelovania, tvarovania, enkódovania, spôsoby zlepšovania zapamätania, analytických procesov, plánovania, riešenia problémov, tvorivosti, heuristiky.

V 50-tych rokoch v USA prevládala *behaviorálny Skinnerovský prístup* k učeniu, kde sa krok za krokom skúmala a uplatňovala technológia učenia s posilňovaním pozitívnych reakcií. Ale začiatok 60-tych rokov, najmä vojna vo Vietname, ale aj prvý ruský kozmonaut, potom mohutné demonštrácie za ľudské práva na

celom svete a iné okolnosti spôsobili, že sa začala obviňovať výchova a školské systémy. Advokáti *humanistickej edukácie* argumentovali, že behavioristi a kognitivistu tendujú k dehumanizácii výchovy.

❖ *Základné pojmy:*

„**Humanizmus** v širšom zmysle je historicky sa meniaci sústav názorov, uznávajúci a zdôrazňujúci hodnotu človeka ako osobnosti, jeho právo na slobodu, šťastie, rozvoj a uplatnenie jeho síl a schopností; je to úsilie o ľudskosť a ľudskú dôstojnosť životných podmienok človeka; je to aj posudzovanie spoločenských inštitúcií z hľadiska blaha človeka; je to úsilie o to, aby princípy spravodlivosti, rovnosti a ľudskosti sa stali normami vzťahov medzi ľuďmi v osobnom a spoločenskom živote" (1985, str. 870).

„**Humanizmus** je orientácia na hodnotu človeka, jeho práva na šťastie, slobodu, osobný rozvoj a uplatnenie; širšie je to láska k človeku" (Hartl, P. 1993, str. 65). „**Výchovu** chápeme ako cieľavedomé, odborné rozvíjanie psychických funkcií a procesov osobnosti" (Zelina, M. 1996, str. 19).

Humanistická pedagogika je pedagogikou, ktorá nadväzuje na myšlienky humanizmu a dnes sa spája najmä s autormi humanistickej psychológie, akými boli C. Rogers, A. Maslow, A. Combs a iní. „Humanistická pedagogika smeruje k prirodzenej a menej násilnej výchove, autenticite a seberealizácii človeka. Zmenami prechádza najmä pedagogický vzťah, ktorý je zo strany učiteľa menej direktívny a predpokladá vzájomné pochopenie a rešpektovanie. Humanizácia vzdelávania (a výchovy) je potom aktívny tvorivý proces kultivácie celoživotnej vzdelávacej cesty človeka, smerujúcej k hľadaniu ľudskej identity" (Pracha, J., Walterová, E., Mare, J., 1995, str. 79).

Výchova je zámerná činnosť vychovávateľa, ktorá na základe vzájomného vzťahu vychovávaného a vychováväjúceho umožňuje vychovávanému aktivizovať rozvoj vlastnej osobnosti v prospech seba aj spoločnosti. Takéto poňatie výchovy je humanistické aj osobnostné. Humanizmus je náboženstvo lásky.

❖ *Hnutia humanizmu:*

1. **Kresťanstvo** - náboženstvá a humanizmus v Biblii, Koráne a iných náboženských spisoch sú poznačené humanizmom založenom na viere v Boha, Alaha, ktorých poslaním je hlásať lásku a učiť ľudí milovať Boha a seba navzájom.
2. **Renesancia** - 14. až 16. storočie (Petrarca, Dante, Leonardo da Vinci, Shakespeare, Koperník, Bacon) - rozum a sloboda osobnosti sú základom humanizmu.
3. **Osvietenstvo** - 18. storočie - Veľká francúzska revolúcia hlása slobodu, rovnosť, bratstvo ako základné piliere humanizmu.
4. Za osobitné hnutie - smer v humanizme možno považovať **teóriu Imanuela Kanta** a jeho stupne humanity:
 - vlastná dokonalosť, múdrosť, viera, motivácia, city,
 - blaho druhých ľudí, medziľudské vzťahy, sociálna politika.
5. **Postmoderná humanistická revolúcia** - vyplýva z kríz postmoderného sveta a z presvedčenia, že sa humanizmus musí presadiť, pokiaľ ľudstvo chce zmierniť ľudské a sociálne problémy. E. Fromm, C. Rogers, A. Maslow, ale aj členovia Rímskeho klubu - King a Schneider, podobne ako kardinál Tomko, vyzývajú po renesancii humanizmu a v humanizme vidia východisko riešenia mnohých problémov modernej civilizácie. Možno však vysloviť otázku, prečo zlyhávajú všetky hnutia a koncepcie humanizmu (napríklad aj náboženské koncepcie)? Je to na základe zdedeného zla v človeku (K. Lorenz, Z. Freud)? Alebo preto, že naše životné prostredie je toxické? Alebo pre neschopnosť ľudí byť spravodlivými k druhým a teda musíme uplatňovať násilnú moc (A. Adler)?

Zdá sa, že je zrelý čas, aby pedagogika so všetkou dôslednosťou prijala novú paradigmu. **Paradigmu** chápeme ako systém poznatkov, podľa ktorých sa uskutočňuje výskum (poznanie) v danej oblasti poznania. T. Kuhn vymedzil tieto etapy v rozvoji vedy:

a) predparadigmatická etapa; b) prevládajúca paradigma; c) kríza paradigmy a vedecká (metodologická) revolúcia; d) nová paradigma. Napr. zmena introspekcie na behaviorálnu paradigmu; zmena behaviorálnej na humanistickú paradigmu.

❖ *Škola a humanizmus*

Základným problémom súčasnej, tradičnej školy je, ako uplatňovať humanizmus, keď žiak má „podávať výkony“, má sa veľa naučiť a memorovať či osvojiť si učivo, a to pod hrozbou skúšania a známkovania. Na jednej strane je tlak učiteľov, rodičov a spoločnosti na to, aby žiak zvládol čo najviac látky a čo najlepšie, a na druhej strane humanizmus volá po „poľudštení vzťahov medzi učiteľom a žiakom“, po „vytvorení priateľskej klímy v triede“, po zabezpečení radostnej, optimistickej a bez stresovej práce v škole. Škola si vypracovala celý arzenál stresujúcich prostriedkov a taktík na znivočenie humánnych vzťahov v škole. Sú tu známky, tlak množstva učebnej látky, žiacke knižky, poznámky pre rodičov, známky zo správania, pozývanie rodičov do školy, výsmech spolužiakov smerovaný slabším žiakom, hrozba, že žiak pôjde k riaditeľovi, že sa žiak nedostane na vyšší stupeň škôl, krik a nervozita učiteľov atď.

Zjednodušene môžeme definovať základný paradox súčasnej školy ako *protiklad „výkonu a šťastia“*. Má byť škola viac výkonná ako pozitívne zážitková? Vypracoval sa celý smer „*experienčnej pedagogiky*“, ktorá jednoznačne preferuje pozitívne prežívanie pred učebnými výkonmi, podobne ako *systém ITV* (pozitívne prežívanie podporuje učebné výkony), ktorý sa uplatňuje v Bratislave na Dlhých Dieľoch a jeho prvky (rôzne úrovne zavádzania) v ďalších triedach a školách na Slovensku. Riešenia sú vo väčšine pedagogických systémov v určitom kompromise medzi výkonmi a prežívaním.

V našom prístupe základ riešenia paradoxu vidíme v rozpracovanom systéme rozvíjania nonkognitívnych funkcií osobnosti, a to: v citovej výchove, motivačnej výchove (vrátane axiologickej výchovy), prosociálnej výchove, v budovaní autoregulácie, a najmä vo výchove ku tvorivosti. Tento systém je známy pod akronymom **KEMSAK** (Kognitivizácia, Emocionalizácia, Motivácia, Socializácia, Autoregulácia, Kreativizácia).

Humanizmus v edukácii chápeme ako učenie sa človeka byť človekom. Humanizovať proces vzdelávania sa nedá, podľa našej mienky, robiť tak, že zavedieme len predmet „etická výchova“. Humanizmus ako princíp vzťahu a tvorby hodnôt musí byť prítomný v každom predmete, u každého učiteľa a v každom čase.

Keď urobíme stručný prehľad najznámejších koncepcií humanistickej edukácie, môžeme menovať tieto:

1. **Maslow:** učitelia musia nechať žiakom robiť ich vlastné rozhodnutia; inštrukcie musia byť sústredené na učenie, najprv musia byť saturované základné potreby, tzv. udržiavacie, aby sa na ich základe mohli rozvinúť metapotreby, ktoré sú potrebami rastu, rozvoja.
2. **Rogers** charakterizuje efektívneho učiteľa ako takého, ktorý musí hovoriť pravdu, musí byť úprimný, otvorený, empatický, musí odmeňovať a povzbudzovať žiakov, nemanipulovať ich a čo najviac im dávať príležitosti pre vlastnú aktivitu, voľby, rozhodovanie.
3. **Combs** zdôrazňuje senzitivitu učiteľa, chápacosť a ústretovosť učiteľa smerom k žiakom; humanistická výchova sa vyznačuje tým, že akceptuje potreby a záujmy žiaka.

4. **Brown** vo svojej konfluentnej pedagogike zdôrazňuje, že afektívne faktory zohrávajú významnejšiu úlohu v rozvoji dieťaťa ako kognitívne faktory, ale konfluentná edukácia sa snaží spájať kognitívne a afektívne elementy do vyučovacích situácií, školských úloh a problémov.
5. **Gordon** hovorí, že vzťahy medzi žiakmi a učiteľmi sú rozhodujúce. Učiteľ sa musí neustále snažiť tvoriť pozitívne vzťahy so žiakmi, rešpektovať a riešiť ich problémy a podávať tiež správu o sebe, o svojom prežívaní a cítení a nechať žiakov, aby podávali tiež správy o sebe.
6. **Purkey** hovorí, že to, ako žiak rozmýšľa o sebe, čo si o sebe myslí, akú má sebakoncepciu, veľmi ovplyvňuje jeho učenie. Učiteľ musí použiť veľmi invenčné vyučovacie metódy a techniky a komunikovať so žiakmi tak, aby sa rozvíjala ich zodpovednosť, schopnosti a hodnoty. Musí podporovať pozitívne cítenie žiakov o sebe.

Humanistická edukácia používa techniky a postupy, ktoré podporujú myslenie, cítenie a prežívanie žiakov. Používajú sa na to tréningy senzitivity, komunikácie, encounterové skupiny, sociálno-psychologické tréningy, techniky na výcvik empatie, akceptácie, kongruencie, ale aj techniky hrania rolí, sociodrámy, psychodrámy, dramatickej výchovy, simulačné hry, prípadové a problémové štúdie, transakčná analýza. Na rozvoj hodnotového systému a objasňovanie hodnôt, na presadzovanie ľudských práv, svojich práv, sa používajú tréningy asertivity, úlohy na rozvíjanie kritického, hodnotiaceho myslenia, cvičenia na rozhodovanie, toleranciu, preberanie zodpovednosti za výber riešení, rozhodnutí.

Sú tieto metódy a postupy efektívne? Pýtajú sa R. F. Biehler a J. Snowman (Psychology Applied to teaching. Houghton Mifflin Com. Boston 1990) a odpovedajú tvrdením J. Swishera, J. Vickeryho a P. Nadenicheka, že humanistické koncepcie edukácie a používané inštrukčné technológie (napr. výcvik empatie, tvorivosti, objasňovanie hodnôt, hranie rolí, tréning medziľudských vzťahov a pod.) môžu oveľa viac a skôr produkovať pozitívne výstupy ako negatívne výstupy. Veľa odborných štúdií referuje o tom, že takéto humanistické riadenie vyučovacieho procesu redukuje problémy v správaní, vzrastá nezávislosť, samostatnosť a sebadôvera žiakov, ich zodpovednosť, úspechy a výkony sú lepšie, zlepšujú sa postoje ku škole, vzdelávaniu, zvyšuje sa tvorivosť, zlepšujú sa komunikačné zručnosti a sociálne kompetencie.

Daniel Goleman (1996) navrhuje na riešenie humanistickej výchovy zaviesť predmet „Self Science Curriculum“ (str. 347) ako základ pre učenie sa byť osobnosťou. Jeho osnovy obsahujú tieto základné oblasti: 1. Sebapoznanie; 2. Učenie robiť rozhodnutia; 3. Riadenie citov; 4. Správanie sa v strese a záťaži; 5. Empatia; 6. Komunikácia; 7. Budovanie hodnôt; 8. Získavanie vhladu; 9. Sebaakceptácia; 10. Učenie sa osobnej zodpovednosti; 11. Asertivita; 12. Skupinové vzťahy - medziľudské vzťahy; 13. Učenie sa riešeniu konfliktov. D. Goleman tvrdí, že takýmto predmetom a obsahom by mali prejsť už všetci budúci učitelia v pedagogických prípravkách vysokých škôl. A tvrdí, že EQ (emocionálny kvocient) je dôležitejší ako IQ.

S. Brockert a G. Braunová (1997) uvádzajú, že základom modernej pedagogiky je „ľudské vzdelávanie“ a základom humánnej výchovy a vzdelávania podľa nich je emocionálna inteligencia, ktorá sa skladá z týchto obsahov (str. 24): 1. Sebavedomia; 2. Sebariadenia; 3. Sebamotivácie; 4. Empatie; 5. Angažovanosti.

V teórii **Artura Combsa** (podľa R. F. Biehler, J. Snowman, 1990) - humanistická výchova sa vyznačuje týmito znakmi:

1. akceptuje potreby a záujmy žiakov,
2. uľahčuje a rozvíja sebaaktualizáciu žiaka,
3. pestuje osvojovanie praktických schopností nutných pre život,
4. personalizuje výchovné rozhodnutia a praktiky,
5. uznáva prvenstvo ľudských citov,
6. pripravuje pre žiaka vyzývavú a vhodnú učebnú klímu,
7. rozvíja pravý záujem o iných a úctu k cene iných.

Abraham Maslow - (podľa R. F. Biehler, J. Snowman, 1990) významne prispel k humanistickej výchove tým, že rozpracoval problematiku metamotivácie, sebaaktualizácie. Znak sebaaktualizujúcej sa osobnosti môžu byť dobrým východiskom pre koncepciu humanistickej výchovy. Ide o tieto znaky sebaaktualizujúcej sa osobnosti:

Účinnejšia percepcia reality; 2. Akceptovanie seba, iných, prírody; 3. Spontaneita, jednoduchosť a prirodzenosť; 4. Zameranie na problém; 5. Potreba súkromia, intimity, samoty a objektivity; 6. Autonómia, nezávislosť na kultúre a prostredí; 7. Stála čerstvosť hodnotení - kontinuálne oceňovanie; 8. Mystické zážitky, neohraničenosť, komplementarita, meditácie, zázrak a extáza; 9. Pocit spolupatričnosti s ľudstvom, spoločnosťou; 10. Interpersonálne vzťahy; 11. Demokratická štruktúra charakteru; 12. Rozlišovanie medzi prostriedkami a cieľmi, dobrom a zlom; 13. Zmysel pre humor; 14. Rezistencia k enkulturácii; 15. Schopnosť transcencie prostredia; 16. Tvorivosť.

Z. **Helus** (1982) hovorí, že o rozvoji osobnosti možno hovoriť až vtedy, keď dochádza k vlastnému sebarozvíjaniu.

Š. **Švec** (1993) vymenoval tieto znaky humanistickej výchovy: 1. emocionalizácia vyučovania; prenášanie učiteľovho entuziazmu na žiakov; 3. rešpektovanie jedinečnosti žiaka; 4. podporovanie sebadôvery žiaka a sebavedomia; 5. tolerancia odlišných názorov; 6. uprednostňovanie pozitívneho hodnotenia; 7. morálna socializácia v duchu všeľudských hodnôt; 8. rozvoj prosociálneho správania; 9. utváranie priaznivej socioemočnej klímy.

J. **Skalková** (1993) vyzdvihuje myšlienku, že humanizácia výchovy a školstva všeobecne je jedným z najzávažnejších súčasných problémov nielen pedagogiky, ale spoločnosti ako takej. Z jej prác možno dedukovať na tieto ciele humanistickej výchovy:

1. jedinečnosť ako cieľ a prostriedok výchovy, 2. sebarozvoj žiaka, 3. celostnosť, 4. priorita vzťahovej dimenzie, 5. dôraz na prežívanie.

K humanistickej výchove majú blízko postupy psychoterapeutické, postupy korektívne, špeciálno-liečebné a liečebnopedagogické, ale aj psychopedagogiky, sociálnej pedagogiky (najmä v nemeckom zmysle ako práca s rizikovými vrstvami spoločnosti a rizikovými jednotlivcami) a aktualizacej terapie. Pokiaľ takto široko vymedzujeme operacionálne aspekty koncepcií humanistickej edukácie, môžeme hovoriť o *týchto dvanástich stratégiách humanistickej edukácie*:

1. **opatara (caring)** - bezpodmienečne pozitívne prijímanie ľudí, detí,
2. **posilňovanie ega (ego-strengthening)** - rozvoj myslenia, citenia a percepčných schopností, uisťovanie, že je schopný zvládať životné záťažové situácie,
3. **reflexia citov, pociťovania, prežívania (reflection of feelings)** - zahŕňa prerozprávanie prežívania žiaka, komunikáciu jeho citov, postojov,
4. **reflexia skúsenosti (reflection of experience)** - predstavuje komunikáciu jeho životných príhod, príbehov, vrátane nonverbálneho správania a poskytovanie spätnej väzby za účelom lepšieho uvedomenia si samého seba,
5. **interpersonálna analýza (interpersonal analysis)** - poukazovanie na to ako žiak, človek nepresne interpretuje skutočnosť a ako sa pokúša manipulovať seba, učiteľa, iných,
6. **analýza vzorov (pattern analysis)** - je pokračovaním interpersonálnej analýzy a obsahuje poukázanie na efektívnejšie, nemanipulatívne vzorce správania,
7. **posilnenie (reinforcement)** - je sústava odmien, ktoré sa žiakovi poskytujú za sociálne pozitívne správanie a za sebaaktualizačné správanie,

8. **sebaodhalenie (self disclosure)** - je to proces, v ktorom učiteľ vedie žiaka k sebaodhaleniu svojich slabých stránok, problémov, ťažkostí a spolu hľadajú, ako možno žiť život naplno a navzdory záťaži a problémom, ktoré existujú,
9. **hodnotové orientácie (value orientation)** - je to pomoc učiteľa žiakom pri hľadaní a nachádzaní funkčnejšieho hodnotového systému osobnosti,
10. **prehodnotenie skúsenosti (reexperiencing)** - proces prehodnocovania minulých skúseností a zážitkov a ich dysfunkčných dôsledkov na psychiku žiaka, ich uvedomenie si a elimináciu,
11. **uvedomenie si seba, svojho tela (body awareness)** - technika, ktorá pomáha žiakom jasnejšie si uvedomiť správy vysielané vlastným telom,
12. **interpretácia (interpretation)** - je učiteľov spôsob vyslovovania hypotéz o vzťahoch, ktoré by mohli vniesť iný pohľad na bežné správanie žiaka, osobnosti.

(Spracované podľa Ellensa, J. H.: *Actualization therapy*. In.: D.G.Benner (ed.) *Baker encyklopédia of psychology*. Baker Books House Grand Rapids, 1990.)

European Fórum for Freedom in Education (EFFE) uznáva právo na vzdelanie a liberalizáciu školských systémov a zadeľuje ich do 4 hlavných skupín:

1. právo slobodného rozhodovania o vstupe do rozmanitých vzdelávacích inštitúcií,
2. právo získať také schopnosti a vedomosti, zručnosti, ktoré sú nevyhnutné pre život,
3. právo slobodného rozvoja individuálnych záujmov a nadania,
4. právo účasti na rozhodovacom procese v oblasti výchovy.

❖ **Hlavné smery kritiky tradičnej školy**

Škola človeka profesionalizuje, ale nepoľudšťuje, socializuje, ale nepersonalizuje, učí, ale nevychováva, zamestnáva ale nerozvíja.

Škola sa uzatvára - nepúšťa dovnútra rodičov, ale najmä v škole sa nedeje to, čo je aktuálne vonku! Škola je v bezpečnej vzdialenosti od života. Škola produkuje paralelne poznatky vedľa potrieb skutočného života. Sú užitočné len pre školu, slúžia len na to, aby boli zopakované, ako sa to vyžaduje. Je to podvodná náhrada za skutočné poznanie života. Škola pripravuje žiakov pre ďalšiu školu, ale nie život. *Tradičná škola je pasívna, reproduktívna, transmisívna. Pasívna škola je súčasne antisociálna aj antiindividuálna.* Narastá pedagogénne ohrozenie dieťaťa - špecifické narušanie osobnosti a vývoja v mene výchovy.

Päťdesiat percent žiakov v škole prechádza obdobiami úzkosti, ktoré majú na nich dlhodobý vplyv. Žiakovo prežívanie ovplyvňuje jeho výkon v škole až 45-timi percentami. Emotívny typ podáva len polovičný výkon v stresovej situácii. Spomínané negatívne emocionálne stavy spúšťajú stresové reakcie, medzi ktoré patrí aj mobilizovanie energie a ochrany celistvosti organizmu, prebiehajúce na úrovni neurohumorálnych podkôrových automatizmov. Vyplavené vnútorné sekreторické látky narušajú činnosť synapsí, blokujú priechod vzruchu, a tým i mechanizmus učenia alebo vybavovania z pamäti. Podľa Mc Leenovej teórie mozgovej triunity v momente ohrozenia preberá riadenie správania človeka limbický systém a človek nie je schopný učiť sa. Preto bezpečné prostredie a neprítomnosť ohrozenia znamená 90 percent úspechu v učení.

Sebaznehodnocujúce poňatie žiaka je horšie ako jeho nižšie schopnosti. Vzťah sebapoňatia a prospechu je výraznejší ako vzťah inteligencie a prospechu.

❖ **Riešenia a východiska**

Z krízy tradičného školstva vidíme východisko v systémových, zásadných zmenách vo filozofii výchovy (od direktívneho, manipulatívneho vzťahu k ľudskému vzťahu medzi učiteľom a žiakom), prístupe

k osnovám, obsahu vzdelávania (redukcia nadbytočných informácií), v zmenách metód a stratégií výchovy (od pasivity k tvorivému a samostatnému riešeniu problémov), v zmene riadenia školstva (decentralizácii), rozšírením alternatívnych škôl a pod.

Projekt „MILÉNIUM" a následne vznikajúci „Národný program výchovy a vzdelávania" na najbližších desať - pätnásť rokov načrtávajú podrobnejšie východiska a možnosti takých zmien v školstve, vo výchove a vzdelávaní, aby sa naplnili základné myšlienky koncepcie tvorivo - humánnej výchovy.

„V globálnej politike postkomunistických krajín nezaújalo vzdelanie to miesto, ktoré mu patrí vzhľadom k jeho kľúčovému významu pre strategický rozvoj ľudského potenciálu, presadenie demokratických princípov vo vedomí a konaní občanov a medzigeneračný prenos kultúry a vedy" (J. Kotásek, 1993, str. 17).

Literatúra:

1. Biehler, R. F., Snowman, J.: Psychology Applied to Teaching. Houghton Mifflin, Boston 1990
2. Brockert, S., Braun, G.: Testy emocionálnej inteligencie. Ikar Bratislava 1997
3. Goleman, D.: Emotional Intelligence. Bantam Books, New York 1996
4. Hartl, P.: Psychologický slovník, Nakl. Búdka, Praha 1994
5. Helus, Z.: Pojetí žáka a perspektívy osobnosti, Praha 1982
6. Kotásek, J.: Vize výchovy v postsocialistické ére. Pedagogika, 43, č.L, 1993, str. 17
7. Malá Československá encyklopedie, Praha 1985
8. Skalková, J.: Humanizace vzdelávání a výchovy jako soudobý pedagogický problém. Ústí nad Labem 1993.
9. Švec, Š.: Koncepcia humanistickej orientovanej výučby. Pedagogická revue, č. 1-2, 1993
10. Zelina, M.: Strategie a metody rozvoja osobnosti dieťaťa, 2. Vyd. Iris, Bratislava 1996
11. Zelina, M.: Alternatívne školstvo. IRIS, Bratislava 2000.

1.2 PRÁCA UČITEĽA S TEMPERAMENTAMI

Inšpirácie z waldorfskej pedagogiky

PhDr. Mária Matulčíková, CSc.

Filozofická fakulta Univerzity J. A. Komenského,
Bratislava

Úvod

V integrovanom tematickom vyučovaní sa veľký význam pripisuje emóciám, považujú sa za bránu učenia sa. Model ako celok sa usiluje navodzovať zmysluplné učenie a zaslúženú pozornosť venuje aj metodike výchovy (rozvoju sociálnych zručností). V snahách o individualizáciu vyučovania, sociálny rozvoj detí, v dôraze na citovú výchovu sa jeho východiská zhodujú s hodnotami waldorfskej pedagogiky.

V tejto **tvorivej dielni** sa účastníci oboznámia so základmi pedagogickej práce „waldorfského“ učiteľa s temperamentami. Budú mať možnosť nazrieť do tajov poznávania temperamentov detí i svojho vlastného a získajú základné návody a myšlienky o tom, ako možno jednostrannosti temperamentu harmonizovať.

V umení výchovy a vyučovania, ako aj v jej teórii má dôležité miesto **náuka o temperamentoch**. Uplatňuje sa v diagnostickej práci učiteľa, pri tvorbe (výbere a uporadúvaní učiva), pri príprave výkladu nového učiva, pri rozprávaní, pri zadávaní úloh, písaní vysvedčení a veľmi výrazne i v metodike výchovy. Špeciálne sa harmonizácii temperamentov waldorfskí učitelia venujú v epoche (bloku) **kreslenie foriem** a v učebnom predmete eurytmia.

Čo je temperament a akú pozornosť mu venuje súčasná veda?

Temperament (lat. temperamentum doslova znamená náležité, správne zmiešanie a vzťahuje sa na povahu človeka - letora). Klasická psychológia osobnosti hovorí o dynamike psychickej činnosti, ktorá má dva základné komponenty: aktivitu a emocionalitu (K. Cabanová, 1997, s. 361).

Aktivita správania - zahŕňa mieru energickosti, rýchlosti a schopnosti včleniť sa do vonkajších vzťahov.

Emocionalita - zahŕňa spektrum emócií a ich polaritu (hnev, radosť, strach a ich polarity).

Stručne by sme mohli temperament charakterizovať ako navyknutý spôsob citovo prežívať a reagovať na: vonkajší svet, seba samého a komunikáciu s týmto svetom (predovšetkým s ľuďmi).

Náuka o temperamentoch, bohato rozpracovaná v systéme antropozofickej pedagogiky, nie je oficiálne uznanou náukou. Možno to vysvetliť na základe skúsenosti, že jednotlivé temperamentové vlastnosti (podľa P. Říčana), sú štatisticky relatívne nezávislé. To znamená, že vedecký obraz temperamentov nemožno (pozn. M. M. - v tomto štádiu vývinu vedy) vytvoriť.

Záujem o temperamenty (ich poznávanie a využívanie poznatkov o nich) v populárno-náučnej literatúre v súčasnosti rastie. Poznatkové sústavy sa rozvíjajú v rámci typológií a v štúdiu individuálnych rozdielov medzi ľuďmi.

Odkiaľ sa berie temperament a čo je jeho základom?

Ľudí oddávna zaujímalo, čo tvorí základ temperamentu. Grécky lekár Galenos z Pergamonu (129- 200) vysvetľoval povahu človeka na základe pomerov štiav v jeho tele. Autorstvo náuky o temperamentovej typológii, ktorá vychádza z týchto vzťahov: krv, žiž, čierna žiž, hlien/ sangivinik, cholerik, melancholik, flegmatik sa všeobecne pripisuje Hippokratovi.

Známe sú aj iné typológie. Štúdium vzťahu medzi konštitúciou organizmu a sklonom k duševným chorobám podnietilo vznik Kretschmerovej typológie, charakteristiky základných procesov (vzruch, útlm), prebiehajúcich v centrálnej nervovej sústave sú kritériom Pavlovovej typológie, ktorá veľmi dobre korešponduje s Hippokratovou typológiou. Spomenúť treba C. G. Junga a jeho trojpólovú typológiu: extroverzia - introverzia, zmyslové vnímanie - intuícia, myslenie - cítenie. Z moderných (existencialistických) typológií je zaujímavá 4-zložková typológia spôsobov, akými sa človek snaží chrániť pred svojím základným strachom: láska, podriadenosť, moc a odstup (Karen Horney, 1885-1952). Mimoriadne zaujímavou typológiou, spájajúcou súfijské a kresťanské učenie (spomína sa najmä Ignác z Loyoly) je Eneagram, popisujúci deväť tvárí duše (R. Rohr - A. Ebert. 1997).

Vo waldorfskej pedagogike sa využíva pôvodná Hippokratova typológia a temperament sa odvodzuje od toho, ktorý z bytostných článkov v povahe dieťaťa dominantne (prevládajúco) pôsobí. Temperament je ako zlatá spona, ktorá spája sily dedičnosti a sily vlastnej individuality dieťaťa. Dieťa prichádza na svet, do prostredia, v ktorom sa má zdokonaľovať. Prináša si dôležitú „pomôcku“, katalyzátor ľudských vzťahov, ktorý zasiahne do štruktúry sociálnych vzťahov spoločenstva ľudí a poskytne im impulzy pre seba výchovu.

To, do akej miery sa výchove a seba výchove, ktorú konajú dospelí, podarí harmonizovať temperamenty detí (seba samých, pritom učitelia nemôžu vynechať), ovplyvní fyzické zdravie dieťaťa v budúcnosti, v dospelosti. (Bližšie o tom: Steiner, R.: Metodika vyučovania a životní podmienky výchovy. In: Výchova dítete z hľadiska duchovnej vedy a Metodika vyučovania a životní podmienky výchovy. Praha, Baltazar 1993.)

Preto je náuka o temperamentoch dôležitou súčasťou učiteľského vzdelávania a štúdia na pedagogických seminároch.

Prístupy k výchove temperamentov vo waldorfskej pedagogike

Poznávanie temperamentov je dôležitou úlohou učiteľa hneď od prvého dňa, ako dieťa príde do školy. Učiteľ si všíma, ako mu dieťa podáva ruku, ako reaguje na bežné i náročnejšie pracovné pokyny a neplánované podnety, ako prijíma svoj neúspech, ako sa dokáže začleniť do sociálnych vzťahov v triede, vydobyť si „svoje miesto pod slnkom“. Stručne povedané, všíma si, aké zafarbenie má myslenie, cítenie a vôľa každého jednotlivého dieťaťa.

Ilustrovať to možno na nasledovnom prehľade.

Sangvinik

je aktívny, s chôdzou akoby tancoval. V stálom pohybe je jeho myslenie, cítenie i vôľa. Rýchlo sa nadchne, ale iba na krátko. Má ľahké nohy, povrchné vnímanie a odlietavú pozornosť. Je prispôsobivý, veselý a príjemný spoločník.

Flegmatik

je pasívny, kráča tak, že šúcha nohy, nedvíha ich. Je zaguľatený, má záľubu v jedle. A nekonečnú chuť baviť sa, rozprávať sa so susedom. Je ťažké ho motivovať, keď sa však zaberie do učenia, postupuje systematicky a vytrvalo. Flegmatik je spravidla dobrosrdečný, zriedka zlomyseľný.

Melancholik

žije v sebe, silne cíti ťarchu svojho tela a cez toto psychické ladenie doliehajú naňho problémy celého sveta. Úzkosť a smútok tlačia dušu a sú ako náklad, ktorý môže človek iba ťažko niesť. Melancholické deti subjektívne prežívajú veľa bolesti a nešťastia: bolesť kolena po páde, strata darčeka. Zaliezajú do rohu

a často rozmýšľajú. S príbehmi sa vnútorne ľahko spoja, dobre si ich pamätajú. Kráčajú po špičkách, nenašľapujú na päty.

Cholerik

kráča rázne, je energický, má tendenciu viesť. Často nevie, čo s prebytočnou energiou. Je impulzívny a aktívny, jeho city sú silné a nestále, vôľa cieľavedomá. Sila reakcií a potreba viesť spôsobujú, že sa často dostáva do konfliktov. Cholerik kráča rázne, akoby pätami búchal pečiatky do zeme.

Výchovný prístup k dieťaťu

Vo výchovnom prístupe k **melancholickému dieťaťu** treba uplatniť predovšetkým trpezlivosť, pretože sa pozitívne zmeny môžu prejaviť iba po dlhšom čase. Tak ako pri výchove ostatných temperamentov, učiteľ temperament melancholika nielen poznáva, ale aj ošetruje a lieči. Drží sa pritom zásady liečiť **rovnaké rovnakým** (možno to nazvať výchovné homeopatikum). Učiteľ k nemu pristupuje tak, že mu zvonka prináša to, čo má dieťa vo svojom vnútri. Ak mu prináša vlastné starosti, zármutok a žal, dieťa vníma práve to, čo má vo svojom vnútri, vyvíja voči tomu prirodzenú antipatiu, a tým sa pedagogicky uzdravuje. Nemalo by žiadny účinok pristupovať k dieťaťu s veselosťou a chcieť od neho, aby bolo veselé. Len čas a trpezlivosť prinesú želané výsledky.

Flegmatické dieťa zase žije málo v sebe, úplne sa vzdáva svetu, čo sa prejavuje tým, že je ľahostajné voči nášmu pôsobeniu. Z duchovnovedného hľadiska prevláda u flegmatikov éterné telo (ktoré je v detstve akoby zrastené s telom fyzickým a preto je fyzické telo určované vo svojej činnosti éterným živlom). Flegmatické dieťa môže iba málo používať svoju hlavu. To vysvetľuje aj skutočnosť, že sa dá k takémuto dieťaťu pristúpiť iba veľmi ťažko, pretože najdôležitejšie zmysly (umiestnené v hlave) sú akoby blokové. Prakticky sa to prejavuje v tom, že dieťa máločo vyvedie z rovnováhy, ale aj v tom, že je schopné krok za krokom, pomaly sledovať ciele (pedagogický pokyn). Pre flegmatikov je typická a známa záľuba v jedle.

Pre prístup k flegmatikovi platí rovnaká všeobecná zásada, ako vo výchove melancholika. To znamená, vžiť sa do flegmatickej nálady a flegmatickému dieťaťu prinášať flegmatické podnety (pri vysvetľovaní, v rečovej komunikácii) až do tej miery, že sa to stane preňho nudné. Až po čase možno pozorovať, ako sa začne vo flegmatickom dieťati zapalovať vnútorný záujem.

Úplne inak sa navonok prejavuje **sangvinické dieťa**, žiak. Má mnoho záujmov, ponáhl'a sa od jedného dojmu k druhému, rado sa zaoberá niečím novým a pekným, má talent na starom nachádzať niečo nové - hodné toho, aby to objavil a hneď prešlo k ďalšiemu novému. Zdisciplinovávať sangvinika nie je podľa tejto teórie správne, lebo: ak je nejakým spôsobom brzdená premenlivosť vnemov (napr. pri vynucovaní stálej pozornosti), viazne krvný obeh a dostavuje sa duševná stiesnenosť. Pozornosť sangvinického dieťaťa možno ťažko upútať a udržať.

Z pedagogického hľadiska je najúčinnnejšie, ak takémuto dieťaťu učiteľ prináša rýchlo sa striedajúce podnety a predstavy. Potom sangvinické dieťa, keďže v ňom prevláda systém cirkulácie a obehu, nemôže inak, iba vyvíjať antipatiu, nechť proti urýchleným vnemom a tak zo seba samého dospieť k určitému spomaleniu a pokoju.

Cholerické dieťa (žiaka) môže učiteľ veľmi ľahko identifikovať. Temperament sa odráža v stavbe tela, pohyboch, vo výraze tváre. Pre cholerika sú typické rýchle reakcie, nadmerná pohyblivosť, prudké pohyby a impulzivnosť, vôľa prekonávať prekážky. Z duchovno-vedného hľadiska zodpovedá cholerický temperament dospelého prevládajúcim silám Ja. Cholerický temperament dieťaťa ešte nezodpovedá jeho Ja. Ako zdôrazňuje W. Schäd (1991, s. 70), detský cholerizmus je čistejší duševný afekt, so silným emocionálnym nábojom. Výbuch rozčúlenia u takéhoto dieťaťa nie je záležitosťou jeho Ja samotného.

Ak platí pre výchovné zvládnutie všetkých detských temperamentov pokoj a trpezlivosť, u cholerikov platí snáď dvojnásobne. R. Steiner upozorňuje, že učiteľ pri cholerickom dieťati nemá ani červenieť hnevom, ani predlžovať svoju tvár starosťami. Najmä tu musí byť umelcom v pravom slova zmysle. Umeleckým „vcitovaním“ sa má dostať do určitého vnútorného uragánu. Nepomáha napomínanie 8, 9, 10-ročného i staršieho cholerika, ale pomáha, ak ho napr. učiteľ prinúti opakovať, prerozprávať (s presným napodobnením posunkov, gest, slovných výrazových prostriedkov) to, čo učiteľ predvádza v cholerickom umeleckom spracovaní. Vnímanie a konanie rovnakého opäť spôsobuje, že dieťa vo svojom vnútri vyvíja antipatiu, a tým sa stáva tichším a pokojnejším.

Vychovávateľské umenie v Steinerovskom poňatí vychádza z hlbokého poznania človeka, ktoré počíta s existenciou javov v nadmyslovej oblasti. Má to byť **poznanie**, ktoré prirodzene prechádza do **citu**, a až potom sa premieta do **konania**. Preto je také dôležité, aby vzťah učiteľa k dieťaťu bol skrz na skrz pravdivý. Bez tejto pravdivosti (lásky a úcty k dieťaťu) by bolo všetko, čo sa učiteľ snaží umelecky spracovať a predviesť deťom, falošné. Lebo bez pravdivosti toho, čo deťom učiteľ predvádza sám, nemôže vierohodne prežívať ani seba, ani svoju prácu.

Záver

Pri výchove temperamentov sa ako účinné ukázali homeopatické i alelopatické výchovné prostriedky. V prvom prípade učiteľ (rodič, vychovávateľ) prináša dieťaťu duševné podnety, ktoré má samo v sebe. Tým vyvoláva nezámernú protisilu dieťaťa, ktorá ho duševne harnomizuje.

Prehľad ďalších (tzv. alelopatických) výchovných prostriedkov pre jednotlivé temperamety vyzerá nasledovne.

1. Sangvinik

Deti potrebujú rytmicky sa opakujúce činnosti, viesť k dôslednosti, pochváliť pokroky. Silný výchovný prostriedok je skutočná láska.

2. Flegmatik

Potrebujú zobudenia. Naraz niečo urobiť, prekvapujúce momenty vo vyučovaní. Ak sú leniví v učení, pomôže infikácia záujmu od spolužiakov.

3. Melancholik

Potrebujú empatiu, nie zľahčovanie („to nič nie je“). Dušu im hladia príbehy, v ktorých podobné nešťastia zažil niekto iný.

4. Cholerik

Na náročné, impulzívne prejavy nereagovať stratou nervov. Cholerikov sa odporúča primerane zaťažovať. Upokojiť a na druhý deň pôsobiť špeciálne pripraveným príbehom. V jednom prípade pomohli gumové podrážky, stlmili nárazy na hlavu.

Pre úplnosť treba dodať, že okolo puberty dochádza ku zmene temperamentu.

Z hľadiska temperantu sa môžeme pozrieť aj na život človeka od narodenia po smrť. Životné obdobia ľudí majú tiež svoje farebné ladenie: detstvo sangvinické, mladosť cholerické, dospelosť melancholické a staroba flegmatické.

Literatúra:

1. L. Cabanová, K.: Temperament. In. Pedagogická psychológia. Terminologický a výkladový slovník. (L. Ďzrič, M. Bratská a kol.). Bratislava, SPN 1997.

2. Detlef, S.: Rudolf Steiner über die Temperamente. Dornach, Geotheanum 1990.
3. Steiner, R.: Metodika vyučování a životní podmínky výchovy. In: Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy a Metodika vyučování a životní podmínky výchovy. Praha, Baltazar 1993.
4. Rohr, R. - Ebert, A.: Eneagram. Devět tváří duše. Praha, Synergie 1997.
5. Štefanovič, J. - Greisinger, J.: Psychológia. Učebnica pre stredné zdravotnícke školy. 2. vyd. Martin, Osveta 1987.
6. Švancara, J. a kol.: Diagnostika psychického vývoje. Bratislava, Avicenum 1980, s. 81.

1.3 ČO ROBIA S DEŤMI POCHVALY, ODMENY, TRESTY?

PhDr. Jana Nováčková, CSc.,
Spoločnosť pre mozgovokompatibilné vzdelávanie,
Praha

Medzi ôsmimi mozgovo-súhlasnými zložkami (MSZ) ITV je aj dokonalé zvládnutie. To predpokladá prácu na báze vnútornej motivácie. Pre učiteľa ITV je teda dosť dôležité, aby sa orientoval v obsahu pojmov, ktoré k motivácii patria. Tento diskusný seminár mal svoj cieľ najmä v objasnení pojmov a ich psychologickej náplne.

Seminár sa začal aktivitou: Čo vieme o trestoch, pochvalách a odmenách a čo by sme chceli vedieť

Aby sa účastníci dostali aj pociťovo do témy trestov, spomínali si na svoje zážitky z detstva a zamerali sa predovšetkým na to, aké emócie doprevádzali u nich situáciu trestania. Tak sa odvodil prvý poznatok, že silné emócie, ktoré trest vzbudí u detí (hnev na trestajúceho, strach, sebaľútosť, myšlienky na pomstu ...), im súčasne znemožňujú, aby sa zamýšľali nad svojím previnením. **Trest** patrí do kategórie vonkajšej motivácie, o ktorej vieme, že nemá trvalý účinok. Ak nedosiahneme iným spôsobom, aby dieťa vo svojom vnútri prijalo fakt, že toto správanie už ono samo, zo svojej vôle nebude chcieť opakovať, potom trest spôsobí iba to, že dieťa si dá buď väčší pozor, aby ho nabudúce nechytí, alebo sa bude žiaducim spôsobom správať dovtedy, kým bude cítiť hrozbu opätovného potrestania. Okrem toho *trest* je pre dieťa modelom o používaní moci. Chceme učiť deti, že ubližovať druhým ľuďom sa nemá. Situácia trestania však dáva deťom lekcii o tom, že môžeme druhým ubližovať (psychicky alebo fyzicky), ale musíme byť silnejší alebo mocnejší (v zmysle sociálnej pozície). Dosť často *trest* slúži ako výmenný obchod - dieťa čosi vyparátí, my ho potrestáme, účty sa vyrovnajú a dieťa môže tú istú vec urobiť znovu. Potom len vzdycháme, že naň nič neplatí.

Ďalším bodom diskusného seminára bolo ***rozlíšenie medzi trestom a prirodzeným dôsledkom správania***. Prirodzený dôsledok skutočne podstatne súvisí s nežiaducim správaním. Ak dieťa niečo rozbije, ***prirodzený dôsledok*** (nie trest) je, že vec opraví alebo nahradí. Trestom by v tejto situácii bol napríklad zákaz pozerania televízie. Prirodzený dôsledok sa nepociťuje ako akt moci, nevzbudzuje hnev, trest áno.

Už bolo povedané, že trest je vonkajšou motiváciou, ktorá pôsobí len dovtedy, pokiaľ trvá hrozba trestu. Rovnako pôsobí aj ***odmena***. Jedným z cieľov výchovy je naučiť deti, aby niektoré veci robili, pretože sa majú robiť a iné zase nerobili, pretože sa nemajú robiť. Myslíme si, že tresty a odmeny sú účinnými nástrojmi v tomto našom snažení. Je to však omyl. Známy český psychológ profesor Matějček povedal, že trest zastavuje, ale nebuduje. Nebuduje hlavne to vnútorné presvedčenie, že nabudúce sa pousilujem správať dobre. Tak isto odmena učí dieťa správať sa dobre, iba keď z toho niečo kvapne - lenže to vlastne nechceme.

Odmeny síce prinúti človeka, aby urobil niečo, čo by inak nerobil, ale nemôžu dosiahnuť, aby to robil lepšie, kvalitnejšie, ako keď to urobí zo svojej vnútornej motivácie. Dokazujú to desiatky pedagogických výskumov. *Odmeny* takisto potláčajú tvorivosť, pretože učia deti urobiť veci presne tak, ako sa žiada, a s čo najmenšou námahou.

Je zistené, že to, čo sa stáva iba prostriedkom na získanie odmeny, klesá vo svojom význame. V jednom programe v USA sľubovali deťom v snahe zvýšiť ich záujem o čítanie za každých 10 prečítaných kníh pizzu. Akiste je ľahké predstaviť si, aké knihy si deti vyberali. Keď však porovnávali, čo si deti z tých kníh pamätali, bolo to oveľa slabšie ako u detí, ktoré čítali knihy bez akejkoľvek odmeny. Ak vec trochu nadľahčíme, dalo by sa povedať, že takáto stratégia nepovedie k zvýšeniu záujmu o čítanie, ale povedie k tlstým deťom, ktoré budú nenávidieť čítanie. Podobnú funkciu majú aj známky v škole.

Keď pôvodne niekto aj robí niečo z *vnútornej motivácie*, ale niekto mu za to bude núkať odmenu, *vnútorná motivácia zoslabne*. Vidno to z príbehu, kde na dvoch školách sa deti mohli hrať so zaujímavými, rôzne zručnosti rozvíjajúcimi hrami. Na jednej škole ich ale učiteľka odmeňovala a tam sa deti hrali len vtedy, keď im sľúbila odmenu. Na druhej škole, kde žiadne odmeny neboli, sa deti hrali, kedykoľvek mali trochu voľného času.

V rámci seminára sa tiež definovali pojmy **spätná väzba, ocenenie a pochvala**. Zdôrazňovalo sa, že pre učenie je najdôležitejšia spätná väzba, ktorá je vlastne iba informáciou, či veci idú správnou cestou alebo nie. Spätná väzba nie je hodnotenie - z toho to hľadiska je to neutrálna informácia.

Rozdiel medzi ocenením a pochvalou je najmä vo vzťahu medzi dotýčanými ľuďmi. Ak vyjadrujeme *ocenenie*, vtedy ide o rovnocenný vzťah. Signalizuje tomu druhému, že si ho vážime. Pochvalou vyjadrujeme nadradený alebo mocenský vzťah, akoby sme hovorili: Robíš veci k mojej spokojnosti. Preto je veľký rozdiel, čo učiteľka povie: ***Tieto príklady sú vypočítané správne*** - je poskytnutá spätná väzba - informácia, ktorá nehodnotí človeka. *To si mi urobila radosť, ako si to dobre vypočítala* - je pochvalou a súčasne učí dieťa, že nemá robiť veci dobre pre ne samé, ale pre uspokojenie nadradenej osoby.

To máš iste radosť, že si to tak dobre vypočítala - je ocenením, ktoré súčasne posilňuje vývoj sebahodnotenia.

Model ITV so svojimi MSZ - významnosti obsahu, okamžitej spätnej väzby a dokonalého zvládnutia a takisto s pravidlom najlepšieho osobného výkonu, ráta s tým, že učitelia nebudú používať vo vyučovaní vonkajšiu motiváciu, že naopak budú dôsledne **rozvíjať vnútornú motiváciu k učniu**. Nie vždy si však učiteľ uvedomí, že verejné porovnávanie, rôzne hviezdičky, obrázky, diplomy, čierne a červené body atď. (a samozrejme známky) sú vlastne vonkajšou motiváciou, ich používanie je podrezávanie si konára pod sebou.

1.4 PRÍPRAVA ŠTUDENTOV UČITEĽSTVA I. STUPŇA ZŠ K NETRADIČNÉMU SPÔSOBU VYUČOVANIA - TVORIVÁ DIELŇA

Mgr. Eva Ďurošová, UMB,
B. Bystrica

Každoročne prichádzajú do praxe noví absolventi škôl. Sú „nabití“ vedomosťami, keď štúdium ukončili záverečnou skúškou, maturitou, štátnymi skúškami... Čo si však naozaj prinášajú so sebou? Čo bude to rozhodujúce pre ich úspešné profesionálne uplatnenie? Bude stačiť len to, že vlastnia kvantum vedomostí? Iste nie. Všetci vieme, že ich budú musieť viesť čo najlepšie využívať a ak majú byť vo svojom odbore špičkoví, aj ich ďalej prehľbovať. Keď má človek poznatky využívať v praxi, musí byť flexibilný, kreatívny, originálny, odvážny... Preto je dôležité, aby sme v každom type škôl vytvárali podmienky pre rozvoj týchto vlastností.

Študenti pedagogických fakúlt sa učia v didaktikách predmetov rôznymi konkrétnymi metódami, ktoré pomáhajú zefektívňovať učenie žiakov. Keď však prichádzajú do praxe, používajú len niekoľko z nich. Po rozhovoroch s jednotlivcami som dospela k názoru, že nie všetci sú schopní svoje vedomosti pretaviť do praktických činností v takej miere ako niektorí starší učitelia. Kým však dokonale spoznajú tento „kumšt“, veľa vedomostí stratia, zabúdajú. Preto som začala v ich príprave preferovať také formy štúdia, ktoré im pomáhajú vidieť možnosti uplatnenia teoretických poznatkov hneď v začiatkoch ich praxe.

Priblíženie priebehu tvorivej dielne

A. Postup (visel na stene vedľa triedy)

Čo mám robiť po príchode do triedy?

Ahoj!

Vezmem si 1 lístok s písmenkami a dierkou v pravom hornom rohu.

Vezmem si 1 šnúрку.

Na lístok napíšem svoje meno.

Šnúрку priviažem o lístok tak, aby bol uzlík asi v strede šnúrky.

Lístok držím v ruke, vezmem si stoličku a sadnem si do kruhu.

B. Písmenková komunita

Cieľ: Vzájomné zoznámenie sa, vytvorenie neohrožujúceho prostredia, vtiahnutie, motivácia, navodenie pocitu spolupatričnosti, vytvorenie náhodných skupín.

- Postupne každý vysloví svoje meno a povie o sebe to, čo si myslí, že ho charakterizuje. Zároveň vyjadrí spolupatričnosť k skupine tým, že svoju menovku priviaže o menovku toho, kto sedí po jeho pravom boku. Keď sa kruh uzavrie, symbolizuje naše „zviazanie“ s touto skupinou. Všetci máme spoločný záujem - oživiť si niektoré metódy výcviku začiatočného písania.
- Menovku položíme na zem pred seba. Pohodlne sa usadíme. Zavrieme oči, počúvame a predstavujeme si to, čo budeme počuť. „Vidím tmu. Čiernu alebo tmavú. Niekde v diaľke začínam rozoznávať malý bod svetlej farby. Veľmi pomaličky sa približuje. Rozoznávam, že má moju obľúbenú farbu. Stále sa veľmi pomaly približuje. Začínam rozoznávať obdĺžnikový tvar..." V predstavách učiteľ ďalej navodí

pomocou približovania objektu premenu obdĺžnika na tvar obľúbeného písmena veľkej tlačenej abecedy.

Diskusia - odpovede na otázky:

„Aké písmeno si si predstavoval a v akej farbe? Bolo pre teba prekvapujúce, že sme sa v predstave dostali z tmy až k písmenu? Prečo ti je sympatická práve tá farba, to písmeno, ktoré si si vybral?“

Reflexia - odpovede na otázky typu:

„Ako si sa cítil, keď si videl tmu, svetlý bod, obdĺžnik, písmeno?“

C. Vytvorenie skupín a aktivita vtiahnutia v skupinách:

- Na menovkách máte (okrem mena) napísané rôznou farbou písmená. Vašou prvou úlohou je nájsť si svoju skupinu (objaviť kľúč, podľa ktorého ste zaradení do skupín). Môžete sa spoločne radiť, pomáhať si, uvažovať...
- Vtiahnutie do skupín:
Písmená sú grafické znaky hlások. Sú ich symbolmi. Porozmýšľajte a porozprávajte sa s ostatnými v skupine o tom, čo všetko môžu písmená symbolizovať.

D. Metódy výcviku písania

1. Prečítajte si v skupinách materiál „Niektoré metódy výcviku písania“ (uvádzam nižšie). Ak potrebujete, vymňte si skúsenosti z tejto činnosti vo vašej triede. Diskutujte a objasňujte si niektoré problémy.
2. Vašou úlohou je zostrojiť pomôcku, ktorá pomôže žiakom osvojiť si tvar písmena nielen odkresľovaním, ale tak, aby pri tomto procese sami objavovali dané písmeno, aby mali možnosť „pohrať sa“ s ním, aby pri jeho vnímaní zapájali čo najviac zmyslov. (Netreba zdôrazňovať, že je vhodné podobnú činnosť zadávať aj deťom na vyučovaní.) Pri tvorbe pomôcky využite preštudované materiály a vlastné skúsenosti.
3. Prezentácia - popis zostrojenej pomôcky a poukázanie na metódy (väčšinou ich bolo viac), ktoré tvorcovia využili.

E. Záverečná komunita

Diskusia, výmena skúseností, rozlúčenie, „odviazanie sa“ z kruhu (menovky), odpísanie mapy mysle...

NIEKTORÉ METÓDY VÝCVIKU PÍSANIA

1. METÓDY M. MONTESSORIOVEJ

a) Metóda obťahovania

Spočíva v tom, že dieťa prechádza prstom po tvare písmena a zároveň ho vyslovuje.

Pomôcky: kartón alebo výkres (A4), brúsny papier (alebo papier inej kvality, napr. výkres).

Postup: Z brúsneho papiera vystrihneme tvar tlačeneho alebo písaného písmena a nalepíme ho na kartón.

Obmena: Do výkresu vyrežeme tvar písmena. Podlepíme ho iným (tenším) papierom.

b) Pohyblivá abeceda

Písmená z brúsneho papiera nenalepíme na kartón, ostávajú „voľné“. Kartón slúži ako podložka na písanie (tvorbu slov). Rôznym radením písmen potom deti môžu tvoriť nové slová (zo začiatku aj nezmyselné).

2. KOPÍROVACIA METÓDA

Pri tejto metóde používame predlohy písmen rôznej veľkosti a priesvitný papier (napr. priekleповý). Deti prepisujú (kopírujú) predlohu na priesvitný papier.

Obmena: Na čistý papier predkreslíme predlohu bodkovanou čiarou alebo veľmi jemnou líniou. Dieťa ju obtiahne jedným ťahom.

Obmena: Kartón je pokrytý vrstvou plastelíny (plastickej gumy), v nej je vyrytý tvar písmena. Žiak prechádza prstom po ryhe (aj so zavretými očami) a snaží sa zapamätať si písací pohyb.

3. FONOMIMICKÁ METÓDA

Žiaci vyslovujú hlásku a zároveň pohybom ruky znázorňujú príslušné písmeno. Ak je to tvar písaný, môžu ho písať bez písacej stopy vo vzduchu. Tým sa žiaci stávajú aktívnejšími.

4. MNEMONOTECHNICKO-SKRIPTOLEGICKÁ METÓDA

Jej podstata spočíva v tom, že ná povedný obrázok napovie nielen hlásku, ale aj tvar písmena.

5. KUHLMANOVA METÓDA

Dieťa si má samé nájsť svoj individuálny rukopis. Ako pomôcka mu slúži tlačенý text.

6. SYNKRITICKÁ METÓDA (porovnávacia)

Súvisí s Kuhlmanovou metódou. Tvary tlačенých písmen deti porovnávajú s tvarmi písaných písmen. Písané tvary potom vpisujú do tlačенých tvarov. Zároveň sa vytvárajú spoje medzi tlačným a písaným tvarom písmena.

7. ILUSTRAČNÁ METÓDA

Aby žiak lepšie pochopil vzťahy existujúce medzi výškou, šírkou, tvarom, sklonom, prípojnou či inými kvalitatívnymi znakmi písmen, používa učiteľ rôzne náčrtky na objasnenie týchto súvislostí.

(Metóda je niekedy nesprávne chápaná aj ako skriptologická: ná povedný obrázok napovie tvar písmena. Žiak ale písmeno nevysloví a nič mu nepomáha písmeno napísať.)

8. MODELOVACIA METÓDA

Žiaci modelujú tvar písmena z plastelíny, plastickej gumy, moduritu, hliny, drôtu, vlny.

9. TAKTOVACIA A DIKTOVACIA METÓDA

Túto metódu môžeme použiť, ak chceme nacvičovať u pomalších žiakov rýchlejšie písanie. Učiteľ počítaním určuje tempo, žiaci píšu podľa určovaného rytmu (raz, dva, tri...). Namiesto počítania dôb môže učiteľ voľne rytmicky popisovať jednotlivé časti písmen (oblúk, hore, vrátiť, zahni, oblúk = malé písané „a“).

10. METÓDA POSTUPNE SA STRÁCAJÚCEJ NÁPOVEDE (ODKLÍNANIE PÍSMEN)

Dieťa vníma rad za sebou nakreslených obdĺžnikov. V každom z nich je zakreslený nejaký obrázok (napr. domček, zámoček), v ňom je napísaný tvar písmena alebo jeho časť. Domček slúži dieťaťu na lepšiu orientáciu v riadku, písmenko sa musí doň vmestiť. Tým vymedzuje jeho rozmery.

V 1. obdĺžniku je celý domček, aj písmeno je celé. Je naznačený aj smer písacieho pohybu.

V 2. obdĺžniku je písmeno farebne rozdelené na dve časti. Úlohou dieťaťa je odlíšiť obe časti písmena rôznymi farbami - obtiahnuť ich.

3. obdĺžnik obsahuje domček, v ktorom je vyznačená šikmá priamka (ak sa v písmene nevyskytuje, je vybodkovaná len pomocná čiara). Druhá časť písmena je celá vykreslená. Úlohou dieťaťa je dopísať chýbajúcu časť písmena a ďalej plynulo pokračovať. Dieťa teda samostatne začne písať a obtiahnutím vyznačenej časti písmeno dopíše. Táto fáza nácviku môže prebiehať aj opačne, ak je vyznačená prvá časť písmena a treba ho dopísať.

4. obrázok tvorí domček, v ktorom je už len šikmá priamka (pomocná bodkovaná čiara). Dieťa má dopísať celé písmeno, ale ešte stále mu pomáha domček.

5. obdĺžnik obsahuje už len šikmú priamku, prípadne sa aj tá vytráca.. Dieťa by malo dokázať napísať písmeno samostatne.

11. METÓDA ROZKLADANIA A SKLADANIA PÍSMEN

1. Dieťa obtiahne dvojfarebne písmeno.
2. Dopíše chýbajúcu 1. časť písmena.
3. Dopíše chýbajúcu 2. časť písmena.
4. Dieťa napíše celé písmeno.

12. METÓDA VYTVÁRANIA PÍSMEN TVAROVANÍM

Aby sme mohli používať túto metódu, je potrebné vyrobiť si panáka - akrobata.

Potrebuje: drôt, pásy látky zošité do tunela, vatu alebo vatelín na vypchatie, kúsok látky na hlavu. Spravíme dva rovnako veľké tunely. Na jednom konci ich zošijeme. Dnu dáme drôtik a vypcháme. Konce prišijeme. Z vaty a látky urobíme hlavu, z 1. tunela vytvárame ruky a trup, z 2. nohy. Zviažeme, aby držali v požadovanej polohe. Panáka používame tak, že ho ohýbame do tvaru tlačných písmen. Na tvary písaných písmen je vhodnejšia dlhšia húsenička.

Poznámka: V obrázkoch pri metódach ilustračnej, skriptologickej metóde, postupne sa strácajúcej nápovede a pri metóde rozkladania a skladania písmen sa nestotožňujú čiary, ktorých sa dotýkajú písmená v hornej dominante, s hornou linajkou.

Literatúra:

1. NEMČÍKOVÁ, M. - NEMČÍK, J.: Metodická príručka na písanie pre 1. stupeň ZŠ. Bratislava, SPN 1988.
2. BRŤKA, J. - HALAJ, J.: Didaktika čítania a písania v 1. ročníku ZŠ. Bratislava, SPN, 1981.
3. HELMINGOVÁ, H.: Pedagogika M. Montessoriovej. Bratislava, SPN, 1996.

1.5 KOOPERATÍVNE UČENIE

*Mgr. Marcela Maslová, Mgr. Daniela Facunová, Mgr. Etela Adamčáková, Mgr. Zdenka Veljačiková,
Námestovo, Dolný Kubín, ORAVA IOWA*

Triedy ako prostredie na myslenie

Sme presvedčení, že jedným z hlavných výstupov školského vzdelávania je maximalizovanie intelektuálneho rozvoja žiakov, t. j. maximalizovanie kapacity žiakov stať sa mysliacimi indivíduami, ktoré riešia problémy, podporujú porozumenie, stávajú sa novátormi, uskutočňujú rozhodnutia a účinne komunikujú. Jedna z dobrovoľníkov ***Čítaním a písaním ku kritickému mysleniu***, Donna Ogle, napísala, že jedným z cieľov nášho vzdelávacieho systému je výchova občanov, ktorí inteligentným spôsobom prispievajú k riešeniu problémov svojej spoločnosti, občanov, ktorí kriticky uvažujú a ktorí pomáhajú riešiť problémy v miestnych komunitách, ako aj na národnej a medzinárodnej scéne". Aby školy dosiahli tento cieľ, musia vytvoriť atmosféru, ktorá podporuje myslenie a učenie sa, kde informácie (obsah vyučovania) sa stávajú skôr katalyzátorom myslenia ako výsledkom myslenia.

Jedným z prostriedkov ako vytvoriť prostredie na myslenie, je zaviesť do vyučovacej praxe metódy kooperatívneho učenia. Ako podotkol **Costa, L. S. Vygotskij** objasnil, že intelektový rozvoj je produktom aj vnútorných, aj vonkajších, čiže sociálnych procesov. Naznačil, že myslenie na vyššej úrovni vzniká zo vzťahov, t. j. z dialógu medzi ľuďmi. Costa dodáva: „keď jednotlivci spoločne vytvárajú nápady a diskutujú o nich, nápady, ktoré takto vznikli, prekonávajú úsilie jednotlivca". Ľudia spoločne i jednotlivito vyjadrujú rôzne hľadiská, súhlas alebo nesúhlas, upozorňujú na rozdiely, riešia ich a zvažujú rôzne alternatívy. V našich školách sa kladie priveľký dôraz na učebný obsah. Žiaci sa musia naučiť množstvo faktografických informácií. Silou súčasného vzdelávacieho systému je, že žiaci sú vysoko motivovaní učiť sa a zvládnuť túto úlohu. Vieme, že čím širšia je vedomostná základňa, tým je lepší rozvoj pojmov, a tým vedia žiaci lepšie integrovať vedomosti z rôznych vyučovacích predmetov. Vieme tiež, že čím je kontext pre informácie širší a rozvinutejší, tým viac informácií je schopný žiak uchovať a účinne s nimi pracovať. Zdá sa, že existuje recipročný vzťah medzi vedomosťami a učebným procesom. Vzájomne sa ovplyvňujú. Ved', keď myslíme, musí to byť myslenie o niečom. Ak len niečo poznáme, ale neuvažujeme pritom komplexne a nevymieňame si informácie s inými, nie je z toho veľký osoh.

V skutočnosti nie je možné odlúčiť obsah myslenia od jeho procesu a pritom sa zaoberať bez maximalizácie učenia. Vedomosti bez možnosti praktickej aplikácie sú to isté ako počítač bez elektriny. Proces a obsah sa musia považovať za prelínajúce sa faktory, a preto sú vo vyučovanom procese rovnako dôležité. Žiaci využijú svoje vedomosti konštruktívne vtedy, keď pochopia, že ich hodnota je v ich životnosti. Učenie sa má chápať ako nazhromaždená energia, pripravená „poskytnúť elektrický prúd" pre problém. Nemá to byť zbierka artefaktov zo vzdelávacej skúsenosti, ktorá sa má len vybaviť z pamäti a podľa potreby odrecitovať.

Čo je kooperatívne učenie? ¹

Kooperatívne učenie vzniká, keď žiaci pracujú spolu - niekedy v pároch, niekedy v malých skupinách - aby vyriešili spoločný problém, preskúmali spoločnú tému alebo stavali na spoločnom chápaní pri vytváraní nových nápadov, nových kombinácií alebo jedinečných prípadov.

Výsledky kooperatívneho učenia

Predpokladá sa, že učebné výstupy sú lepšie, keď sa používa kooperatívne učenie. Johnson a Johnson naznačujú pri participácii v kooperatívnom učení tieto výsledky:

1. Vyššie výkony a zlepšenie miery uchovávaní v pamäti.
2. Častejšie uplatnenie vyšších myšlienkových procesov, hlbšie porozumenie a kritické myslenie.
3. Dlhší aktívny učebný čas a menej vyrušovania.
4. Vyššia výkonová a vnútorná motivácia učiť sa.
5. Vyššia schopnosť nazerať na situácie z rôznych hľadísk.
6. Pozitívne, akceptujúce a stimulačné vzťahy k rovesníkom, a to bez ohľadu na etnickú príslušnosť, pohlavie, schopnosti, spoločenskú triedu, prípadne handicap.
7. Vyššia miera spoločenskej podpory okolia.
8. Lepšie psychické zdravie, prispôbovanie sa a zdatnosť.
9. Pozitívnejšie sebaopätie založené na sebaakceptácii.
10. Väčšia sociálna kompetencia.
11. Pozitívnejšie postoje k vyučovacím predmetom, učeníu a škole.
12. Pozitívnejšie postoje k učiteľom, vedeniu školy a ostatným pracovníkom školy.

Základné prvky kooperatívneho učenia

Vzájomná pozitívna závislosť členov

Žiaci zistia, že jeden druhého potrebujú, aby splnili úlohu, ktorú dostala skupina (spolu plávajme, alebo sa spolu utopíme). Učitelia môžu podnecovať vzájomnú závislosť tak, že stanovujú spoločné ciele (učte sa a uistite sa, či sa všetci členovia skupiny učia), spoločnú odmenu (ak všetci členovia skupiny dosiahnu výkon nad stanovenú hranicu, každý dostane bod navyše), spoločné zdroje (jeden papier pre každú skupinu, alebo každý člen skupiny dostane časť cieľovej informácie), určené roly (zhŕňač, podporovateľ participácie, elaborátor).

Podporná interakcia tvárou v tvár

Žiaci budú vzájomne podporovať učenie tak, že si budú pomáhať, vymieňať si informácie a podporovať úsilie učiť sa. Žiaci budú vysvetľovať spolužiakom, diskutovať s nimi a učiť ich to, čo vedia. Učiteľ usporiada skupiny tak, že žiaci sedia kolenami k sebe a preberajú každé hľadisko úlohy.

¹ Kooperatívne učenie je aj jednou z hlavných vyučovacích stratégií v ITV - vid' Kovaliková, S., Olsenová, K.: *Integrované tematické vyučovanie*, Bratislava, Faber, 1996. Gibbs, J.: *Kmene - proces pre sociálny rozvoj a kooperatívne učenie*. Bratislava, ARIMES, 1994.

Osobná zodpovednosť

Výkon každého žiaka sa posudzuje v krátkych intervaloch a výsledky sa oznamujú celej skupine i žiakovi. Učitelia môžu štrukturovať osobnú zodpovednosť tak, že dajú každému druhému žiakovi test, alebo náhodne vyberú jedného člena skupiny, aby poskytol odpoveď. Toto je potrebné robiť opatrne a s pozitívnym nábojom. Má to podporovať napredovanie, nie zvyšovať zaostávanie niektorých žiakov.

Interpersonálne zručnosti a zručnosti pre prácu v malej skupine

Skupiny nemôžu fungovať účinne, ak žiaci nemajú primerané sociálne zručnosti na kooperatívnu prácu, alebo tieto zručnosti nevedia využiť. Učitelia musia v škole cieľavedome vyučovať tieto zručnosti. Kooperatívne zručnosti zahŕňujú vodcovstvo, rozhodovanie, budovanie dôvery, komunikáciu a zručnosti na zvládnutie konfliktov.

Práca v skupine

Skupiny potrebujú čas na diskusiu o tom, ako napredujú k svojim cieľom, ako udržiavajú medzi členmi efektívnejšie pracovné vzťahy. Učitelia organizujú skupinovú prácu tak, že dávajú úlohy ako: a) napíšte aspoň tri činnosti členov, ktoré prispeli k úspechu skupiny, b) uveďte jednu činnosť, ktorá prispeje k tomu, aby bola skupina zajtra ešte úspešnejšia. Učitelia tiež sledujú spoločnú činnosť skupín a dávajú im i celej triede spätnú väzbu.

Základné princípy

Pri vytváraní hodín zameraných na rozvoj uvažovania mali by sme dodržiavať niekoľko základných princípov. Donna Ogle ich vyjadrila najlepšie. Sú to: Deti budú lepšie myslieť ak majú dostatok príležitostí cvičiť nové prístupy v myslení, ktoré sme im predviedli. Mali by sme sa sústrediť na niekoľko postupov, ktoré sú najúčelnejšie a ktoré možno preniesť z jedného vyučovacieho predmetu na druhý, aby ich žiaci systematicky používali.

Metóda: Párové čítanie - párové súhry

Tento vyučovací postup vyvinul **Don Dansereau** s kolektívom na Texaskej kresťanskej univerzite. Tento kooperatívny postup pri čítaní je obzvlášť užitočný, keď je text „hustý“. Je to užitočný postup vo vyučovacích predmetoch, v ktorých sa používajú komplikované výkladové texty preplnené faktografickými informáciami.

Postup:

1. Článok, ktorý chcete učiť týmto spôsobom, rozdeľte na 4 časti a každú časť na diel A a B.
2. Vysvetlite dvojiciam, že budú čítať článok špeciálnym spôsobom. Ich úlohou je do konca hodiny vedieť obsah celého textu, ale momentálne sa sústredia len na jeden úsek. Páry sa odpočítajú po štyroch. Každý pár dostane jedno z čísel: 1, 2, 3, 4. Vysvetlite im, že článok sa skladá zo 4 častí a že každý pár bude mať pridelenú jednu časť - podľa svojho čísla.
3. Nasledujúci krok je pri tomto postupe najdôležitejší. Musíte ho preto pozorne vysvetliť. Vysvetlite, že každý člen páru bude zastávať dve odlišné roly, ktoré si navzájom v priebehu čítania vymenia.
 - a) Prvá rola - referujúci. Jeho úlohou je pozorne prečítať úsek textu a pripraviť si jeho súhrn. Po skončení čítania každý člen páru povie svojmu partnerovi vlastnými slovami, o čom čítal.
 - b) Druhá rola - respondent. Jeho rola je rovnako významná ako rola spravodajcu. Prečíta si úsek textu a potom pozorne počúva referujúceho. Keď referujúci skončil, respondent mu položí otázky, ktoré

môžu objasniť obsah textu. Môže klásť aj hĺbkové otázky, ktoré prinesú nové informácie. Sú to otázky: A čo keď...? Vieš si spomenúť na ...? Bolo tam niečo o ...?

4. Posledný krok pred začatím môže byť trochu mätúci. Každý člen páru bude zastávať obidve roly. (Preto sa článok rozdelí dvakrát. Prvé delenie bude do 4 častí: 1, 2, 3, 4, ktoré zodpovedajú číslam párov a časti textu priradeného páru podľa čísla.) Každá časť sa teraz rozdelí na diel A a B. V časti A bude referujúcim prvý člen páru a respondentom druhý člen páru. V časti B si úlohy vymenia.
5. Keď páry dostali pridelené svoje úseky a rozdelili si počiatočné roly, môžu začať čítať. Zdôraznite, že o svojom úseku budú musieť podať správu - referovať celej skupine. Preto sa musia sústrediť na dobré porozumenie textu.
6. Povedzte párom, aby si našli v miestnosti pohodlné miesto, kde by mohli pracovať (môže to byť stôl, malý stolík, podlaha, kúty miestnosti ďalej od ostatných). Pripomeňte im, že je tu veľa čítajúcich a referujúcich, takže musia hovoriť ticho, inak bude v miestnosti hluk. Potom ich vyzvite, aby začali. Bude chvíľu trvať, kým si páry privyknú na svoje roly. Dajte im čas, aby väčšina párov dokončila úlohu.
7. Podanie správy celej skupine môže mať rôzne formy. Jedna z metód, ktorá sa osvedčila pri párovom čítaní, súhrnoch, sú grafické znázornenia. Je to vynikajúci spôsob, ako žiaci môžu vytvárať súhrny textu. Účastníci by mali dostať farbené fixky a čisté priesvitky alebo hárky na súhrny textu. Dajte im pokyn, aby boli tvoriví pri znázorňovaní svojich súhrnov.
8. Keď každý pár zostavil na priesvitke svoj súhrn, pristúpi k spätnému projektoru. Poradie je podľa častí - prvá časť textu a jej súhrnu pôjde prvá. Obidvaja členovia páru prídu dopredu, i keď len jeden bude hovoriť.
9. Každú prezentáciu odmeňte potleskom.

Metódu: Skladačka²

1. Rozdelenie žiakov do kooperatívnych skupín a zadanie učiva.

V rámci každej kooperatívnej skupiny má každý žiak pridelené vlastné učivo, ktoré sa má naučiť a vysvetliť ostatným (napr. prvý žiak má učivo na s. 1, druhý na s. 2...).

2. Expertné skupiny študujú a pripravujú prezentácie.

Žiakov s rovnakým učivom dajte do jednej expertnej skupiny (napr. žiak z kooperatívnej skupiny A, ktorý dostal učivo 1, bude pracovať spolu so žiakom z kooperatívnej skupiny B, ktorý má učivo 1). Títo žiaci čítajú a učia sa učivo spolu a uvažujú o tom, ako ho najlepšie vysvetliť ostatným. Tiež si premyslia, ako skontrolovať, či učivu spolužiaci v kooperatívnej skupine porozumeli.

3. Návrat do kooperatívnej skupiny na vyučovanie a kontrola.

Žiaci sa vrátia do svojich kooperatívnych skupín. Členovia skupiny postupne vysvetľujú učivo, ktoré sa naučili v rámci expertných skupín. Cieľom skupiny je, aby sa všetci jej členovia naučili celé učivo.

² Pozri tiež Gibbs. J.: *Kmene - proces pre sociálny rozvoj a kooperatívne učenie*. Bratislava, ARIMES. 1994, s. 218.

4. Individuálna a skupinová zodpovednosť.

Skupina je zodpovedná za to, aby sa všetci jej členovia naučili všetko učivo. Zvládnutie učiva každým žiakom sa preveruje rôznym spôsobom (napr. písomnou skúškou, ústnou odpoveďou na otázky, prezentáciou v triede...).

Schéma skladačky

Kooperatívne skladačkové aktivity (Aronson, Johnson, Holubec, Kagan) možno v zásade charakterizovať ako tímovú prácu v rámci kooperatívnej skupiny, pričom každý z tímu sa stáva expertom pre určitý obsah učiva. Ak kooperatívna skupina študuje napríklad učivo japonská kultúra, jeden člen sa stáva expertom na oblasť tradičných hodnôt, iný na tému štruktúra vlády a ďalší na súčasné problémy. Keď každý z členov tímu nadobudol expertnú znalosť o určenej oblasti učiva, začnú sa navzájom učiť. Cieľom kooperatívnej skupiny je, aby všetci jej členovia zvládli celé učivo. Prv než začnú členovia učiť v rámci kooperatívnej skupiny, žiaci, ktorí sa sústreďovali na rovnaké podtémy, sa stretnú v rámci expertnej skupiny (napr. dvaja žiaci z rôznych kooperatívnych skupín študujú spolu súčasné problémy). Okrem štúdia aj skúmajú, ako najúčinnnejšie naučia učivo ostatných v kooperatívnej skupine, do ktorej sa vrátia. Po skončení učenia a kontroly naučenia v kooperatívnych skupinách sa vyhodnotí, ako každý žiak ovláda učivo (napr. žiak odpovedá na otázky pred celou triedou, robí písomnú skúšku, nakreslí vlastnú pojmovú mapu ap.).

Literatúra

1. Kurtis S, Meredith, J. L. Steele, Ch. Temple: Kooperatívne učenie, Združenie Orava, Bratislava.

Projekt Orava je sponzorovaný Americkou agentúrou pre medzinárodný rozvoj USAID, ktorá poskytuje humanitárnu a ekonomickú pomoc vo viac než 80 krajinách sveta.

--

1.6 NIEKTORÉ NOVÉ OBLASTI PRE ITV A PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE

Július Rosa,
Slovenská energetická agentúra, Bratislava

Hlavné myšlienky:

Udržateľný rozvoj, stav planéty a vzdelávanie. Zníženie tokov energie (úspory energie a rozumné nakladanie s energiou). Obnoviteľné zdroje energie. Modely väzieb. Využitie slnečnej energie - vyučovacie pomôcky.

Úvodné poznámky:

- a) na Zemi sú vykonávané stále presnejšie inventúry primárnych zdrojov energie,
- b) dokázalo sa znečisťovanie ovzdušia - skleníkové plyny, ozónová vrstva, znižovanie kvality vody a potravín, znižovanie kvality života atď.,
- c) rast počtu ľudí je ešte stále v oblasti exponenciálneho rastu. Skôr či neskôr budú sformulované požiadavky na zmenu spôsobu vzdelávania a obsahu vzdelania vo vzťahu k uvedenému:
 - budúce generácie budú riešiť úlohy, ktoré zrejme budú vychádzať zo stavu planéty, aký ostane po nás,
 - predovšetkým pôjde o to, ako znížiť emisie plynov, ako chrániť druhovú rozmanitosť, ako uchrániť pôdu, ako čo najúčelnejšie využiť vyrobenú energiu a suroviny, regulovať, znížiť množstvo odpadov a ďalšie záťaž životného prostredia,
 - sú však náznaky, že mládež je vychovávaná, akoby sa nič závažné nedialo, akoby nijaké nebezpečie nehrozilo,
 - podľa odborníkov sa súčasné osnovy (podstatne) nelíšia od tých napr. z 50-tych rokov,
 - požaduje sa tiež zmena druhu vzdelania, pretože súčasné problémy v životnom prostredí nie sú dielom len nevzdelaných a len chudobných ľudí,
 - vzdelanie do posiaľ podporovalo skôr rozvoj industrializácie Zeme, žiada sa však vzdelanie pre udržanie života na Zemi, resp. udržateľný rozvoj ľudskej spoločnosti,
 - vzdelanie by teda malo byť zlučiteľné so životom na takej planéte, ako je naša,
 - pre budúcnosť sa vyžaduje obsažnejšia racionalita, napr. výuka prírodovedy s atribútmi ľudskosti,
 - netreba si pod tým predstavovať len zodpovednosť fyzikov za vynález A- bomby, chemikov a biológov za obavy zo zneužitia genetiky a pod.,
 - ľudskosť v tomto prípade značí pripojenie sa na zdroje prírody, z ktorej pochádzame a na podstatu druhu, ako sme my,
 - určite sa niekto bude spytovať, ako je možné pri vyučovaní fyziky hovoriť o kultúre, poklesnutí morálky a kríze výchovy? - je to potrebné, bude sa musieť,
 - zdá sa, že množstvo problémov, napr. v nakladaní s energiou, by vyriešil prístup, v ktorom by sa na bilancovanie úspechov či neúspechov rôznych technológií vo vzťahu k prírode a človeku využil nadhľad, ktorý poskytuje teória otvorených systémov spolu s používanou funkciou entropie systémov, a to aj spoločenských.

Workshop je ukážkou už realizovaného projektu alebo postupu návrhu nového. V rámci tohto bol v hrubých rysoch predstavený projekt o životnom prostredí školy, ktorý bol realizovaný v minulom školskom roku. Nad poznatkami o jeho organizácii a priebehu (v časti o energii) sme krátko diskutovali na tému nové poznatky v environmentálnej výchove a výuka prírodovedy (príp. fyziky a iných predmetov).

Ukazuje sa ako nevyhnutné poukazovať na komplexnosť, previazanosť javov v prírode. V informácii o využívaní energie sme poukázali na nedostatočnosť tradičných hodnotení kvality systémov podľa toho, koľko spotrebujú energie. Prístup, ktorý by bolo možné využiť, vychádza z modelovania vzťahov v prírode. Existujú rôzne úrovne, na ktorých je možné deti, primerane ich veku, s touto problematikou zoznamovať, a to počínajúc hrami (hra Ekolopoly a pod.) až po základy modelov sveta. V spolupráci so školou pripravujeme niekoľko úvodných pomôcok a po nájdení sponzora či výrobcu aj ďalšie.

V rámci workshopu boli predvedené prístroje, hry, zariadenia:

- solárny kufr s fotovoltovým článkom, akumulátorom a drobnými zariadeniami na využitie slnečnej energie,
- základné prvky súpravy pre hry so slnečným žiarením a teplom (zrkadlá, teplomer, odrazná fólia a pod.),
- pomôcky na zoznámenie sa so základnými pojmami úspory energie - tepla (resp. zníženia ich toku),
- úvodné prvky a hry pre pochopenie skrytých väzieb, hra Ekolopoly,
- brožúrky.

V závere som poprosil o pomoc pri práci na vývoji a testovaní spomenutých pomôcok a pri spolupráci na projekte autobusu - pojazdného kabinetu pre environmentálnu výchovu a vyučovanie prírodovedy či fyziky.

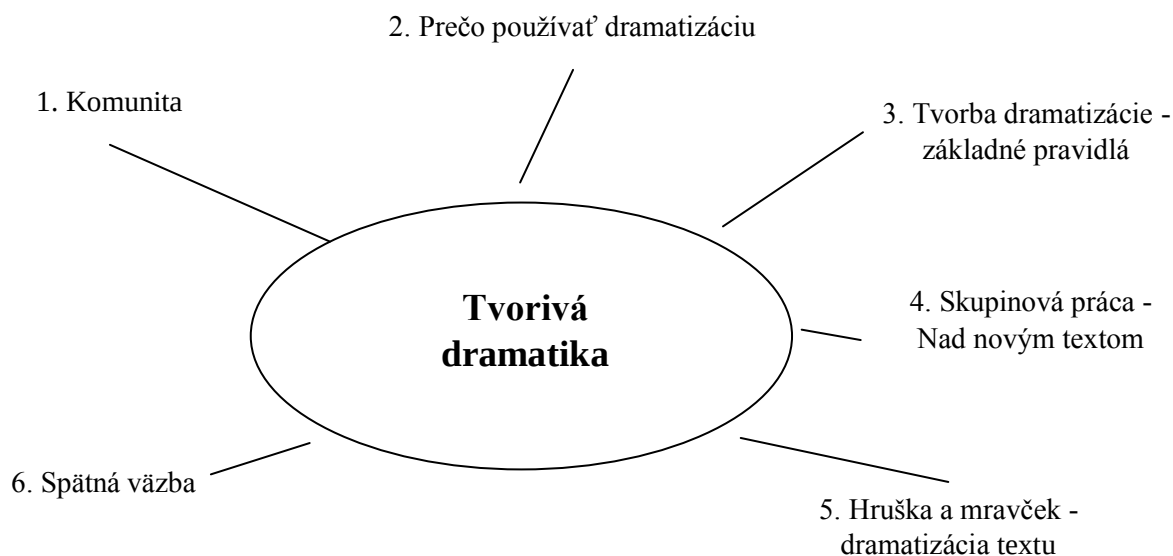
Účastníci vyjadrili v podstate uspokojenie so zameraním stretnutia.

1.7 TVORIVÁ DRAMATIKA V ITV

PaedDr. Zuzanna Vaňová, Partizánske

Mapa mysle:

Otázka dňa: Využívate vo svojej práci dramatiku?

Postup po príchode do triedy:

1. Napíšte si na kartičku meno a pripnite ju na viditeľné miesto.
2. Prečítajte si otázku dňa a podpíšte sa do stĺpčeka, ktorý predstavuje vašu odpoveď!
1. Odpíšte si mapu mysle.
2. Sadnite si do komunitného kruhu.
3. Poobzerajte si všetkých účastníkov dielne! Ak vás na nich niečo zaujme, zapíšte si to!

1. Komunita:

Kontrola plnenia postupu pri príchode do triedy.

2. Rozhovor o tom, prečo používať dramtizáciu, aké texty sa dajú dramtizovať

Cvičenia

Zmyslové:

- sluchové vnímanie - počúvať zvuky v miestnosti, budove, mimo - na ulici, ihrisku, uvedomenie si dýchania...

- zrakové vnímanie - pozorovanie rôznych predmetov, farieb, štruktúra predmetov...,
- hmatové vnímanie - dotýkanie sa predmetov,
- čuchové a chuťové vnímanie - ovoniavanie, ochutnávanie, mimické stvárnenie pocitov pri ovoniavaní, ochutnávaní.

Osobnostné:

- uvedomovanie si vlastného tela, pocitov, vlastností..., rytmus srdca, napätie svalov, uvoľnenie, premena dreva na živého tvora.

Priestorové:

- utvorenie si predstavy určitého priestoru - malého, veľkého - prechod od malého k veľkému, prechod cez imaginárny tunel rôznych rozmerov...

Rytmico-pohybové:

- rozohriatie organizmu - naháňačky,
- uvoľnenie a sústredenie organizmu - relaxačné cvičenia.

Cvičenia na rozvoj pohybového a rytmického cítenia:

- pohyb v rôznych variantoch - v rôznom teréne, ako rôzne bytosti, podľa istého rytmu.

Cvičenia na rozvoj mimojazykovej komunikácie a skupinového cítenia:

- hry na zrkadlá, tvorenie súsoší, spoločných obrazov, kontakt očami...

Dychové cvičenia:

- pomalý nádych, výdych, prerušovaný nádych, výdych, prehovor čo najväčšieho množstva textu na jeden výdych.

Artikulačné cvičenia:

- výrazné hovorenie samohlások, hra na koníka, hra na čerta, jazykolamy...

3. Tvorba dramatizácie umeleckého textu

Základné pravidlá pri tvorbe dramatizácie - podľa knihy Z. Vaňová - Hrajme sa s knihou

1. Preštudovanie textu a tvorby autora učiteľom, brainstorming aktivít k textu.
2. Z začať pohybovou aktivitou.
3. Zaradenie zmyslových cvičení.
4. Rozvoj slovnej zásoby tvorením slov.
5. Cvičenia zamerané na mimiku, prácu s gestom.
6. Nebuďte prehnane kritickí, podporujte aktivitu.
7. Oživujte veci okolo seba!
8. Cvičenia zamerané na improvizáciu.
9. Artikulačné cvičenia.
10. Rytmické cvičenia.
11. Učiť deti milovať knihy.

4. Skupinová práca - Nad novým textom

Účastníci dielne dostanú text *Hruška a mravček* od E. Štefanovičovej. Text si preštudujú a urobia ponuku na činnosti, ktoré by chceli s deťmi k danému textu realizovať.

5. *Hruška a mravček - dramaticko-etická lekcia*

Pomôcky: makety jabĺk, hrušiek, guľičky z farebného papiera, 4 výkresy s nakreslenými obrysami hrušky, štyri hrušky rozstrihané na kúsky, text básne, papiere, perá

Postup:

1. **Ovocie:** Sedíme v kruhu, každý dostane do rúk za chrbát maketu jablka alebo hrušky. Maketu si podávame na tlesknutie. Na pokyn HRUŠKA (JABLKO) sa postavia tí, ktorí majú v ruke hrušku (jablko).
2. **Zmyslové cvičenie:** Rozhovor o ovocí. Každý povie, aké ovocie má rád. Pantomimicky znázorňujeme výrobu kompótu. Fiktívne ho ochutnávame a mimikou ukážeme, ako nám chutí.
3. **Uvoľnenie tela:** Visíme na strome - sme hrušky, pomaly dozrievame. Keď sme dozretí, padáme do trávy. Naša dužina je tvrdá, máme stuhnuté svaly. Nikto si nás nevšíma, začíname hniť, postupne uvoľňujeme jednotlivé časti tela.
4. **Práca s textom:** Čítanie textu, jeho analýza, hry s textom.
5. **Hruška a mravec:** Utvoríme dvojice, jeden z dvojice je nahnitá hruška, druhý mravec, ktorý lezie po hruške prstami.
6. **Mravčia práca:** Rozdelíme sa do 4 skupín, každá skupina má pri sebe drobné žlté, zelené guľičky. Oproti každej skupine na vzdialenosť asi 20 krokov sú na výkrese nakreslené obrysy hrušky. Nosíme po jednom guľičky a lepíme ich na hrušku, kým ju celú nepokryjeme. Po dokončení sa rozprávame, ako sa nám páčila mravčia práca.
7. **Adresa:** Ukryjeme každej skupine rozstrihanú hrušku niekde mimo miestnosti. Z každej skupiny jeden člen ide hľadať svoju hrušku - označenú číslom skupiny. Zapiše si adresu, kde sa hruška nachádza a vezme si z nej jednu časť. Vráti sa do triedy a bez slova odovzdá ďalšiemu členovi adresu. Ten podľa adresy vyhľadá hrušku, vezme si ďalší diel. Takto hra pokračuje, kým nemá skupina všetky dieliky a pokúsi sa hrušku poskladať.
8. **Pieseň - báseň:** Spoločne zhudobníme text básne.

Spätná väzba - Odpovede na otázku: *Čo si odnášam z tvorivej dielne?*

1.8 KRESLENIE FORIEM - ROZVOJOVÉ A VÝCHOVNE IMPULZY

PhDr. Mária Matulčíková, CSc., Filozofická fakulta UK, Bratislava

Úvod

Model ITV sa usiluje uskutočňovať vzdelávanie pre 21. storočie. Všetci vieme, že pripraviť dieťa na budúcnosť je úloha nesmierne náročná a komplikovaná, pretože **dieťa vychovávané pre 21. storočie by malo vedieť:**

- bystro myslieť, byť flexibilné, pohotové a tvorivé,
- citovo vyrovnané a harmonické, pripravené riešiť konflikty, nadväzovať kontakty a komunikovať, rozdávať lásku a byť priateľom,
- mať dostatočne pevnú vôľu, vydržať v ťažkostiach a napriek útokom komfortu, konzumu zostať človekom.

Je to vôbec možné?

Pri súčasnom spôsobe života, pri súčasnom predimenzovaní učebných osnov?

Je viacero ciest a riešení. Táto tvorivá dielňa účastníkom umožní nahliadnuť do čarovného sveta kreslenia foriem a umožní získať prvotné predstavy, zručnosti a impulzy o tom, v tom a k tomu:

1. Čo je kreslenie foriem a ako napomáha rozvoju detí mladšieho školského veku.
2. Aký druh foriem (obrazcov) kreslia deti v jednotlivých ročníkoch.
3. Aké cvičenia (kreslenia foriem) sú vhodné pre deti, ktoré majú problémy s nervozitou a so sústredením sa na prácu (koncentráciou pozornosti).

Kreslenie foriem

Je oblasť obrazného učenia, v ktorom sa cvičí schopnosť vnútorného nazerania, pohyblivosť a kreativita. Tento druh aktivity, uplatňovaný v praxi vyučovania ako osobitná epocha (blok) je ponímaný ako účinný prostriedok spontánneho precvičovania pohyblivosti myslenia. Hrou a obrazom sa dieťa učí vnikať do logických štruktúr a v spojení s fantáziou tieto aktivity pripravujú schopnosti meniť logické štruktúry v súlade s vnútornými (im vlastnými zákonitosťami).

V kreslení sa rozvíja koordinácia pohybov, senzomotorická koordinácia, cit pre formu, estetické cítenie, sebakontrola, a teda i vôľa. Dieťa pri nich pracuje s líniou, čiarou, ktorá nezobrazuje nič predmetné. Vychádza v ústrety detskej pohyblivosti, flexibilita, cibí senzomotorickú koordináciu, pomáha rozvoju zručnosti písať a rozvíjať matematické predstavy.

Kreslenie foriem harmonizuje jednostrannosti temperamentov, upokojuje, koncentruje, oživuje. Učiteľovi poskytuje veľa cenných impulzov na poznávanie žiakov (ich diagnostikovanie). Kresba je sebavyjadrením, špecifickou správou o sebe a podľa časti psychológov ju možno analyzovať a hodnotiť ako „odtlačok nevedomia“.

Čo sa vlastne kreslí?

Pod formou si môžeme predstaviť obrazce, tvary, ktoré sú usporiadané do pásov alebo plošne. Sú tvorené z dvoch základných prvkov (čiara rovná a zaoblená) a vždy sa v nich prejavuje nejaká zákonitosť (pozri 1. ukážku). Vnímame ich ako ukončený pohyb, presnejšie, do pokoja dovedený pohyb.

Formy sú všade okolo nás. Všetko vzniklo alebo vzniká z pohybu: letokruhy stromu, tvary morskej mušle, obrazec snehovej vločky, koryto rieky, obrys nádhernej katedrály, kresba listu lipy.

Vo wadlorfskej škole majú deti zvláštny „epochový predmet“ - kreslenie foriem (Formenzeichnen), ktorý spravidla patrí k tým najobľúbenejším. Ani po skončení tohto „epochového predmetu“ sa s kreslením nelúčia. Formy hľadajú a kreslia pri poznávaní historických období a udalostí (napr. grécky ornament), pri poznávaní kultúr. Istotu ruky využijú pri tvorbe náčrtov výtvarných prác, remeselných prác a pri riešení projektov.

Učebný plán waldorfskej školy ako celok naplňuje tézu o kreslení foriem:

„Je šťastím pre človeka, keď sa formy kreslené a prežívané z vnútorných síl v detstve neskôr poznávajú ako to, čo tvorí tvar vonkajšieho sveta.“

Rámcový učebný plán kreslenia foriem (podľa Heydebrand, C. von. 1990):

1. ročník

Kreslí sa priamka, oblúk - v rôznych priestorových smeroch (zvisle, vodorovne, šikmo). Lomené čiary, základné geometrické tvary: trojuholník, štvorec, kruh, obdĺžnik, ďalej hviezdica, polkruh, špirála, elipsa.

2. ročník

Ako príprava na osamostatňovanie myslenia, ktoré je silne pútané silami napodobňovania, deti kreslia pravo-ľavé symetrie. Postupuje sa od ľahšieho k náročnejšiemu, ťažšie sa kreslia symetrie s odstupom od osi. Nacvičuje sa horizontálna a kvadratická symetria. Deti sa učia premieňať oblú formy na priamkové. Cvičí sa písanie ako plynulý pohyb, preberajú sa špirály.

3. ročník

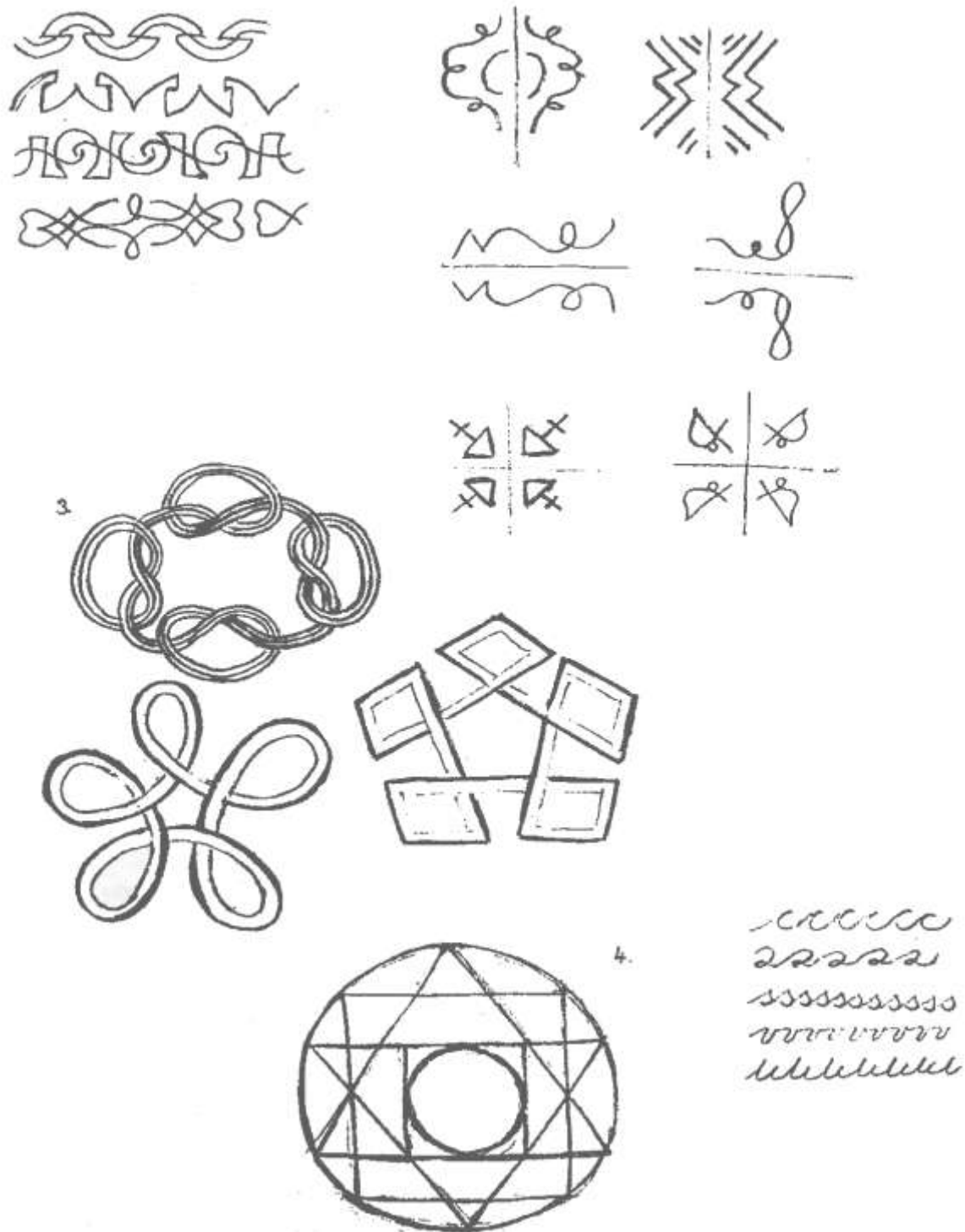
Pokračuje sa v symetrických cvičeniach, vyberajú sa náročnejšie úlohy. Podporujú sa návrhy detí - tvorba nových foriem. Delenie foriem, dopĺňanie foriem do celku, „rozhovor foriem“, cvičenia pre temperamenty.

4. ročník

Kríženie foriem, hlavne prepletance. Cvičenia pre temperamenty. Rastlinné motívy (medzipredmetové vzťahy s náukou o rastlinách).

Ukážky kreslenia foriem

1. Možnosť kombinovania dvoch základných prvkov (rovné, zaoblené) v pásovej forme.
2. Ukážka symetrie (pravo-ľavá), horizontálna, kvadratická.
3. Ukážka prepletencov.
4. Ukážka cvičenia koncentrácie a nácviku plynulého písacieho pohybu.

Literatúra

1. Clausen, A. U. - Riedel, M.: Zeichnen sehen lernen, 3. vyd. Stuttgart 1976.
2. Heydebrandt, C.von: Vom Lehrplan, 9. vyd. Stuttgart 1990.
3. Niederhäuser, H.: Formenzeichnen, 9. vyd. Basel 1992.

1.9 ZAVÁDZANIE ZRUČNOSTI „RIEŠENIE PROBLÉMOV“

Mgr. Aneta Chlebničánová, III. Základná škola, Detva

Cieľ tvorivej dielne: Objasniť učiteľom zavádzanie zručnosti „Riešenie problémov“ v 1. až 4. ročníku

Hlavná myšlienka tvorivej dielne: *Len málo rodičov si uvedomuje, ako skoro sa môžu deti učiť riešiť svoje problémy. Súčasný výskum naznačuje, že sme podceňovali schopnosť detí riešiť problémy a že naša podpora ju môže rozvinúť.*

1. Myšlienky, ktoré mi ukázali cestu k zavádzaniu zručnosti

- Ešte predtým, než deti pôjdu do školy, môžu sa začať učiť, ako navrhnúť viac možných riešení jedného problému.
- V ôsmich až deviatich rokoch deti získavajú schopnosť posúdiť *pre* a *proti* rôznym alternatívam a zvoliť to najlepšie riešenie.
- Väčšia prax v riešení problémov vedie k väčšej sebadôvere. Prax pomôže našim deťom, aby samy seba vnímali ako tých, ktorí dokážu riešiť problémy.
- Dôležitý je nácvik postupu činností, ktoré slúžia ako prevencia.
- Tieto postupy sa môžu nacvičovať v rámci integrácie všetkých predmetov. V 1. ročníku ešte nezavádzame symbol riešenia problému, ani nevysvetľujeme celú problematiku zavádzania tejto zručnosti. Sústreďme sa len na dodržanie a správne vykonanie postupov A a B, kým sa činnosť nezautomatizuje.
- Psychológ Vygotskij predpokladal, že deti sa naučia riešiť problémy najlepšie, keď sa pri riešení spoja so skúseným partnerom.
- Potom, čo deťom poskytnete postup pre sprostredkované riešenie problému, budete postupne obmedzovať svoje vedenie, až vaše dieťa bude schopné riešiť problémy samostatne.
- Teória riešenia konfliktov je založená na myšlienke, že konflikt môže mať pozitívnu hodnotu. Ak sa s ním zaobchádza konštruktívne, môže priniesť veľa dobrého.
- Neriešený problém môže prerásť do konfliktu. Konflikt sám osebe nie je ani pozitívny, ani negatívny. Konflikt môže mať deštruktívne účinky, ak sa nerieši, prerastie do násilia. Alebo môže byť pozitívny a konštruktívny tým, že nám umožní prejaviť odlišné stanoviská, zaoberať sa problémami a snažiť sa ich riešiť.
- Nezabúdajme však, že väčšina konfliktov sa nedá vyriešiť hladko, niektoré môžu byť dokonca neriešiteľné.
- Negatívny alebo pozitívny postoj človeka k problémom a ku konfliktom ovplyvňuje ich riešenie.

Problém možno definovať ako zložitú situáciu, ktorú je potrebné riešiť. Pojem **konflikt** môžeme vyjadriť ako nezhodu medzi dvoma alebo viacerými myšlienkami alebo nápadmi, ktoré sú výrazom rôznych potrieb a záujmov.

2. Skupinová práca účastníkov tvorivej dielne

1. skupina: Učitelia 1. ročníka

- Otázky:
1. Spíšte problémy, ktoré sa najčastejšie objavujú v 1. triede.
 2. Aké sú najčastejšie reakcie detí na problémy v 1. triede?
 3. Navrhните prvý krok riešenia situácie: Tomáš je veľmi impulzívny, pri akomkoľvek probléme prvá reakcia je krik a agresivita.
 4. Prezentácia skupiny.

2. skupina: Učitelia 2. ročníka

- Otázky:
1. Spíšte problémy, ktoré sa najčastejšie objavujú v 2. triede.
 2. Aké sú najčastejšie reakcie detí na problémy v 2. triede?
 3. Prečítajte si rozprávku Jack a fazuľová byľ a odpovedzte na otázku: Prečo sa stal Jack úspešným?
 4. Prezentácia skupiny.

3. skupina: Učitelia 3. ročníka

- Otázky:
1. Spíšte problémy, ktoré sa najčastejšie vyskytujú v 3. triede.
 2. Aké sú najčastejšie reakcie detí na problémy v 3. triede?
 3. Navrhните a napíšte viacej možností tejto situácie:

Michal je žiakom triedy, pozná pravidlá triedy, napriek tomu nedodržiava triedne pravidlá a neustále skúša hranice trpezlivosti žiakov triedy aj triednej učiteľky.

4. Prezentácia skupiny.

4. skupina: Učitelia 4. ročníka

- Otázky:
1. Spíšte problémy, ktoré sa najčastejšie vyskytujú v 4. triede.
 2. Aké sú najčastejšie reakcie detí na problémy v 4. triede?
 3. Máte v triede žiakov, ktorí dokážu pomôcť spolužiakovi pri riešení problému?
Čo charakterizuje tohto žiaka? Čím sa odlišuje od ostatných?
 4. Prezentácia skupiny.

3. Metodické postupy riešenia problémov

Metodický postup riešenia problémov v 1. ročníku, červená farba - zastav sa

Popisovanie základných pocitov. Začíname hrou „Tváričky“, ktorú zavádzame v komunite.

- Napríklad: tvárička „Šťastný“, dieťa opisuje výtvarné stvárnenie ľudského pocitu slovné:
„... keď som šťastný, tvárim sa takto...“ (nasleduje individuálne pantomimické predvedenie pocitu).
- Pokračujeme slovným opisom individuálneho prežívania pocitu:
„...keď som šťastný, usmievam sa, pri úsmevе mi vidieť zuby, je mi teplo, som uvoľnený...“

Touto činnosťou budujeme lepšiu vnímavosť pre pocity iných ľudí.

- *Nácvik postupu predchádzania konfliktom:* ČERVENÁ - pre deti v prvej triede symbolizuje výstražnú farbu semaforu, farbu mozgového kmeňa v trojjedinom mozgu, teda niečo, čo si musíme všimnúť a neprehliadnuť to. Pri zavádzaní zručnosti použijeme túto farbu ako znak, ktorý keď sa objaví, žiak musí vykonať určitý súbor činností, ktoré sú veľmi dôležité.

A. Zastav sa, upokoj sa a premýšľaj skôr, než začneš konať.

B. Povedz, ako sa cítiš a kvôli čomu.

- Tieto postupy sa môžu nacvičovať v rámci integrácie všetkých predmetov v 1. triede. V ročníku ešte nezavádzame symbol riešenia problému, ani žiakom nevysvetľujeme celú problematiku zavádzania tejto zručnosti. Sústreďme sa len na dodržanie a správne vykonanie krokov A a B, kým sa postupy neautomatizujú.

Odporúčanie: Pri hre „Tváričky“ sme používali kreslené obrázky, ktoré znázorňovali jednotlivé pocity. Mali sme ich pripevnené na viditeľnom mieste, aby nám pomohli spomenúť si na presné popísanie pocitu v danej situácii. Pri postupe A sme používali dychové cvičenie a relaxačné techniky. Mali sme pravidlo: Dýcham a počítam do desať.

Metodický postup riešenie problémov v 2. ročníku, žltá farba - priprav sa

- Vyvodenie zručnosti „Riešenie problémov“ za pomoci piktogramu (pozri metodický postup učenia sociálnych zručností - Kol: Metodické materiály pre 2. a 3. ročník, Faber, Bratislava 1996, s. 29). V prvom rade považujem za dôležité, aby sa deti stotožnili s myšlienkou, že riešenie problémov je úžasná vec. Je to spôsob, ako dokázať veľké veci, ale aj vyriešiť jednoduché malé životné problémy, ktoré nám pomôžu nájsť nových priateľov. Samozrejme si to neviem predstaviť bez osobnej zainteresovanosti učiteľa.
- Z osobnosti učiteľa má vychádzať pozitívny postoj k riešeniu problémov a záujem učiť riešiť problémy iných.
- V 2. ročníku pokračujeme v zavádzaní ďalších postupov. Po postupe, ktorý som nazvala A a B, pokračujeme postupom C, D, E, F.

C. Premysli si, čo chceš vyriešiť a povedz to nahlas.

Pri tomto postupe je dôležité, aby sme si nestanovovali ciele riešenia, ktoré sú nedosiahnuteľné. Odporúčam použiť jednoduché vety pri opise cieľa riešenia.

D. Premysli si aspoň tri možnosti riešenia problému.

Deti sa pozerajú na problém čierno - bielym videním, buď ho dokážu vyriešiť, alebo ho nedokážu vyriešiť. Pri druhej možnosti sa snažia problém odsunúť, keď však pociťujú silnú potrebu vyriešiť ho, vyhľadávajú pomoc. Väčšinou je to niekto starší, ktorý má daný problém vyriešiť za neho, s očakávaním, že dospelý vyrieši problém v jeho prospech. Pri zavádzaní tohto postupu odporúčam použiť rôznu detskú literatúru, v ktorej hlavný hrdina musí použiť viacej možností na vyriešenie problému. V rozprávkach sú úžasné príklady, ako hľadať viacej možností.

E. Posúď riešenia. Rozdel' ich na dve skupiny.

1. *Tie, ktoré mi pomôžu vyriešiť problém.*

2. *Tie, ktoré mi nepomôžu problém vyriešiť.*

V mojej triede sme nazvali druhú skupinu „Riešenia - s ktorými nič nedokážem vyriešiť.“ Túto skupinu sme spísali a vyvesili na viditeľné miesto, aby sme predchádzali ich používaniu.

Sú to napr. riešenia: Začnem sa biť, hádzať sa o zem, utečiem, skryjem sa, budem plakať, kričať....

Metodický postup riešenia problémov v 3. ročníku, zelená farba - môžeš ísť

F. Vyber podľa teba najvhodnejšie riešenie a použi ho.
--

S deťmi sme pri zavádzaní tohto postupu používali hru „Divadlo“. Vybrali sme najaktuálnejšie problémy v triede a riešili sme ich spoločne, pričom všetky možnosti riešenia problému sme aj zdramatizovali. Možnosti riešenia sme neposudzovali bezprostredne po dramatizácii, nechali sme to až na záver. Po zhliadnutí všetkých možností riešenia deti dokázali samostatne posúdiť a vybrať riešenie, ktoré by použili ako prvé.

G. Ak si nevyriešil problém, použi ďalšie riešenie, nevzdávaj sa.

H. Ak si problém ešte nevyriešil (myslí sa samostatne), požiadaj niekoho o pomoc.

V tomto prípade je to učiteľ, rodič, starší súrodenec. Pomoc nechápeme ako žiadosť: „Vyrieš to za mňa.“ Ide o vyjadrenie osobného názoru, alebo ukázanie novej možnosti riešenia.

Metodický postup v 4. ročníku

Deti si vyberú spomedzi seba žiakov, ktorí budú určení pomáhať deťom pri riešení ich osobných alebo triednych problémov. Je to náročná záležitosť. Práve dôverou, ktorú budú pociťovať všetci žiaci, že práve oni sú tí, ktorí dokážu svoje problémy samostatne riešiť, im ponúkame možnosť stať sa samostatnou osobnosťou.

Odporúčam zavedenie zošita na zapisovanie základných informácií o probléme a postupe jeho riešenia. Zošit pôsobí ako motivácia detských úspechov. Naša trieda nazvala tento zošit: „Ako som riešil problémy.“

Ako som riešil problémy

Aký problém mám:

Čo chcem vyriešiť:

Dátum začiatku riešenia problému:

Možnosti riešenia: 1. možnosť

2. možnosť

3. možnosť

Riešenie, ktoré použijem:

Vyriešil som problém?

Ktoré riešenie ďalej použijem?

Vyriešil som problém?

Ktoré riešenie ďalej použijem?

Človek, ktorého som poprosil o pomoc:

Kedy som problém vyriešil?

Ako sa cítim po vyriešení problému?

Čo si myslím teraz o svojom probléme?

.....

Chcem poďakovať

II. KAPITOLA

SPOLUPRÁCA S RODIČMI

Spolupráca s rodičmi je cenným prostriedkom podpory. Slávnosti (oslavy) učenia umožňujú rodičom zažiť a lepšie pochopiť vyučovacie stratégie ITV. Pre deti je to príležitosť prezentovať, ako si osvojili kľúčové učivo a ako ho dokážu používať. Oslavy učenia sú významným prostriedkom vytvárania vzájomne sa podporujúceho spoločenstva rodičov, detí a učiteľov.

2.1 OSLAVA UČENIA S RODIČMI

Mgr. Mária Goldbergerová
ZŠ, Šaľa - Veča

Cieľ:

- Ukázať význam organizovania osláv učenia pre rodičov, pre deti.
- Poskytnúť možnosť výmeny skúseností získaných organizovaním rôznych projektov v triede, škole.
- Prezentovať ukážky prác žiakov a celoročných tém.

Pomôcky: Magnetofón, nahrávka žiakov s hudbou, ceruzky a papiere na kreslenie, poznámkové bloky post-it, materiály na ukážku, materiál na rozdanie, zvonček, Gul'ko Bombul'ko, loptička, postupy pri vstupe do triedy, pútač.

Mapa mysle pre účastníkov dielne

Priebeh tvorivej dielne

➤ Komunita

Cieľ: Vtiahnutie, „prelomenie ľadov“.

Úloha: Charakterizuj sa prostredníctvom iniciálok svojho mena a priezviska

Reflexia: Čo sme pociťovali? Aké zručnosti sme použili?

Ocenenie: Oceňujem fantáziu... Páčilo sa mi...

➤ O význame organizovania osláv učenia:

Pre rodičov:

- a) lepšia spolupráca so školou (s triedou),
- b) lepšia informovanosť rodičov o živote svojho dieťaťa v škole,
- c) rodič môže lepšie pomáhať dieťaťu utvrdzovať a dodržiavať pravidlá a životné zručnosti,
- d) rodičia majú možnosť „byť pri tom“,
- e) vidia, čo všetko sa ich dieťa naučilo, aj ako sa to naučilo,
- f) rodičia žiakov vidia, na čom ešte treba pracovať, čo treba zlepšiť v správaní, v učení...

Pre deti:

- a) deti majú možnosť ukázať, čo vedia - nielen svojim rodičom, ale aj rodičom svojich spolužiakov,
- b) takto zopakované učivo sa im uloží v dlhodobej pamäti,
- c) dobrý spôsob sebarealizácie,
- d) budovanie zdravého sebavedomia školsky úspešných detí,
- e) zvyšovanie sebavedomia u detí neistých a možno doma potláčaných a nepochopených.

Zážitkové učenie vplýva pozitívne na rodičov i deti

➤ Ako organizovať oslavy učenia s rodičmi:

1. S dostatočným časovým predstihom vyrobiť s deťmi pútavú pozvánku s programom.
2. Pripraviť prostredie triedy (príjemná hudba, občerstvenie, stoličky do kruhu...).
3. Vopred dohodnúť so žiakmi privítanie, kde budú sedieť, kto bude čo hovoriť, organizovať...
4. Keď už všetci sedia, upriamiť pozornosť na mapu mysle a na komunitu, ktorou začíname každý nový deň.

➤ Aktivita Slniečko:

Cieľ: zmeniť polohu (zo sedu - stoj) a príjemne sa naladiť.

Postup: Stojíme v kruhu a podľa pokynov kreslíme na chrbát pred nami stojacej osoby slnko. To isté robíme, aj keď sa otočíme vzad.

Záver: Má každý slniečko? Má. Tak sa pekne usmievajme ako tie slniečka.

➤ **Ako to bolo na oslavách učenia s rodičmi v našej triede (priebeh):**

- Niektoré deti (podľa vlastného výberu) rozprávali rodičom o materiáloch na stenách, o rannej komunite, o nalaďovaní sa na učenie, o cestovaní Gul'ka Bombul'ka z krajiny do krajiny, o knižnici, o zlatom slniečku, o názorných pomôckach k učivu, o slovných druhoch.
- V komunite predviedli deti niektoré aktivity, ktoré používame buď pri opakovaní učiva, alebo pri precvičovaní niektorých pravidiel.
- Počúvanie spevu detí (nahrávka piesne o rozdelení hlások).

Aktivity s deťmi s rodičmi a pre rodičov

➤ **Energizér:** *Postavte sa a bez slova utvorte obrazec, ktorý nakreslím na tabuľu. Urobte O, A, S, C K. Čo ste cítili pri poslednom útvare, aké zručnosti ste použili, potrebovali, čo ste tvorili - aké slovo. ..?*

➤ **Aktivita:** *Dvaja jednou ceruzkou*

Cieľ: Neverbálna komunikácia, spolupráca, zábava.

Postup:

1. *Utvorte dvojice.*
2. *Každá dvojica si vezme jeden papier a jednu ceruzku.*
3. *Nerozprávajte!*
4. *Dvaja držia jednu ceruzku a pri hudbe kreslia obrázok.*

Reflexia: Bolo ťažké, keď ste nemohli pri kreslení rozprávať? Podieľali ste sa na kreslení obrázka obaja rovnako? Kto z vás viedol? Ako vám to išlo? Aký pocit ste zažívali pri tejto aktivite ?

Ocenenie: *Páčilo sa mi, keď...*

Mala som dobrý pocit, keď...

Páči sa mi tvoj obrázok, lebo...

➤ **V čom sme dobrí - môj znak:**

Informácia: Erb je znak, obraz, symbol, ktorý charakterizuje krajinu, mesto.

Úloha: *Do štyroch políčok erbu vpíš 4 vlastnosti, ktoré ťa charakterizujú, v čom si dobrý, čo vieš robiť dobre.*

Cieľ: Sebauvedomenie, sebaopoznanie, poznať svoje hodnoty.

➤ **Otázky a odpovede, takto to robíme:**

Cieľ: Účastníci dielne si môžu nenútené odovzdávať skúsenosti a informácie. Zároveň si môžu prezerať vystavené materiály:

Môj denník

Moja prvá knižka (vlastná tvorba detí)

Celoročné témy v 1. 2. a 3. ročníku

Spätná väzba z osláv učenia s rodičmi

Vzory hodnotenia žiakov v 1. a 2. ročníku

➤ **Spätná väzba pre účastníkov tvorivej dielne**

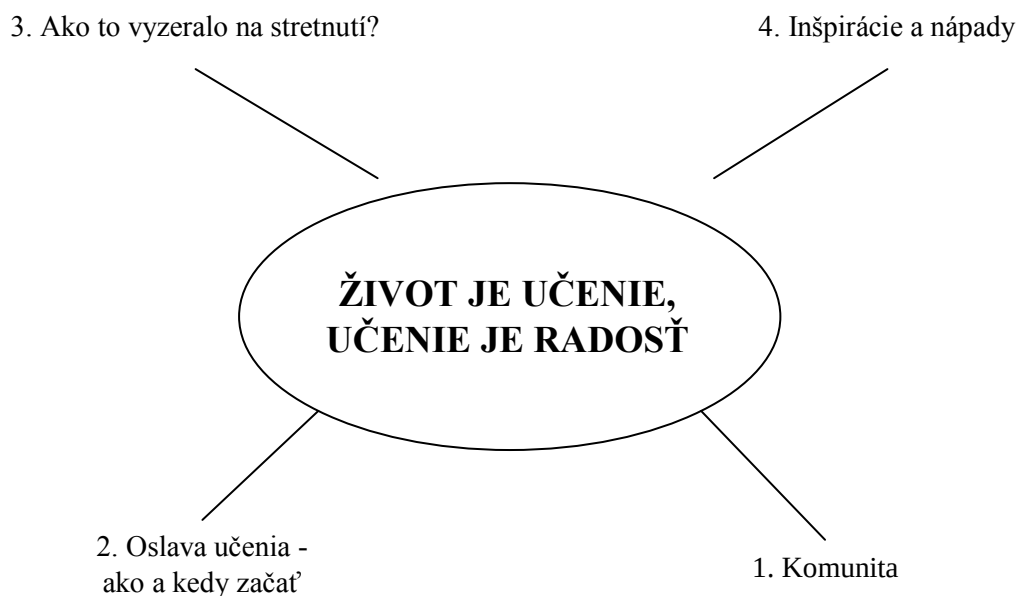
Úloha: Skúste odpovedať na tieto otázky:

1. *Dozvedela som sa niečo nové?*
2. *Čo ma z dnešnej dielne zaujalo najviac?*
3. *Čo mohlo byť lepšie?*
4. *S akými dojmami odchádzam domov?*

2.2 AHOJ! SOBOTA PLNÁ NÁPADOV

Mgr. Oľga Kováčiková,
ZŠ UL. J. Lettricha, Martin

Mapa mysle

1. **Komunita:** - vzájomné predstavenie sa účastníkov tvorivej dielne.

2. Oslavy učenia

Slávnosti učenia - poskytujú žiakom možnosť ukázať svoje poznatky. Navyše prispievajú k tomu, že sa tieto poznatky upevnia v dlhodobej pamäti. Sú to premyslené návraty ku kľúčovému učivu, ktoré umožňujú žiakom ukázať ich novonadobudnuté zručnosti a odbornosť. Slávnosti vedú k tomu, že rodičia lepšie pochopia pozitívny dosah ITV a majú príležitosť pozorovať kooperatívne učenie v praxi (Kovaliková, S. - Olsenová, K.: Integrované tematické vyučovanie. Bratislava 1996, str. 209).

• S čím začať?

- Ak integrujete - prípravou celoročnej témy, z ktorej potom vyplývajú možnosti pôsobnosti rodičov (odborníci v triede, objavné výlety, rôzne formy pomoci...) a tiež pozvánka pre rodičov a pre dieťa,
- pozvánku treba zaslať v časovom predstihu, aby si rodičia mohli vybaviť voľno,
- upraviť triedu tak, aby deti sedeli v kruhu na stoličkách, rodičia za nimi na lavičkách (možné sú rôzne variácie).

• Kedy začať? Odporúčania:

1. ročník - hneď v prvý deň,
2. ročník - po ukončení prvej témy, pokiaľ neintegrujete, namiesto klasického ZRPŠ (čo najskôr).

3. Ako to vyzeralo na stretnutí v našej triede?

- **I. časť: doobeda** deti, rodičia, učiteľ, druhý pedagóg (vychovávateľ)

Po slávnostnom otvorení školského roka ideme do pripravenej triedy (stoličky pre deti sú v kruhu, okolo lavičky pre rodičov). V strede kruhu je klobúk (v ňom je pripravený zvonček, kľbko vlny, bábka, stužky) prikrytý šatkou, čarodejná palička.

Privítanie v I. A triede - všetkých upútal veľký ŠEŠŤO na čelnej stene s celoročnou témou. „Zistili ste, prečo sa dráčik volá ŠEŠŤO?“ (má 6 hláv).

Priebeh

Deti a rodičia si sadli na pripravené miesta, začalo sa čarovanie (čaruje dieťa, ktoré sa dobrovoľne prihlási). Vezme si čarodejnú paličku a povie čarodejnú formulku napr.: Abraka, dabra, fuk! - učiteľ odkryje klobúk a vyberie z neho zvonček. Deti si postupne zvončia do nového školského roku a predstavia sa (2. pedagóg - vychovávateľka im pripína stužky, aby sme sa na druhý deň poznali).

- *Dráčika ŠEŠŤA už poznáte, ale niekto na vás v klobúku netrpezlivo čaká - bábka: „Hello, I'm Su-san.“* - (mnohé deti už vedia po anglicky zo škôlky, preložia spolužiakom, čo bábka povedala - prejavia zručnosť priateľstva). Deti podávajú bábke ruku a predstavujú sa po anglicky - I'm Lenka. - zoznamujú sa s novou priateľkou

- *Určite ste sa všetci tešili na nových priateľov. Niektorí sa poznáte zo škôlky. Aby sme boli všetci priatelia, urobíme si pavučinku priateľstva. Deti sa postaví, učiteľ si omotá vlnu okolo prsta, povie svoje meno a čo robí najradšej: Ja som Oľga a rada spievam. - zakotúľa kľbko k dieťaťu oproti: - Ja som Miško a rád hrám futbal - omotá si vlnu okolo prsta a pošle kľbko ďalšiemu. — Čo myslíte, deti, kto sú vaši prví a najlepší priatelia, ktorí sa o vás každý deň starajú? Kto ešte patrí do našej pavučinky priateľstva? (rodičia, starí rodičia). Rodičia si stanú za deti, učiteľ ich dookola omotá vlnou - Odteraz sme všetci priatelia a budeme si navzájom pomáhať. Pavučinku opatrne položia na koberec - bude nás tu zajtra čakať.*

Záver: chytíme sa za ruky a spoločne sa naučíme spievať pieseň (melódia Krásna, krásna...)

Zajtra, zajtra, stretneme sa zajtra,
vyspíme sa raz, stretneme sa zas.

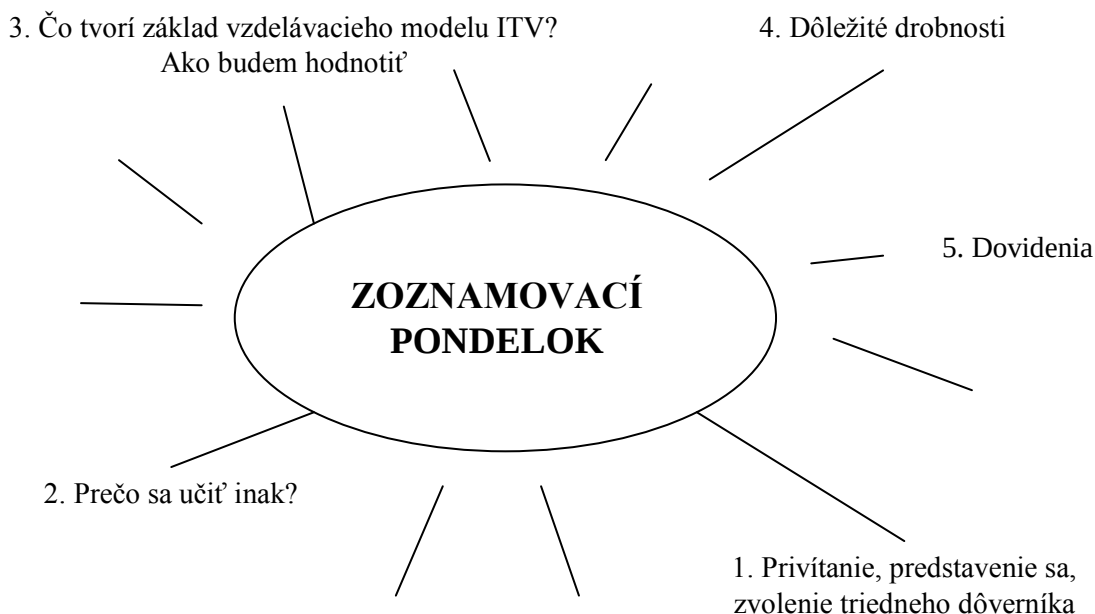
Klady: príjemná atmosféra bez stresu pre dieťa, žiadne neplače, pretože je v novom prostredí s blízkym človekom, nemusí zostať hneď v prvý deň v ŠK, teší sa na ďalší deň

- **časť: poobede** (rodičia, učiteľ, druhý pedagóg)

Pri vstupe do triedy je napísané:

1. Urobte si menovku.
2. Vezmite si mentolku.
3. Podajte ruku Oľge a Katke.
4. Prezrite si triedu. Pohodlne si sadnite.

Na tabuli je nakreslené slniečko s programom

Priebeh

- **Komunita s rodičmi.** - Aby sme sa lepšie spoznali a zažili to, čo budú vaše deti zažívať každý deň, predstavíme sa a povieme vlastnosť na začiatkové písmeno svojho mena a priezviska (právo zdržať sa). Začína znovu učiteľ. Ja som Oľga - optimistka, Kováčikova - pokojná.
- **Ako ďalej? Odporúčania:**
 - na každú oslavu učenia pripraviť s deťmi pozvánku pre rodičov,
 - na každej oslave učenia ukázať nové aktivity, to čo sa deti naučili podľa ich výberu,
 - v úvodnej komunite sa venovať prebranej zručnosti života, celoživotnému pravidlu,
 - v závere oslavy deti ukážu rodičom svoj šanón so zošitmi a prácami, zoznámia ich s novotami v triede,
 - prídu k učiteľovi a druhému pedagógovi zhodnotiť svoju prácu - pochváliť sa (dialóg dieťa, rodič, učiteľ, druhý pedagóg).

Výhody:

- rodičia majú možnosť byť pri tom,
- deti vtiahli rodičov do celoročnej témy,
- videli, čo všetko sa ich dieťa naučilo (rozvoj slovnej zásoby, vystupovanie, sústredenosť na prácu...), aj ako sa to učilo,

- rodičia problémových žiakov videli, na čom ešte treba pracovať (správanie, vedomosti),
- dieťa si vedomosti naozaj udržalo v dlhodobej pamäti (bez problémov prezentovalo po prázdninách napr. svoju časť projektu, dramatizáciu...).

4. Nápady na oslavy učenia s rodičmi:

V prvom ročníku sme mali celoročnú tému: ***Ako sa vybral dráčik ŠEŠŤO priateľ'ov hľadat'.*** Kľúčové učivo bolo znázornené na klobúčikoch. Na záver oslavy sme pripínali klobúčik s prebraným učivom na príslušnú ŠEŠŤOVU hlavu.

1. Vítaj medzi nami, ŠEŠŤO.

- ❖ Oslava - ŠEŠŤOVE narodeniny (návrh detí).
- ❖ Príprava pozvánky - aktivity na oslavu navrhujú deti, učiteľ ich len zosúladí.
- ❖ Záver oslavy: *Čo by si ŠEŠŤOVA prvá hlava želala?* (Deti najskôr vymýšľali vecné dary - autíčko, cukríky..., nepovedala som, že je to zlé, len aby lepšie porozmýšľali.) Maťo: „*Aby sme si zapamätali všetko, čo nás prvá ŠEŠŤOVA hlava naučila.* " Ozval sa spontánny potlesk. Zapálili sme sviečku (prvá hlava = jedna sviečka, druhá hlava = dve sviečky...) a zaspievali Happy birthday... So zatvorenými očami sme sfúkli sviečku a v duchu sme si želali (opakovalo sa to na záver každej oslavy).

2. Zázrační priatelia pani prírody

- ❖ Pozvánka: - tlačidlá zo zemiakov - stromček, pod ním štvorce (balíčky - vedomosti).
- ❖ Použité formy: dramatizácia - dni v týždni, O dvanástich Mesiačikoch.
- ❖ Záver: - vianočné piesne a koledy.

3. Mlčanliví priatelia z ríše zvierat

- ❖ Pozvánka: - sova do priestoru - skladačka s programom (puzzle).
- ❖ Komunita - na hlavách klobúčiky so zvieratami, otázka - *povedz zviera na začiatkové písmeno svojho mena.*
- ❖ Aktivita: *Vyber si z klobúka lístok s názvom zvieraťa a priprav si odpoveď na tieto otázky (napísané na tabuli): Kde bývam? Čím sa živím? Pomôž si knihou, obrázkom, môžeš sa poradiť s rodičmi.*
- ❖ Záver: karneval zvierat.

4. Vzácní priatelia z polí, lesov a lúk

- ❖ Pozvánka: - snežienka (do priestoru).
- ❖ Aktivita: projekt „*Priateľka rastlinka*“ pripnutý na magnetickej tabuli - každé dieťa prezentovalo pred rodičmi svoju časť projektu.
- ❖ Záver: program pre mamičky + darček.

5. Zruční priatelia, a 6. V núdzi poznáš priateľa.

- ❖ Spojené oslavy, lebo témy boli len mesačné.
- ❖ Deti učili rodičov o mozgu.
- ❖ Aktivity na 7 typov inteligencie (o mozgu).
- ❖ Záver: deti pohostili rodičov koláčmi, ktoré sme spoločne pripravili v školskej kuchynke (boli sme zruční cukráři).

Energizér - cvičenie mozgu

- Vybrané cvičenia z kníh: Dr. Paul E. Dennison a Gail E. Dennisová: Cvičenie mozgu. Zapni si mozog!

Písanie: Dvojité čarbanice - kresliť oboma rukami von, dnu, hore, dole napr. strom, dom, kvet...

Čítanie: Malá lenivá osmička - zovrieme prsty oboch rúk v päst' tak, aby palce smerovali hore a boli vo výške očí. Vo vzduchu kreslíme ležatú (lenivú) osmičku pravou rukou 3x, ľavou rukou 3 x, oboma rukami 3 x. Očami zároveň sledujeme pohyb ruky (rúk).

Matematika: Veľká lenivá osmička = SLON - mierny stoj rozkročný, zohnúť kolená, hlavu skloniť na vystreté rameno, ktorým ukazujeme do horného rohu miestnosti a kreslíme veľkú lenivú osmičku hýbuc celým trupom. Pohľadom sledovať pohyb prstov. Vystriedať obe ruky.

Križovanie strednej línie: Švihanie končatín naprieč - indiánsky poskok - ruka oproti nohe.

Mysliaca čiapka: chytiť sa rukami hore za ušami a jemne ich trieť zhora nadol 3 x za sebou, akoby sa vyrovnávali záhyby.

Zošíť „AKÝ SOM" V 1. A 2. ročníku = program dňa, sebahodnotenie a hodnotenie.

Zošíť „*Aký som*" je vlastne denník, do ktorého si deti každý deň ráno pred vyučovaním odpíšu program dňa a počas dňa si ho vyhodnocujú. Ťažko je opísať zošíť „*Aký som*". Museli by ste si ho zobrať do ruky a celý prelistovať. Naozaj by vám toho veľa povedal. Oveľa viac ako klasická žiacka knižka. Farebnosť obrázkov, spôsob kreslenia, písania, vyhodnocovania, nedokončené slniečka, radosť s úspechu, vynechané strany, vlastná tvorivosť... Odráža sa v ňom celá osobnosť dieťaťa. Vzťah k práci i k sebe samému.

1. ročník: - zošíť sme si založili na začiatku novembra, keď sa už deti dokonale zžili so školským prostredím. V ľavom hornom rohu bol kalendár prírody. V strede slniečka (programu dňa) deň v týždni vyjadrený obrázkom. Malé slniečka - sebahodnotenie, ako sa mi darilo, ružička - pekné, úhladné písmo.

Symbody činností v zošite „*Aký som*" úzko súvisia s veľkým slniečkom na nástenke.

Symbody predmetov:

Noty - Hv, lopta - Tv, fialový klobúk - AJ, kniha - čítanie, ceruzka - písanie, zelený klobúk - prvouka, paleta - Vv. V strede slniečka deti každé ráno vymieňali obrázky podľa dňa v týždni.

Symbody dní v týždni

Ponožky - pondelok, uterák - utorok, strecha - streda, šarkan - štvrtok, pištalčka - piatok (pripnuté na nástenke boli i sova - sobota, nevesta - nedela, aj keď sme ich nepoužívali). Na konci vyučovania si vyhodnocovali a pripínali svoju značku na ten predmet, v ktorom sa im v ten deň najviac darilo.

2. ročník: - v ľavom hornom rohu dátum, počasie, v strede slniečka „koleso šťastia" - dve deti pred tabuľou lúštia, aký deň dnes bude, zapisovateľ zapisuje správne písmená do tajničky podľa čísel. V 2. ročníku sme už nevyhodnocovali úspešnosť pomocou slniečok.

Napr. v KALENDÁROVOM UTORKU sme pracovali s kalendárom (mesiace, dni), v závere deti v rôznych kalendároch vyhľadávali, kedy je Dura (deň, mesiac), cvičili sme aj trpezlivosť - v kmeni si deti posúvali lístok a každý naň vybodkoval jeden pracovný deň. Keď sa lístok vrátil k „majiteľovi", ten si obťahal deň, ktorý má najradšej, lístok si nalepil do zošita „*Aký som*" a napísal si, prečo ho má najradšej. Do zošita „*Aký som*" si často lepíme drobné práce tak, že sa papier dá odklopiť. Na konci každého mesiaca vyhodnocujeme prácu v jednotlivých predmetoch.

Zošit „*Aký som*" prešiel deťom z 1. ročníka do 2. ročníka, ak ho nemali celý zapísaný. Počas prázdnin si do neho mohli značiť knihy, ktoré prečítali alebo zážitky, s ktorými sa chceli podeliť so spolužiakmi. Rodičia

sú so zošitom „*Aký som*“ veľmi spokojní, pretože sa môžu každý deň porozprávať s dieťaťom, čo v škole robilo, ako sa mu darilo, čo nové sa naučilo, čo ešte treba docvičiť... Najradšej používaná odpoveď NIC neobstojí.

- **Hodnotíme sa** - vedomosti, zručnosti života + celoživotné pravidlá

Vedomosti. Na našej škole od roku 1992 hodnotíme sloвне na celom prvom stupni. Slovné hodnotenie sa dá ideálne využiť v spojení s ITV.

V *1. ročníku* som vedomosti hodnotila pomocou zošitu „*Aký som*“ a nástenky (bližšie spomenuté v predchádzajúcej časti). Dôraz som kládla na sebahodnotenie. Na konci prvého polroka dostali deti „*Moje prvé vysvedčenie*“. Na konci školského roku sa deti vyhodnotili samostatne do zošita „*Aký som*“. Okrem oficiálneho vysvedčenia dostali i vysvedčenie so ŠESTOM a slovným hodnotením celoročnej práce.

V *2. ročníku* máme celoročnú tému: ***Kto pomôže Snehulienke pravdu nájsť?*** Stavíme „*domčeky múdrosti*“ a z toho vyplýva hodnotenie do zošita „*Aký som*“ a na nástenku. Machuľko - Vv, tenisky - Tv, vláčik - prvouka, ceruzka - krasopis, chobotnička - matematika, flauta - Hv (celá trieda sa učí hrať na flautu). Do tabuľky pod STOP, POZOR, VOĽNO zapisujeme matematiku (päťminútovky - počet chýb, Vyskúšaj sa! - percentá), diktáty (cvičné, kontrolné - počet chýb), odpis (počet chýb), čítanie (farby: zelená - VOĽNO - čítam plynulo, bez chýb, žltá - POZOR - čítam dostatočne rýchlo, ale s chybami, červená - STOP - čítam pomaly a s chybami, musím viac čítať). Každý mesiac tabuľku vyhodnotíme do zošita „*Aký som*“ a pripneme novú - „čistú“ tabuľku. Začneme odznova, máme možnosť dosiahnuť najlepší osobný výkon.

- **Hodnotenie zručností života a celoživotných pravidiel.**

1. ročník - deti vyfarbovali šípky pripevnené na dverách. Vedľa šípky boli výroky detí, ktoré povedali v komunite na oslave učenia o danej zručnosti.
2. ročník - keďže zručností pribudlo, každá nemá svoju farbu, ale tvar, ktorý sa vyfarbuje napr. slniečko - aktívne počúvanie.

2.3 PROJEKTY SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY PRE I. STUPEŇ ZŠ

Mgr. Ľubica Sobkuliaková, Jana Šufáková,
ZŠ Valča

Postup:

- Predstavenie sa prezentujúcich.
- Mapa mysle.
- Kontrola plnenia postupu, ktorý bol na dverách pri vstupe do triedy:
 1. Vezmi si papier. Napíš svoje meno a pripni si menovku.
 2. Daruj každému úsmev.
 3. Vyber si pripravenú knihu alebo časopis podľa toho, čo najradšej čítaš.
 4. Sadni si do skupiny označenej knihou alebo časopisom.

1. Aktivita vtiahnutia

Prítomní sa na základe toho, čo radšej čítajú, rozdelia do dvoch skupín (knihy, časopisy). Pracovať budú na pripravených laviciach. (Vzor: Obrázok knihy a časopisu.)

- Skupina KNIHA napíše na pripravené lístky názvy detských kníh a lístky poskladá.
- Skupina ČASOPISY napíše na pripravené lístky názvy detských časopisov a lístky tiež poskladá.

Člen skupiny ČASOPISY si vyberie lístok pripravený skupinou KNIHY, potichu si ho prečíta a pantomímou zahrá názov knihy pre svojich členov skupiny. Tí sa snažia uhádnuť, čo znázorňuje. Potom sa to isté snaží urobiť člen skupiny KNIHY.

Takýto úvod prezentácie i skončená aktivita sú úzko spojené s tým, čo budeme prezentovať, s projektmi, ktoré realizujeme v našej škole.

2. Prezentácia projektov

- Prvý projekt, s ktorým máme už skúsenosti, je **PROJEKT HLASNÉHO ČÍTANIA**. S týmto projektom sme zoznámili rodičov i deti prostredníctvom školského časopisu VALček. Tento vydávame od šk. roka 1997-8.

Text vo VALčeku:

Milí rodičia!

Dovoľte, aby sme Vás privítali v celoškolskom projekte HLASNÉHO ČÍTANIA, ktorý bude prebiehať v školskom roku... Jeho cieľom je povzbudiť Vás, ale hlavne Vaše deti k spoločnému čítaniu. Na to, aby ste úspešne splnili podmienky tohto projektu, je potrebné:

1. Vybrať si vhodnú knihu, ktorá by ale mať:

*v 1. ročníku: min. 20 strán,
v 2. ročníku: min. 30 strán,
v 3. ročníku: min. 40 strán,
vo 4. ročníku: min. 50 strán.*

2. Z tejto knihy denne čítať 10 minút. (5 minút číta rodič, 5 minút číta dieťa.) Vo 4. ročníku číta dieťa samo, rodič počúva.
3. Po prečítaní knihy sa dieťa zapíše na pripravenú nástenku v triede pod názvom:

KTO	ČO	OD KOHO	O ČOM	PRED KÝM ČÍTA
meno	názov	autor	obsah - 3-4 vety	triedou, učiteľom, školou

Každý týždeň prezentuje jeden žiak svoju knihu. (V prípade, že žiak zapíše do stĺpca PRED KÝM - školou, prezentuje svoju knihu pred žiakmi školy počas veľkej prestávky, alebo v rámci činnosti SKD - Burza príbehov.

Verte, že všetok čas, ktorý strávite so svojim dieťaťom pri čítaní, podporí jeho záujem o čítanie, zlepši jeho techniku čítania a zdvihne jeho sebavedomie.

- **Prezentácia prečítaných kníh a spätná väzba:**

Odmenou každému dieťaťu aj rodičovi bude certifikát, ktorým sa potvrdí účasť na tomto projekte. Po prezentácii knihy žiakom nasleduje pre deti spätná väzba. Možno použiť niekoľko foriem:

1. Žiaci sa pýtajú na obsah, uplatnené zručnosti čitateľa, čo ho zaujalo, čo bolo veselé, smutné...
2. GALÉRIA - (učiteľ musí byť pripravený - vedieť obsah kníh, spolu so žiakmi.) Na pripravené plagáty s otázkami píše odpovede žiaci, ktorí sú rozdelení do skupín. Napísané odpovede na plagáte potom založia dozadu a zachytia štipcom alebo kancelárskou spinkou tak, aby text nebolo vidieť. Pokračuje ďalšia skupina. Hotové plagáty sa vystavia.

Otázky na galériu:

Kto bol hlavný hrdina?

Čo bolo pre vás vtipné?

Čo vás najviac zaujalo?

Čo sme nepochopili?

O čom sa chcem viac dozvedieť?

Ktoré životné zručnosti uplatnili hlavní hrdinovia?

Na prezentácii môže byť prítomný rodič. Obaja sú po prezentácii ocenení certifikátom. Za školský rok môžu žiaci s rodičmi prečítať aj viac kníh. Dieťa sa opäť zapíše na nástenku.

Spätná väzba pre účastníkov tvorivej dielne: Do pripravenej knihy pripevnenej na tabuli prítomní píše na priliepacie lístky klady tohto projektu (vľavo), iné nápady na rozvoj projektu (vpravo). Poďakovanie za podnetné návrhy.

- **Energizér:**

Vymenia si miesta tí, čo radi čítajú detektívky

poéziu

náučnú literatúru

literatúra faktu

„bestselery“

životopisy

rozprávky

radšej idú do kina

do divadla

sami píše poviedky, básne

- **Preladenie k prezentácii d'alsieho projektu:**

„Pohybu sme mali dost'. Ale nebol to len taký pohyb pre pohyb. Všetličo sme sa o vás dozvedeli. Ved' sa hovorí: Povedz mi, čo čítaš a ja ti poviem, kto si. Vieme podľa menoviek, kto sa ako volá. Vašou úlohou bude teraz z písmen vašich mien v skupine napísať logo - heslo k písaniu. Podmienkou je použitie len tých písmen, z ktorých sa skladajú vaše mená v skupine (môžete si pomôcť vytvorením zdrobnenín)."

VYSVETLENIE: Je to jedna z foriem, ako žiakov motivovať k písaniu, logickému mysleniu, ale aj k tvorivosti.

Túto aktivitu sme si vybrali ako vstup či úvod do ďalšieho projektu.

- **PROJEKT ROZVOJA PÍSANIA PO STRÁNKE GRAMATICKEJ**

Aj s týmto projektom sa rodičia a deti zoznámili prostredníctvom školského časopisu VALček:

Milí rodičia a deti!

Už v septembrovom čísle časopisu VALček sme sa na Vás obrátili so žiadosťou o spoluprácu pri celoškolskom projekte HLASNÉHO ČÍTANIA.

Teraz sa na Vás obraciame so žiadosťou o spoluprácu na projekte spoločného písania, ktorého výsledkom má byť zlepšenie písania dieťaťa po stránke gramatickej v rodinnom prostredí.

Úlohou Vášho dieťaťa, ktoré budete denne kontrolovať, je pracovať na úlohách podľa priloženej tabuľky.

Riešenie bude dieťa písať do priloženej písanky. Rodič splnenie úlohy potvrdí svojím podpisom do tabuľky úloh.

Pri plnení úloh je podmienkou využitie knihy z projektu HLASNÉHO ČÍTANIA, ktoré Vaše dieťa práve číta alebo čítalo.

V prípade, že ste sa do projektu hlasného čítania nezapojili, môžete túto možnosť využiť teraz. (Poznámka: v 1. ročníku číta rodič a dieťa len slová.)

- **Spätná väzba pre prítomných účastníkov tvorivej dielne:**

Na pripevnenú maketu pera - účastníci vpravo lepia lístky, na ktoré napíšu, čo podľa ich názoru tento projekt okrem precvičenia si gramatických javov prináša. Na maketu vľavo - pripevňujú lístky, na čo by sa ešte tento projekt dal využiť, nejaké odporúčania, nápady na rozvoj.

- **Energizér:** Napísať oboma rukami na papier preložený na polovicu

- a) *tlačeným písmom svoje meno,*
- b) *písaným to isté,*
- c) *písaným písmom svoje priezvisko.*

- **Podobnou formou sme realizovali **PROJEKT ROZVOJA PÍSANIA**.**

Rodičia dostali informáciu o spôsobe spolupráce na tomto projekte.

Milí rodičia a deti!

Mesiac marec nie je len mesiacom knihy, ale v našej škole aj mesiacom, počas ktorého máte možnosť zapojiť sa do nového projektu ROZVOJA PÍSANIA PO STRÁNKE ESTETICKEJ.

Vašou úlohou bude Vašmu dieťaťu denne nájsť 5 viet z práve čítanej, či prečítanej knihy z projektu hlasného čítania. Dieťa by tieto vety malo napísať čo najkrajšie. Dodržiavať tvary, výšku, sklon písmen a neurobiť žiadnu chybu.

Vety bude dieťa písať do priloženého zošita a rodič potvrdí k dátumu svojím podpisom splnenie úlohy.

Vo všetkých projektoch je základom čítaná kniha, ku ktorej sa deti vracajú. Takto sme sa snažili prirodzeným spôsobom dosiahnuť nielen to, aby deti pochopili obsah čítanej knihy, ale aj výrazové prostriedky a cesty zrodu tejto knihy.

- **Energizér:** Každá skupina vytvorí tesný kruh, čelom do stredu. Do stredu kruhu sa postaví ten, kto nám v tomto momente najviac dôveruje. Uvidíme, či my jeho dôveru nesklameme, pretože našou úlohou bude zachytiť ho pri páde dopredu a zároveň jemne odraziť. Toto je jedna z foriem, ako u detí objasniť a znútorniť pojem pravidla spolužitia **dôvera**.
- *Pravidlám spolužitia sme v našej škole venovali ďalší projekt spolupráce školy a rodiny pod názvom **PROJEKT POSILŇOVANIA PRAVIDIEL SPOLUŽITIA**.*

Je to nový projekt. Začali sme s ním práve v tomto období. Oboznámili sme rodičov s týmto projektom prostredníctvom školského časopisu, ktorý sme vydali v novembri.

- **Aktivita pre účastníkov dielne**

Skúste sa vžiť do situácie rodičov a do pripravených symbolov pravidiel spolužitia napísať situáciu, v ktorej by vaše dieťa použilo určité pravidlo spolužitia.

- Medzi osvedčený projekt patrí aj **projekt ZVEDAVKA**. Na začiatku školského roka boli rodičia na triednych schôdkach oboznámení s jeho obsahom. Žiak si na určité obdobie zoberie do rodiny bábičku, ktorá má meno ZVEDAVKA s písankou v ruksaku. Do písanky dieťa s rodičom zapíše, ako ZVEDAVKA prežila v rodine týždeň, dva... Na začiatku týždňa v rannej komunite žiak alebo učiteľka prečíta zo Zvedavkinej písanky zážitky, príbehy žiaka a rodiny. Na začiatku písanky je text, z ktorého sa rodičia a deti dozvedia, ako majú postupovať.

3. Z každého rožka troška:

Organizácia Dňa športu:

1. Plagáty vyvesené v dedine - rodičia.
2. Oznam do miestneho rozhlasu - škola.
3. Občerstvenie, darčeky, ceny od sponzorov - rodičia.
4. Forma, miesto a úlohy - učitelia.
5. Vyhlásenie podmienok súťaže písomnou formou - plagát.
6. Rozdelenie do družstiev - v každom družstve aspoň jeden rodič.
7. Informačný leták pre každé družstvo a písacia potreba.
8. Vyhodnotenie.
9. Občerstvenie.

Výstup na vrch Javorina - v rámci Zopár jarých kilometrov,

- list účastníka výstupu.

Karneval

Pozvánky s výzvou pre rodičov, aby pripravili domáce špeciality (kapustnica, ovocie),

- tombola za symbolickú cenu,
- ceny od sponzorov,
- karnevalové masky - deti a učitelia.

4. Záver tvorivej dielne: Spätná väzba (použiť galériu)

1. *Čo ťa najviac zaujalo?*
2. *Čo mohlo byť lepšie ?*
3. *Čo bolo pre teba vtipné?*
4. *Čo si potrebujem objasniť?*

2.4 RODINNÉ NEDELE

Tatranská alternatívna škola, Poprad

Charakteristika: Rodinné neделе sú tvorivé stretnutia rodičov s deťmi v DF v Poprade.

Cieľ:

- spoločná práca všetkých rodinných príslušníkov na spoločnom diele, je priestorom na spoznávanie a upevňovanie vzájomných rodinných vzťahov, ktoré sa integrujú s vytváraním väzieb s inými rodinami a spoznávaním fotografie ako výtvarného diela a významného média,
- zachytenie kultúrneho diania v meste, práca v inom prostredí ako je škola...

Koncepcia:

Stretnutia sú koncipované E. Ftorekovou, ktorá má na starosti sprievodné aktivity DF, čím je zabezpečená odbornosť dielní. Naša škola participuje na dotváraní a realizovaní týchto dielní. Zúčastňujú sa ich rodičia a deti TAS, ale bývajú prístupné aj iným rodinám.

V každej z týchto dielní je možné využiť metódy a formy používané aj na vyučovaní. Býva to najmä aktivita vtiahnutia, ktorej zámerom je lepšie spoznanie účastníkov, odbúranie prvých nesmelých pocitov, navodenie priateľskej tvorivej atmosféry. Využívame hry, prezentácie, rôzne druhy potleskov.

➤ **Rodinná nedeľa venovaná knižnej ilustrácii Emila Makovického**

Program: 1. Diapásmo o knihe.

2. Rozprávanie o E. Makovickom.
3. Realizácia Rodinnej knižky – leporela.
4. Spoločné čítanie rodinných knižiek.

- **Aktivita pre členov tvorivej dielne: Hľadanie rodiny.** „Keďže tu nemáme všetci svojich rodinných príslušníkov, vytvoríme „umelé“ rodiny.“

Pomôcky. Kartyčky podľa počtu žiakov a na nich sú podobne znejúce mená: Sovák, Volák, Holák, Lolák, Novák, každé meno je napísané 4-krát.

Realizácia hry: Každý si zoberie kartičku a na pokyn sa začnú zvolávať členovia rodín. Napr. otec si sadne na stoličku, mama vedľa neho, dcéra otcovi na kolená, syn matke na kolená. Každá takto zostavená rodina si vyberie svoju farbu a bude prechádzať jednotlivými stanovišťami, kde plní rôzne úlohy na PL.

Rozpis stanovišť:

1. *Ako sa voláme.*
2. *Akí sme spolu.*
3. *Sme naj Rodina.*
4. *Kto čo dokáže.*
5. *Domčeková rodina.*
6. *Tajnička.*

- **Úloha pre účastníkov tvorivej dielne:**

Tieto úlohy sa stali príkladom na zostavenie rodinnej knižky - leporela.

Inštrukcia pre členov tvorivej dielne: „My si z neho urobíme 2. stranu, ktorá bude dominantná. Vašou úlohou bude zosumarizovať všetky úlohy o leporelovej rodine, prípadne môžete na 1. stranu nakresliť vhodnú ilustráciu “.

Prezentácia hotového leporela.

➤ **Ďalšie rodinné nedele:**

- **Rodinná skladačka - Ja som niekto iný.** Táto dielňa bola motivovaná prácou fotografa K. Kočana (detské kocky, domino). Rodinní príslušníci sa najprv odфотографovali na polaroid, tieto fotografie sa prekopírovali a jednotlivé rodiny začali z týchto portrétov robiť rôzne skladačky, použili aj dokresľovanie jednotlivých častí tváre, či doplnkov.
- **Rodinná fotografia:** Štylizovaná rodinná fotografia, ktorej predchádzalo vytvorenie rôznych doplnkov, samotné fotoграфovanie
- **Grimasy:** Najprv bola realizovaná so žiakmi ZŠ. Deti dokresľovali, domalľovali svoje tváre, menili účesy s použitím rôznych materiálov, vytvárali sa ďalšie doplnky fotoграфovanie. Zároveň takto okrášlení navštívili ulice mesta, obchodný dom. Potom bola dielňa realizovaná aj s rodičmi a deťmi.

2.5 POPOLUDNIE S VIANOCAMI

Mgr. Renáta Ščasná, Lucia Jamborová,
Základná škola
Leopoldov

Téma: Tvorivé popoludnie pekárov a výtvarníkov

Námet: Vianoce - čas radosti, veselosti, čas srdiečok otvorených láske, pokoju a dobru, časť tajomných vôní, starých zvykov a obyčají.

Myšlienka dňa:

VINŠUJEM VÁM POŽEHNANÉ SVIATKY VIANOČNÉ, PEKNÉ CESTY POLROČNÉ, KRISTA PÁNA
NARODENIE A DO RÁNA ŠŤASTNÉ PREBUDENIE.

Cieľ bloku: Prostredníctvom riešenia daných úloh dospieť k spoločnému dielu s využitím životných zručností a celoživotných pravidiel, upevňovať triedne a medziročníkové spoločenstvo, rozvíjať tvorivosť detí.

Cieľ výtvarníkov: Na základe popisu pracovného postupu zhotoviť daný výrobok.

Cieľ pekárov: Úlohou detí bolo poskladať rozstrihané recepty a podľa nich upiecť vianočné pečivo.

Pomôcky: sviečka, zápalky, vetvičky ihličnatých stromov, jabĺčka, zvonček, košík, makety výrobkov, stromček, dierkovač, bavlnka, opisy postupu práce, kartičky s doplňujúcimi úlohami, magnetofón a dobrá hudba.

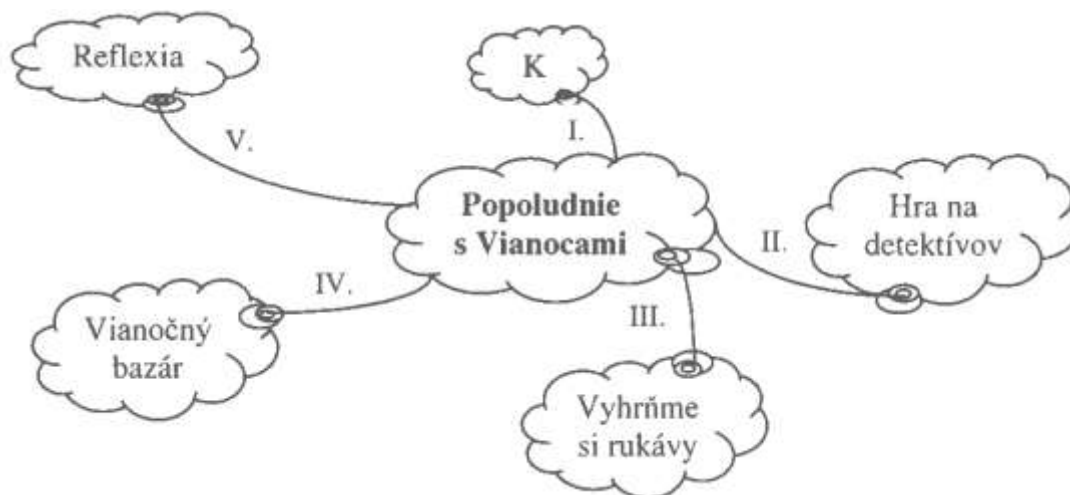
Výtvarníci potrebovali: farebný papier, výkresy, nožnice, lepidlo, farbičky, ceruzky, pravítka.

Pekári potrebovali: suroviny na pečivo (múka, cukor, tuk, vajíčka, orechy...), ozdoby na koláče (čokoládová farebný ryža, lentilky, vanilkový cukor...), recepty, obálky, pri doplňujúcich úlohách ceruzy, papiere, farbičky, lepidlo.

Postup:

Žiaci boli rozdelení na pekárov a výtvarníkov, v rámci ktorých boli rozčlenení na menšie skupiny. Výtvarníci podľa ročníkov a pekári podľa receptu, ktorý skladali.

Mapa mysle:

1. Motivačná komunita

Žiaci sedeli v kruhu komunity. Hrala pokojná hudba. V strede boli poukladané predmety (sviečka, vetvička z ihlič. stromu, zvonček, jabĺčko). Učiteľka zapálila sviečku. Deti po chvíli ticha formou „pukancov“ rozprávali, čo im pripomína plamienok sviečky. S pomocou učiteľky deti opisovali vianočný čas ako obdobie, keď sa ľudia správajú k sebe milšie, s väčšou úctou a porozumením.

Položila otázku: „Čím by ste vy mohli prispieť k tomu, aby u vás doma (v škole) bolo vianočné obdobie naplnené pokojom a láskou?“

Ďalšia vyučujúca priniesla posolstvo od Mikuláša. Poprosila dobrovoľníka, aby prečítal list. Z listu sa deti dozvedeli, že Mikuláš potrebuje ich pomoc, aby mohol napraviť to, čo Čertík Bertík pobabral, keď im Mikuláš roznášal balíčky. Zároveň dala informáciu o tom, aké úlohy ich čakajú.

2. Hra na detektívov

Deti sa dobrovoľne podľa záujmu rozdelili na pekárov a výtvarníkov. Zatiaľ čo pekári na chodbe pátrali po receptoch, výtvarníci zostali v kruhu a rozdelili sa do skupín podľa ročníkov. Učiteľka každej skupine prideliла značku. Vytvorené skupiny hľadali obálky so svojou značkou a vracali sa na rovnako označené miesta.

Pekári hľadali poschovávané recepty a suroviny. Všetko, čo našli, odniesli do kuchynky, kde sa oboznámili s ďalším postupom.

3. Vyhrňme si rukávy

Úlohou výtvarníkov bolo oboznámiť sa s návodom na výrobu výtvarných prác, postup práce vysvetliť, prediskutovať a zrealizovať.

1. ročník *Nakresliť obrázok s motívom zimy alebo Vianoc.*
2. ročník *Vyrobiť papierové ozdoby na stromček (strihanie, lepenie).*
3. ročník *Výroba vianočného pozdravu z papiera (strihanie, lepenie).*
4. ročník *Výroba zložitej vianočnej ozdoby z farebného papiera (strihanie, skladanie).*

Pekári sa v kuchynke porozprávali o kuchynských vôňach počas Vianoc, o receptoch na vianočné dobroty. Ich úlohou bolo:

- na chodbe vyhľadať poskrývané suroviny a recepty,
- rozstrihané recepty poskladať a zlepiť,
- vypočítať potrebné množstvo surovín (bolo treba upraviť množstvo surovín tak, aby bolo dost' koláčikov pre všetkých),
- vyrobiť pečivo podľa poskladaných receptov.

Počas práce sa výtvarníci a pekári navzájom navštevovali a povzbudzovali.

➤ Ak deti ukončili prácu pred stanoveným limitom, mali pripravené doplňujúce úlohy, napríklad:

- nakresliť darček, na ktorý sa najviac tešíš (výtvarníci),
- vymyslieť krátku pieseň (pekári),
- netradičné vyzdobenie koláčikov a pod...

4. Vianočný bazár

Prezentácia

Výtvarníci nechávali dokončené práce na laviciach, pripravené pre pekárov. Deti, ktoré vyrábali vianočné ozdoby, vyzdobili vianočný stromček. Pekári vyzdobili, upiekli a ochutnali koláčky. So spevom ich priniesli výtvarníkom, za upečené dobroty si mohli ľubovoľne vybrať výrobok od výtvarníkov.

5. Reflexia

Tvorivý blok deti zakončili vzájomným oceňovaním a spontánnym spievaním kolied pred vianočným stromčekom.

III. KAPITOLA

CELOŠKOLSKÉ A ROČNÍKOVÉ PROJEKTY

Celoškolské, ročníkové a triedne projekty vedú žiakov prostredníctvom zmysluplného vyučovania k riešeniu komplexných problémov a získavaniu bezprostredných skúseností praktickou činnosťou a experimentovaním. Sú dôležitým prostriedkom postupnej aplikácie ITV, umožňujú integráciu všetkých predmetov, široké zapojenie a spoluprácu žiakov, učiteľov i rodičov.

3.1 TVORIVÁ DIELŇA - PROJEKTUJEM, PROJEKTUJEŠ ...

PhDr. Ružena Horylová

Pedagogická fakulta Trnavskej Univerzity

Úloha školských projektov

Sú projekty v školskej praxi iba módnou záležitosťou? Je to vyučovacia metóda? Je to prostriedok na systematizáciu poznatkov? Siahnime po najnovšom pedagogickom slovníku (5). Pod hľadaným heslom sa uvádza: „Je to metóda, pri ktorej sú žiaci vedení k riešeniu komplexných problémov a získavajú skúsenosti praktickou činnosťou a experimentovaním.“

Geoffrey Petty (4) hovorí: „Projekty a samostatná práca predstavujú v učiteľovom arzenále zbrane veľkej palebnej sily. Môžu dostreliť naozaj ďaleko - ak sú správne zamerané. Málokterá vyučovacia metóda umožňuje učiteľovi rozvíjať takú širokú škálu zručností a schopností - a málokterá mu dáva väčšiu príležitosť premárniť množstvo času zle riadenými činnosťami“.

Ako postupovať pri tvorbe školských projektov

Akú stratégiu zvoliť v príprave, aby sme správne využili „svoj arzenál“? Odporúčame:

- ❖ Zvoliť si cieľ a dodržať zásady tvorby cieľov. Zvážiť, či cieľ nemožno dosiahnuť inou metódou, menej náročnou na čas - aby si žiaci neosvojili skúsenosť, že čas nie je v praktických činnostiach rozhodujúci. Žiaci by mali mať predstavu o finálnom výstupe, mal by byť pre nich zaujímavý, prítiažlivý.
- ❖ Reálne naplánovať postupy. Zvážiť podmienky a možnosti. Uvedomiť si, či mali žiaci dosť príležitostí naučiť sa samostatne pracovať. Uskutočniť výber hlavných a vedľajších informácií, ktoré budú potrebné na dosiahnutie cieľa. Ktoré z informácií získajú pod vedením učiteľa, ktoré samostatnou činnosťou.
- ❖ Premyslieť organizáciu samostatnej učebnej činnosti žiakov (objavovanie nových poznatkov, riešenie problémov v reálnych, príp. simulovaných situáciách).
- ❖ Spracovať súbor inštrukcií, modelových úloh, doplňujúcich otázok, prostredníctvom ktorých možno riadiť a regulovať učebnú činnosť žiakov.
- ❖ V nadväznosti na predchádzajúce kroky postupne učiť žiakov organizovať vlastnú učebnú činnosť. Osvedčila sa postupnosť:
 - a) nájsť a sformulovať čiastkové úlohy, ktoré je potrebné vyriešiť, aby bol splnený cieľ,
 - b) naplánovať materiálne vybavenie potrebné na riešenie úloh,
 - c) rozhodnúť sa, či môže zvládnuť problém sám alebo treba pracovať v páre alebo v skupine.
- ❖ Učiteľ plní funkciu poradcu, konzultanta, facilitátora, ktorý poskytne pomoc na požiadanie, alebo v prípade, že sa riešiteľ nevedomele dopustil chyby, ktorá mu neumožní postupovať k cieľu

- ❖ Hodnotenie konečných výsledkov je spojené s prezentáciou projektu (príp. samostatnej činnosti žiakov).
- ❖ Odporúčame „zopakovať si“ 7. kapitolu (1)
- ❖ Nezabudnime že, ak sa chceme správať demokraticky, musíme sa naučiť adekvátne využívať slobodu vyjadrovania.
- ❖ Škola má vytvárať príležitosti k individuálnemu rozvoju slobody prejavu organizovaním takých vyučovacích foriem, aby žiak mal možnosť:
 - *verejne prezentovať svoje návrhy a obhajovať ich, naučiť sa kultivovanému prejavu,*
 - *verejne vyslovovať hodnotiace súdy tak, aby neurazil iných, aby jeho prejav nebol agresívny, ale konštruktívny (vedieť naznačiť východiská, resp. lepšie riešenia),*
 - *naučiť sa pohotovo reagovať na otázky a pripomienky iných,*
 - *vedieť aktívne počúvať a byť tolerantný k názorom druhých.*
- ❖ Príprava pre demokratické správanie sa vyžaduje:
 - a) *rozšírenie autonómie žiaka pri tvorbe cieľov, vyznačovaní problémov a vytváraní podmienok riešenia,*
 - b) *prevzatie väčšej zodpovednosti za svoje rozhodnutia žiakom.*

Použitá a odporúčaná literatúra:

- Kovaliková, S., Olsenová, K.: Integrované tematické vyučovanie. Model. Faber, Bratislava 1996.
- Kret, E.: Učíme (se) jinak. Portál 1995, Praha.
- Pasch, M. a kol.: Od vzdelávacieho programu k vyučovací hodině. Portál 1998, Praha.
- Petty, G.: Moderní vyučování. Portál, Praha 1997.
- Prucha, J. a kol.: Pedagogický slovník Portál, Praha 1995.

3.2 ITV V ŠKOLE PODPORUJÚCEJ ZDRAVIE MODELOVÉ DNI ZDRAVIA

Základná škola, Partizánska ul., Bánovce nad Bebravou

Pri vstupe do učebne je vyznačený postup pre účastníkov tvorivej dielne.

Vtiahnutie - sa realizuje v kruhu. Pozdrav, privítanie, predstavenie sa lektorov, cieľ stretnutia

Očakávania: aktivita smerujúca k zoznámeniu, predstavenie sa, zistenie očakávaní, prilepiť na papier -
Naše očakávania

Pravidlá - dohoda o tom, ako budeme spolupracovať a pracovať (zručnosti, normy, čas, signály, znaky súhlasu a nesúhlasu - zaznamenať).

1. Predstavenie 1. časti vyučovacieho bloku: Téma - ZDRAVIE

Kľúčové učivo: Zdravie je najväčšou hodnotou človeka. Vlastnými silami môžeme ovplyvňovať vlastné zdravie. K najdôležitejším činiteľom zdravia človeka patrí: výživa, pohyb, životné prostredie, dedičnosť.

- **Aktivita:** - energizér, zadelenie do skupín podľa význačných slov, ktoré ovplyvňujú zdravie človeka. Napr. výživa, pohyb, životné prostredie, dedičnosť..

- **Spoločná úloha skupín:** Napíš 5 pojmov (slov) význačných pre zdravie človeka.

➤ **Prezentácia:** Na papieri je silueta človeka. Postupne lepíme pojmy na siluetu. Hľadanie spoločných pojmov: Rozlíšime súvisiace pojmy tak, aby sa utvorilo niekoľko spoločných významných celkov (zhlukovanie). Dostaneme odpoveď na otázku: Čo ovplyvňuje zdravie človeka?

➤ **Ocenenie...**

➤ **Energizér:** hra Kompót. Každý z účastníkov je jablko, slivka, hruška... Na signál: ... vymeňte si miesta, dochádza k výmene miest určeného ovocia. Kompót - výmena miest všetkých účastníkov.

➤ **Aplikačné úlohy:**

1. Navrhni režim dňa zdravého človeka a znázorni ho formou tabuľky.
2. Napíš zoznam základných zložiek potravy človeka a vymenuj ho aspoň dvom spolužiakom.
3. Vytvor piktogramy alebo obrázky znázorňujúce dôležité činitele životného prostredia, formát A 4.
4. Urob zoznam opatrení, ktoré znižujú riziko civilizačných chorôb a prednes ich ako rep s vytlieskavaním, aspoň 6 opatrení, max. štyria v skupine.

➤ **Prezentácia - ocenenie**

2. Prezentácia modelových dní na ZŠ Partizánka ul. v Bánovciach n. Bebravou

Od roku 1994 sa naša škola zaoberá projektom *Školy podporujúcej zdravie*. Uvedomujeme si nezastupiteľnú úlohu školy pri výchove k zdravému životnému štýlu. Okrem iných cieľov sme sa zamerali aj na humanizáciu vyučovacieho procesu. Pre naplnenie tohoto cieľa sme hľadali prostriedky, metódy a formy práce. Práve v tom období sme sa oboznámili s projektom ITV a rozhodli sme sa myšlienky a program ITV zaradiť do projektu *Školy podporujúcej zdravie*. Krok za krokom sme sa zoznamovali s metodikou, obsahom ITV. Za šťastie považujeme, že sme stretli vynikajúcich ľudí - L. Bagalovú a T. Piovarčiovú z ASK, ktoré boli ochotné venovať sa nám a pomáhali nám.

Celá škola sa postupne zamerala na projekt ITV. Myslíme, že umožniť iba niektorým triedam, aby poznali aj iné ako klasické postupy, by nebolo celkom vhodné. Volili sme formu, aby každý vyučujúci uplatňoval aspoň základnú úroveň integrácie a podľa získavania zručností potom individuálne postupoval ďalej. Založili sme klub ITV, ktorý sa stretáva 1 x mesačne a je miestom ďalších inšpirácií. Jeho členmi sú všetci pedagogickí pracovníci školy (36).

Od roku 1997 sme začali realizovať **DNI ZDRAVIA**. Prvý bol *DEŇ ZEME* - 22. 4. 1997.

Počas celého týždňa žiaci pracovali na tejto spoločnej téme, diskutovali, zbierali literatúru, tvorili rôzne práce, zorganizovali exkurzie, vychádzky. V určený deň - počas vyučovacieho bloku - vypracovali žiaci projekty, ktoré sme prezentovali na školskom dvore. Počas ďalšieho týždňa tvorili projekty obohatené prostredie školy, kde sa žiaci učili a získavali nové poznatky a informácie (fotografie).

DEŇ MLIEKA - organizácia bola podobná. Pri Dni mlieka sme úzko spolupracovali so susediacou firmou Milsy, ktorá poskytla aj materiálne zabezpečenie dňa - mlieko, jogurt, syry, smotanu, propagačné materiály i odborníkov na besedy. Niekoľko tried sa zúčastnilo exkurzie v závode Milsy.

DEŇ VÝŽIVY, 16.10.1998 - v určený deň sme upravili rozvrh tak, aby v podstate boli dodržané vyučovacie predmety a vytvorili sme po 2 alebo 3 vyučovacie bloky. V rámci vyučovacích blokov a predmetov žiaci spracovali spoločnú tému - *Výživa pre zdravie*.

Kľúčové učivo a kľúčové body boli súčasťou obohateného prostredia tried i chodieb. Vzniknuté práce a projekty tvorili súčasť chodieb počas celého mesiaca október. Vyučujúci využívali rôzne metódy a formy práce. Každý vyučujúci využil *teóriu viacnásobných (mnohopočetných) inteligencií podľa Gardnera pri zostavovaní aplikačných úloh*.

Modelovými dňami sa nám prostredníctvom metód a foriem práce v ITV darí realizovať aj mnohé úlohy projektu Škôl podporujúcich zdravie. Uvažujeme aj o modelových týždňoch.

3. Objasňovanie: Otázky: *Čo chceme ešte vedieť, čo nás zaujíma, ako sa to robí u vás ?*

4. Záverečná komunita účastníkov tvorivej dielne:

- čo si odnášam - písanie názoru do pomyselného kufríka (spätná väzba),
- vyjadrenie názoru,
- čím som sa obohatil,
- ako som sa cítil.

3.3 HRADY, ZÁMKY A KAŠTIELE NA SLOVENSKU

Základná škola,
Diviaky

Projekt **Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku** je súčasťou projektu rozpracovaného na štyri roky pod názvom **Ako žili a pracovali obyvatelia našej obce v minulosti**. Projekt začal v roku 1994 zriadením národopisného múzea. Etnografický materiál pochádzal z lokalít Diviak, Turčianskych Teplíc a bol doplnený sprievodcovským slovom detí. Múzeum bolo nahrané na videokazetu a slúži ako pomôcka na vyučovanie vlastivedy. Na to nadväzoval v školskom roku 1995/6 projekt: **Krošná našej starej mamy**, kde mali deti možnosť vidieť inštaláciu krosien, oboznámiť sa s technikou tkania a zhotoviť tkané koberce. Súčasťou tohto projektu bola výstava: **Izba našej starej mamy**, doplnená výšivkami vytvorenými deťmi. V školskom roku 1996/7 pokračoval projekt ďalšou časťou, označenou ako: **Remeslá Turca**, v rámci ktorého sa deti oboznamovali s jednotlivými remeslami. Projekt bol ukončený **veľkonočným jarmokom**, spojeným s predajom výrobkov. V školskom roku 1997/8 sa dlhodobý projekt ukončil jeho poslednou časťou, nazvanou **Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku**.

- **Vstupné podmienky:** Projekt ITV sa uskutočnil v ZŠ Diviaky a boli do neho zapojení všetci žiaci a pracovníci školy.
- **Ciele projektu:**
 - vedieť aplikovať získané vedomosti a sociálne zručnosti v praktickom živote,
 - oboznámiť sa s históriou našej domoviny,
 - spoznať pracovné postupy ako sa kedysi stavali hrady,
 - rozvíjať tvorivosť žiakov,
 - podporovať motiváciu k učeniu,
 - využívať a rešpektovať individuálne možnosti a schopnosti žiakov,
 - rozvíjať komunikatívne zručnosti žiakov v reálnom živote.
- **Priebeh projektu:** Projekt sa začal realizovať v septembri 1997 a bol ukončený divadelným predstavením, ktoré sa konalo 20. júna 1998.
- **Logické zdôvodnenie projektu:** Cesta za poznávaním histórie našej vlasti, na ktorej sa osvojujú **nielen** vedomosti a zručnosti, ale i postoje a vzťah k duchovným hodnotám a budovanie pocitu vlastenectva a spolupatričnosti k národu.

Postup realizácie projektu

September - október. Zbieranie materiálu o jednotlivých hradoch, zámkoch a kaštieloch na Slovensku. Zadelenie detí podľa preferovaných typov inteligencie do jednotlivých tvorivých dielní.

November — december. Spracovanie histórie Diviak a Banskej Štiavnice pod názvami **Si krásny Turiec, Domovina moja, Strieborný poklad Slovenska**. Výroba kaštieľa a hradu, scenár k dramatizácii, texty a melódie piesní, kostýmy, zháňanie rekvizít, nahrávanie hudby.

Január - február. Spracovanie histórie Zvolenského zámku a Oravského hradu pod názvami: ***Pol'ana - srdce našej vlasti*** a ***Hrad ako orlie hniezdo***. Výroba zámku a kaštieľa, scenár k dramatizácii, texty a melódie piesní, kostýmy, zháňanie rekvizít, nahrávanie hudby.

Marec - apríl. Spracovanie histórie Trenčianskeho a Bratislavského hradu pod názvami: ***Najkrajšia povest' o láske a Korunovačné mesto Uhorska***. Výroba hradov, scenár k dramatizácii, texty a melódie piesní, kostýmy, zháňanie rekvizít, nahrávanie hudby, nácvik tancov.

Máj: Zostavenie kvízových otázok. Celkové spracovanie a nácvik literárno-dramatického pásma. Predpremiéra divadelného predstavenia.

Jún: Divadelné predstavenie spojené s kvízom pre školy v rámci okresu. Divadelné predstavenie pre rodičov.

Rozdelenie zodpovednosti:

Hudba: R. Brišová, W. Hirschner

Scenár a texty: A. Šagátová, T. Cviková

Scéna: E. Šavlová, V. Repáňová

Kostýmy: E. Jurášeková, E. Šavlová

Tvorba hradov, zámkov a kaštieľov: vyučujúci výtvarnej výchovy a pracovného vyučovania, V. Repáňová.

➤ Náplň práca jednotlivých dielní:

Pero je môj nástroj (lingvistická inteligencia)

- písanie textov,
- písanie básní,
- písanie pozvánok.

Dobrý tovar kupca nájde (matematicko-logická inteligencia)

- nákupy materiálu,
- hľadanie sponzorov,
- financovanie,
- predaj vstupeniek,
- zháňanie odmien pre súťažiacich.

My sme malí trubadúri (muzikálna inteligencia)

- skladanie textov piesní k jednotlivým povestiam,
- skladanie melódii k piesňam (staré balady),
- nácvik spevu,
- nácvik doprodu ľahkoovládajúcimi nástrojmi,
- nahrávanie hudby k piesňam.

Slovo, pohyb, krása - DIVADLO (pohybová inteligencia)

- nácvik povestí k jednotlivým hradom,
- nácvik tanca,
- história divadla.

Čo dokážu šikovné ruky (priestorová inteligencia)

- výroba hradov, zámkov a kaštieľov použitím techniky lepenia a strihania papiera, výkresov, kartónu a škatúľ, maľovanie latexovými farbami, temperovými farbami, vodovými farbami, omietanie riečnym pieskom, kašírovanie, empaketáž,
- výroba hradov z lega,
- príprava plagátov a diplomov.

➤ **Financovanie projektu**

Na financovanie projektu sa použili nasledujúce zdroje:

sponzori: p. Hrušík - súkromný podnikateľ, p. Šavlová - GALATEX, Turčianske Teplice, vlastné prostriedky školy, prostriedky rodičov.

➤ **Prezentácia**

Vedomosti: *Kvíz na tému: **Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku***

Zručnosti: Divadelné predstavenie spojené s predajom vstupeniek pod názvom ***Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku.***

➤ **> Piesne o hradoch**

Omar a Fatima

Trenčiansky kraj krásny, v ňom stojí jeden hrad, jednu povesť o láske, povedal by som rád. Rozpráva o Fatime a o Omarovi, o zrade, cite, vernosti, studni plnej vody.

Fatima bola krásna, Omara ľúbila, Aliho si vziať musela, otcovi sľúbila. Zajali ju a odviezli do mesta Trenčína, tam v hradnej veži nešťastná Omara spomína.

Aby pánovi z Trenčína lásku dokázal, Omar holými rukami studňu vykopal. Za ten skutok nadľudský mal sladkú odmenu, oslobodil Fatimu, vzal si ju za ženu.

Zvolenská kastelánka

Pri Zvolene pekný zámok, pekný je sťa jarný vánok. Turci si naň brúsia zuby, chcú ho poslať do záhuby. Druhý raz strelili, jej muža zabili. Hoc ruky Zvolenská kastelánka je veľmi chamtivá a veľká klamárka. Peniaze na obranu ľstou získala dnes. Ubiedeným poddaným sľúbila pokoj a dobrú ochranu. Turci ju však pristihli, neštekne za ňou pes.

Tu prvý raz strelili, vrch veže a bašty zvalili. Druhý raz strelili, jej muža zabili. Hoc ruky vzpínala, o odpustenie a mier prosila. Smutne skončila, v tureckom zajatí.

Ako Blažej porazil diviaka

Pod'te ľudia počúvajte, pod'te bližšie sem,
povieme vám príbeh starý, ako vznikla naša zem.

Žil raz dávno jeden párik, krásny ako malina.
On sa volal magister Donč, ona zas Katarína.

Vyšli si raz ihneď z rána na lov chytať divú zver.
Išiel s nimi sluha Blažej, silkný, smelý, to nám
ver!

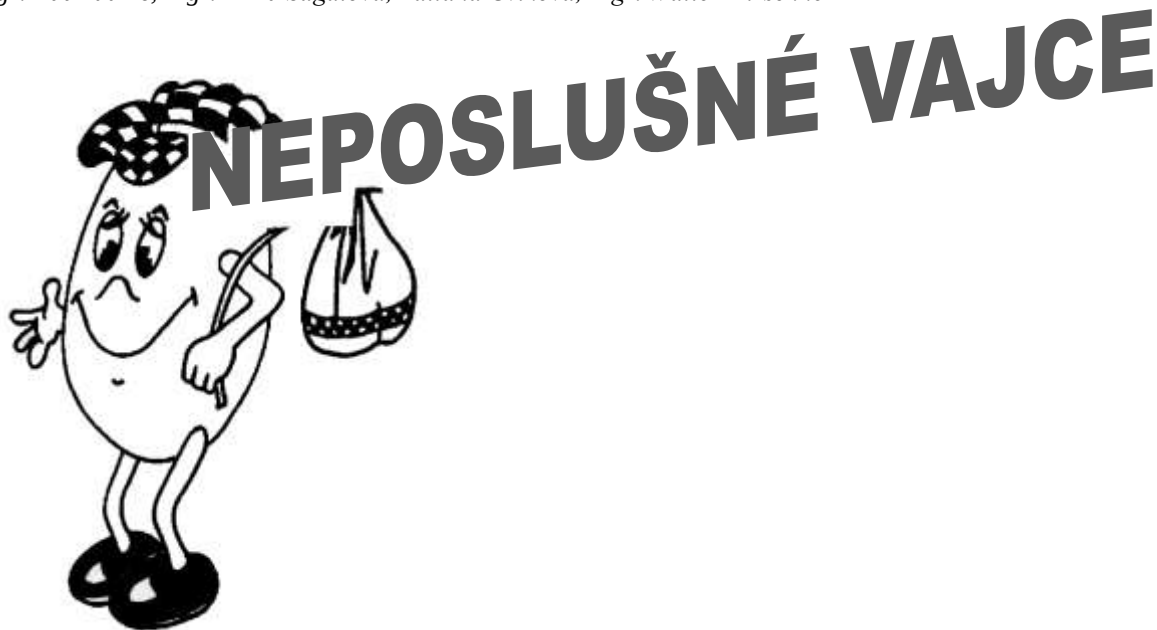
Krásnu pani Katarínu diviak chcel však zahubiť.
Silný, smelý sluha Blažej, nedal sa ver' zahanbiť.

Za záchranu Kataríny, za jej život spasený,
Blažej dostal polia, lúky, pánom bol vyhlásený.

Blažej veru nezabudol na diviaka hrozného. Jeho
panstvo utešené nosí diviacke meno.

3.4 ROZPRÁVKOVÝ MUZIKÁL NEPOSLUŠNÉ VAJCE, ALEBO AKO MOŽNO VYTVORIŤ MUZIKÁL

Mgr. Rut Adame, Mgr. Anna Šagátová, Tatiana Cviková, Mgr. Walter Hirschner

Postup po príchode do triedy

Na dverách sú postupy pri príchode:

Dobré ráno! Zober si pero!

1. Galéria:

Doplň na plagáty myšlienky na dané otázky:

- ☐ Hudba pre mňa znamená...
- ☐ Keď som šťastná, počúvam...
- ☐ Keď som smutný, mám zlú náladu, počúvam...
- ☐ Mám rada hudbu preto, lebo...
- ☐ Hudba vo mne vyvoláva....
- ☐ Hudbu počúvam vtedy, keď ...
- ☐ Hudbu v práci využívam pri ...

2. Ak si doplnil odpovede, pozri si obrazovú dokumentáciu.

3. Sadni si do kruhu, porozprávaj sa so susedom.

4. Účastníci si posadajú do kruhu.

Komunita

Plagáty sa pridelia do skupín dvoj- až trojčlenných a jednotlivé skupiny prezentujú, čo vidia na plagáte (2-3 minúty na prečítanie a sumarizáciu odpovedí).

INFORMAČNÁ ČASŤ

Dôvody, prečo

Rozprávanie, prečo som vybral otázky...

Prečo sme si vybrali prezentáciu muzikálu... (o čom je projekt, prečo využívame hudbu, psychologické hľadisko...).

Predstavenie projektu

Zámer, cieľ, časový harmonogram, spôsob realizácie, financovanie projektu, možnosti využitia.

Ukážka videonahrávky

Prerozprávanie deja príbehu s filmovými ukážkami, dôvodmi, prečo sme použili tieto piesne.

- ☐ Účastníci dostanú scenár a budú sa orientovať podľa inštrukcií

Otázky k projektu

TVORIVÁ ČASŤ

Aj ja to už dokážem

Vytvoria sa štvorčlenné skupiny, každá skupina dostane postup, a na jeho splnenie majú 30 minút, účastníci si vyberú z predložených scenárov.

Skupina pracuje podľa postupu:

1. Vyberte si scenár, s ktorým chceš pracovať **(2 min)**.
2. Čitateľ prečíta celý scenár v skupine **(5 min)**.
3. Na základe dohody si vyberte 2-3 časti textu, do ktorých by sa mohli vložiť piesne, prípadne ktoré časti textu by sa mohli spievať **(3 min)**.
4. Vytvorte piesne: (2-3 krátke piesne)
 - A. *spôsob*: vytvor si text a pokús sa ho zhudobniť,
 - B. *spôsob*: vyber si známu melódiu a zlož k nej text **(10 min)**.
5. Nacvičte si prezentáciu vlastného muzikálu v rámci svojich možností.
6. Pripravte sa na prezentáciu **(10 min)**.
7. Prezentácia.

Spätná väzba

Aký pocit mám z tejto tvorivej dielne pocit?

Predstavenie projektu NEPOSLUŠNÉ VAJCE

Kroky prípravy:

Výber témy: Na zasadnutí klubu ITV ZŠ Diviaky sme posúdili, na akom celoročnom projekte bude pracovať naša škola. Rozhodli sme sa pre celoročný projekt s muzikálom **Neposlušné vajce**.

Ciele projektu: Psychologické podklady a východiská projektu

- ☐ Cieľom projektu bol rozvoj komunikačných, priestorových, pohybových zručností, prenesenie naučeného do praktického života, rozvoj interaktívneho vzťahu učiteľ- žiak
- ☐ Išlo o rozprávkový projekt, ktorého cieľom bolo budovať životné zručnosti **priateľstvo, spoluprácu, starostlivosť**.
- ☐ Vytváranie kladného vzťahu detí k hudbe.
- ☐ Prezentáciu a nadobudnutie zručnosti pri prezentácii.
- ☐ Budovanie kladného vzťahu dieťa - matka, dieťa - rodina.

Dôvodom, prečo sme sa rozhodli pre hudobný projekt, sú psychologické východiská, ktoré poukazujú na základný a nenahraditeľný význam a podiel hudby v našom živote. Naš život sprevádza rytmus na každom kroku (tlkot srdca, kroky, kolobeh dní, cykly počasi...). Hudba tiež napomáha v rozvoji komunikačných schopností, pomáha odbúravať stres z hlasového a rečového prejavu (známe prípady, keď zajakavý spieva bez poruchy). Hudba a spev zlepšujú pamäťové schopnosti, rozvíjajú tvorivosť, nielen hudobnú...

Plánovanie projektu

Rozdelenie úloh:

Scenár: Cviková, Šagátová, Adame, Hirschner

Hudba a hl. réžia: Adame, Hirschner

Scéna: Šavlová, Rišianová, Jurášeková

Kostýmy: Jurášeková, Rišianová, Šavlová

Réžia: Cviková, Šagátová

Pohybová zložka: Cviková, Šagátová

Organizačné zabezpečenie: Podhorská

Reklama a publishing: Adame, Hirschner

Časový harmonogram: (preferovaný typ inteligencie pri realizovaní úloh)

September: MZ odsúhlasilo výber témy a rozdelilo úlohy.

Október: Písanie scenára (lingvistická, muzikálna, intrapersonálna).

*November: Starostlivosť o starších - rozvíjanie životnej zručnosti **starostlivosť**, rozdelenie textov, stanovenie hereckého obsadenia žiakmi, výber úloh (intrapersonálna, matematicko - logická).*

December: Skladanie piesní, rozdanie textov piesní (muzikálna, interpersonálna, lingvistická).

Január: Nácvik piesní, výber z detí, ktoré preferujú muzikálnu inteligenciu pre nahrávanie playbackov (muzikálna). Čítanie textov (lingvistická).

Február: Nácvik spevu detí pre nahrávanie (muzikálna). Dramatizácia textov (lingvistická, pohybová, priestorová, intrapersonálna, interpersonálna).

Marec: Nahrávanie piesní (muzikálna).Príprava kostýmov, návrhy kostýmov deťmi (priestorová). Nácvik dramatizácie častí textu (priestorová, lingvistická).

- Apríl:* Spojenie hudobno-dramatickej zložky (pohybová inteligencia). Príprava detí na spev z playbacku (muzikálna). Príprava scény, návrhy pozvánok, plagátov (priestorová).
- Máj:* Návrh cien vstupeniek, počítanie nákladov, predpokladaných príjmov (matematicko-logická). Nácvik prezentácie v KD Diviaky, zoznamovanie sa s priestorom (všetky typy). Vlastná prezentácia projektu pred rodičmi venovaná Dňu matiek (všetky typy inteligencie).
- Jún:* Prezentácia projektu v rámci okresu a prezentácia mimo okresu.

Spôsob realizácie projektu:

Projekt sa realizoval v rámci III. bloku tak, že sa deti delili do tvorivých dielní (pracovných skupín) podľa vybranej úlohy a dominantného typu inteligencie.

Financovanie projektu:

Vlastné prostriedky školy a sponzori: Devín Banka, GALATEX Turčianske Teplice, MAWEN Horná Štubňa, FRITO Martin, Rodina Hrušíková, Rodina Michalcová, Rodina Šimová, Rodina Verešová.

Prezentácia projektu:

Kultúrny dom Diviaky -1 prezentácia k Dňu matiek.

Kultúrny dom Diviaky -3 prezentácie pre ZŠ okresu Turčianske Teplice.

Kultúrny dom Turčianske Teplice -1 prezentácia pre MŠ Turčianske Teplice.

Kultúrny dom Turčianske Teplice -1 prezentácia pre poslucháčky Pedagogickej a sociálnej akadémie. Turč. Teplice.

Okresné osvetové stredisko Martin -1 prezentácia na nesúťažnej prehliadke Detských divadelných súborov „Deti deťom“.

Pešia zóna mesta Martin -1 prezentácia v spolupráci so sponzorom Frito Martin.

Záver projektu

Realizáciou projektu sme sledovali starostlivosť o voľný čas detí, používali aktivity, ktoré rozvíjajú rozumové a tvorivé schopnosti detí, sociálne zručnosti, vytvárajú podmienky na prenos naučených vedomostí a zručností do života, aktivity, ktoré podporujú harmonický rozvoj osobnosti, rozvoj tvorivých schopností. Výsledky realizácie nám potvrdili zlepšenie interaktívneho vzťahu učiteľ-žiak, a tým aj vytváranie kladného vzťahu detí k škole, učeniu, spolužiakom, prostrediu a obci.

TEXTY PIESNÍ

Ako išlo vajce na vandrovkú 1

1. Rozpoviem vám príbeh dnes, prešlo vajce celý les.
Svoju mamku tam hľadalo - a či smelo? Či sa bálo?
2. Rozpoviem vám príbeh ten, ten príbeh je ako sen.
O priateľstve kamarátov, lepších ako dvadsať bratov.
3. Priateľstvo je dobrá vec, každému to hneď povedz.
Bez priateľov, veru hej, život je farby sivej.

Rozcvička 2

1. Krídla hore, krídla dole.
Podme z bidla dámy moje.
I: Rozcvička sa začína,
vstáva gazda, gazdiná. :I
2. Nádyh, výdyh, predklon, záklon.
Zdravé telo pozná zákon:
I: V zdravom tele zdravý duch
nesed' tam ako pampúch :I
3. Krídla hore, krídla dole.
Kačky, husi, aj v stodole,
I: koníky a prasiatka,
rozcvička je to krátka. :I

Slobodné vajce 3

1. Je to veru krásny pocit,
smelo do života vkročiť,
odvážnym a zvedavým byť,
veselo a šťastne si žiť.
I: Je to veru, je to tak,
slobodné som ako vták :I,
slobodné som ako vták.

Slobodné vajce 4

1. Je to veru krásny pocit,
smelo do života vkročiť,
odvážnym a zvedavým byť
veselo a šťastne si žiť.
I: Je to veru, je to tak,
slobodné som ako vták. :I
1. Kotúľam sa, rýchlo idem,
či ja svoju mamku nájdem.
Pozriem sem a pozriem tam,
každého sa opýtam.
I: Je to veru, je to tak,
slobodné som ako vták. :I
2. Je to veru krásny pocit,
smelo do života vkročiť,
odvážnym a zvedavým byť,
veselo a šťastne si žiť.

Kvočkin nárek 5

1. Beda, beda, moji beda,
zniesla som ja neposeda,

- I: utieklo mi z košíka,
čo sa preňho navzlykám. :I
2. Rata, rata, kamarátky,
vytvoríme všade hliadky.
I: jedna ide do poľa,
druhú čaká stodola. :I
3. Neplač, neplač, kvočka milá,
náš dvor to je veľká sila,
I: tretia hliadka určite,
nájde vajce ukryté. :I

Vtáčia pieseň 6

- Čvirik- čvirik, spievam hlasno celý deň,
čvirik- čvirik, ja mám dost' slov na pieseň.
1. Lebo všade krásne je, slniečko ťa ohreje,
ľahký vánok osvieži, ako je len krásne žiť.
Ref: Čvirik- čvirik, spievam hlasno celý deň,
čvirik- čvirik, ja mám dost' slov na pieseň.
2. Poletujem sem a tam, radosť všetkým rozdávam.
Počúvaj len trošičku, pohladím ti dušičku.
Ref: Čvirik- čvirik, spievam hlasno celý deň,
čvirik- čvirik, ja mám dost' slov na pieseň.
Ja mám dost' slov na pieseň

Koníky 7

- Hop, hop, hop, hop sa chlapci vozvysok,
hop, hop, na kone, na tie vrané, sedlané.
1. I: Pasieme ich ostošest', veď koník ma bude viezť. :I
Hop, hop, hop, hop sa chlapci vozvysok,
hop, hop, na kone, na tie vrané, sedlané.
2. I: Hop, koníček sedlaný, ďaleko som od mamy. :I
Hop, hop, hop, hop sa chlapci vozvysok,
hop, hop, na kone, na tie vrané, sedlané.
3. I: Moja mamka čaká už, hopsa za ňou, klusom, klus. :I
Hop, hop, hop, hop sa chlapci vozvysok

My sa bojíme 8

1. Čo sa tejto noci udeje, kto bol odvážny, ten už nie je.
I: Zbojníci im strachu nahnali, zvieratka chcú späť do maštali. :I
2. Zbojníci ich možno prepadnú, keď uvidia v lese hustú tmú,
I: vydajú sa oni po zboji, každý slušný človek sa ich bojí :I
3. Zvieratka však majú odvahu, vajíčko už myslí na mamu.
I: Objat' svoju milú mamičku a mať od nej božtek na líčku :I

4. Svoju mamu stretnúť moc túži, bojí sa však zbojníckych družín,
I: kvôli nej sa trebárs chce aj biť, chce sa ku nej nežne pritúliť. :I

Návrat 9

1. Sláva, sláva, radosť veľká, otvorili sa už dvierka,
vajíčko sa už vrátilo, svoju mamku objalo.
2. Náš hrdina prišiel domov, ťahalo ho späť za mamou,
vyrástlo už, aj dospelo, pozerá na svet smelo.
3. Hľad'te, hľad'te moji milí, čo ste to s ním porobili,
škrupina mu popukala, pozrite hlávka malá.
4. Vajíčko sa rozlúpilo, kuriatko sa vykrútilo,
žltulinké, malilinké, potešenie maminke.
5. Vitaj, vitaj, nezbedníček, krásny si mi ako sniček,
čo som sa ja naplakala, čo som sa nahľadala.
6. Mamka milá, ja sľubujem, že viac z dvora neodídem,
ti pomáhať, ťa milovať, stále ťa opatrovať.

Dážďovka a kuriatka 10

1. Tancujme a vesel'me sa, že sme spolu radujme sa.
I: My sme malé a ty tiež, nezjeme ťa, to ty vieš. :I
2. Pi, pi, pi, pi kuriatka, dážďovka kamarátka
I: tancuje tu s nami na ten náš skok známy: I

Hopsa na koníčku 11

Hopsa, hopsa hej na koníčku, spievame si túto pesničku.

I: Nes nás koník za mamičkou, rýchlo cválaj hop s pesničkou. :I

Súhlasíme 12

1. Kvá, kvá, je to tak, kvá, kvá, chcem zostať.
Hudri, hudri, aj ja chcem, ja tu teda zostanem.
2. Ki, ki, kikirík, už nerobte taký krik,
súhlasím ja s tým veru, zostať tu na večeru.
3. Čim, čim, čim, čará, nechce sa mi už tárať,
mihi, mihi prečo nie, moje konské áno znie.
4. Klap, klap, klapí, klap, aj keď rak je veľký chlap,
zostanem ja veru rád, už sa nechcem viac túlať.
5. Káč, káč už neplač, máme miesta nadostač,
traka, traka, aj straka tmavej hory sa ľaká.

Ťuki ťuk 13

Ťuk, ťuk, ťuki ťuk, čo to robí taký hluk,
ťuk, ťuk ťuki ťuk, škrupina spravila puk.

ťuk ťuk ťuki ťuk, krídla chvostík, nohy, krk.
Čo sa tejto noci stalo, kuriatko sa narodilo. Tu-ki-ťuk.

Základná škola ITV v Diviakoch
Pamätná vstupenka

Rozprávkový muzikál
NEPOSLUŠNÉ VAJCE
14. mája 2000, 15,00

3.5 ŽIJEME VO SVETE PLNOM ZVUKOV A CHCEME BYŤ V HARMÓNII S NÍM

RNDr. Tatiana Piovarčiová,
ZŠ J. A. Komenského, Bratislava

Cieľ dielne:

- zamyslenie sa nad hlukom ako problémom školského prostredia,
- poskytnutie skúseností z tvorby projektu pri napĺňaní zložky zmysluplný obsah mozgovno-súhlasnej triedy,
- prezentácia uplatnenia možnosti výberu, zvlášť pri vyučovaní na 2. stupni ZŠ,
- vzájomná výmena skúseností účastníkov dielne zo zavádzania inovácií v školskej praxi.

Priebeh tvorivej dielne som popísala z dvoch pohľadov, ktoré sa v popise striedajú. Ide o pohľad učiteľa aplikujúceho teóriu ITV v praxi školskej triedy a pohľad trénera ITV, opisujúci jednotlivé body programu dielne z trénerskeho hľadiska.

Pri vstupe do miestnosti čakal účastníkov dielne „postup pri príchode“, písomná inštrukcia používaná v ITV ako nástroj pozitívneho riadenia triedy:

1. *Dobrý deň, ahoj!*
2. *Pozdravte a predstavte sa, prosím, aspoň jednému účastníkovi tejto dielne.*
3. *Prezrite si program stretnutia a vystavené materiály.*
4. *Pokúste sa posadiť do kruhu vedľa kolegu, ktorý má rád rovnaký druh hudby ako vy.*
5. *Premyslite si, prosím, aké sú vaše očakávania od tejto dielne.*

Program dielne:

1. **Naladenie a vtiahnutie - Kto rád počuje/ počúva...**
2. **Ako sa to začalo? Prečo práve hluk?**
3. **Predstavenie projektu.**
4. **Práca s aplikačnými úlohami.**
5. **Praktická ukážka vplyvu zvukov na ľudský organizmus.**
6. **Premietnutie videozáznamu z učenia o hluku mladších žiakov staršími.**
7. **Spätná väzba účastníkov.**

1. **Naladenie a vtiahnutie**

Pre vytvorenie spolupracujúcej atmosféry a naladenie na tému dielne sa účastníci v úvode stretnutia porozprávali v dvojiciach o ich obľúbenom hudobnom štýle a vzájomne jeden druhého predstavili skupine. Nasledovala *energizujúca aktivita*: Vymenia si miesta všetci tí, ktorí spĺňajú isté kritérium, napr. radi počúvajú šumenie vetra, vŕzganie čerstvého snehu pod nohami, škripanie nechtov po tabuli, zvonenie budíka.... a pod.

2. **Ako to začalo? Prečo práve hluk?**

Patrila som medzi učiteľov, ktorí po príchode domov zo školy vypínali rádio, s nikým z rodiny aspoň pol hodiny nehovorili... Uvedomovala som si, že aj mnohé deti, ktoré v škole strávia niekedy 8 až 10 hodín, sú

celodenne vystavované vplyvu hlučného prostredia. Téma *Vplyv hluku na organizmus* mi jednoducho výtala v hlave. Hluk bol môj problém a nevedela som, čo s tým.

Zhodou šťastných okolností som sa dostala spolu s manželom na medzinárodnú výstavu Polutec v Paríži, zameranú na ochranu životného prostredia. Časť expozície bola venovaná práve hluku. Tu som získala najväčšiu časť podporných materiálov k téme. Tu vzniklo vo mne rozhodnutie spracovať tému pre deti.

3. Predstavenie projektu

Projekt Hluk na 1. stupni ZŠ

Práve som učila tretiakov, a tak v rámci učebných osnov prírodovedy, v časti o ľudskom tele, sme sa učili o hluku - o tom ako počujeme, ako vplýva hluk na náš organizmus. Dokonca sme hluk aj „merali“-odhadovali v rôznych priestoroch školy. Aplikačné úlohy k tejto téme deti veľmi zaujali, vzbudili v nich záujem a zodpovednosť riešiť problém „hluk“ v škole. Jednoducho téma ich chytila za srdce rovnako ako mňa.

Projekt Hluk v rámci etickej výchovy a voľnočasových aktivít

Druhýkrát som sa k téme hluk vrátila v rámci etickej výchovy v 5. ročníku v časti Etické problémy životného prostredia. Úvodnú hodinu tohto tematického celku sme robili podľa rovnakého scenára v dvoch triedach. Cieľom hodiny bolo vzbudiť u detí záujem o environmentálne problémy prostredia, v ktorom žijú a dať im možnosť výberu témy i aplikačných úloh k nej. V tejto časti projektu nás podporil dlhoročný nadšenec v propagácii environmentálnej výchovy v školách pán Rosa. Pôsoobil v triede ako zdrojový človek, sprostredkoval požičanie ozajstného hlukomeru a navrhol prístroj demonštrujúci pomocou odrazu svetelnej vlny vplyv hluku na organizmus človeka. Do projektu sa zapojili aj učitelia slovenského jazyka, technickej výchovy.

Deti pracovali na projekte najprv na 3 hodinách etickej výchovy. Neskôr po vyučovaní z poznatkov, získaných zo skúmania vplyvov hluku, meraní hluku v triedach, chodbách a v jedálni napísali scenár predstavenia, integrujúci to, čo sa o hluku naučili. Nacvičili sme divadelné predstavenie a pred koncom školského roka sme ho predviedli obom triedam z ročníka. Predstavenie vyvolalo u divákov i hercov uvažovanie: „Keď je to s hlukom tak, ako sme videli, počuli, treba to povedať aj ostatným triedam v škole!“. Znovu zamyslenie a znovu deti samé kládli otázku: „Čo ďalej?“. Deti sa spontánne zaujímali o prostredie, v ktorom žijú a riešenie jeho problémov. Jedna z podstatných myšlienok ITV - spájanie učiva s realitou, poznávanie prostredníctvom významného zážitku, sa skutočne podarila.

Forma realizácie projektu hluk sa vyvíjala ďalej. V rámci celoškolského projektu tím učiteľov našej školy vypracoval projekt "Škola ako životné prostredie". Na jeho realizáciu sme získali podporu miestneho úradu, firmy na spracovanie odpadov A. S. A., Open Society Fund i Slovenskej energetickej agentúry.

Cieľom projektu bola výchova k zodpovednosti za svoje životné prostredie, rozvoj kritického myslenia, prosociálneho správania a komunikačných zručností, porozumenie základným ekologicko - ekonomickým vzťahom.

Realizácia projektu prebiehala súčasne v troch tematických oblastiach: energia, hluk a odpady. Súčasťou projektu boli merania spotreby energie v škole i domácnostiach, merania hluku v priestoroch školy v dvoch obdobiach. Po prvom období merania nasledovala informačná kampaň (tvorba letákov, plagátov, školské relácie...) vysvetľujúca a podporujúca ekologické správanie. Uskutočnili sme burzu návrhov na ekologický odznak v kategóriách energia, odpady, voda, hluk. Súčasťou informačnej kampane bolo aj učenie mladších žiakov staršími - „expertmi“, učenie hosťujúceho experta zo Slovenskej energetickej

agentúry o energii, zapojenie rodičov. Deti niektorých tried písali o svojich aktivitách deťom v USA. Nasledovali opakované merania po informačnej kampani. Prezentáciu získaných výsledkov sme pripravili formou výstavy pod názvom „Čo môžem urobiť pre Zem“. Eko-projekt výstavou nekončil. Upriamil pozornosť školskej komunity na zodpovednosť za svoje životné prostredie.

Dlhodobý ročníkový projekt

Nasledujúcu verziu dlhodobého projektu „**Hluk**“ sme uskutočnili ako súčasť celoškolského projektu.

K pokračovaniu v práci na projekte hluk ma dovedli sami žiaci, ktorí na ňom pracovali ako šiestaci a chceli v téme spontánne pokračovať aj ako siedmci. Hluk sme skúmali ako jeden z parametrov prostredia školy, ktorý hlavne v kombinácii so stresom mimoriadne negatívne ovplyvňuje človeka, jeho zdravie i výkony. Je to realita, ktorú pociťujú žiaci i učitelia v škole ako problém.

V tejto verzii som formulovala kľúčové učivo všetkých druhov (pojmové, faktografické i zručnostné). Mojmým zámerom bolo, aby si deti kľúčové učivo prostredníctvom aktivít projektu osvojili. Uvádzam príklady pojmového i faktografického kľúčového učiva:

Žijeme vo svete plnom zvukov a vďaka sluchu ich môžeme vnímať. Zvuk, spôsobujúci nepríjemné pocity, od rušivých až po bolestivé, nazývame hluk. Môžeme ho merať čo do množstva a kvality. Ako jeden z druhov znečistenia životného prostredia ovplyvňuje naše zdravie podľa dĺžky a intenzity jeho pôsobenia. Vnímanie hluku závisí od situácie, v ktorej sa človek nachádza. Každý z nás však môže prispieť k zníženiu či odstráneniu hluku (pojmové).

Hluk dlhšieho trvania pôsobí fyziologicky a psychologicky nepriaznivo na ľudský organizmus. Ľudia z hlučných zón častejšie navštevujú lekárov. Keď hluk pôsobí na organizmus, zvyšuje sa krvný tlak, zužuje sa zorné pole, klesá pozornosť, znižuje sa množstvo zapamätania. Po prijatí hluku vyššej intenzity potrebuje organizmus čas na regeneráciu. Častý pobyt v hlučnom prostredí zvyšuje nervozitu, únavu a znižuje pracovný výkon. Deti z hlučných tried zaostávajú v čítaní s porozumením, horšie sa učia jazyky, sú viac nepozorné. Dlhodobé vplyvy hluku spolu so stresom majú ešte horšie následky (vzniká chronický vysoký tlak, depresívne správanie, žalúdočné problémy). Na hluk si organizmus nemôže zvyknúť (faktografické).

Sluch je jedným z najlepšie vyvinutých ľudských zmyslov (19). Vníname ním zvuky. Zvukové vlny zachytáva vonkajšie ucho (ušnica) a ako cez lievik ich posúva do zvukovodu k blane nazývanej bubienok. Ušný bubienok sa tiež rozkmitá a chvenie odovzdá trom kostičkám (kladivku, kovádku, strmienku). Tie prenášajú pohyby do trubice slimákovitého tvaru, vyplnenej zvláštnou tekutinou. V nej sa rozchýbajú nervové vlákna. Zvukové vlny sa tu menia na elektrické, ktoré sluchovým nervom prichádzajú do mozgu - „počujeme“ (faktografické).

4. Práca s aplikačnými úlohami

Začínali sme prípravou exkurzie na letisko, kde všetci žiaci mali možnosť „byť tam“, získať bezprostredné zážitky súvisiace s preberanou témou. Sami si naplánovali cestu, vygenerovali vhodné správanie, pripravili mapy, rozdelili úlohy, kde si každý žiak okrem povinnej úlohy vybral jednu voľiteľnú úlohu. Počas cesty prebiehal výskum (zbieranie údajov).

Príklady úloh na cestu:

- **Zaznačte** číslom, podľa stupnice druhov hlukov, vnímanú hlučnosť prostredia (MHD, zastávky) do mapy k príslušnému úseku cesty. **Zapište (nakreslite)** zdroje hluku a odhadnite ich hlasitosť. **Zaznamenávajúte** hneď na zastávkach, po nástupe do MHD, medzi zastávkami.
- Počas cesty **nahraj** aspoň 10 rôznych zvukov. **Vytvor** ich zoznam, kde **uvedieš** zdroj a odhadovanú intenzitu každého zvuku.

Na letisku žiaci znovu pracovali v skupinách najmenej po troch. Mali spracovať tri úlohy, jedna z nich bola povinná. *Príklady úloh na letisku:*

- **Urob** interview aspoň s troma pracovníkmi letiska z rôznych pracovných prostredí o vplyve hluku na ich organizmus. (**Priprav** si aspoň päť otázok.) **Napíš** krátku správu o tom, čo si sa dozvedel (aspoň 15 viet).
- **Zisti** u zodpovedného pracovníka letiska, aké protihlukové opatrenia robia na letisku pre cestujúcich a pre pracovníkov letiska. Prečo? **Vypracuj** správu o získaných informáciách v rozsahu aspoň 15 viet.

Po exkurzii, ktorá poskytla žiakom zážitok byť tam, nasledovalo jednoduchové tematické vyučovanie. Obsahovalo učivá rôznych predmetov: prírodopis, fyzika, matematika, slovenský jazyk, etická výchova, členené do troch blokov. Žiaci znovu pracovali na aktivitách povinných a voliteľných. Učivo prírodopisu siedmeho ročníka sa usilovali osvojiť si prostredníctvom úloh o tom, ako počujeme napr.:

- **Napíš** príbeh (rozprávku) o tom, ako počujeme. Aspoň **15** viet.
- **Vytvor** z pomôcok v triede model ľudského sluchového aparátu a **vysvetli** jeho fungovanie.
- **Nakresli** seriál (komix) o tom, ako počujeme. Aspoň po jednom obrázku z každej fázy prenosu zvuku.
- **Zdramatizuj** ako počujeme a predved' to spolužiakom, v trvaní aspoň 1 minúty. (V skupine najviac štyroch spolužiakov.)

Snaha o spojenie učiva s realitou sa odrazila v úlohách typu napr.:

- **Zmeraj** hluk v aspoň v troch rôznych pracovných prostrediach školy, **zaznamenaj** miesta merania do plánu školy. Prostredníctvom stĺpcového diagramu **porovnaj** výsledky merania hlučnosti v budove školy s priemernou hlučnosťou v budove letiska.
- Na plagát s rozmermi 40 x 120 cm **vytvor** stupnicu intenzity zvuku od 0 dá do 130 dá. Stupnicu **ilustruj** obrázkami z prostredia školy. **Vyznač** hranicu rizika, nebezpečia, bolesti.
- **Priprav** scenár vyučovacieho bloku o hluku (čo je to hluk, ako ho vnímame, meriame, ako vplýva na organizmus) pre žiakov **I. stupňa**. (**Navrhni** aktivity najmenej pre tri inteligencie.)
- **Vytvor** siluetu ľudského tela. **Vyznač** orgány, ktoré najviac poškodzuje hluk. Na plagát pripiš slogan pre informačnú kampaň na zníženie hlučnosti v jedálni.

Úlohy boli zostavené s použitím Gardnerovej teórie mnohopočetných (viacnásobných) inteligencií a Bloomovej taxonómie. Bolo možné na nich pracovať aj mimo triedy.

Okrem spomínaných aktivít prebiehalo meranie hluku v troch triedach počas vyučovania, na všetkých chodbách štyroch poschodí počas prestávok, v relaxačnej miestnosti v škole, v jedálni v čase vydávania obedov. Meralo sa počas troch týždňov. Nasledovala informačná kampaň o účinkoch hluku, po ktorej pokračovalo opakované meranie rovnako ako v predchádzajúcich troch týždňoch. Štatistické spracovanie nameraných výsledkov prebiehalo po vyučovaní ďalšie dva týždne. Bolo súčasťou prípravy veľkej prezentácie na celoškolskej výstave pod názvom „Čo môžem urobiť pre Zem“.

Časový harmonogram priebehu projektu

<i>január</i>	<i>február</i>	<i>marec</i>	<i>apríl</i>	<i>máj</i>
	<i>exkurzia na letisko</i>	<i>I. meranie hluku v škole, práca na aplikačných úlohách po vyučovaní</i>	<i>II. meranie hluku v škole</i>	<i>učenie mladších spolužiakov</i>
	<i>tematické učenie o hluku</i>	<i>spracovanie meraní</i>	<i>II. meranie hluku v škole</i>	
	<i>I. meranie hluku v škole, práca na aplikačných úlohách po vyučovaní</i>	<i>spracovanie meraní</i>	<i>II. meranie hluku v škole, záverečné spracovanie informácií</i>	
<i>príprava exkurzie</i>	<i>I. meranie hluku v škole, práca na aplikačných úlohách po vyučovaní</i>	<i>informačná kampaň, spracovanie meraní</i>	<i>prezentácie výsledkov na celoškolskej výstave</i>	

Aké boli výsledky meraní, čo sme zistili? Pri opakovanom meraní hlučnosti v triedach sa potvrdil predpoklad, ktorí žiaci pred začiatkom meraní formulovali - zníženie hlučnosti v triedach po informačnej kampani. Priemerné zníženie hlučnosti bolo 15 dB. Zistili sme tiež zníženie hlučnosti v triedach v druhej polovici dňa. Pri opakovanom meraní boli v jedálni inštalované protihlukové panely. Priemerná hlučnosť počas vydávania obedov sa znížila o 6,4 dB. Oproti predchádzajúcemu roku bola nižšia maximálna nameraná hlučnosť o 12,5dB.

Žiaci vypracovali záverečnú správu z výsledkov meraní, ktorá obsahovala aj návrhy na zníženie hlučnosti v škole. Správa bola odovzdaná vedeniu školy. Veľmi prínosné bolo „vyučovanie expertov“ v triedach nižších ročníkov, ktorí dokázali osloviť spolužiakov a motivovať ich pre hľadanie možností zlepšovania školského životného prostredia.

Okrem zistení údajov a overení hypotéz medzi výsledky projektu patrili aj zmeny v správaní žiakov, v ich schopnosti spolupracovať, nadviazaných priateľských vzťahoch, v prebraní zodpovednosti za svoje správanie, sebakontrolu. Predpokladom k udržaniu takýchto zmien v správaní je ďalšie pozitívne podporovanie.

V rámci tvorivej dielne som predstavila priebeh projektu hluk pomocou diapozitívov a krátkeho videozáznamu z vyučovania mladších žiakov staršími. Ďalej účastníci dielne pracovali na nasledujúcich úlohách:

1. *Prečítaj si fakty o vplyve hluku na organizmus a vyber si dva fakty, ktoré ťa najviac zaujali. Diskutuj o nich najprv v dvojici, potom v celej skupine.*
2. *Vyberte si jednu z úloh (zo zoznamu aplikačných úloh pre deň vyučovania o hluku), na ktorej by ste chceli pracovať. Zistite, aký typ inteligencie rozvíja.*
3. *Aké životné zručnosti potrebujú deti na spracovanie vami vybranej úlohy?*

4. *Nájdite kľúčové učivo k vami vybranej úlohe a diskutujte v dvojici o type kľúčového učiva (pojmové, faktografické, zručnostné).*

Z úloh 3. a 4. si účastníci vyberali podľa miery poznania programu ITV.

Pre záverečnú komunitu som vybrala krátky príbeh na zamyslenie Spev svrčka z knihy R. Abeln: Život plný setkání.

Spätnú väzbu k priebehu dielne spracovali účastníci písomne. Odpovedali na otázky, čo sa naučili, čo sa im v dielni páčilo, čo mohlo byť lepšie a čo potrebujú pre podporu pri aplikácii ITV v ich praxi.

Ukážky nálepiek vytvorených v projekte pre informačnú kampaň za zníženie hlučnosti v škole.

IV. KAPITOLA

INŠPIRÁCIE ITV PRE 1. A 2. ROČNÍK ZŠ

Celostnosť a objavnosť poznávania, integrácia vyučovacích predmetov, prepojenie vyučovania s okolitým reálnym svetom, rozvoj sociálnych zručností detí a tvorivosti sú základom vyučovacích blokov, dní, týždenných až celoročných projektov. Inovácie kurikula (charakteristické od tretej úrovne zavádzania ITV významne prispievajú k zvyšovaniu školskej úspešnosti. Ich úlohou je ukázať, prečo je dôležité to, čo sa deti učia a ako je to možné využiť v reálnom živote.*

4.1 „AJ JA ROZDÁVAM RADOSŤ“

Celoročná téma pre prvý ročník

*PaedDr. Dana Ďuranová, PaedDr. Šimona Babiaková, Tatiana Bartošová,
ZŠ Magurská,
Banská Bystrica*

V 1. ročníku pracujem podľa celoročnej témy „**Aj ja rozdávam radosť**“

Veľká idea: priateľstvo, vzájomná úcta.

Logické zdôvodnenie: Pri tvorbe témy som sa zamerala na skutočnosť, že v prvom ročníku sa deti v triede navzájom spoznávajú, hľadajú si kamarátov a vytvárajú si prostredie plné porozumenia, priateľstva a úcty, čo je pre vytvorenie dobrého kolektívu triedy to najdôležitejšie.

*Organizujúci aspekt: **Poznávanie sveta vlastnými očami.***

Podtémy:

Jeseň ponúka svoje plody. Ja sa teším z výsledkov svojej práce.

Zima posiela láskavé a priateľské chumáčiky, ja ti budem priateľom - pomôžem ti.

Jar nás obdarúva kvetmi. Ja prispejem, aby všetko okolo mňa kvitlo.

Leto rozdáva zlaté kľúče. Ja ponúkam svoju láskavosť (štedrosť).

Tematické časti:

JESEŇ...

September:	1. týždeň - Kde si kamarát?
2. týždeň - Spolu v škole.
3. týždeň - Cestou do školy.
4. týždeň - Už mám nových kamarátov.
Október:	5. týždeň - V dvojici ide všetko ľahšie.
6. týždeň - Kamaráti z knižiek.
7. týždeň - Mama má mňa a ja mám mamu.
8. týždeň - Aj zvieratka majú rodiny

* ITV sa postupne zavádza v piatich úrovniach 3 až 7 rokov. Pre 3. úroveň sú charakteristické inovácie kurikula – tvorba celoročnej témy, integrácia predmetov, formulovanie kľúčového učiva a aplikačných úloh.

November: 9. týždeň - Ku hre hľadáme spoločníka.
10. týždeň - Rád sa rozdelím.
11. týždeň - Všetci si pomáhame.
12. týždeň - V núdzi poznáš priateľa.

ZIMA...

December: 13. týždeň - Učenie ide lepšie v dvojici.
14. týždeň - Priateľov nájdeme všade.
15. týždeň - Urobím radosť druhým.
Január: 16. týždeň - Radosť a šťastie želim.
17. týždeň - Som dobrý k veciam i zvieratkám.
18. týždeň - Múdri sa učia z kníh.
19. týždeň - Krič a volaj, kamarátov zvoľaj.
Február: 20. týždeň - Priatelia sú k sebe slušní.
21. týždeň - Rád rozdávam pochvalu a povzbudenie.
22. týždeň - Teším sa z pekných vecí a dobrých činov

JAR...

Marec: 23. týždeň - Pozerám a poznávam svet okolo seba.
24. týždeň - Spievam si pre radosť.
25. týždeň - Pozdravím a vzdám úctu.
26. týždeň - Učím sa z múdrosti starších.
Apríl: 27. týždeň - Hračky sú naši priatelia.
28. týždeň - Spolu do prírody.
29. týždeň - Priatelia sa navzájom počúvajú.
30. týždeň - Spoločná radosť - väčšia radosť

LETO...

Máj: 31. týždeň - Moja vlasť - kus môjho srdca.
32. týždeň - S láskou siatie, veľa žatí.
33. týždeň - Som láskavý a pozorný k svojej mame.
34. týždeň - Väčšia radosť je tá, s ktorou sa podelíš.
Jún: 35. týždeň - Všetci sverne.
36. týždeň - Ahoj kamarát v druhej triede.
37. týždeň - Písmenká - naši kamaráti.
38. týždeň - Cesta za slniečkom.

Celoročná téma bola vypracovaná na základe učiva slovenského jazyka v Šlabikári od M. Nemčíkovej a J. Nemčíka. *Týždenná téma* je počas celého týždňa umiestnená na nástenke hneď pri vstupe do triedy a pod ňu dávam pre deti každý deň ráno *Mapu mysle*. *Hlavná myšlienka týždennej témy sa vinie celým týždňom a spája jednotlivé mapy mysle*. Spojivom pri práci s celoročnou témou sú dve *rozprávkové postavičky Matko a Klinček* od ilustrátora a autora rozprávok Jaroslava Čitu. Používam knihy „Príbehy Matka a Klinčeka 1., 2.“, „Matko a Klinček - rozprávky, hry a kúzla“ a rozprávky, ktoré deťom a mne poslal ich autor Jaroslav Čita. Píšeme si s ním a deti si vytvorili k „svojmu ujovi Čitovi“, ako ho dôverne volajú, veľmi pekný vzťah.

Pri nácviku pravidiel správania a zručnosti života používam okrem rozprávok i *piktogramy s Matkom a Klinčekom*, ktoré sú deťom veľmi blízke a prostredníctvom ilustrácie z rozprávky si vždy veľmi rýchlo spomenú na jednotlivé pravidlá správania a zručnosti života.

- Pri vyvodzovaní pravidiel správania používam tieto rozprávky:

dôveryhodnosť	Ako leteli na juh,
pravdivosť	Ako vrátili vajíčko,
aktívne počúvanie	Ako robili umenie,
nevysmievanie (úcta)	Ako robili umenie,
najlepší osobný výkon	Ako zachránili les.

- *Zručnosti života* * vyvodzujem nasledovne:

integrita	Ako si cez Vianoce štrngali,
flexibilita	O najkrajšom domčeku,
iniciatíva	O najkrajšom domčeku,
vytrvalosť	Ako presekávali ľad,
organizácia	Ako sa stretli,
zmysel pre humor	Ako hostili cudzinca,
riešenie problémov	Ako otvorili zámok,
trpezlivosť	Ako vyhrali preteky,
priateľstvo	Ako sa stretli,
zvedavosť	Ako zmeškali zatmenie,
snaha	Ako utešovali kopec,
spolupráca	Ako púšťali šarkana,
starostlivosť	Ako stavali vodovod,
zodpovednosť	Ako presolili záveje,
zdravý rozum	Ako prekúrili kotol.

Používanie motivácie témy pri prípravných cvikoch písania

V 1. ročníku začínam pracovať *s postavičkami Mat'ka a Klinčeku* už pri prípravných cvikoch. Nácvik jednotlivých prípravných cvikov spájam s rozprávkami, ku ktorým sú na pracovných listoch obrázky - maľovánky.

Uvoľňovacie cviky	<i>Motivácia: Mat'ko a Klinček hľadajú cestu do školy.</i>
Vodorovné čiary	<i>Motivácia: Mat'ko a Klinček idú cez most do školy.</i>
Šikmé čiary (sklonové)	<i>Motivácia: Mat'ko a Klinček si ukladajú knihy na policu.</i>
Mierny oblúk ľavý	<i>Motivácia: Mat'ko a Klinček idú v noci a svetia si baterkami, Mat'ko väčšou, Klinček menšou. Využitie rozprávky „Ako schovali kľúč“.</i>
Horný zátrh	<i>Motivácia: Mesiačik ide na oblohu a potom späť do periniek. Využitie rozprávky „Ako schovali kľúč“.</i>

* Pozn.: Zručnosti života sa zavádzajú postupne. Jeden rok sa odporúča zaviesť štyri zručnosti.

Mierny pravý oblúk	<i>Motivácia:</i> Matko a Klinček pozorujú vtáčiky. Niektoré letia vyššie, iné nižšie. Využitie rozprávky „Ako leteli na juh“.
Obraty	<i>Motivácia:</i> Vrana vyletela a vrátila sa k Matkovi a Klinčekovi. Využitie rozprávky: „Ako leteli na juh“,
Dolný zátrh:	<i>Motivácia:</i> Matko a Klinček sa vrátili domov a šuchli sa do periniek. V perinkách sa vytvorili priehlbinky - pod Matkom väčšia, lebo je ťažší, pod Klinčekom menšia, lebo je ľahší.
Vlnovky:	<i>Motivácia:</i> Šarkanovi sa vlnil chvost. Využitie rozprávky: „Ako púšťali šarkana“.
Horné slučky:	<i>Motivácia:</i> Matko a Klinček chceli telefónom zavolať Vidlochvosta, ale na telefónnych drôtoch sedeli lastovičky. Využitie rozprávky: „Ako púšťali šarkana“.
Dolné slučky:	<i>Motivácia:</i> Matko a Klinček trhajú mrkvu na zimu.
Ľavý dvojoblúk:	<i>Motivácia:</i> Využiť ilustráciu z knihy. Využitie rozprávky: „Ako sa učil latinčinu“.
Pol ovál:	<i>Motivácia:</i> Voda kvapká z vodovodu a robí jamku. Využitie rozprávky:

„Ako stavali vodovod“.

Po ukončení celého zošita prípravných cvikov dostávajú deti od Maťka a Klinčeka: *Rad zlatej ceruzky*.

Pri vyvodzovaní písmen v prvom ročníku postupujem podľa vlastných básničiek a obrázkov s postavičkami Maťka, Klinčeka a ich kamarátov.

A, s	A je ako veľký stan, Maťko, Klinček hľadia naň. Písané je ako kvapka dažďová, ktorá zemičku vlahou nachová.	M, m	Milý Maťko meral most, nebolo mu stále dosť. Maťko je hneď zdravý, veď má vodovod z púpavy.
E, e	Elektrický sporák hreje a lampička svieti. bez elektriny to nejde. rozumiete, deti?	O, o	O – je ako oriešok, červíček v ňom býva, otvorí si okienko, veselo nám kýva.
U, u	Maťko má veľkú horúčku, klinček ho drží za rúčku.	I, i	Klinček ihlicami vrtí, klbôčko sa veselo krúti. Už je šála ako kvet, zababuší celý svet. Odmena je sladká, Klinček ho pohladká.
S, s	Hadík Silvo pod skalou má skrýš, listy šumia slabo, pod stromom je tíš.	L, l	Klinček sedel na lanovke, v ruke držal list. Prišiel vetrík, zafúkal a list musel ísť.
J, j	Jeden červík Jožko, jabĺčko si našiel, jeden – dva dnu vošiel a tam blúdil trošku, usadil sa v rožku.	V, v	Ventilátor vrčí, vrabček hlávku krčí. Vrabčica sa usmieva, že ju vetrík ovieva.

Pri dlhých samohláskach nám pomáhajú vety:

Á, á: Á, ale prší.

É, é: É, ale ma potriaslo.

Ú, ú: Ú, ale to bolí.

Ó, ó: Ó, to je krásny oriešok.

Í, í: Í, ale som sa pichol.

K jednotlivým písmenám ako motiváciu používam príbehy Maťka a Klinčeka od Jaroslava Citu, alebo ich príbehy mnou upravené:

A, a: Maťko a Klinček idú v daždi do školy.

E, e: Maťkovi a Klinčekovi zavedú elektrinu.

U, u: Ako stavali vodovod.

O, o: Ako zachránili les.

I, i: Ako uplietli šál.

S, s: Rozlúčka Maťka a Klinčeka s hadíkom Silvom pred zimným spánkom.

J, j: Ako zachránili les.

M, m: Maťko meria cestu do školy, aby prišli včas.

L, l: Maťko a Klinček na jesennom výlete.

V, v: Maťko a Klinček ťahajú mrkvu.

Pozn.: príbehy pri písmenách O, U, I, J sú v uvedených knihách Jaroslava Citu.

Rovnakým spôsobom postupujem i pri vyvodzovaní ostatných písmen, ale uvádzam len tie, s ktorými sa v Šlabikári pre prvý ročník ZŠ od M. Nemčíkovej a Nemčíka začína.

Na záver by som chcela povedať, že pri používaní tejto metódy sa žiaci tešia na každé nové písmenko a čas na zapamätanie si jednotlivých písmen je kratší ako pri iných postupoch, ktoré som vo svojej praxi používala. Ku každému písmenu mám vypracovaný pracovný list, na ktorom si deti písmenká nacvičujú. Využívam i modelovanie písmen z plastelíny, drôtu ako aj vytváranie písmen z drobného materiálu (gaštany, fazuľa ...) a lepenie z útržkov papiera alebo z farebného papiera. Aj v prvouke používam tiež niektoré doplnujúce listy. Hodiny matematiky, telesnej, výtvarnej a hudobnej výchovy prispôbujem téme. Často spájam do bloku i hodiny telesnej výchovy s matematikou a prvoukou. Na matematike pracujem s pracovným zošitom od autorov Š. Kováčika a B. Lehot'anovej.

4.2 ROKOM, MAŤKOVÝM A KLINČEKOVÝM KROKOM

Celoročná téma pre 2. ročník

PaedDr. Dana Duranová, ZŠ Magurská, B. Bystrica

Celoročná téma: ***Rokom, Maťkovým a Klinčekom krokom***

Kamarátmi a spoločníkmi na ceste za poznaním budú pre deti ***škriatok Klinček a slimáček Maťko***.

Veľká idea (zjednocujúci pojem):

Spoločne za poznaním sveta.

Logické zdôvodnenie:

Pochopenie, že človek spoznáva svet kolo seba v spoločnosti priateľov, ktorí sa riadia láskavosťou, úprimnosťou, ochotou a snahou pomôcť, vytrvalosťou, čestnosťou, pravdovravnosťou atď.

Organizujúci aspekt:

Hľadanie súvislostí

Integrované predmety:

Slovenský jazyk, matematika, prvouka, výtvarná výchova, telesná a hudobná výchova.

Literatúra používaná k téme vo výuke:

J. Cita: Maťko a Klinček, MARTIS Martin, 1993.
Príbehy Maťa a Klinčeka I, MARTIS Martin, 1991.
Príbehy Maťa a Klinčeka II, MARTIS Martin, 1991.

Podtémy:

1. *Jesenným chodníčkom (september, október, november)*
2. *Stopy v snehu (december, január, február)*
3. *Začína sa nový život (marec, apríl, máj)*
4. *Cesta za slniečkom (jún)*

Rozpracovanie podtém na týždenné tematické časti:

Podtéma: Jesenným chodníčkom

1. týždeň: Čaro kalendára.
2. týždeň: Listujeme v kalendári.
3. týždeň: Stále plynie čas.
4. týždeň: Prišla jeseň.
5. týždeň: V zeleninovej záhradke.
6. Týždeň: Zbierame, uskladňujeme a konzervujeme plody jesene.
7. týždeň: V sade.
8. týždeň: Zbierame, uskladňujeme a konzervujeme plody jesene.
9. týždeň: U lekára.
10. týždeň: Prvá pomoc.
11. týždeň: Človek a jeseň.
12. týždeň: Čistota a zdravie.

Podtéma: Stopy v snehu

13. týždeň: Domček, domček, kto v tebe býva?
14. týždeň: Čo sa v peci pečie?
15. týždeň: Hurá na nákupy!
16. týždeň: Nezabudni na priateľov!

- 17. týždeň: Kto v domčeku, kto to býva? Zajac.
- 18. týždeň: Na návšteve u veveričky.
- 19. týždeň: Kto to spinká v listí? Jež.
- 20. týždeň: Aj človek má svoj dom.
- 21. týždeň: Šikovné ruky tvoria svet.
- 22. týždeň: Na návšteve.
- 23. týždeň: Verní spoločníci človeka - izbové rastliny.

Podtéma: Začína sa nový život

- 24. týždeň: Na dvore.
- 25. týždeň: U mačičky a psíčka - v košíčku a v psej búde.
- 26. týždeň: U králikov v králikárni.
- 27. týždeň: V kuríne a holubníku - kohút, sliepka, holub.
- 28. týždeň: Na rybníku - kačka, hus.
- 29. týždeň: V lese.
- 30. týždeň: Lipa a buk nahodí puk.
- 31. týždeň: Dub a briezka pukajú zrezka.
- 32. týždeň: Gaštan a javor - jar ide do hôr.
- 33. týždeň: Borovica, smrek - majú štíhly driek.
- 34. týždeň: Smrekovec, jedľa - stoja hneď vedľa.
- 35. týždeň: Spojíme to dnes - máme z toho les.

Podtéma: Cesta za slniečkom

- 36. týždeň: Pozor na ceste! Doprava, značky.
- 37. týždeň: Pracujeme v záhradke.
- 38. týždeň: S čmeláčikom v sade.

➤ **Integrácia predmetov a tvorivé námety:**

Učivo prvouky tvorí základ viacmesačných podtém i týždenných tematických častí. K týmto témam som si prispôsobila i hodiny matematiky, geometrie, slovenského jazyka, slohu, čítania, telesnej, výtvarnej i hudobnej výchovy.

Na hodiny *slovenského jazyka* som si vypracovala cvičenia, doplňovačky a hádanky k rozprávkam Jaroslava Citu. Najkrajšie opakovacie diktáty - polročné i záverečné sme posielali „ujovi Citovi“, čo slúžilo ako silná motivácia.

Diktáty, doplňovačky a cvičenia sú zamerané na ročné obdobie, v ktorom som ich preberala. Využívala som to najmä pri spájaní do blokov.

OPAKOVANIE PÍSMEN:

Diktát: *Maťko lezie. Šarkan letí. Nesie tašku. Klinček má aj pravítko. Teší sa do školy. Učí sa rád.*

SLOVO, SLABIKA, HLÁSKA: (báseň z rozprávky „Ako púšťali šarkana“)

My sme tra/ja ka/ma/rá/ti,
Mať/ko, Klin/ček, vid/lo/chvost.
My sa má/me veľ/mi ra/di,
pos/ta/ví/me k sln/ku most.

Diktát: *Slniečko milo svietilo. Kamaráti sa hrali v piesku. Strihali snehové vločky. Urobili si herbár. Ved' aj krásne sa hrať - je umenie.*

KRÁTKE A DLHÉ SAMOHLÁSKY:

Cvičenie: Maťko a Klinček videli, že potôčik je plný vecí. Zobrali rybársky prút a vytiahli ich. Boli tam: topánka, klobúk, košík, hrnček, doska, palica, kyvadlo, hodiny, škatuľa, (hľadáme samohlásky).

Krátke samohlásky *a e i o u* Majú rady krátke vychádzky a teplo. Sedia pri peci.

ä ä veľmi zmoklo a preto išlo bývať ku krátkym samohláskam.

Dlhé samohlásky *á é í ó ú* Majú rady dlhé vychádzky, často zmoknú.

Dvojhlásky

Doplňovacie cvičenie: Na oblohe svietil Maťko a Klinček počítali Našli si..... skrýšu šumela a spievala uspávanku.

Výber

ie	iu	ia	ô
slniečko	tretiu	kreslia	kôň
piesok	cudziu	mesiac	stôl
hviezdičky	krasovlasiu	viažem	hôrka

Na pieseň „Išli dievky ľan trhať“: *ia, ie, iu, ô je nám spolu veselo.
Lietame s'á belásky, ved'
sme predsa dvojhlásky.*

Ô patrí medzi dvojhlásky, lebo so svojou čiapočkou tvorí dvojicu.

Diktát: Po oblohe pláva mesiačik. Hviezdička kráča po mliečnej dráhe. Slniečko spinká vo svojej postieľke. Sníva sa mi o priateľoch.

Koncovka - ou

Cvičenie: Za chalúpkou je lúka. Za lúkou je les. Klinček sa hrá s loptou. Maťko nesie džbán s vodou.

SPOLUHLÁSKY:

Vyvedenie: Maťko a Klinček varili písmenká do polievky. Maťko je pomalý - preto písmenká rozvaril na mätko: *d' t' ň l' dž č ž š*. Klinček sa rýchlo unavil - preto písmenká nedovaril *h ch k g d t n l*.

Tvrde spoluhlásky:

Cvičenie: KY GY CHY HY (Pomôž vtáčikom.)

Vtáčiky hladujú. Kto bude chytať chrobáky? Nedajte im zahynúť! Majú rady orechy a slnečnicové semenka.

Diktát: (pečenie) Maťko tľie orechy. Klinček nesie kyslé citróny. Mäkký koláč je chutný. Sú v ňom sladučké figy. To si pochutíme.

Cvičenie: DY TY NY (keď počujem tvrdo): (choroba) Z komína sa dymilo. Hviezdičky svietili. Klinček ťažko dýchal. Týždeň ležal. Maťko mu priniesol vzácny dar.

Cvičenie: LY - LI (lyže) Napadlo veľa snehu. Kamaráti sa tešili na lyžovačku. Boli to ale lyžiari! Lyžovali za mlynom. Bola to veselá lyžovačka.

Deti sa učia slová s ly pomocou poučenia: lysý, lýtko, lyžica, blýskať sa, mlyn, plyn, plytký, slýchať, lyže, pomaly, vzlykať, lyko, plyš. Tvorí príbehy a majú i obrázkový príbeh o mlynárovi, ktorý bol lysý, býval v mlyne pri plytkom potoku, má v mlyne plyn, lyžica sa mu blýska, varí čaj, mal lyže uviazané lykom, lyžoval sa v plyšovom kabáte, potom sme ho slýchali vzlykať. Bolelo ho lýtko.

Diktát: (Vianoce) Klinček frndží na sánkach. Vietor fučí. Nožičky mu mrznú. Ide po čečinu. Necháva širokú stopu. Teší sa na Maťka. Ten čistí domček.

DZ C J

Cvičenie: (kamaráti) Sedia priatelia plece pri pleci. Medzi nimi zaujímajú miesto ich druhovia - Svetluška, Tesárik, Škvor, Pernačka. Všetci sa veselia, lebo sa majú radi.

Diktát: (riešenie problémov) Klinček našiel v záveji cudzinca. Cudziniec pochádzal z Afriky.

Mal rád oriešky, rezančeky, vajíčko. Cítil sa ako doma. Ustlali mu na peci. Všetci boli radi. Prekabátili líšku.

DI TI NI LI DŽI ČI ŽI ŠI

Cvičenie: (návšteva) Sedí Maťko ticho v kútiku. Má tam knihy. Očká sa mu ligocú. Číta list od kamaráta Karolka. Teší sa na neho. Klinček frndží na stanicu. Drží si čiapku.

DI TI NI LI

Diktát: (knihy) Klinček ticho sedí. Číta zaujímavú knihu. V kútiku stojí knižnica. Knihy sú čisté a uložené. Maťko mu kúpi novú knihu. Už sa veľmi teší.

LI

Diktát: (choroba) Klinček ochorel. Slimáček Maťko mu doniesol včeliu kašičku. Dal mu ju do malinovsky. A bolo po chorobe.

TVRDÉ I MÄKKÉ SPOLUHLÁSKY: NÝ NY TY LI JI NI HÝ CHY TI LI KY

Cvičenie: (záchrana) Chladný, nevlúdny Severák zaliezal za nechty. Kúpili si pletací stroj. Na stroji pletli šál. Tesárika zachránil ich dlhý šál. Na konci šálu sa zachytil. Daroval im sánky.

Diktát: Je zima. Ticho sneží. Maťko sa lyžuje. Klinček má novučké sánky. Majú červené šálky, teplé čiapky. Dýchajú vôňu lesa. Deň sa pomaly končí. Hviezdičky idú na oblohu. Mesiačik počíta, či sú všetky.

SPODOBOVANIE:

Doplňovačka: Smrek, pec, dlátka

Pri domčeku stojí..... .

Klinčeka dnes boli drien. Maťko rozbil hrniec.

Vyliezal s ním na..... .

Pec bola hladká.

Mal na nej..... .

Vyrezal s nimi loď.

Púšťať ju chodí!

Cvičenie: V našej triede majú svoj domov. Radi počúvajú náš spev. Nepáči sa im náš rev. Boja sa, keď tečie krv. Smutní sú, keď vidia hnev. Šťastní sú, keď počujú pozdrav.

VYMÝŠĽANIE PRÍBEHOV

Vymysli príbeh o Maťkovi a Klinčekovi a použi slová: sneh, hlad, chlieb, pec, krehký, radosť.

VÝSLOVNOSŤ TVRDÁ TI DI NI, DE TE NE:

Hádanka: Naši kamaráti majú suseda. Volá sa Martinko. Urobí jeden skok a už je u nich. To je gymnastika! Má biele labky. Je to veľký študent. Učí sa gymnastiku, matematiku a rád píše diktát. Oblečie si sveter, hneď skáče meter. Jeho brat je Peter. Má v poli peľoch. Kto je to? (zajko).

VLASTNÉ MENÁ:

Diktát: Kamaráti Maťko a Klinček pricestovali do Slovenskej republiky. Boli v Bratislave, Košiciach, Žiline. Pili liečivé vody v Korytnici a Sliači. V Banskej Bystrici navštívili školu na Magurskej ulici.

Texty z učebnice som používala ako doplnkové. Podobne som pracovala i na slohových cvičeniach, kde sme často tvorili rozprávky s témami: Počasie v jeseni - (Ako Maťko a Klinček prežívali jeseň.), doprava (Ako išiel Maťko a Klinček s ujom Citom do Bratislavy.), Vianoce (reprodukcia a dramatizácia rozprávky „Ako si na Vianoce štrngali“), stavenie snehuliaka (Ako si postavili snehuliaka.), zimné športy (Ako v zime športovali.).

Čítanie z Čítanky L, II., sme dopĺňali čítaním z uvedených kníh J. Citu. Jednotlivé príbehy som využívala v prvouke, geometrii, slovenskom jazyku, slohu, vo výtvarnej a v hudobnej výchove.

V matematike som používala pracovné listy a učebnice od P. Černeka a V. Repáša. Keďže matematika bola vypracovaná na základe rozprávky Snehulienka a sedem trpaslíkov, motivovala som vyučovanie matematiky tým, že Maťko a Klinček majú nedostatky v matematike a chodia sa k trpaslíkom učiť. Vyhovovali mi aj ilustrácie v pracovnom zošite a učebnici, kde sa často vyskytoval obrázok slimáčka. Keďže Klinčeka som v pracovnom zošite nenašla a deti sa ho dožadovali, povedala som im, že sa skryl. Deti ho však začali hľadať a šťastné dobehli, že ho našli. Strany uvádzal panáčik a vedľa neho červený trojuholník. Deti tvrdili, že je to Klinček a čiapočku si zložil, keď vchádzal do matematiky, lebo je slušný chlapec.

Aj **geometriu** som vyvodzovala s Maťkom a Klinčekom.

Geometrické tvary - rozprávkou „Ako stavali vodovod“. Motivácia: Maťko piekol medovníčky, ktoré mali rôzne geometrické tvary.

Bod, úsečku - rozprávkou „Ako sa stretli“. Motivácia: Čo bolo na cestičke (úsečke) - dub, chrobáček, kvietok a nebolo na cestičke (úsečke) slniečko.

Výtvarnú a hudobnú výchovu som upravovala podľa týždennej témy a preberaného učiva.

Uvádzam príklad týždennej témy a tém v jednotlivých dňoch týždňa:

Celoročná téma: Rokom, Maťkovým a Klinčekom

Podtéma: Jesenným chodníkom

Časový termín: November

Týždenná tematická časť: Človek a jeseň

Témy v dňoch: PONDELOK V hlave sídli mozog!

UTOROK Otáčaj sa za krásou!

STREDA V hrudi bije srdce!

ŠTVRTOK Podaj svoju ruku!

PIATOK Chod' za poznaním!

Na záver by som sa rada podelila s jednou hrou, ktorá je vlastne *upravená hra „Na peška“*. Deti v prvom ročníku sa ju veľmi rady hrali. Poznali ju už z materskej školy, ale po vyvedení pravidla správania - *Nevysmievanie sa a úcta* - sa im zdala nepekná, lebo sa v nej jeden druhému vysmievali. Za ich pomoci som ju prepracovala. Určené dieťa chodí so šatkou okolo kruhu a hovorí: *Ide oblak po oblohe, nepozerať dlho hore, keď sa hore pozrieš, do oka si prskneš.*

Deti kľačia v kruhu, sú sklonené dopredu a očka majú zatvorené. Keď šatôčku položí na niektorého kamaráta, ten ju chytí a naháňa vedúceho hry. Keď ho nechytí, je vedúcim hry on. Ak sa mu ho podarí chytiť, chytený kamarát ide do kruhu a ostatné deti hovoria: *Sed', Peťko, sed', lebo zmokneš tiež*. A on si musí jedno kolo „sušiť“. Potom sa opäť vracia do hry. Novým pravidlom bolo i to, že chlapec mohol vybrať iba dievča a naopak, čím sa upevnili priateľské vzťahy medzi dievčatami a chlapcami. Naučili sa hrať spolu rôzne hry nielen počas hodín, ale i v čase oddychu.

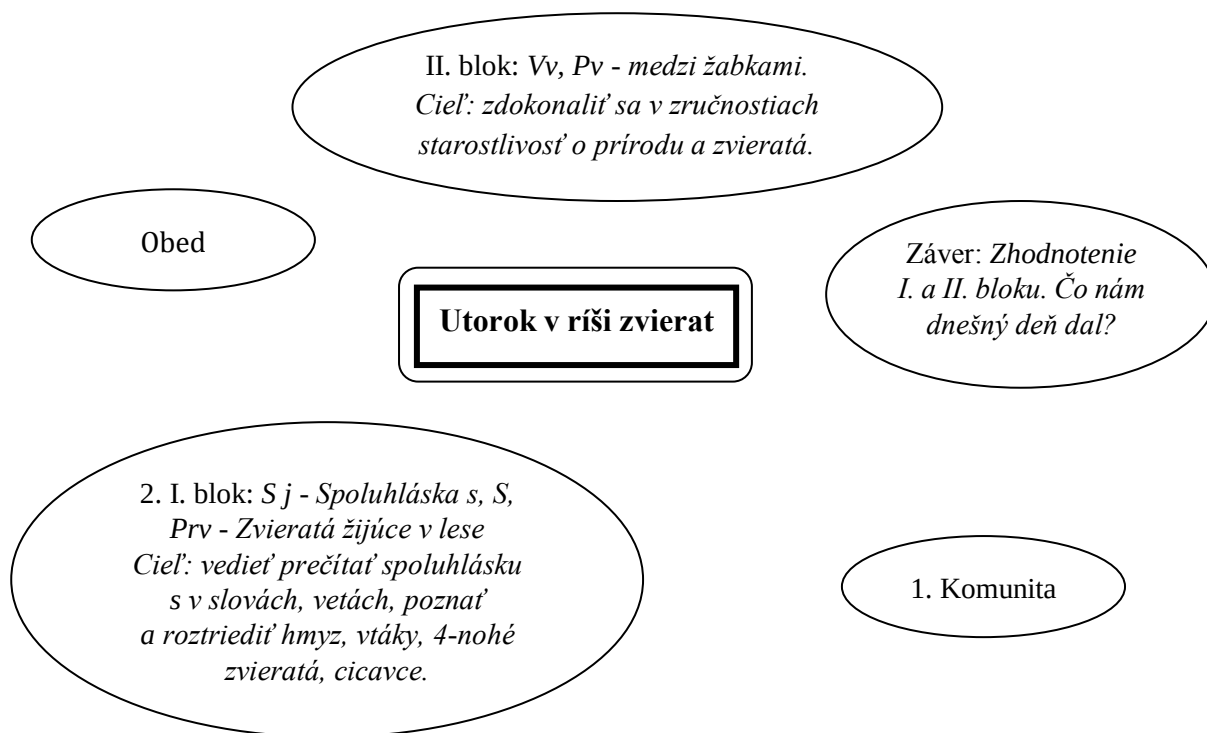
4.3 VIDEOUKÁŽKA INTEGROVANÝCH BLOKOV NA 1. STUPNI ZŠ - 1. ROČNÍK

Mgr. Anna Kopčáková,
MO Stará Ľubovňa

Videokazeta, ktorú mali účastníci dielne možnosť vidieť, je nahrávkou dvoch vyučovacích blokov v 1. ročníku. Pripravili ich pani učiteľky zo ZŠ v Novej Ľubovni - E. Barľáková, M. Haščáková, T. Jacníková, M. Kontrová a H. Vyrostková zo ZŠ v Kamienke. **Cieľom** bolo skonfrontovať teoretické skúsenosti s praxou, *zdokumentovať prácu v druhom roku zavádzania prvkov ITV* a zároveň motivovať vyučujúcich, nielen ITV. Pani učiteľka Barľáková pracovala s deťmi necelé 3 mesiace. V triede okrem zdravých detí bolo dievča s Downovým syndrómom a dvaja Rómovia.

Vybrali sme aktivity, ktoré môžu vhodne transformovať a používať iní vyučujúci.

Mapa mysle:

I. blok

Téma: Utorok v ríši zvierat

Integrované predmety: Sj, Prv, Hv, Pv, Tv.

- 1. Komunita:** Akým zvieratkom by si chcel byť? Ako by si sa pozdravil jeho rečou?
- 2. Preberané učivo:** Vyvodenie hlásky S, s - tvar podobný hadovi, pozdrav hada - ssss.

Nad tabuľou je *piktogram aktívneho počúvania* - očami sledujeme, ušami počúvame, zbytočne nerozprávame, srdcom prežívame.

3. Práca na tabuli - tvorenie slabík sa, si, se, so, su. Hľadanie súvislosti a podobnosti písania veľkého L, S.

Motivačná báseň k hláske s, S (šlabikár Virgovičová)

*Samo ráno misu vzal,
k zvieratkám sa ponáhl'al.
Dal psíčkovi, sliepkam, husi,
veď každý z nich papať musí.*

V básni žiaci vyhľadávajú hlásku s, S v tlačenom aj v písanom texte, ale zároveň podčiarkovali už známe písmená. Delili slová na slabiky, určovali počet slabík atď.

4. Práca na magnetickej tabuli - vyhľadávame dvojice slov a spájame ich:

osa	osu	misa	misu
osu	osa	misu	misa

5. Práca s učebnicou - graficky spájame slabiky do slov, priradujeme tlačené slová k písaným, priradujeme mená detí k obrázkom.

6. Práca v dvojiciach - problémová úloha - žiaci zoradujú kartičky slabík tak, aby vznikli slová.

7. Prípravné cviky na písanie - kŕmenie zvierat, umývanie rúk. Upozornenie na zásady správneho sedenia a držania pera.

8. Samostatná práca žiakov - usmerňovanie, spätná väzba vyučujúcou.

9. Práca v skupinách - žiaci utvorili 4 skupiny. Každá skupina dostane obálku s postrihaným obrázkom zvierat'a. Úlohou detí bolo zviera poskladať a zakryť. Úlohou skupín bolo zistiť otázkami, aké zviera má druhá skupina. Vyhodnotenie práce.

10. Problémová úloha - na tabuli sú nakreslené časti zvierat. Časti treba správne pospájať a zviera zatriediť do skupiny - vtáky, hmyz, 4-nohé zvieratá, cicavce.

11. Pieseň: Obmena piesne V. Guľváša Na jednom veľkom dvore - V jednej veľkej hore. Žiaci napodobňujú žabku, medveďa, sovu, hada...

II. blok

Téma: Medzi žabkami

Preberané učivo: Pv, Vv - zhotovovanie žabky, stromov, rybníka.

1. Práca sa začína v **PZ** z **prvouky**, aby si žiaci overili vedomosti z I. bloku a zároveň, aby sa dosiahla spätosť s I. blokom.
2. **Samostatná práca žiakov:** Ohraničujeme skupiny vtákov, hmyzu, štvornohé zvieratá a zároveň ich maľujeme. Formou hádanky žiaci zistia, čo budú ďalej robiť, aby sa ríša zvierat zväčšila. Učiteľka pripraví pre žiakov potrebný materiál a vysvetlí postup práce pri zhotovovaní žabky. Nasleduje samostatná práca žiakov - pomoc slabším žiakom.
3. **Zhotovenie žabiek:** Na zelený a červený papier si deti obkreslia kruh podľa mištičky - vystrihnú. Kruhy zlepieme a preložíme červeným dovnútra. Zo žltého papiera vystrihneme a nalepieme očka. Podľa

makety obkreslia a vystrihnú nohy. Ak pri nalepovaní nôh vznikne problém, je potrebné urobiť náčrt postupu na tabuľu (prípadne pomôžeme).

4. **Práca v skupinách** - tri skupiny pracujú na zhotovovaní stromov, pričom majú správne dokresliť osem sliviek, päť jabĺk. Tri ďalšie skupiny maľujú na veľký papier rybník a trávu. Deti samé tvorivo dokresľujú ekosystém rybníka - trávu, kvety, ryby, rákosie. Dve skupiny sa potom spoja do jednej a dolepia k rybníkom stromy a do vody vložia žabky.
5. **Pieseň:** Učí žabiak deti spievať – spev.
6. **Záverečná komunita:** Čo nám dal dnešný deň?

Deti sedia v kruhu a voľne rozprávajú o tom, čo sa naučili, aké majú pocity z vyučovania, o čo obohatili svoju myseľ, ktorá činnosť sa im najviac páčila. Samé sa ohodnotia, ako boli so sebou spokojné.

4.4 ZBER ÚRODY - KOMENTOVANÝ INTEGROVANÝ BLOK

Mgr. Zlatica Szocsová,
ZŠ, Hollého,
Šaľa

Cieľ: poznať poľné plodiny, vedieť, ako sa zbierajú

Pomôcky: kukurica, cukrová repa, zemiaky, obrazový materiál o práci na poli, nožík, tácka, obrázok repného kombajnu, vyorávača zemiakov, veľké obrázky jesenných plodín, ilustrácia k rozprávke *O veľkej repe*, piktogram zručnosti spolupráce, tuš, vodové farby, drevko, výkresy.

1. deň

1. blok:

Integrované predmety: prvouka, matematika, výtvarná výchova

1. **Komunita** - označíme si deň v kalendári prírody
otázka dňa: „Keď si predstavím bielu farbu, myslím na ...“
„Prečo je biely? Z čoho sa vyrába? Kde sa pestuje?“
2. **Rozhovor o práci na poli a v záhradách** - (na predchádzajúcej hodine sme boli na vychádzke a pozorovali sme prácu na poli a v záhrade). Aké plodiny sa na jeseň zbierajú na poli?
3. **Prezrieme si prinesený prírodný materiál**, ochutnáme, porovnáme, v dvojiciach a v skupine sa porozprávame, čo deti zistili. Stručne opíšeme, ako vyzerá kukurica, zemiak, cukrová repa. Spoločne k nim priradíme stroje, ktoré ich vyberajú – vyorávače, kombajny.

Energizér: repa, kukurica, zemiaky, kombajn - výmena miesta na povel.

4. **Spoločná úloha:** rozdelíme sa do troch skupín pomocou malých obrázkov, ktoré rozdáme žiakom (obrázky repy, kukurice, zemiakov). Každá skupina vymaľuje pridelený veľký obrázok jednej poľnej plodiny, opisuje tvar, farbu, výzor rastliny.
5. **Prezentácia v komunite:** čo deti zistili, ako pracovali, ako sa cítili, ktorú zručnosť použili, čo by mohli urobiť lepšie...

2. blok

Integrované predmety: literárna výchova, výtvarná výchova

1. Prečítame veršovanú **rozprávku O veľkej repe** - F. Hrubín. Nasleduje rozhovor o prečítanom texte.
Oboznámenie detí s **novou zručnosťou - spolupráca**. V lavici si vyfarbia piktogram a nalepia do zošita.
2. Rozdáme **ilustráciu k básni**, deti pracujú podľa pokynov učiteľky:
 - doplní číselný rad,

- vyfarbi prvé, posledné číslo, hneď pred, za...,
- spočítaj všetkých, len zvieratká...,
- tvorenie slovných úloh.

3. **Aplikačné úlohy** (na výber)

1. Zahraj rozprávku o repe!

2. Predstav si, že si ilustrátor, namaľuj rozprávku najprv tušom a potom vodovými farbami.

4. **Prezentácia, záverečná komunita** - venovaná obsahu, práci detí, pochvaly, ocenenia. Individuálne si každé dieťa vyfarbí, ktorú zručnosť použilo a ako a v ktorej činnosti sa mu cez deň najviac darilo. Zadanie domácej úlohy: PZ str. 6/1.

2. deň

Integrované predmety: prvouka, výtvarná výchova

Cieľ: Získanie informácií, prečo sa poľné plodiny pestujú, čo sa z nich vyrába?

Pomôcky: výrobky z poľných plodín, vrecúško, obrázky, poľné plodiny, ihly, nite, pukance, výkresy, pracovný list, notový záznam piesne, obrazový materiál.

1. **Komunita:** pocity, nálady, v ktorej časti mozgu sa nachádzam...
2. **Hra** zameraná na opakovanie: *Hádaj, čo mám vo vrecúšku* - žiaci vyťahujú obrázky alebo poľné plodiny, rozprávajú, čo si zapamätali z predchádzajúcej hodiny.

Energizér - Ako cvičia repy?

Ako cvičia repy?

*Robia hlavne drepy. Vztyk a drep, drep a vzlyk,
cvičia v hline ako nik.*

*Keď ich kombajn vyorie,
potom stoja v pozore.*

Deti spievajú a pohybom napodobňujú text piesne.

3. **Prezrieme si výrobky**, ktoré priniesli deti.

Z repy: cukor - práškový, kryštálový, kockový, cukríky, čokoláda.

Z kukurice: lupienky, varený zemiakový škrob - ukážka aj na nožíku, kde po rozrezaní zemiaku ostane biela škvrna.

Rozhovor zameriavame na výrobu daných surovín, prečo sa pestujú, ktoré sú pre nás zdravé a ktoré slúžia ako pochúťka.

4. **Samostatná práca** v PZ 6/2 - priradiť číslo k obrázku, vyfarbi jesenné plodiny.

5. **Aplikačné úlohy:**

- a) **Nakresli**, čo sa z poľných plodín vyrába, aspoň 5 obrázkov.
- b) **Vytvor** náhrdelník, použi aspoň tri jesenné plodiny.
- c) **Zahraj** postup, ako sa pestuje repa alebo zemiaky, v rozsahu 2 minút.
- d) **Nakresli** jedálny lístok na celý týždeň (obedy). Využi jedlá z kukurice, repy a zemiakov.
- e) **Dokresli** k číslam výrobky zo zemiakov, kukurice, cukrovej repy.

6. Prezentácia splnených úloh, záverečná komunita.

Čo deti urobili, ako sa im darilo, ako sa cítili, čo by mohlo byť lepšie, akú životnú zručnosť použili, čo sa naučili...

7. Zaznač si, čo sa ti dnes najviac darilo.

Pri práci v triede pomáha druhý pedagóg (vychovávateľ), podieľa sa na príprave pomôcok, obrazového materiálu, výzdobe triedy i vedení niektorých častí vyučovacieho bloku.

4.5 TAJUPLNÁ VÝPRAVA DO KRÁĽOVSTVA ČASU S MACKOM PUSÍKOM

*PaedDr. Zuzanna Vaňová,
Partizánske*

1. Privítanie účastníkov workshopu.

Na dverách visí plagát s pokynmi:

- Vezmite si menovku a otočte si ju na tú stranu, ktorá vyjadruje vaše pocity (veselá, zamračená), na túto stranu si napíšte svoje meno. Menovku si pripnite na ľavú stranu hrudníka.
- Prečítajte si otázku dňa: Pamätáte si na svoj prvý deň v škole (v úlohe žiaka)? Pripnutím štipca, ktorý si podpíšete, pod stĺpec vyjadrujúci váš postoj, zverejnite svoju odpoveď.
- Prečítajte si program dňa a sadnite si do komunitného kruhu.

Program workshopu:

1. Prezentácia, otázka dňa, komunita.
2. Rozprávkový začiatok.
3. Tajuplná výprava do kráľovstva času s mackom Pusíkom.
4. Hymna triedy.
5. Videozáznam z prvého dňa v škole.
6. Spätná väzba.

1. Komunita: Sedíme v kruhu, chytíme sa za ruky, každý povie odkiaľ prišiel a prečo sa rozhodol pre tento workshop. Kontrola odpovedí na otázku, či si pamätajú svoj prvý školský deň. Rozhovor o tom, čo si pamätajú zo svojho prvého školského dňa. Analýza: Prečo by mal byť prvý deň pre žiaka nezabudnuteľný? Ako účastníci dielne pripravujú pre deti ich prvý školský deň?

2. Rozprávkový začiatok: Rozprávanie o tom, ako sme začali školský rok s poslednými prvákmi, ako tento deň vznikol a pre aké aktivity bol odrazovým mostíkom.

Deti posledné prázdninové dni dostali list - pozvánku do školy. Okrem nej a zoznamu potrebných pomôcok dostali aj kartičku, na ktorej je symbol triedy - macko Pusík. Z jednej strany sa usmieva, na druhej strane sa mračí. Kartička slúžila na zisťovanie nálady detí počas vyučovania. Každé dieťa malo na kartičke svoje meno a počas prvého septembra si ju označilo svojou značkou, ktorú si vybralo na označenie všetkých svojich pomôcok.

Prvý septembrový školský deň sa deti zišli podľa inštrukcií pred školou na mieste, kde bola vztýčená vlajka s mackom Pusíkom. Spoločne, aj s rodičmi, sme sa odobrali do triedy. Zaklopali sme na dvere a otvoril nám macko Pusík. Macko podal každému prvákovi ruku a privítal ho. Deti si sadli na ľubovoľné miesto v triede. Lavice sú uložené do tvaru otvorenej arény, uprostred je koberec, na ktorom bol postavený veľký hrad z Dupla. Uprostred hradu sedela bábka - Vladko. Strážil ho trojhlavý drak vyrobený z balónov, obalených pančúškou a dotvorených kašírovaním. Chvost bol z farebného papiera.

Triedny učiteľ privíta deti, povie ako sa volá trieda, napíše označenie na tabuľu. Predstaví deťom aj svojho najlepšieho kamaráta - macka Pusíka, ktorý bude deti sprevádzať po celý rok. Pri rozhovore s mackom prídu na to, že macko má veľké trápenie, pretože zlý čarodejník uniesol mackovho kamaráta

a dal ho strážiť trojhľavým drakom. Macko môže svojho kamaráta vyslobodiť, ak splní tri úlohy, ale úlohy sa mu zdajú veľmi náročné a potreboval by pomoc. Deti sa ponúkli, že mackovi pomôžu. Macko im postupne dáva obálky s úlohami. Znenie úloh prečítajú rodičia detí, ktoré prejavili odvahu pomôcť mackovi.

1. Čarodejník začaroval farebné kvietky pred hradom na rôzne geometrické tvary. Pozbieraj tieto kvietky a roztrieď ich podľa farby.
2. Zozbierané a roztriedené kvietky roztrieď podľa tvaru na trojuholníky, štvorce, obdĺžniky a kruhy.
3. Na tabuli sú čísla od 1 po 6. Usporiadaj ich podľa veľkosti. Pozbieraj písmená, ktoré sú umiestnené v triede! Vyber tie písmená, ktoré sú zo zadnej strany označené mackom a na ktorých je číslo. Prilož písmená podľa čísel k číslam na tabuli! Vznikne tajné heslo. Choď sa spýtať mamky alebo ocka, čo je napísané na tabuli. Sadni si na koberec, zavri oči a na znamenie vykrični heslo.

Po každom splnení úlohy praskne drakovi jedna hlava. Deti zároveň dostávajú 3 dary - matematické lego, gitaru, vymaľovanku - hrad s mackom Pusíkom a sladkú odmenu.

Macko poďakuje všetkým za pomoc, vezme si Vladka - bábu z hradu a rozhodne sa, že ho ponechá deťom, aby sa naučil čítať a písať a počítať. Cez víkend mu bude Vladko rozprávať o tom, čo v škole zažil. Vladko zostáva v triede. Po vyučovaní si ho berie vždy jedno dieťa domov a spolu s rodičmi napíše a nakreslí, čo Vladko u neho prežil. Na druhý deň si čítame záznam na komunite z Vladkovho denníka.

Skôr ako sa macko s nami rozlúči, naučí nás pieseň Kráľovstvo času, ktorú vyhlásime za hymnu triedy.

Deti sa spolu s p. vychovateľkou vyberú na exkurziu po škole. Stopujú (podľa značiek), kde majú šatňu, družinu, jedáleň, učia sa ako trafiť od vchodu do triedy. Kým deti trávia čas s vychovateľkou, uskutočníme v triede prvé stretnutie s rodičmi, v ktorom sa zoznamujeme a zahráme sa niekoľko hier, ktoré pomôžu deťom preklenúť prvé obdobie v škole.

3. Tajuplná výprava do Kráľovstva času s mackom Pusíkom

- Rozprávanie o tematickom nasmerovaní úloh prvého ročníka. Účastníci workshopu dostanú niektoré názvy tém a pokúšajú sa uhádnuť, o čom sa v danej téme hovorí. Napr.: Kto to hrá na oknách clivú pieseň? Aká tajomná pani sa skrýva za závojom? Aký bubeník ju to sprevádza? Spomíname s princom Jeséniom. Čo si šepkajú stromy? Tance nežných pavučiniek. Najvzácnejšie poklady na svete. Prípravy na vzácnu návštevu... Pri problémoch sa pokúšam pomôcť určením obdobia, v ktorom sa daná téma preberá.
- Vysvetlenie *Zámku víly Abecedy* - každý dostane plagát - aj každé dieťa v triede - po prebraní písmena si môže vyfarbiť jedno okienko. Po vyfarbení celého zámku bude víla oslobodená a deti dostanú na pamiatku privesok - zámok víly Abecedy.
- Udeľovanie hodnosti - *Rytier pera* - pri prvom písaní perom celá trieda prejde povýšením do stavu rytierskeho - veľká oslava.

Rozhovor k daným témam a k danej problematike.

4. Hymna triedy: (výuka)

Bolo jedno kráľovstvo, plné tajomstiev,
za siedmymi horami, za hľbou veľkých stien.
Žili si tam krásne, všetci pospolu,
hrali sa a spievali a nik nemal smolu.

Jesénius, Zimík, Jaroslav a Letoslav -
princovia nezbední, každý svoju ríšu mal.
Všetci svoje tajomstvá si starostlivo skrývajú,
Prezradia ich len deťom, čo v srdci dobro mávajú.

V tom čarovnom kráľovstve býval starý kráľ.
Starý kráľ, starý kráľ, čo 4 synov mal.
Kraľoval si kraľoval, každý ho tam miloval.
Bol to kráľ, bol to kráľ, čo 4 synov mal.

Podajte mi deti ruku, veď to nie je veda,
pozrieme sa , kde býva víla Abeceda.
Aj trpaslíka Počtáríka nájdeme v tom kráľovstve.
Prezradí nám určite zopár svojich tajomstiev.

R: Tak teda, vyberme sa na ďalekú cestu objavov,
ponorme sa do písmen a číselných tajov.
A na konci tohoto úžasného výletu
rozpovieme, čo už vieme celému svetu.

5. Sledovanie videozáznamu z prvého školského dňa

6. Spätná väzba: Nakresli pravé ucho také veľké, ako si počúval. Nakresli ľavé ucho také, ako ti to stálo za počúvanie. Nakresli pravé oko, ako si bol spokojný so svojim správaním. Nakresli ľavé oko, ako bol zrozumiteľný výklad, pokyny. Nakresli ústa - ako si bol spokojný s tým, čo si povedal, nos - ako si cítil, že je to, čo sa tu udialo pre teba dôležité, vlasy - také dlhé, aké zaujímavé to tu bolo.

4.6 DOMÁCE ZVIERATÁ A ICH MLÁĎATÁ

Integrovaný blok pre 1. ročník

Mgr. Danica Blizniaková,
ZŠ Dražkovce

Celoročná téma: „*HP*adáme dobro ukryté v každom z nás“

Podtéma; **Dobrotivé slniečko prebúdzá nový život**

Tematická časť: **Zvieratá a ich mláďatá**

Integrované predmety: prvouka, čítanie a písanie, matematika, výtvarná výchova

Pojmové kľúčové učivo:

Domáce zviera je súčasťou nášho života, náš spoločník, priateľ, ale aj zdroj obživy.
Zvieratá sa rozmnožujú a majú mláďatá. Mláďa je pokračovateľ rodu, záruka budúcnosti.

Vedomostné kľúčové učivo:

- Domáce zvieratá chováme doma, staráme sa o ne - kŕmime a ošetrujeme ich.
- Domáce zvieratá sa rozmnožujú na jar - majú mláďatá, rozmnožujú sa tak, že sa rodia živé, alebo sa liahnu z vajčiek.
- Zvieraciu rodinu tvorí samec, samička a mláďa.
- Vzhľad rodičov a mláďat je rozdielny.

Cieľ vyučovacieho bloku:

Žiaci by mali poznať domáce zvieratá a ich mláďatá. Mali by ovládať ich názvy a akým spôsobom sa rodia. Poznávať životné prejavy zvieracích mláďat.

Zopakovať si sčítanie a odčítanie do 20.

Pomôcky: plagát s postupom, menovky, špendlíky, pravidlá komunity, program dňa, čítanka, obrázky zvierat, atlasy zvierat, magnetická tabuľa, magnetky, pastelky, PL mačička, mozaikové LEGO, papier A5, A4, modelovacia hmota, ceruzky

Program: 1. Privítanie účastníkov dielne a postup.
2. Komunita.
3. Program dňa - predstavenie bloku.
4. Integrovaný blok - zážitkové učenie.
5. Čas na otázky a odpovede.
6. Spätná väzba účastníkov lektorovi (písomne).

(Dielňa obsahuje námety na aktivity s deťmi.)

1. POSTUP pre účastníkov tvorivej dielne napísaný na plagáte:

Dobrý deň! Vitajte!

1. Vezmite si menovku takej farby, aby vyjadrila vašu náladu, napíšte meno a pripnite si ju na hrudník.

2. Červená - veselá, modrá — „akurátna“, biela — smutná.
3. Porozmýšľajte nad otázkou: Ktoré domáce zvieraťko mám najradšej a prečo?
4. Prečítajte si program dňa.
5. Nájdite si miesto a pohodlne sa posaďte do kruhu komunity.

2. KOMUNITA

- Sedíme v kruhu, privítam prítomných, každý povie svoje meno, z ktorej školy prišiel a odpovie na položenú otázku. Slovo si budeme odovzdávať zvukom, ktorý vydáva každého obľúbené zvieraťko. „Ja svoje obľúbené zviera neprežradím, dozviete sa, ktoré to je, po splnení jednej úlohy“.
- Vysvetlím pravidlá komunity.
- Prečítam program dňa.

3. PROGRAM DŇA - predstavenie bloku:

Integrovaný blok tematicky nadväzuje na predchádzajúci deň, keď sa deti zaoberali triedením zvierat na domáce a voľne žijúce. Názorne ho približuje mapa mysle integrovaného bloku.

Byť pri tom: Učivu o domácich zvieratách predchádzala vychádzka zameraná na pozorovanie domácich zvierat na dedinskom dvore.

4. PRIBLIŽENIE INTEGROVANÉHO BLOKU - zážitkové učenie:

- Budeme pokračovať opakovaním učiva v polkruhu.
 - Na tabuli máme pripravenú dvojsmerovku, v ktorej sú ukryté názvy 11 domácich a voľne žijúcich zvierat. Vyriešime dvojsmerovku spoločnými silami. Budete v nej vyhľadávať názvy zvierat vodorovne zľava - doprava a zvisle zhora nadol. Názvy domácich zvierat ohraničte modrou a názvy voľne žijúcich zvierat zelenou kriedou - žiaci sa striedajú.
 - Ktorých zvierat je viac? Ktorých je menej?
 - Aký rozdiel je medzi domácimi a voľne žijúcimi zvieratami?
 - Ktoré domáce zvieratá ešte poznáte?
- Nácvik pravidla AKTÍVNE POČÚVANIE (upevnenie)

Aktivita: Konverzácia na hospodárskom dvore

Postup: Deťom povieme, že sa budeme rozprávať ako zvieratká na hospodárskom dvore. Každý si môže vybrať, čo chce byť: mačka, hus, psík, kačička, ovečka, kravička...

Reflexia: Koľko slov lietalo naraz vo vzduchu?

Kto si zapamätal, čo niekto hovoril?

Od čoho záviselo to, koľko sme si zapamätali?

Koľko naraz hovoriacich môže zachytiť naše ucho?

Ako sa ti rozprávalo, keď toľko ľudí hovorilo naraz?

Myslíš, že ťa niekto počúval?

Aký máš pocit, keď je v triede hluk?

➤ ZVIERACIE RODINKY

Motivácia: *Ako sa húsatkám nechcelo na svet* — prečítaním z čítanky

- *Otázky k článku na sledovanie aktívneho počúvania:*

1. *Prečo sa nechcelo húsatkám vyliahnúť?*
 2. *Čo sa stalo, keď sa vyliahli?*
 3. *Kedy sa liahnu húsatká?*
 4. *Húsatká patria ku: sliepke, kačke, husi, liške, vrane, sýkorke...*
 5. *Čo myslíte deti, rodia sa domáce zvieratká iba tak, že sa vyliahnu z vajíčka?*
- *Niektoré domáce zvieratá sa rodia živé.*

Na magnetickej tabuli máme pripnuté obrázky domácich zvierat. Vyber si jedno zvieratko, povedz ako sa volá, povedz, ako sa mu rodia mláďatá a pripni ho do správnej skupiny.

- Triedime zvieratá na 2 skupiny. Čo majú spoločné zvieratá v prvej a v druhej skupine? (Domáce vtáky - 2 nohy, perie, krídla, zobáky... Štvornohé zvieratá - 4 nohy, srst', mláďatá jedia mliečko...)

➤ ENERGIZÉR *Na gazdovskom dvore* - deti sa pohybujú v priestore pri zvuku hudby, učiteľ dá zvukový signál a určí druh domáceho zvieratá. Deti napodobňujú jeho pohyb, činnosť a zvuky, ktoré vydáva až do zaznenia ďalšieho zvukového signálu a nasledujúcej inštrukcie.

- „*Predstavte si deti, že kým sme sa zahrali, našim zvieracím mamičkám sa pomiešali mláďatá. Pomôžeme mláďatkám nájsť ich mamičky?*“

- Na koberci sú rozptýlené obrázky (makety) samičiek a mláďat. Deti vytvárajú obrázkové dvojice: dospelé zviera - jeho mláďa a pripnú ich na magnetickú tabuľu.
- Každú dvojicu obrázkov doplníme obrázkom ďalšieho dospelého zvieratá.
- Utvoríme „zvieracie rodinky“.
- Pomenujeme každé zviera a pripneme jeho názov pod obrázok.
- Porovnáme vzhľad mláďat so vzhľadom ich rodičov.

➤ APLIKAČNÉ ÚLOHY

Úlohy pre každého žiaka:

1. *Pospájaj farebnými ceruzkami, čo patrí k sebe - kontrola správnosti v čítanke: deti čítajú a kontrolujú si str. 95.*

2. Pracovný list: Mačička
Sčítaj všetky číslice na obrázku mačičky, do pravého dolného rohu napíš výsledok.
3. *Vyrieš príklady a vymodeluj z mozaikového LEGA obrázok podľa schémy - dozvieš sa, ktoré je moje obľúbené zviera.*

Vyber si jednu úlohu a splň ju:

(Deti môžu pracovať samostatne alebo v skupinách.)

- A) *Porozprávaj príbeh o tom, čo si zažil s vaším domácim zvieratkom, 3 až 5 minút.*
- B) *Napiš aspoň 3 vety o domácich zvieratkách.*
- C) *Vyrieš úlohu: Na dvore boli sliepky a mačky. Spolu mali 10 nôh. Koľko bolo sliepok a koľko mačiek? Urči aspoň jednu možnosť - zapíš príkladom.*
- D) *Vyhľadaj v atlase zvierat domáce zvieratá a utvor zvieracie rodinky, nakresli aspoň dve.*
- E) *Nakresli alebo vymodeluj z plastelíny domáce zvieratko, ktoré by si chcel mať doma.*
- F) *Zaspievaj pieseň o domácom zvieratku, aspoň dve slohy.*

➤ **PREZENTÁCIA** splnených úloh v kruhu:

Prezentujú všetky deti - buď samostatne alebo za skupinku najmenej dvaja, prípadne sa dopĺňajú. Ostatní žiaci dávajú spätnú väzbu spolužiakom, dopĺňajú ich (ak je to potrebné).

➤ **ZÁVEREČNÁ REFLEXIA**

- *Čo ťa dnes najviac zaujalo?*
- *Čo nového sme sa naučili?*
- *Aké zručnosti života sme používali?*
- *Ako si spokojný so svojou prácou - ukáž?*
- *Koho zo spolužiakov by si chcel oceniť a prečo?*
- *Spoločné ocenenie - potlesk podľa výberu detí.*

„Za dobrú prácu si vezmeš domov obrázok, na ktorom vyfarbiš tú časť, ktorá znázorňuje, ako sa máme správať k zvieratkám.“

4.7 VEVERIČKA UMKA SPOZNÁVA KRÁĽA ČASU

Mgr. Drahuša Kamenská,
ZŠ Bystrička

Integrácia predmetov: slovenský jazyk, matematika, prvouka, hudobná výchova a telesná výchova, výtvarná výchova v 1. ročníku.

Téma: Blok zameraný na opakovanie ročného obdobia jesene, jesenných mesiacov a dní v týždni.

Pojmové kľúčové učivo: Čas sprevádza človeka po celý život. Je rozdelený na roky, mesiace, dni, hodiny, minúty a sekundy a na štyri ročné obdobia - jar, leto, jeseň a zima.

Vedomostné kľúčové učivo: Jeseň je jedno zo 4 ročných období. Zbiera sa úroda z polí, záhrad a sádov. Jesenné mesiace: **september, október, november**. Každý mesiac má 4 týždne. Týždeň má 7 dní: **pondelok, utorok, streda, štvrtok, piatok, sobota, nedeľa**.

Myšlienka dňa: *Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra.*
Ludové príslovie

Cieľ vyučovacieho bloku: Prostredníctvom bloku zopakovať jesenné mesiace, znaky jesene, písmeno - hlásku E, e a radové číslovky. V aplikačných úlohách pôjde o využitie poznatkov a ich praktické použitie.

Pomôcky: menovky v tvare listu, špendlíky, plagát s kľúčovým učivom, plagát s aplikačnými úlohami, plagát s textom básne: Kuchárka, obrázky jesene, obrázky: Dedko repku zasadil, papiere A4, šlabikár Virgovičovej, pracovné listy, pastelky, voskovky, magnetofón s vhodnou príjemnou hudbou.

Program dňa:

- Komunita
- Jeseň, jesenné mesiace, zber úrody
- Dedko repku zasadil...
- Radové číslovky
- E, e
- Aplikačné úlohy
- Prezentácia
- Záverečná reflexia - spätná väzba

Facilitovanie bloku pre účastníkov tvorivej dielne: (Postup napísaný na páse papiera)

- Srdečne Vás vítam!
- Napíšte si menovku.
- Prečítajte si mapu mysle.
- Posad'te sa do kruhu komunity a porozprávajte sa na tému: JESEŇ.

Pred začiatkom bloku sa uzatvára dohoda o spolupráci:

- znamenie na zastavenie práce - pri diskusii zodvihnutá ruka,

- signálom na získanie aktívneho počúvania pri práci bude zvuk trianguľa,
- dodržiavať dĺžku času (dať znamenie, že práca za 1 min. končí, koniec práce v skupinách),
- ak počas samostatnej práce niekto musí opustiť miestnosť, nech tak urobí potichu, aby ostatných nerušil,
- pri prezentácii hovoriť dlhším hlasom a zrozumiteľne, aby ostatní rozumeli..

Tieto pravidlá sa učíme aj s prváčikmi, opakujú sa dovtedy, pokiaľ sa ich nenaučia.

➤ **Predstavenie vyučovacieho bloku**

1. **Motivačná komunita:** Žiaci sedia v kruhu komunity. Na znamenie trianguľa stíchnu. Otázka: Pokúste sa porozprávať o jeseni tak, že každý povie o nej 1 vetu. Snažte sa neopakovať vety po spolužiakoch.
2. **Jeseň** - krátke rozprávanie Veveričky Umky o stretnutí s Kráľom času. Naučil ju jesenné mesiace a dni v týždni. Jesenné mesiace - pomocou obrázkov zopakovanie, čo sa v ktorom mesiaci robí - samostatné tvorenie viet žiakmi. *Lenže každý mesiac má 4 týždne a týždeň sa skladá z jednotlivých dní. Aby si ich Umka zapamätala, naučil ju jednu riekanku a hru. Teraz nás ju tiež naučí.*

3. **Kuchárka** - nácvik básne - slová

- slová a dramatizácia,
- hovorenie dní a ukazovanie,
- rozhovor o myšlienke dňa.
- **Zasadil som repku... – energizér.**
Dramatizácia piesne.

4. **Radové číslovky**

Tabuľa - obrázky: Dedko repku zasadil...

Koľko ľudí ťahalo repku?

Koľko zvieratiek pomáhalo?

Kto je prvý z ľudí?

Kto posledný? ...

- **Celoživotná zručnosť - priateľstvo a pomoc v núdzi.**

Kedy si ty, alebo tebe niekto pomohol?

- rozprávanie detí formou pukancov

5. **Hláska - písmeno E, e**

Kto z ľudí a zvierat má vo svojom slove e? Analýza každého slova a zapisovanie pod obrázky, napr. -e— (dedko), E - e — (Elenka).

Ako sa mohla ešte volať vnučka? Ale pozor, jej meno sa začína na písmeno E.

Šlabikár str. 35 - pomenovanie obrázkov

- analýza slov a zapisovanie,

- prečítanie napísaného

6. Aplikačné úlohy

- Napište pod tlačené tvary písané tvary a opačne.
- Vytlačte obrázky, v ktorých slove bude e.
- Nakreslite obrázok jesene.
- Napište pod obrázky rozklad slova po písmenkách, ktoré písmeno poznáš, napíš. Napr. nakreslená sekera (-e-e-a).
- Navrhните, čo urobiť s pohrabaným listím.
- Zdramatizujte rozhovor vetra a stromu v jeseni.
- Určite poradie postupu pri zaváraní sliviek. (Obrázky a radové číslovky do 6).
Aby boli úlohy zadane špecificky, môžeme ich doplniť obrázkami.

7. Prezentácia

Prezentujú jednotlivé skupiny, a to najmenej dvaja členovia skupiny alebo celá skupina. Po prezentácii nasledujú otázky od ostatných spolužiakov a ocenenie. Po prezentácii všetkých skupín - *reflexia*: *Ako sa vám v skupinách pracovalo?*

Chceš niekoho oceniť?

Čo bolo pre vás najťažšie?

Ktorá skupina pracovala najlepšie?

8. Záverečná reflexia - spätná väzba pre účastníkov tvorivej dielne

Kruh komunity - postupne všetci odpovedajú na otázku: *Ktorá časť bloku sa ti páčila a prečo?*

List na tabuli - písomne odpovedajú účastníci na otázku:

Splnil dnešný deň tvoje očakávania, v čom?

4.8 DOMČEK, DOMČEK, KTO V TEBE BÝVA?

Mgr. Ľubica Sobkuliaková,
ZŠ Valča

Téma: Domček, domček, kto v tebe býva? Mesačná téma zameraná na učivo prvouky v 1. roč.

Tematické časti: Domov a jeho okolie a Starostlivosť o zdravie - aktivity prinášajúce námety na učenie hrou.

Vzdelávací cieľ- prostredníctvom hravej činnosti:

- Poznať svoju adresu bydliska,
- poznať členov rodiny, príbuzenské vzťahy,
- zariadenie bytu,
- určovanie hodín na ciferníku,
- režim dňa,
- časti ľudského tela a starostlivosť o zdravie.

Cieľ mesačnej témy:

Z prostredia, ktoré je deťom najbližšie, čerpať čo najviac poznatkov, skúseností, vedomostí a hravou formou ich priviesť k novým poznatkom. Vedieť sa podeliť so skúsenosťami pri práci v skupine, v dvojici.

Pomôcky:

Menovky, špendlíky, mapa mysle, výkresy, ceruzky, časopisy, nožnice, pastelky, časti LEGA, plastelína, škatuľky od liekov, veľký čistý papier, ciferníky hodín, tajníčka, aplikačné úlohy.

➤ **Facilitovanie bloku, námety na učenie hrou k zvoleným tematickým častiam:**

Postupy pre žiakov (účastníkov) napísané na tabuli (papieri).

- Vitajte, urobte si menovku, pripnite si ju.
- Prečítajte si mapu mysle - myšlienku dňa.
- Posad'te sa do komunity.

1. Motivačná komunita:

Žiaci, účastníci sedia v kruhu a formou brainstormingu tvoria čo najviac návrhov, prečo potrebujeme DOM ?

- aby sme mali kde bývať,
- aby sme mali kde spať,
- aby sme sa mali kde hrať

ADRESA: Každý dom má svoje miesto, kde stojí, svojich obyvateľov, svoje číslo. Podľa toho máme aj my svoju adresu. Povedz aj ty svoju adresu. (Začína učiteľka, podá štafetu, pokračuje žiak vpravo.)

2. Skupinová práca:

Nikto z nás nechce žiť, ani bývať sám. Chce mať priateľov, spoločníkov, s ktorými bude bývať, starať sa o nich, tešiť sa s nimi. Aj my vytvoríme malé rodinky, skupinky, ktoré majú za úlohu vyhľadať v časopisoch postavy ľudí, vystrihnúť ich, nalepiť na výkres tak, aby vytvorili rodinu (viacpočetnú).

Prezentácia:

Žiaci predstavia a pomenujú členov svojej rodiny.

Rozhovor o členoch rodiny, o príbuzenských vzťahoch, o blízkej, vzdialenej rodine.

3. Samostatná práca:

Každá skupina dostane čistý papier A 4, na ktorý budú žiaci tvoriť a písať vlastné mená k členom rodiny. Žiak, ktorý napíše meno, podá papier a pero susedovi vpravo, ten skontroluje správnosť a pripíše ďalšie meno. Učiteľ pomáha obrázkom.

Napr.: mama - Ema

otec - Vilo

syn - Ivo

teta – Ela...

Spätná väzba, ocenenie.

4. Energizér

Ľudová hra na Aničku, spojená s tančekom.

5. Dom - byt

Aby sa všetci do domu pomestili, skúsme ten najvhodnejší dom, v ktorom by sa rodine dobre bývalo. (*Formou pukancov vyberajú žiaci najlepšie odpovede.*)

D O M by mal byť: *malý alebo veľký,*
 tmavý alebo svetlý,
 čistý alebo špinavý,
 útulný alebo neútulný,
 vysoký alebo nízky,
 priestranný alebo tesný,
 prázdny alebo zariadený ...

6. Zariadenie bytu. Triedenie predmetov v domácnosti

Rozhovor: Miestnosti v byte

Hádanky: Miestnosť, v ktorej sa niečo varí, pečie, vonia, praží,... sa volá? ...

Izba, v ktorej sa spí, oddychuje, leží, sníva,... sa volá?...

Izba, v ktorej si píšem úlohy, hrám sa, spím,... sa volá?... atď.

7. Tvorenie zariadenia bytu:

Žiaci na základe dohody, výberu materiálu, pomôcok zhotovujú miestnosti v byte:

- z LEGA,

- zoškatuliek od liekov, farebného papiera, nožníc...,
- z obrázkov z časopisov, katalógu...,
- z detského nábytku,
- z plastelíny, dreva, moduritu...,

Prezentácia, spätná väzba, ocenenie

- Pospájanie jednotlivých miestností a vytvorenie bytu, príp. domu -*posilňovanie spolupatričnosti skupiny*.

8. Matematické pojmy, vzťahy:

- *spočítaj miestnosti v dome,*
- *spočítaj steny v dome,*
- *spočítaj dvere, okná,*
- *porovnaj veľkosť miestností atď.*

9. Pri takej náročnej stavbe ani nevieme, ako rýchlo nám ubehol čas.

Najlepšie nám čas ukazujú...?

Práca na demonštračných hodinách, poznávanie a nastavenie celých hodín. Slovné vyjadrenie časovej situácie a jej odôvodnenie:

Napr. Sú tri hodiny, malá ručička ukazuje číslo 3 a veľká číslo 12.

10. Rozvíjanie výtvarných schopností žiakov

Rozhovor o hodinách a hodinkách.

Ukážky rôznych druhov hodín: nástenné, budík, presýpacie, číslicové... Kreslenie zvolených hodín, prípadne návrh nových druhov hodín.

Spätná väzba, ocenenie

11. Režim dňa

Čas riadi aj činnosti, ktoré cez deň robíme. Žiaci rozhovorom vyjadrujú, aké činnosti vykonávajú. Podľa schopností detí vyjadrujeme činnosti dňa pantomímou pred ostatnými spolužiakmi. Tí hádajú, ktorú časť dňa práve predvádzame.

12. Energizér:

V kruhu, vytvorenom zo žiakov stojacich tesne vedľa seba, stojí jeden dobrovoľník, ktorý predstavuje kyvadlo, ostatní žiaci ho nakláňajú, nedovolia mu však padnúť na zem. (Dôvera) Po takom „super“ nakláňaní náš dobrovoľník padol do postele vo svojej detskej izbe a hlboko zaspal. Žiak si ľahne na pripravený veľký formát papiera a ostatní žiaci ho obkresľujú.

13. Určovanie základných častí ľudského tela.

Ukazujú a pomenovávajú časti ľudského tela a časti tváre. Žiaci sa pri práci striedajú, potom obrátený spôsob: žiak ukazuje časti svojho tela a žiaci ho spoločne pomenujú.

Utvrdenie učiva – tajničkou.

Tanček s pesničkou - „Nešikovná tanečnica“, použitý ako energizér.

14. Námety na aplikačné úlohy k zvoleným tematickým častiam (viažu sa k viacerým kľúčovým učivám):

1. *Urob zoznam členov viacpočetnej rodiny (pripoj vlastné mená).*
2.
 - a. *Vymenuj miestnosti vo vašom dome, urči ich počet a porovnaj ich veľkosť (dĺžku ich jednotlivých strán),*
 - b. *Zmeraj, koľko krokov merajú steny v tejto miestnosti, zapíš to.*
3. *Navrhni zariadenie do tvojej detskej izby, (dobré využi priestor, nezabudni na moderné zariadenia).*
4. *Predved' činnosti, ktoré vykonávaš počas dňa v správnom poradí.*
5. *Zaspievaj pieseň o niektorom členovi rodiny, aspoň 2 slohy.*
6. *Spomeň si a porozprávaj o niektorej nehode, pri ktorej si si poranil časť svojho tela, aspoň 5 viet, najviac 10 viet.*
7. *Porad' spolužiakom, ako by zistili bez hodínok, koľko je hodín.*
8. *Zisti od spolužiakov, v akom dome by chceli bývať? Zoraď odpovede podľa toho, koľko miestností sa v ich vysnívanom dome nachádza.*

Prezentácia, spätná väzba, ocenenie.

4.9 ODKIAĽ SI PRIŠIEL?

Výchova k manželstvu a rodičovstvu - projekt spolupráce s rodičmi

Mgr. Vlasta Zajíčková,
ZŠ Valcha

Téma: Odkiaľ si prišiel? - mesačná téma zameraná na obsah výchovy k manželstvu a rodičovstvu v 2. ročníku, po dohode a v spolupráci s rodičmi.

Námety na učivo:

- rozdiely mužského a ženského tela,
- potreba zrelosti na zrod nového človeka,
- spermia a vajíčko s maternicou,
- narodenie, pôrod,
- novorodenec, dojča, dieťa v predškolskom veku, dospelý človek, starý človek,
- rodina.

Integrovanie predmetov:

Jazykové vyučovanie - prídavné mená a podstatné mená - triedenie slov, sloh, čítanie - texty s obsahom „VMR“, matematika - násobenie v okruhu do 20, sčítovanie a odčítovanie v okruhu do 100, hudobná výchova - uspávanky, počúvanie hudby, prvouka - Ako bábätko prichádza na svet

- Čo je rodina?
- Vývoj človeka
- Deň matiek
- Ako rodina môže tráviť voľný čas?

Facilitovanie bloku:

Postup pre žiakov (účastníkov konferencie) na dverách

- Vitajte.
- Urobte si farebnú menovku a pripnete na ľavú stranu.
- Vezmite si papier formátu A5 a napíšte si naň svoje meno ako zdobnelinu podľa vzoru od hora dolu, v strede papiera (hotová ukážka pripevnená k tomuto bodu).
- Posad'te sa do kruhu.

Predstavenie vhodných aktivít k tejto tematike:

➤ Aktivita č. 1:

Úlohou každého je pozdraviť sa s niekým iným a na formát A5 k písmenu zdobneliny mena napísať, aký má dnes pocit (navzájom), pričom možno pripisovať pred aj za vybrané písmeno. Kto je prvý hotový,

zvolá bingo. (Dôležité je, aby žiaci napísali svoje meno ako zdobnelinu a mali približne rovnaký počet písmen.)

Reflexia:

- *Kedy ťa rodičia volajú zdobnelinou?*
- *Utvor zdobnelinu k slovu (učiteľ vraví slovo)...*

➤ Aktivita č. 2:

Učiteľ rozdá žiakom obrázky a texty. Úlohou žiakov je nájsť sa bez slova tak, aby obrázok a text patrili k sebe. Dvojica, ktorá sa nájde, bude ďalej pracovať spolu.

- Mňa priniesol bocian ako mimoriadnu zásielku.
- Oco ma dostal v pohostinstve.
- Mamina ma našla v nemocnici.
- Ja som bol vianočný darček.
- Ja som vypadol z maminých očí.
- Mňa si mama vymodlila.
- Narodil som sa zo semienka slnečnice.

Reflexia:

- Ktorá dvojica má správnu odpoveď na otázku, ako sme prišli na svet?
- Čo sa budeme podľa vás v nasledujúcom období učiť a poznávať?

➤ Aktivita č. 3

Dvojica na papier formátu A5 píše formou brainstormingu k obláčiku ODKIAL A AKO SOM PRIŠIEL NA SVET ? všetko, čo ich v tejto súvislosti napadne. Farebne podčiarknu tie pojmy, výrazy, ktoré chcú vysvetliť, spoznať. (Takto sami žiaci určia smer, ktorým učiteľ pripravuje nasledujúce aktivity.)

➤ Aktivita č. 4

Čítanie článku *Meno pre bábätko* (čítanka pre 2. ročník).

Dvojica číta tichým hlasom. Závisí na dohode akým spôsobom.

- Otázky na zistenie pochopenia obsahu textu:
 - *Prečo Ivanko plakal?*
 - *Ako hľadal meno pre bábätko?*
 - *Prečo bol rád?*
 - *Aké meno našiel?*

➤ Aktivita č. 5

Vytvoríme si skupiny tak, že žiaci si vyberú lístočky s číslami 1, 2, 3, 4 a nájdu sa všetky 1,2...

Vytvorené skupiny pracujú na tvorbe scenára z prečítaného textu, keď každá skupina má presne určenú časť, ktorú bude písať ako dialóg.

Podmienky: písať jasne, výstižne, s čo najmenším počtom chýb a pekne, pretože sa hotové dialógy prilepia na výkres A3 a vytvoríme scenár.

Takto vytvorený scenár sa dá využiť do programu triedy či školy (ku Dňu matiek...)

➤ Aktivita č. 6

Žiaci si vypočujú nahrávku piesne skupiny ELÁN „Zaľúbil sa chlapec" (sedia v kruhu) - „*Vyjadri*
Stručne, aký pocit si mal pri piesni".

Energizér: Vymenia si miesta všetci tí, ...

Po vypočutí si vymenia miesta tí - ktorí už boli zaľúbení,
- ktorí sa už držali za ruky,
- ktorí už napísali lističek tomu, kto sa im páčil,
- ktorí videli, ako si prejavili lásku otecko a mamička...

➤ Aktivita č. 7

Čo môžeme vidieť, ak sa dvaja ľudia majú radi?

- *Napíš to.*
- *Nakresli to symbolikou.*
- *Znázorni to.*
- *Zaspievaj nejakú pieseň, ktorá to vyjadruje.*

Žiaci dostanú lepky, ktoré so svojím menom pripnú - lepia k úlohe, ktorú chcú robiť. Tak sa vytvoria skupiny podľa rôznych typov inteligencie, alebo môžu na úlohe pracovať aj individuálne.

➤ Aktivita č. 8

Domáca úloha na sobotu a nedeľu v spolupráci školy a rodiny k danej téme. Napíš aspoň 8 viet k téme „*Ako sa prejavuje láska v našej rodine*".

➤ Aktivita č. 9

Učiteľ pripraví prvé verše a žiaci v skupinách dokončujú druhé verše, pričom si môžu vybrať z 3 možností.

Modré oči mala,	Keď je ticho, aj keď kričí,
A jej copík na hlave,	Rada pozerám sa v lavici,
Mučil som sa večer, ráno,	Chodím sa dívať na futbal,
No keď v škole som ju stretol,	Raz jej poviem, to už stačí,

➤ Aktivita č. 10

Žiaci pracujú v dvojici. Správnym vypočítaním príkladov v obore do 100 vytvoria - zložia rozstrihaný obrázok a na ňom prečítajú text (možné použiť viaceré texty): *Láska medzi mojou mamou a ockom bola príčinou môjho vzniku.*

Reflexia:

Ako sa vám pracovalo pri tejto aktivite?

Ako ste spolupracovali?

➤ Aktivita č. 11

Rozprávanie: Oploďnené vajíčko 6 dní putuje do časti mamičkinho tela, ktorá sa volá MATERNICA (ukážka toho orgánu v encyklopédiách).

Tu začína rásť nový človečik. Ako sa to začína prejavovať na mamičke?

- Napíš vonkajšie znaky či prejavy toho, že mamička čaká dieťaťko.
- Predved', ako sedia, sadajú, či vstávajú tehotné mamičky.
- Vysvetli, prečo sa zmení hmotnosť mamičky.
- Navrhni, čo by mala jesť tehotná mamička.
- Čo má mamička počas tehotenstva zakázané robiť, jesť, piť, prečo?
- Vysvetli, ako sa bábätko živí v mamičkinom brušku (maternici). Pomôž si encyklopédiou.

Žiaci po prečítaní úloh napíšu na lepku svoje meno a prilepia ju k úlohe, ktorú chcú riešiť. Tak vytvoria neformálne skupiny. Úlohu, ktorú si nevyberie nikto, vysvetlí učiteľ.

➤ Aktivita č. 12

Uplatnenie zmyslu pre humor. Žiaci dostanú obrázok bábätká v brušku mamičky a ich úlohou je vymyslieť vtipné vety, myšlienky, čo si toto bábätko môže myslieť.

Obmena:

Vytvoríme skupiny na základe farebných lístkov. Každá skupina v priebehu 1,5 minúty napíše humorné vyjadrenie a po znení signálu odovzdá papier inej skupine. Táto aktivita môže prebiehať aj v rámci skupiny.

- Prezentácia skupín,
- spätná väzba
 - koho vyjadrenia sa vám zdali najhumornejšie,
 - čo sa vám zdalo pri tejto AKTIVITE NAJZA UJÍMA VEJŠIE,
 - ako by ste charakterizovali spoluprácu svojej skupiny pri tejto aktivite.

➤ Riešenie slovných úloh

Ked' sa otecko dozvedel od mamičky, že budú mať bábätko, jeho radosť bola obrovská. Kúpil mamičke bonboniér s 54 cukríkmi. Mamička zjedla 9 cukríkov a oteckovi dala 7 cukríkov. Koľko cukríkov jej zostalo?

Dostala

Zjedla

Dala oteckovi

Ostalo

Kúpil jej aj kvety, 25 ruží a 19 gerber. Koľko kvetov mamičku potešilo?

Ruží

Kvetov.....

Skús teda vypočítať, kedy sa narodí bábätko, keď vajíčko bolo oplodnené 3. marca.

➤ Aktivita č. 13

Nadišiel deň, ktorý sme síce zažili všetci, ale nik z nás si ho nepamätá. Naše skutočné narodeniny. Bábätko leží celé zvinuté vo vnútri mamičky. Ako sa dostane von? (Balón naplnený vodou, igelitové vrecúško, bábika ako pomôcky).

Jednoduchá odpoveď je, že bude vytlačené. Po 9 mesiacoch aj mamina má toho dosť. Prvým signálom pre mamu je zvláštne bolenie bruška. Treba ísť do nemocnice. Spočiatku sa toto bolenie bruška vracia po dlhšom čase. Postupne sa bolesti vracajú častejšie. Keď doktor začne okolo mamičky pobiehať, znamená to, že bábätko chce von. Maminou prácou je vytlačiť bábätko cez otvor medzi nohami. Ďalšie námety na rozhovor:

- *cisársky rez,*
- *návšteva v nemocnici,*
- *rodný list - čo je na ňom, žiaci môžu zistiť podľa dátumu narodenia, kedy došlo k oplodneniu vajíčka — mesiac.*

➤ Aktivita č. 14 (JS - přídavné mená)

Keď príde mamička z nemocnice domov, tak k nej chodia rôzni známi, pretože sú na toho malého človečika veľmi zvedaví. Vtedy si ocko i mamička vypočujú AKÉ JE BÁBÄTKO...

Žiaci píšú na flipčart ružové, drobné, milé...

Ale aj mamičke vravia, AKÁ JE *šťastná, usmiata...*

NO aj ockovi vravia, AKÝ JE *pyšný, nevyspatý...*

Skús vysvetliť tento príklad v súvislosti s našou témou $1 + 1 = 3$

➤ Aktivita č. 15

Ale bábätko sa vyvíja, rastie.

Učiteľ pripne žiakom na chrbát kartičky s názvami vývojových štádií človeka - novorodenec, dojča, predškolač, školák, dospelý človek, starý človek.

Žiaci vidia len tabuľky svojich spolužiakov a tak na základe toho, čo vidia, zisťujú otázkou, či sú tým, čo vidia na kartičke spolužiaka. Ten môže odpovedať len áno - nie. Takto sa vytvoria SKUPINY s rovnakým názvom vývojového štádia, ktoré potom z pripraveného materiálu a pomocou encyklopédií lepia na výkres A4 obrázky, charakterizujúce svoje obdobie a zároveň ho stručne popisujú.

➤ Aktivita č. 16

Vytvoria sa skupiny dievčat a skupiny chlapcov. Skupiny formou brainstormingu píšú charakteristiku:

SOM CHLAPEC, pretože...

SOM DIEVČA, pretože...

Čítanie textu z učebnice 2. ročníka čítanky AKO RASTÚ DETI.

Spätná väzba:

Ktorá charakteristika chlapcov - dievčat sa vám zdala nevšedná, zaujímavá?

Čím vás členovia vašej skupiny prekvapili?

Čo sa v charakteristike chlapcov, dievčat opakovalo najčastejšie?

➤ Aktivita č. 17

Skupiny chlapcov odpovedajú písomne na otázku:

DIEVČATÁ SÚ PRETO DIEVČATÁ, lebo...

Skupiny dievčat zase:

CHLAPCI SÚ PRETO CHLAPCI, lebo...

Pri týchto aktivitách sa môžu zadať rôzne podmienky:

- napísať bez chýb,
- stručne,
- každá skupina inou farbou,
- esteticky - pekne,
- s uplatnením zmyslu pre humor.

➤ Aktivita č. 18

Opakovanie prídavných mien

Metódou „zhlukovania“ žiaci dopisujú

AKÍ SÚ CHLAPCI?

AKÉ SÚ DIEVČATÁ ?

➤ Aktivita č. 19

Chlapci aj dievčatá navzájom vpisujú na papier formátu A5, na ktorom majú napísané svoje meno, prídavné meno, ktoré vystihuje

...V...

... I ...

AKÍ BY MALI BYŤ CHLAPCI?

... E ...

AKÉ BY MALI BYŤ DIEVČATÁ?

... R ...

... K ...

Každý žiak potom prečíta dopísané prídavné mená.

...A ...

Žiaci zistia, akí by mali byť chlapci či dievčatá. Môžu napísať formou *brainstormingu* čo by mali urobiť, aby sa takými stali.

➤ Aktivita č. 20

Čítanie textu „*Čo je to rodina?*“ - čítanka 2. roč., str. 136

Vychádzajúc z tohto textu žiaci vypracovávajú individuálne na výkres A4 (obrázky z časopisov, nožnice, pastelky, pero) list s názvom *ČO RODINA ROBÍ SPOLU*.

Návrhy ďalších aktivít súvisiacich s témou:

- na Deň matiek - žiaci na výkres A4 lepia obrázky z časopisov a pripisujú k nim, čo urobia, pretože ju majú radi. Tento list má názov MAMI, MÁM ŤA RÁD - RADA A PRETO... budem si umývať sám topánky, čistiť si pravidelne zuby, pomáhať ti pri umývaní riadu... Týmto sľubom zodpovedajú nakreslené obrázky.
- Podobne žiaci môžu urobiť takýto list aj pre otecka na DEŇ OTCOV.
- Žiaci k vybranému obrázku, ktorý súvisí s témou, píšú podľa vlastnej fantázie príbeh (sloh).
- Tvorba uspávanky - počúvanie uspávanok - súťaž v speve uspávanok.
- Rozprávanie rozprávky tak, ako mi ju rozprávala moja mama, ocko.

Po každej aktivite treba dbať, aby učiteľ zvolil vhodnú reflexiu a použil *spätnú väzbu*.

➤ Aktivita č. 21

Bingo ako spätná väzba na ukončenie témy s otázkami z učiva: *Nájdí niekoho, kto...* Každý žiak dostane otázky z témy formou 4 x 4 napísané na A4. Žiaci chodia po triede a hľadajú toho, kto vie zodpovedať na niektorú z otázok BINGA, kde sa tento zapíše. Ak zozbiera žiak na svojom papieri všetky podpisy, zvolá bingo. Nasleduje prezentácia - odpovede zapísaných žiakov pri jednotlivých otázkach.

Obmena:

Otázky sú napísané na papieroch väčšieho formátu a rozvesené po triede. Žiaci pracujú v skupinách. Na spodnú časť papiera s otázkou napíšu svoju odpoveď na otázku, túto založia dospodu a zachytia napr. štipcom. Po vystriedaní všetkých skupín pri všetkých otázkach sa odpovede prezentujú. Aby mal učiteľ prehľad, ako ktorá skupina zvládla danú tému, je dobré, ak každá skupina pracuje inou farbou - pastelkou.

4.10 STAVBÁRSKY LEGO - DEŇ

Využitie učebnej pomôcky Hravá matematika a Lego Dacia v 2. ročníku.

Mgr. Danica Blizniaková,
ZŠ Dražkovce

Program: Privítanie účastníkov tvorivej dielne.
Komunita, niekoľko slov na úvod.
Program dňa.
Integrácia predmetov na tému Stavba domu.
Spätná väzba.
Diskusia a spätná väzba.

1. Privítanie účastníkov workshopu:

Plagát s postupom:

- *Dobrý deň! Vitajte!*
- *Vezmite si menovku - domček bez komína, napíšte na ňu fixkou svoje meno a pripnite si ju na ľavú stranu hrudníka.*
- *Pripravte si odpoveď na otázku: Čo očakávate od dnešného stretnutia ?*
- *Prečítajte si program dňa!*
- *Nájdite si miesto a pohodlne sa posadíte do kruhu.*

2. Komunita: Sedíme v kruhu, každý povie, z ktorej školy prišiel, prečo si vybral tento workshop a čo očakáva od dnešného stretnutia. Slovo si budeme odovzdávať podávaním figúrky murára postaveného z lega. Premiestnime sa z kruhu komunity (ako v spomalenej filme, ktorý je nemý) do pripravených lavíc.

3. Program dňa: Stavbársky lego deň nasleduje po vychádzke uskutočnenej na prvouke - Stavba domu, stavenisko.

4. Integrácia predmetov na tému Stavba domu

- ☐ Na **prvouke** sme uskutočnili vychádzku - „byť pri tom“. Boli sme sa pozrieť na stavbu domu. Pozorovali sme používaný stavebný materiál a stavebné stroje. Prečítame si príbeh H. Zelinovej, ktorý súvisí so stavbou domu.

H. Zelinová - Kto je moja rodina

- *Ako súvisí prečítaný článok so stavbou domu? (Rodina býva v dome.)*
- *Ako sa správali chlapci?*
- *Aké pravidlá porušili?*
- *Aké úlohy museli vypracovať?*
- *Vypracovali ich správne?*
- *Kto tvorí tvoju rodinu?*

- Kde bývaš ty? — V rodinnom dome, paneláku...

- Kto postavil naše domy?

Murár

Murár klopka kladivom.

Pozrite sa! Stavia dom!

Muruje a čaruje,

vyčaruje tisíc domov.

Nebol dom a znovu je.

Pre každého je dôležitý dom, ktorý je jeho naozajstným domovom, kde sa vždy rád vracia. Hovorí sa: Všade dobre, doma najlepšie.

Úloha č. 1: Vymodelujte dom svojich snov, kam by ste sa vždy radi vracali. Modelujte z priestorového lega, bez podložky.

Úloha č. 2: Navrhnite a vytvorte z mozaikového lega 1 dlaždicu, ktorou by ste si vydláždili svoju izbu. Modeluj na podložke.

Prezentácia vytvorených modelov: komentáre detí, odpovede na otázky, rozvoj komunikačných schopností.

Domáca úloha: Vypíš z článku slová, ktoré majú viac ako 3 slabiky.

Energizér: Hra na molekuly - končíme vytvorením 4 skupín.

□ **Matematika - čítanie**

Slovné úlohy: Niektorí z nás bývajú v rodinnom dome s mamou, otcom, so súrodencami, starými rodičmi. Iní ľudia bývajú v domoch s väčším počtom bytov, s niekoľkými poschodiami. Budeme riešiť úlohy o veľkých domoch a ľuďoch v nich.

- Bývam v 5-poschodovom dome. Na každom poschodí sú 4 byty. Koľko bytov je v našom dome?

Znázornenie legom: 5 poschodí po 4 byty - 5 štvorcových dielikov so 4 „cuplíkmi“.

Počítame $4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 20$ Zapišeme: $5 \times 4 = 20$, použijeme lego čísla.

Odpoveď: V našom dome je 20 bytov.

□ **Slohová výchova**

Určite ste si všimli, že našim menovkám - domčekom chýba dôležitá súčasť. Aká? (komín) Keď je komín dobre postavený, mal by byť rovný, ako napr. komín spisovateľa F. Rojčka:

Sta viam ko mín

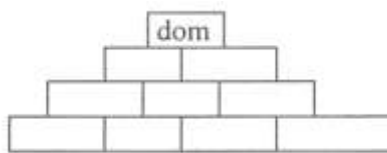
zho ra na dol,

i ný by už

dáv no spa dol.

Uhádnite, prečo je tento komín rovný? (V každom riadku sú 4 slabiky.) Tento komín nespadne, ale stavia sa naozajstný komín zhora nadol?

Úloha č. 1: *Komín už vieme postaviť aj zo slov. Teraz vymyslite zo slov strechu podľa tohto modelu. Slová budú názvy stavebného materiálu:*

- *Model strechy si zhotov do štvorčekového zošita a vpiš doň slová.*

Prezentácia úlohy: Deti čítajú doplnené slová, ostatní hodnotia.

- *Strechu nad hlavou nepotrebujú len ľudia, ale aj zvieratká. Tiché čítanie príbehu J. Pavloviča:*

Harmonika.

- *O čom je príbeh harmonika?*
- *V akom poradí príbehli zvieratká k harmonike?*

Úloha č. 2: *Vymodeluj štvorčekovými dielikmi na podložku počet slabík v menách zvierat: myška, ježko, škrečok, králik, svišť. Čím sa líši slovo svišť od ostatných? Rozmyšľaj, čo prežívala harmonika na začiatku a čo na konci rozprávky? Skús vysvetliť vetu: „Na nič nie som súca.“ Obmeň prirovnanie: „Leje ani zo suda.“*

Úloha č. 3: *Vymodelujte postavu z príbehu Harmonika.*

Úloha č. 4: *Rozprávku o Harmonike zahrajte ako scénu - dramatizácia po skupinách.*

Úloha č. 5: *Zaspievaj pieseň Myškin dom.*

- **Telesná výchova** - Molekulové zvieratká - hra na spôsob známej hry Molekuly.
- **Spätná väzba**

Spätná väzba v triede: *Celodennú prácu zhodnotíme v kruhu: Čo ťa dnes najviac zaujalo? Čo nové si sa naučil? Aké zručnosti života sme používali? Ako si spokojný so svojou prácou? Koho zo spolužiakov by si chcel oceniť a prečo? Spoločné ocenenie - „motýlikový“ potlesk.*

Diskusia a zhodnotenie stretnutia účastníkmi tvorivej dielne: *d'alšie možnosti využitia lega, d'alšie námety z pléna, spätná väzba.*

4.11 ŠLABIKÁR PRE POKROČILÝCH

Celotriedny projekt pre 2. ročník

Mgr. Elena Bodová,
ZŠ, Turčianske Teplice

Cieľ projektu: Využiť skúsenosti žiakov zo zvládnutia abecedy a zdokonaľovania sa v čítaní a písaní, výmena skúseností.

Program pre účastníkov tvorivej dielne:

1. Privítanie.
 2. Komunita.
 3. Aktivity s abecedou.
 4. Spisovateľ alebo maliar.
 5. Zahrajme sa.
 6. Čas na otázky.
 7. Spätná väzba.
1. **Privítanie účastníkov:** Na dverách je plagát s pokynmi: *Vitaj! Vyčaruj úsmev! Výber si písmeno z abecedy a napíš k nemu svoje meno! Sadni si na miesto, ktoré ti vyhovuje! Oboznám sa s mapou mysle!*
 2. **Komunita:** Sedíme v kruhu. Predstavíme sa a povieme vlastnosť, ktorá nás charakterizuje tak, aby začínala na písmeno nášho mena. Môžeme predstaviť i miesto, kde je naša škola. (Deti v triede vyberali podľa svojho mena, lebo sa im páči, spája ich s vecami, ktoré majú rady, je im sympatické.)
Energizér: *Zorad'te sa podľa abecedy, používajte neverbálnu komunikáciu.*
 3. **Aktivity s abecedou:** *Sadnite si do skupín a zvol'te si: hovorcu, zapisovateľa, pomôckára, časomerača a povzbudzovača.*

Úlohy:

- povedz prvé slovo, ktoré ťa napadne a začína na vybrané písmeno,
- v skupinách napíšte niekoľko takých slov, počítajte, koľko ste ich napísali v časovom limite,
- nájdí písmená, ktoré sa môžu schovať za iné,
- vymyslite na každé písmeno v skupine niečo, čomu môžete dať spoločný názov,
- ktoré písmená prebehli D, ktoré sú za S?
- z vašich písmen navrhnete logo skupiny.

Prezentácia

Návšteva knižnice - takúto aktivitu s deťmi vhodne dopĺňa:

4. **Spisovateľ alebo maliar:** *Povedzte začiatok známej riekanky, básničky o abecede (alebo zaspievajte).* Ostatní sa pokúšajú dokončiť.

Beseda so spisovateľom O. Nagajom. Tvorenie básni k svojim písmenkám, spolupráca detí v skupine. Texty dopĺňajú kresbami. Používajú pastely, nožnice, lepidlo. Hľadáme priliehavý názov k tvorbe.

5. **Zahrajme sa s abecedou:** *Písmenká zo slov sa rozsypali, pospájajte ich, poskladajte obrázok a dajte mu meno.* Každý dostane pexeso, hľadá svoju dvojicu. Dvojice vyjadria pohybom tvar písmena - prípadne zaspievajú.
6. **Čas na otázky na tvorivej dielni:** Prezrieme si projekt a fotodokumentáciu. Sadneme si do komunity. Atmosféru dotvára aromatická lampa a upečené abecedné srdiečka. Zoznámime sa s príbehmi o abecede. Hovoríme o využití zručností a inteligencií.

7. Spätná väzba

Poézia o abecede

Abecedár bol veľký kráľ.	Práca mu bola radosťou.
Bol veľmi múdry.	Rozum dobrým pomocníkom.
Celý deň pracoval.	Srdce dobrým radcom.
Dobré rady dával.	Taký bol ten veľký kráľ - kráľ Abecedár.
Elánu vždy mával.	Úspech preto stále mal.
Fúkal na fujara.	Vzdelávať sa neprestal.
Grécky pôvod mal.	Získal si tak všetkých ľudí v krajine,
Hlavu hrdo nosil.	lebo vládol múdro s citom, no nie naivne.

4.12 CELOROČNÝ PLÁN V 2. ROČNÍKU

Mgr. Zuzana Kováčová, Mgr. Anna Thomková,
Súkromná ZŠ Bell Amos,
Martin

Program dielne:

1. Privítanie, prezentácia, otázka dňa.
2. Komunita.
3. Mravčí energizér.
4. Bell Amos a jeho plány.
5. Hymna kráľa Abecedára.
6. Ferdo Mravec - všumelec.
7. Hymna malých mravčiekov.
8. Ferdov štvorlístok.
9. Reflexia.
10. Celoročný plán v 2. triede.
11. Spätná väzba.

1. Privítanie, prezentácia, otázka dňa

Pred triedou visí plagát s textom! Vitajte! Dobrý deň! Ponúknite sa sladkým mravčekom. Zoberte si vizitku, napíšte svoje meno a pečiatkou Ferda Mravca označte svoju náladu. Vyberte si miesto v kruhu komunity a prečítajte si denný plán. Pripravte si odpoveď na otázku dňa: Čo vám v škole ako žiakom najviac chýbalo? Želáme vám príjemný zážitok!

2. **Komunita:** Sedíme v kruhu, predstavíme sa a každý povie o sebe niečo zaujímavé, čo by iní o ňom mali vedieť. V 2. kole komunity odpovedáme na otázku dňa. V závere komunity sa naučíme pieseň Štvrtok, štvrtok, ktorou sa s deťmi vítame na štvrtkových ranných komunitách. Záver: Reflexia, spätná väzba a ocenenie odpovedí.
3. **Mravčí energizér:** Urobíme kruh. V rytme piesne Túlaví mravčekovia od skupiny Babucha sa krútime dokola. Keď hudba prestane hrať, povieme meno jedného zo skupiny a všetci sa ho musia dotknúť, prísť k nemu ako mravčekovia ku kráľovnej matke.
4. **Bell Amos a jeho plány:** Súkromná ZŠ v Martine vznikla ako druhá na Slovensku v r. 1996. Od začiatku svojho vzniku využíva prvky modelu ITV. V súčasnosti má 1.- 4. ročník s perspektívou budovania až po 9. ročník. Okrem plánov pri budovaní tohto typu školy pripravujeme pre jednotlivé ročníky pútavé celoročné témy:

1. ročník: *Cesta do ABECELANDU, krajiny kráľa Abecedára.*

2. ročník: *Ferdo Mravec - Všumelec.*

3. ročník: *S bádatelkou Pipi objavujeme svet.*

4. ročník: *Vitaj, Malý princ, na planéte Zem!*

Plány v jednotlivých ročníkoch na seba nadväzujú náročnosťou a tvoria súvislý celok učiva na I. stupni ZŠ. Všetkými stupňami školy a celým rokom sprevádza deti skutočná postava kráľa Abecedára, nášho školského priateľa, ktorý chodí medzi deti, hodnotí ich prácu v projektoch, ich výsledky a učí ich láske ku knihám a k vedomostiam. Vo všetkých krajinách - v krajine Ferda Mravca, Pipi Dlhej Pančuchy a Malého princa je zo všetkého najdôležitejšie priateľstvo s jeho kamarátmi - písmenkami.

Hymna kráľa Abecedára: Účastníci tvorivej dielne dostanú text Hymny kráľa Abecedára, ktorú deti našej školy spievajú pri všetkých slávnostných príležitostiach. Spoločne sa hymnu naučíme.

Text: Vaňová Z., Hudba: Z. Kováčová

Bolo jedno kráľovstvo, plné tajomstiev,
za siedmimi horami, za hľbou veľkých stien.
Žili si tam krásne, všetci pospolu,
hrali sa a spievali a nik nemal smolu.

V tom čarovnom kráľovstve býval starý kráľ.
Starý kráľ, starý kráľ, kráľ Abecedár.
Kraľoval si kraľoval, každý ho tam miloval.
Bol to kráľ, bol to kráľ, kráľ Abecedár.

R: Tak teda, vyberme sa na ďalekú
cestu objavov,
ponorme sa do písmen a číselných tajov.
A na konci tohoto úžasného výletu
rozpovieme, čo už vieme celému svetu.

Podajte mi deti ruku, veď to nie je veda,
pozrieme sa, kde býva víla Abeceda.
Aj trpaslíka Počtáríka nájdeme v tom kráľovstve.
Prezradí nám určite zopár svojich tajomstiev.
R:....

5. *Ferdo Mravec - Všeumelec* - predstavenie celoročnej témy

Integrované predmety:	Prvouka a ostatné predmety
Zjednocujúci pojem:	Kráša.
Logické zdôvodnenie:	Hľadanie krásy v prírode medzi rastlinami a živočíchmi.
Organizujúci aspekt:	Prostredníctvom Ferda Mravca skúmame určité udalosti, javy a skutočnosti (očami detí).

Mesačné podtémy a tematické časti:

1. *Ferdo je už v škole* - (S)

Školské mravenisko a jeho okolie.
Pravidlá spolužitia mravčiekov.
Ferdo putuje po okolitej krajine.
Ferdo nám pomáha orientovať sa v čase.

2. *Mravce v jeseni* - (O, A)

Pozrite sa, mravčekovia, koľko je tu zelene.
Ferdo maľuje zlatým štetcom.
Naši domáci kamaráti.

*Ovocie a zeleninka, pre mravcov je super slinka.
Zima k nám už prichodí, urobme si zásoby!*

3. Zima v mravenisku - (D, J)

*Vonku zima, teplo v nás.
Zvyky a obyčaje nielen v mravenisku.
Vianoce s Ferdom.
Mravčia čistota je základ života. Mravce - zdravotníci lesa.*

4. Jarné upratovanie - (F, M)

*Hurá, je tu jar - prebúdzanie prírody.
Ferdo, mravce, kráľovná — jedna veľká rodina.
Mravce usilovné, pracovité sú, všetko si pekne upracú.
Stavba nového mraveniska. Mravenisko: náš dom — náš hrad.*

5. Ferdo učí mravčekov - (A)

*Nauč nás, Ferdo moc! Čože je to Veľká noc?
Bezpečnosť premávky v mravenisku.
Kto? Ferdo. Aký? Usilovný. Čo robí? Pracuje.*

6. Mravce v lese - (M)

*Hurá! Je tu máj, kvetov plný háj!
Kráľovná matka.
Stromy — ochrancovia mraveniska.
Naši lesní kamaráti.
Ferdova lesná výstraha.*

7. Ferdo bude tretiakom - (J)

*Chránená krása prírody.
Druhý rok už vrcholí, na lúke aj na poli.
Ferdova letná slávnosť.*

Energizér: Ako si mravčekovia telefonujú: Sedíme v kruhu. Jeden povie vetu. Druhý ju zopakuje a pridá k nej ďalšie slovo atď...

7. Hymna malých mravčekov – výuka. Text a hudba: Z. Kováčová

Ja som Ferdov kamarát, hrám sa s ním aj učím rád.
Všetkých mravcov ja rád mám, mašlička im sluší.
Usilovne pracujeme, dobrodružstvá zažijeme.
S Ferdom je vždy sranda veľká, potvrdí to lienka pekná.
Čítať, písať, počítať, po anglicky rozprávať.
Naučí rád druhákov, mravček s mašľou bodkavou.
Múdra hlava je ten mravec, volajú ho Všeumelec.
Každý druhák má ho rád, je to super kamarát,
každý druhák má ho rád.
Recitatív: Ferdo - Super kamarát

Piesne na privítanie v ranných komunitách

Pondelok je taký deň, čo prináša radosť len,
začnime ho pozdravom, dobrý deň si prajme v ňom. (Nápev Čierne oči)

Utorok je taký deň, čo prináša šťastie len,
začnime ho pozdravom, veľa šťastia prajme v ňom. (Nápev Čierne oči)

Streda, streda, dnes je streda, vítame sa ako treba.
Stisneme si ručičku, pohladíme po líčku. (Prší, prší)

Štvrtok, štvrtok, dnes je štvrtok, koberec je plný dietok,
stisneme si ručičku, úsmev máme na líčku. (Prší, prší)

Stisneme rúčku, ručičku, ručičku a pohladíme sa po líčku,
lebo dnes je to už piaty deň, piaty deň, ktorý spolu s tebou prežijem. (Kočka leze dírou)

Pri rozlúčke: Zajtra, zajtra, stretneme sa zajtra, vyspím sa len raz, stretneme sa zas.

Pri rozlúčke v piatok: V pondelok, v pondelok, stretneme sa v pondelok, vyspíme sa 3 razy,
stretneme sa 5 razy.

8. Ferdov štvorlístok Aktivita pre účastníkov dielne:

1. *úloha: **Napíšte*** príbeh alebo báseň o živote v mravenisku. Hlavní hrdinovia nech preukážu usilovnosť a vytrvalosť pri prekonávaní prekážok. Príbeh má obsahovať aspoň 10 viet, báseň aspoň dve slohy (jazyková inteligencia)
2. *úloha: **Nakreslite*** obraz, zostavte leporelo, ako si predstavujete život v mravenisku (priestorová inteligencia).
3. *úloha: **Znázorni*** pohybom a mimikou život v mravenisku a vymysli tréningový program Ferda Mravca pre svojich kamarátov (telesno-pohybová inteligencia).
4. *úloha: **Vytvor*** denný plán pre veľkú mravčiu rodinu (kráľovnú, robotnice, samcov) a presne zadeľ úlohy všetkým jej členom (logicko-matematická a priestorová inteligencia).

9. Reflexia: Aké to pre vás bolo? Čo si myslíte o takomto spôsobe vyučovania?

10. Spätná väzba

4.13 STROMY - MODELOVÝ BLOK ITV V 2. ROČNÍKU

Mgr. Anna Penteková,
Žilina

Heslo: *Ak chceme porozumieť stromom, pozorujme, ako rastú.*

Cieľ: Rozvoj tvorivosti, schopnosti prezentovať sa a vyjadriť sa formou, ktorá vyhovuje osobnosti dieťaťa. Aplikácia vedomostí z témy stromy. Precvičenie trpezlivosti, aktívneho počúvania.

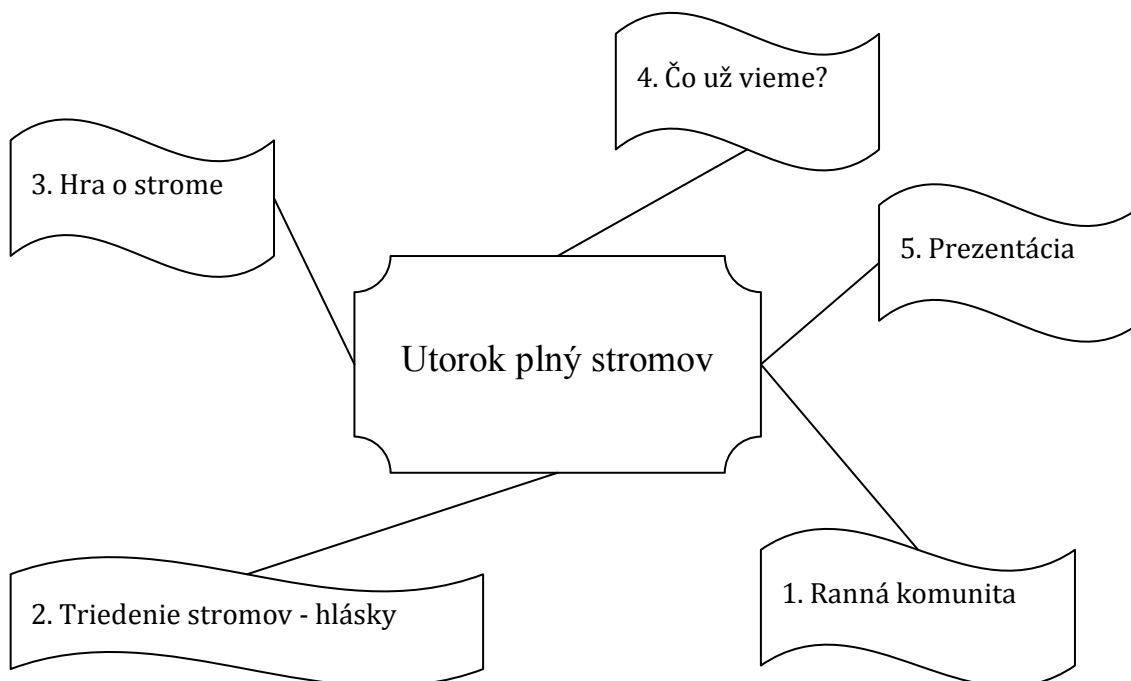
Sj - precvičenie učiva hlásky - tvrdé, mäkké, podstatné a prídavné mená.

Prv. - listnaté stromy lipa, breza, topoľ, dub, buk, gaštan, vrbá, javor.

Kľúčové učivo: Stromy skrášľujú naše okolie, osviežujú vzduch. Dávajú nám veľa plodov, tieň na oddych, koreňmi spevňujú pôdu. Sú domovom pre mnohé živočíchy. Chráňme ich!

(Napísané na čelnej strane v korune stromu: - kmeň - tvrdé spoluhlásky, koruna - mäkké spoluhlásky)

Mapa mysle:

Postup: - Hrá tichá hudba

- Zopakovanie pravidiel, ako sa správame, tichý a dlhý hlas, oči, uši, srdce - znaky aktívneho počúvania

1. Ranná komunita

Hádanka: Stojí, dumá v parku starom, korunu má a nie je kráľom. Čo je to? (Strom.)

- Vymýšľame priezviská podľa stromov - napr. Anna Jabloňová - celý deň budeme používať tieto mená. Urobíme si menovku a pripneme ju na prsia (písanie vlastných podstatných mien a prídavných mien - ich delenie).

- *Hra na stromy.* Zasadíme stromček, semienko, slniečko sa usmieva, stromček začína rásť, pučia púčiky, rozvíjajú sa lístočky, otáčajú sa za slniečkom. Prišiel jarný vánok, potom väčší vietor, dážď (lúskanie prstami), už len májový dáždik. A opäť je jasno, slnečno. Prišiel chlapec, zavesil sa na konár, čo by sa slabým konárikom mohlo stať? Ukážte (pantomíma)! Stromček narástol a v jeho tieni si príjemne posedíme.
- *Reflexia:* Na koberci v kruhu je výkres A3 s 3 otázkami. Vyberte si 1 otázku, na ktorú odpoviete: *Ako si sa cítil, keď si rástol ako strom? Ako si sa cítil, keď sa ti chlapec zavesil na konár? Ako si sa cítil, keď svietilo slniečko?*
- *Ocenenie:* *Čo sa ti páčilo? Chceš niekoho oceniť?*

Ideme do skupiniek, pri tom sme ticho ako stromy v lese.

2. Práca v skupine (trojice)

Rozdelenie služieb - pomôckár, zapisovateľ, čitateľ.

Úloha - Zapište do štvorčekového papiera po hláske 10 názvov stromov. Vymaľujte tvrdé spoluhlásky modrou, mäkké spoluhlásky žltou. Na jedno pomenovanie stromu vymyslíte vetu!

Vyhodnotenie: *Ako sa vám pracovalo? Zapojili ste sa všetci zo skupiny? Mali ste problém? Ako ste ho riešili?*

Ocenenie: Šuchotanie listov - dlaňami.

3. Energizér: Pieseň Keď slniečko jasne svieti - s pohybom.

Hra BINGO - žiaci dostanú list so slovami:

malý	strom
veľký	veverička
srdiečkovité	slimáček
veselá	vtáčiky
obratná	lipa

- Určia podstatné a prídavné mená.
- Učiteľ číta príbeh, žiaci hľadajú slová na svojom papieri, na posledné slovo, ktoré zaznačili, zvolali bingo!
- **Príbeh:** *Na kraji dediny rástol veľký strom. Žila tam obratná, veselá veverička. Pozorovala, ako malý slimáček pomaly lezie hore. V korune stromu šumeli srdiečkovité listy a vyspevovali vtáčiky. Strom sa volal lipa.*

4. Aplikačné úlohy:

Žiaci si vyberú, či budú pracovať samostatne alebo v skupine:

1. **Vymysli** príbeh o strome (6 -7 viet) - *povinná úloha*

Na výber:

2. **Vyrieš príklad:** Na dube a pod ním žijú zvieratká: 5 sýkoriek, 3 drozdy, 6 slimákov, 2 veveričky, 2 pavúky, 1 ježko. Koľko je to nôh?

Pri ceste rástli 4 lipy, 3-krát viac gaštanov. Koľko stromov rástlo pri ceste?

1. **Poskladaj** skladačku stromu a nakresli svoj strom (tušom a drevkom na zelený papier).
2. **Nájdí a zapíš** rozdiely mladých stromčekov v triede (lipa, gaštan).
3. **Priprav si a zaspievaj** pieseň o strome (aspoň tri slohy)!
4. Žiaci si vyznačia podpisom, ktorú úlohu budú spracúvať.

Prezentácia: Vyhodnotenie a ocenenie.

5. **Záverečná komunita** na koberci. Na listoch sú otázky. Žiak odpovie na otázku a list položí na maketu stromu. Slovo odovzdávame označením hovoriaceho vetvičkou zo stromu.

Pohľad" niekoho: *Pohľad toho, kto ti dnes pomohol, kto s tebou spolupracoval, kto urobil niečo pekné!*

4.14 ZVEDAVKOVA PRVOUKA PRE PRVÝ ROČNÍK ZŠ

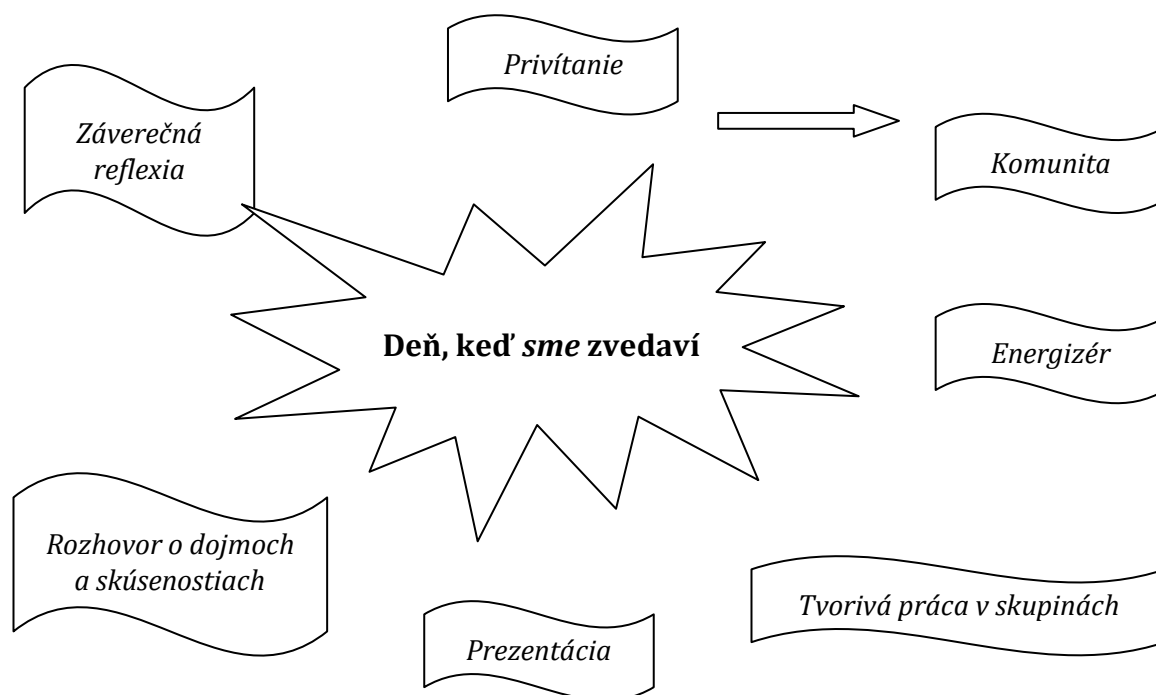
Mgr. Soňa Bégerová, PaedDr. Antónia Krištofiková,
Nitra

Cieľ: Predstaviť novú učebnicu a vzbudiť záujem o jej využívanie v triedach.

Pomôcky: Zvedavkova prvouka, kópie niektorých častí učebnice, výkresy, farbičky, maňušky, nožnice, lepidlo, obrazový materiál, plastelína, skladačky, zdravotnícky materiál...

Program tvorivej dielne - mapa mysle

Záverečná
reflexia

Postup:

1. **Privítanie** účastníkov - na plagáte pri vstupe do triedy.

Ahoj! vitaj!

Pripravte si menovku.

Vyberte si pozdrav od Zvedavka (bábka - maskot má na plagáte lepkami pripevnené pozdravy pre každého účastníka, napríklad:

Želám Ti krásny deň ...

Teším sa, že si medzi nami...

Čakám na Tvoje nápady...

Môžeme sa navzájom obohatiť...

Nájdite si miesto v komunite.

Buďte zvedaví.

2. **Komunita:**

Každý prečíta svoj pozdrav, predstaví sa a stručne vyjadrí svoje očakávania.

3. **Energizér:**

Aktivizácia mozgu formou cvičení z knihy **Zapni si mozog** (napr. indiánske poskoky, lenivá osmička, dvojité čarbanice...).

4. **Tvorivá práca v skupinách** (štyri skupiny po troch členoch):

Každá skupina má pripravenú na stole jednu tému zo Zvedavkovej prvouky:

Cestou do školy, bezpečnosť na ceste

Zvedavkov byt,

Zvedavkova rodina

Úraz a choroba

Zvedavkove trápenie (zvieratá na jar)

Ku každej téme sú pripravené príslušné pracovné listy a pomôcky. Účastníci pracujú na príprave hodiny s využitím ôsmich typov inteligencií.

5. **Prezentácia práce v skupinách** - predstavenie učebnice Zvedavkova prvouka.

6. **Záverečná reflexia** - účastníci stručne vyjadria písomnou formou svoje dojmy.

V. KAPITOLA INŠPIRÁCIE ITV PRE 3. A 4. ROČNÍK ZŠ

Skutočnosť, že všetky deti sa neučia tým istým spôsobom, je všeobecne známa. Učiteľ ITV pomáha deťom nájsť a rozvinúť svoje prirodzené schopnosti. Najmä prostredníctvom aplikačných úloh deti majú možnosť výberu učenia, aj spôsobu prezentácie jeho zvládnutia. Možnosť výberu sa uskutočňuje aj v ďalších oblastiach - zapojenie do projektov, organizácia života v triede, vyučovacieho času..., ako o tom svedčia aj tieto námety.

5.1 TAJOMSTVÁ VODY

Mgr. Zuzana Maniaková,
ZŠ - Hliny 5,
Žilina

Celoročná téma: *S kamarátkou Kvapôčkou objavujeme tajomstvá našej Zeme, 3. ročník*

Podtéma: *Objavujeme tajomstvá vecí*

Téma: *Objavujeme tajomstvá vody*

Myšlienka témy: *„Ak je na tejto planéte niečo magické, tak je to ukryté vo vode.“ Loren Eiseley*

Pojmové kľúčové učivo: Každou krajinou preteká potôčik alebo rieka, ktorú tvorí voda. Voda je základ života, nájdeš ju všade. Život bez nej nie je možný. Je to kvapalná látka so svojimi vlastnosťami. V prírode ju nachádzame v rôznych podobách ako kvapalnú, pevnú alebo plynnú látku. Voda v prírode je v neustálom obehu. Je to vzácna tekutina, preto ju neznečisťujeme a neplytváme ňou.

Toto pojmové kľúčové učivo je určené na dlhšie obdobie — takmer dva týždne.

Vedomostné kľúčové učivo 1. deň - Voda, voda, vodička:

S vodou sa stretávaš každý deň a takmer počas celého dňa, napríklad pri umývaní, pití rôznych nápojov... Často je však skrytá v jedle, v ovocí, zelenine i tam, kde by si ju nečakal, napr. v dreve, v rastline. Aj tvoje telo sa skladá prevažne z vody, preto bez nej vydržíš len dva - tri dni.

Aplikačné úlohy:

1. *Napiš, kde všade sa počas dňa stretávame s vodou, aspoň 7 možností.*
2. *Vypočítaj pomocou štvorcového papiera a glóbusu, akú časť (koľko štvorcov) Zeme tvorí voda a akú časť súš.*
3. *Pomocou pokusu dokáž vodu v jablku a v hline, demonštruj spolužiakom pri prezentácii.*
4. *Nakresli fontánu, ktorá je na námestí v našom meste.*
5. *"Zaspievaj niektoré ľudové piesne, v ktorých sa spomína voda (po 1 slohe), aspoň 1 novú spolužiakov nauč, priprav si na to učebné pomôcky .*

Vedomostné kľúčové učivo 2. deň - Aká si, vodička?

Voda je látka, ktorá má svoje vlastnosti. Je mokrá, chladná alebo teplá, je bezfarebná, bez výraznej chuti a vône. Dá sa prelievať z nádoby do nádoby a pri tom prispôsobuje svoj tvar každej nádobe, je to teda látka kvapalná. Látka, ktorá nedokáže prispôbovať svoj tvar rôznym nádobám, je pevná látka.

Aplikačné úlohy:

1. Napiš, ako si prežíval, aké si mal pocity pri dnešných pokusoch, aspoň 6 viet.
2. Vypočítaj objem nádob, ktoré sú na stole, ak jednotkou objemu bude naberačka.
3. Zdramatizuj prispôsobovanie vody rôznym tvarom jednotlivých nádob.
4. Nakresli takzvanou kreslenou osnovou priebeh pokusu, ktorý ťa zaujal, od začiatku až dokonca.
5. Nejakým rytmom vyjadri šplachot a čľupot vody pri prelievaní.

Vedomostné kľúčové učivo 3. deň - Kam si zmizla, vodička?

Keď zotrieme mokrou špongiou tabuľu, o chvíľu je suchá. Mokrá bielizeň sa tiež usuší. Aj po daždi voda z ulíc zmizne - vyparí sa, zmení sa na vodnú paru - plynmi látku. Ochladená vodná para sa opäť zmení na vodu a tá sa ďalším ochladením pod bod mrazu zmení na ľad. Ten sa zahriatím mení späť na kvapalinu. Voda môže byť teda kvapalnou, plynnou, ale i tuhú látkou.

Aplikačné úlohy:

1. Predstav si, že si voda. Napiš, aké by si mal pocity pri zmene z kvapalnej na tuhú alebo plynnú látku, aspoň 7 viet.
2. Vypočítaj, ako rýchlo sa odparí 500 ml vody, ak za dva dni sa odparí 50 ml vody pri predpokladanej rovnakej teplote ovzdušia.
3. Vymysli a nakresli značku, ktorá bude znázorňovať kvapalné, tuhé a plynné skupenstvo vody.
4. Znázorni svojím telom tuhnutie, topenie a vyparovanie vody.
5. Pomocou malých hudobných nástrojov vyjadri tri skupenstvá vody, každé inak.

Vedomostné kľúčové učivo 4. deň - Kvapôčky na kolotoči alebo vodné cesty:

Voda v prírode má rôzne podoby. Môžu z nej byť oblaky, dážď, sneh, krúpy, rosa, inovať, hmla, ľad... Je však v neustálom obehu. Vyparuje sa, vodná para tvorí oblaky, v nich sa vodná para opäť zráža na vodu a padá na zem v rôznych podobách.

1. Napiš si svoju osnovu putovania kvapôčky a podľa nej porozprávaj krátky príbeh o jej putovaní, aspoň 3 minúty.
2. Spočítaj, koľkokrát sa v texte spomenulo slovo voda v rôznych skupenstvách, vypočítaj, aká je tretina tohto počtu, aký je dvojnásobok a sedemnásobok tohto počtu.
3. Vymodeluj z modelovacej hmoty model kolobehu vody v prírode.
4. Na melódiu známej ľudovej piesne zaspievaj o putovaní kvapôčky (kolobeh vody).
5. Zdramatizuj, zahraj divadlo o putovaní vody.

5. deň - Vodné zdroje nášho okolia - exkurzia

Cieľom exkurzie je navštíviť a spoznať vodné zdroje mesta Žilina a jeho okolia a odobrať vzorky vody do pripravených umelých fliaš, označiť na nich dátum a miesto odberu.

- Návšteva vodných zdrojov:
1. miestny potok Všivák,
 2. rieka Rajčianka,
 3. sútok riek Kysuce a Váhu v Budatíne,
 4. vodná nádrž Vodné dielo Žilina,
 5. Hričovská priehrada.
 6. Strážovský rybník.

Vedomostné klúčové učivo 6. deň - Modré miesta na mape:

Dažďová voda vsakuje do pôdy. Na niektorých miestach vyteká zo zeme ako prameň, z nich vznikajú potôčiky, spájajú sa do potokov, potoky do riek a tie sa vlievajú do morí a oceánov. Ľudia často upravujú korytá riek, stavajú na nich vodné priehrady a nádrže, zakladajú rybníky. Na miestach s prebytkom vody vzniknú v prírode podzemné vody, jazierka, močiare a mokriny. Človek využíva vodné zdroje pre svoje potreby.

1. Napíš a porozprávaj, čo sa ti najviac páčilo na exkurzii, čo ťa najviac zaujalo.
2. Pomocou mapy, špagátu a pravítka vypočítaj približnú dĺžku daných riek a usporiadaj ich od najdlhšej po najkratšiu.
3. Vymodeluj z LEGA krajinu, modrou znázorni vodné zdroje (aspoň tri).
4. Znázorni pohyb vody pantomímou v rôznych vodných zdrojoch (horská bystrina, rieka, rybník, vodopád).
5. Hudobnými nástrojmi vyjadri zvuky rôznych vodných zdrojov spolužiakom tak, aby uhádli, čo vyjadruješ.

Vedomostné klúčové učivo 7. deň - Obyčajná a predsa vzácna, alebo voda nad zlato:

Voda je nenahradiiteľným prírodným bohatstvom. Každý z nás má dbať o čistotu vody, chrániť studničky, potoky, rieky, vodné nádrže a všetky vodné zdroje pred znečisťovaním. Vodné pramene a zásoby pitnej vody sa postupne zmenšujú a ubúdajú, preto šetriť vodou je úlohou všetkých ľudí.

1. Napíš a porozprávaj, čo môžeš pre ochranu vody urobiť ty sám.
2. Vypočítaj, koľko litrov vody sa v čističke prečistí za 9 hodín, keď za 30 minút sa prečistí 50 litrov.
3. Navrhni a nakresli plagát „Zákaz sypať smeti a znečisťovať vodné zdroje“.
4. Zdramatizuj ako so skupinou kamarátov čistíte miestny potok.
5. Skomponuj pieseň o ochrane čistoty vody a prírody, aspoň 2 slohy.
6. Navrhni, čo by sa malo robiť, aby si všetci ľudia uvedomili dôležitosť tohto problému: „Ochrana vodných zdrojov“, aspoň 7 nápadov.

8. deň - Tajomstvá vody - integrovaný deň zameraný na opakovanie učiva o vode.

Tento integrovaný deň je náplňou prezentácie na tvorivej dielni. Klúčové učivo sa zhoduje s dlhodobjším pojmovým klúčovým učivom a s vedomostným klúčovým učivom predchádzajúcich dní.

Cieľ integrovaného dňa:

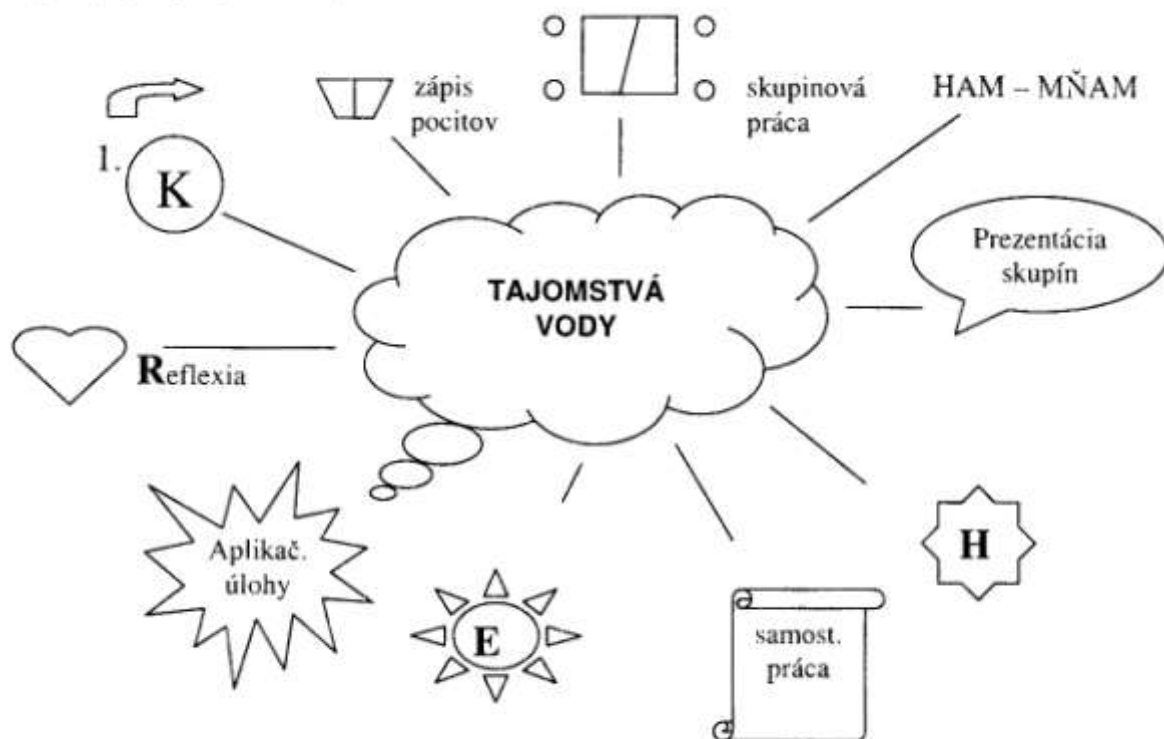
Žiaci sa prenesú cez rannú komunitu, v ktorej sa porozprávajú o svojich pocitoch a náladách, do skupinovej práce, kde každá skupina bude pracovať na daných úlohách tak, že si všetci zopakujú celé učivo o vode,

cez harmonizér prejdú k riešeniu samostatnej práce a cez energizér k aplikačným úlohám. Záverečnou komunitou a reflexiou ukončíme učivo o vode.

Pomôcky: magnetofón, výkresy, fixky, rôzne sklené nádoby, liehový kahan, zápalky, pastelky, jednoduché hudobné nástroje, glóbus, plastelína, kartón, farebné papiere, pracovné listy

Mapa mysle - program integrovaného dňa:

Mapa mysle – program integrovaného dňa:

Facilitovanie tvorivej dielne

Cieľ tvorivej dielne:

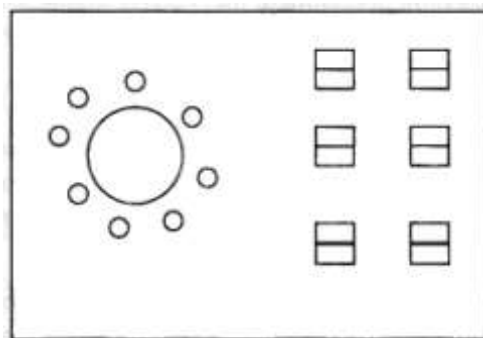
Cieľom tvorivej dielne je predstaviť účastníkom celoročnú tému, z ktorej vychádza integrovaný deň a cez zážitok (účastníci si niektoré činnosti a aktivity sami vyskúšajú) im predstaviť tento integrovaný deň „Tajomstvá vody“.

Príprava prostredia:

Príprava a výzdoba učebne:

- na viditeľnom mieste myšlienka dňa,
- mapa mysle,
- kľúčové učivo,
- aplikačné úlohy.

Usporiadanie miestnosti

Postupy pre účastníkov tvorivej dielne - pripravené na dverách pri vstupe do miestnosti

- Dobrý deň. vitajte.
- Pripravte si menovku.
- Prečítajte si myšlienku dňa a popremýšľajte o nej.
- Prečítajte si program tvorivej dielne - mapu mysle.
- Posad'te sa do kruhu komunity.

Kontraktovanie

- Privítanie účastníkov (roztopenie ľadov).
- Predstavenie sa navzájom.
- Vyjasniť očakávania (ja ponúkam, vy očakávate, spoločne dosiahneme).
- Dohodnutie pravidiel.

Ranná komunita

- Účastníci (žiaci) sedia v kruhu komunity, pohodlne sedia, hrá tichá príjemná hudba, majú zatvorené oči, počúvajú a predstavujú si:

Si malá kvapôčka a je nás tu veľa. Už sa nevládzeme tlačiť všetky pod zemou! Konečne, sme vonku! Stal sa z nás veselý malý potôčik, malá horská bystrinka, ktorá sa veselo poihráva s kamienkami. Postupne sa k nám pridávajú ďalšie horské potoky, plávame čoraz rýchlejšie, stáva sa z nás rieka. Valíme sa dole stráňami a úbočiami, dravo obmývame skaly, čľapoceme a hukoceme. Naše vody sa penia a bublajú vo veľkom vodopáde a veľkou rýchlosťou odtekáme ďalej.

Burácanie prechádza, spomalili sme, všetko postupne utícha, sme súčasťou mora. Prevalujeme a pohádzame sa na vlnkách, každý má veľa miesta. Slniečko žiari, zrazu sme ľahšie a ľahšie, ľahulinké ako pierko. Stúpame vyššie a vyššie k oblohe. Stal sa z nás ľahulinký obláčik tancujúci po oblohe. Už nás je tu opäť veľa, veľmi veľa. Schladilo sa. Prší!

- „Porozmýšľajte a povedzte, kedy ste sa cítili najlepšie. Či ako kvapôčka malého horského potôčika, či ako buráčajúca rieka, či ako súčasť mora alebo parný obláčik, či dážď a prečo?"
- Žiaci si niektoré zo svojich pocitov zapisujú do zošitov. Otvorenými otázkami a riadeným rozhovorom si zopakujú učivo o vode.

Skupinová práca - zameraná na opakovanie učiva o vode celej tematickej časti

Každá skupina sa dohodne, ktoré tri úlohy chce riešiť, dostane ich napísané na kartičke.

Úlohou každej skupiny je vypracovať otázky a dané úlohy na výkres, poprípade demonštrovať pokus a svoju prácu odprezentovať pred ostatnými, keď vyprší adekvátny čas na prácu. Na stole sú pripravené pomôcky, každá skupina si môže potrebné z nich vybrať.

Účastníci tvorivej dielne si vyberú len jednu z troch daných úloh a pokúsia sa ju vyriešiť.

1. skupina

- Zapište, na čo sme dnes potrebovali (aspoň 10 vecí) a vypočítajte približne koľko litrov vody sme dnes v triede spotrebovali.
- Navrhните pokus, ktorým by sme zistili prítomnosť vody v chlebe a predved'te ho.

2. skupina

- Napíšte, na čo najčastejšie potrebuje alebo používa človek vodu (aspoň 10 vecí).
- Predved'te nám pokus, v ktorom dokážete, že voda je kvapalná látka.
- Prečo vidieť kamene na dne bystrinky? Vysvetlite to spolužiakom pri prezentácii. Čo tam ešte môžeš vidieť?

3. skupina

- Vymenujte a zapíšte s akými podobami vody sa stretávame v prírode.
- Dokážte, že voda môže byť aj pevnou a plynnou látkou.
- Nakreslite znaky počasia spojeného s vodou.

4. skupina

- Nakreslite cyklus vody v prírode a popíšte ho.
- Akým pokusom by ste tento cyklus dokázali? Predved'te ho.
- Spoločne vymyslite alebo nájdite (môžete aj zaspievať) nejakú pieseň, kde sa spomína voda.

5. skupina

- Zistite pomocou glóbusu, čo tvorí väčšiu plochu Zeme, voda alebo pevnina? Zistenie demonštrujte pri prezentácii.
- Vysvetlite, prečo sa v minulosti zakladali osady v blízkosti potokov a riek.
- Vymodelujte krajinu, v ktorej budú aspoň štyri rôzne vodné zdroje.

6. skupina

- Navrhните a napíšte, čo by sme mohli robiť pre to, aby sa spotreba vody v domácnostiach znížila, aspoň 10 nápadov.
- Čo najviac znečisťuje vodu v našom meste, napíšte alebo nakreslite aspoň 7 zdrojov znečistenia.
- Navrhните plagát, ktorým by ste upútali a prilákali žiakov na vyčistenie miestneho potôčika.

Prezentácia skupín

Každá skupina najskôr prečíta zadané úlohy, potom predvedie ich riešenie.

Úlohou ostatných je sledovať splnenie a správnosť riešenia úloh, prípadne ich doplniť tak, aby boli dokonalé. Zároveň sledujú, ktoré sociálne zručnosti musela tá - ktorá skupina prejavíť pri riešení daných úloh. Každá skupina je ocenená potleskom podľa vlastného výberu.

Harmonizér

V triede sú rozostavené modré stanovištia: oblak, hora, oceán, potok spodná voda, zviera, rastlina.

Každý popremýšľa a postaví sa v tichosti k tomu stanovištiu, kde by chcel ako kvapka vody skončiť, či by chcel byť ako para - oblak, alebo by chcel, aby sa z neho napila rastlinka či zviera...

Obmena: k červeným stanovištiam: dážď, sneh, rosa, ľad, inovať, hmla. krúpy sa opäť všetci v tichosti rozostúpia a popremýšľajú, ktorou podobou vody by sa chceli stať.

Samostatná práca

Každý dostane pracovný list, spoločne si prečítame a vysvetlíme úlohy. Skladá sa zo šiestich úloh, ktoré každý samostatne vypracuje a odovzdá.

Robila vám niektorá úloha problémy alebo ťažkosti? Ktorá a prečo?

Energizér

Všetci stoja v kruhu ľavou rukou smerom do stredu, teda každý má pred sebou chrbát suseda. Ruky dáme na chrbát suseda a robíme masáž chrbta podľa inštrukcii:

- Mrholí - jemne pohládzame susedov chrbát,
- prší - prstami d'obkáme na chrbát,
- leje - prstami viac pritláčame,
- padajú krúpy - päťami jemne udierame na chrbát,
- vykuklo slniečko - voda sa odparuje - pohládzame chrbát a nakreslíme naň prstom usmiate slnko.

Tropický dážď: Otočíme sa tvárou do kruhu, predkloníme sa, opakujeme postupne zvuky dažďa podľa predvádzajúceho rad za radom do kruhu - šúchaním dlaní, tieskaním, klopaním a dupotanim nôh. Nakoniec sa všetci naraz pochytajú za ruky, zdvihnú ruky nad hlavu, vystrú sa a zakričia Prší!

Aplikačné úlohy (žiaci na nich môžu pracovať aj doma, vo voľných chvíľach, prípadne vyčleníme určitý pracovný čas viac dní...).

Aplikačné úlohy sa vzťahujú k opakovaniu celej tematickej časti. Každý ich dostane napísané na papieri, najskôr si ich prečítame a vysvetlíme. Zakrúžkovaním čísla úlohy si každý poznačí úlohu, ktorú si vybral. Môže pracovať samostatne alebo v skupine.

1. *Vymysli* a napíš príbeh o krajine, v ktorej dávno nepršalo, aspoň 8 viet.
2. Na melódiu známej piesne, ktorú si vyberieš *zlož* a *zaspievaj* svoju pieseň s novými slovami o zmenách vody z kvapalnej na pevnú a plynnú látku, aspoň 3 slohy.
3. *Odhadni*, koľko litrov vody spotrebujete pri jednotlivých úkonoch v domácnosti (napr. pri varení, umývaní, splachovaní...) a *vypočítaj* vašu približnú dennú spotrebu vody.
4. *Nakresli* na kartičky z výkresu turistické značky, ktoré majú niečo spoločné s vodou (napr. prameň, studnička, kúpele...).
5. *Zdramatizuj* a pantomímou znázorni putovanie kvapôčky (kolobeh vody).
6. *Zostav* tabuľku, v ktorej porovnáš vodu z potoka, dažďovú vodu z kaluže a pitnú vodu z vodovodu podľa vlastností vody.

Účastníci tvorivej dielne len povedia, ktorú úlohu by si vybrali a prečo.

Prezentácia aplikačných úloh

Žiaci svoje úlohy prezentujú jednotlivo alebo po skupinách - podľa toho ako pracovali.

Pri prezentácii žiaci dodržiavajú pravidlá: aktívne počúvanie - hovorí len jeden zo skupiny, ostatní ho aktívne dopĺňajú, neskáču si do reči, - otázky z pléna k práci sú povolené, až keď jednotlivec alebo skupina odprezentujú svoju prácu.

Záverečná komunita spojená s reflexiou dňa

➤ Všetci sedia v kruhu komunity a rozmyšľajú nad myšlienkou témy i dňa:

„Ak je na tejto planéte niečo magické, tak je to ukryté vo vode“ Loren Eiseley.

- Na malú kvapku z papiera každý napíše, čo magické našiel vo vode, čo sa mu zdá na vode úžasné a fascinujúce a aké odhalené tajomstvo vody sa mu najviac páčilo.
- Na tabuli je už pripravené „more vedomostí“, okolo ktorého sú polepené výkresy s vypracovanými skupinovými prácami.
- Úlohou každého je povedať ostatným, čo napísal na kvapôčku, prečo a nalepiť ju do mora vedomostí. Takto sú tajomstvá vody už odhalené.
- Chcel by niekto oceniť niekoho za mimoriadnu snahu alebo dobre vykonanú prácu?
- Ako ste sa cítili v posledných dňoch, keď sme stále hovorili o vode? Ako ste sa cítili dnes? Čo sa vám najviac páčilo?
- Na záver každý dostane na dlaň malú kvapôčku skutočnej vody, zavrie oči a zažela si svoje tajné želanie.

Záverečná diskusia pre účastníkov tvorivej dielne a **spätná väzba** pre lektora tvorivej dielne.

5.2 TREBA NÁM CHRÁNIŤ PRÍRODU?

Mgr. Ingrid Bernátová,
ZŠ Bystrička

Integrácia predmetov - slovenský jazyk, prírodoveda, hudobná výchova, výtvarná výchova, matematika

Téma: Treba nám chrániť prírodu? (Integrovaný deň zameraný na opakovanie o ochrane prírody a aktívne využitie poznatkov učením hrou v 3. a 4. ročníku.)

Hlavná myšlienka pre formulovanie pojmového kľúčového učiva:

- Ochrana prírody a životného prostredia - zem, voda, vzduch, pôda je v súčasnosti najdôležitejšia otázka pre ďalší život človeka.

Vedomostné kľúčové učivo (viac pojmové ako faktografické):

- Kto chráni prírodu, ten si chráni budúcnosť, chráni svoje životné prostredie.
- Ochrana prírody znamená dokonale poznať prírodné zákonitosti a dodržiavať rovnováhu v prírode.
- Chrániť prírodu znamená starať sa o všetko, čo žije, o zvieratká, o rastliny. Starat' sa o všetko, čo sa má narodiť a má žiť na zemi, vo vode alebo vo vzduchu.
- Chrániš prírodu tým, že neznečisťuješ vodu, vzduch a svoje okolie:

Myšlienka dňa:

„Individuálne každý z nás dokáže len málo. Spolu môžeme zachrániť svet.“

Denis Hayes - zakladateľ Dňa Zeme

Cieľ vyučovacieho bloku:

Žiaci si v tomto vyučovacom bloku zopakovali učivo tematického celku. V aplikačných úlohách - návrhy plagátu, básne a melódie, školského ihriska, zníženie spotreby médií, zostrojenie predmetu z odpadu - využívali všetky získané vedomosti. Pracovať mohli individuálne alebo v skupinách, podľa záujmu (maximálne štvorčlenných).

Pomôcky: menovky v tvare stromčeka, priestorový pútač, plagát s programom dňa, plagát s napísaným kľúčovým učivom, plagát s aplikačnými úlohami, pracovné listy na prácu v skupinách, papiere A4, odpadový materiál, lepidlá, farbičky, pastelky, magnetofón s nahrávkou príjemnej hudby.

Program bloku:

- Komunita: Treba nám chrániť prírodu?
- Hra na jeseň.
- Cestujeme v skupinách, snažíme sa o svoj osobný najlepší výkon.
- Tajnička.
- Zajačik do lesa...
- Prečo je zajačik smutný.

- Hókus - pókus - aplikačné úlohy.
- Nech rastieme...
- Záverečná reflexia.

Facilitovanie bloku: Postup pre žiakov (účastníkov konferencie) napísaný na plagáte a vyvesený na dverách triedy:

- Víтам Vás a prajem Vám príjemný deň.
- Vezmite si stromček a napíšte naň svoje meno.
- Všimnite si priestorový pútač a prečítajte myšlienku dňa.
- Prečítajte si mapu mysle.
- Posad'te sa do kruhu komunity a pripravte si odpoveď na otázku: Čo vás zaujalo na priestorovom pútači?

I. Motivačná komunita

Posadenie sa do kruhu komunity a odpovedanie jednotlivých účastníkov (žiakov) na otázku: *Čo vás zaujalo na priestorovom pútači?*

II. Hra na jeseň - energizér, rozdelenie do skupín (najviac po 5).

III. Cestujeme v skupinách

Rozprávanie príbehu o kúpaní v jazere, v ktorom bolo nemilé prekvapenie. Keďže to boli deti, ktoré mali rady prírodu, rozhodli sa jazero vyčistiť. Čo v ňom všetko našli (počas rozprávania rozdanie pracovných listov pre skupiny). Nasleduje práca s pracovným listom.

- „Ja vám vec opíšem a vy správne podľa počtu hlások doplňte chýbajúce písmená. Napr. Je to vec, do ktorej naberaíme vodu zo studne a nosíme v nej vodu - „vedro“.
- Prečiarknite predmety, ktoré tam nepatria.
- Dokončite písomne príbeh maximálne 6 vetami.
- Napíšte ďalšie rastliny a živočíchy, ktoré deti mohli nájsť v jazere.

Prezentácia jednotlivých skupín - ocenenie.

IV. Tajnička

- Riešenie tajničky žiakmi - úlohy opakovanie z prírodovedy, synonymá.
- Vysvetlenie riešenia tajničky: Zničíme stromy, zničíme seba.
- *Diskusia:* Ako súvisí život stromov so životom človeka? (3 min.)
- Ocenenie.

V. Energizér - Zajačik do lesa... - pieseň s pohybom.

VI. Prečo je zajačik smutný

- Porozprávajte sa v dvojici alebo v skupine o tom, čo vidíte na obrázku — aspoň 2 min., najviac 5 minút.
- "Vymaľujte len to, čo do prírody patrí a čo jej neškodí - 5 min.
- Nájdite spoločný názov pre predmety, ktoré ste nevymaľovali (ODPAD).

- Triedenie odpadu v domácnostiach — pracovný list.
- Riadený rozhovor - čo s domácim odpadom.
- Pokus - zakopanie skla, papiera, umelej fľaše a plechovice pred týždňom - jeho výsledok.

(Pozn.: Motivačné a objavné úlohy zastupujú úlohu priameho výkladu, ťažiskový je bod VI., na ktorý nadväzujú aplikačné úlohy).

VII. Hókus - pókus - aplikačné úlohy

Vhodné je, keď týždeň /dva predtým predchádza sledovanie zloženia odpadu a odhad jeho hmotnosti v domácnosti žiaka za pomoci rodičov alebo starších súrodencov. Žiak si údaje zapisuje alebo zakresľuje do zošitu, výskumného hárku a pod. Zabezpečí sa tým priama skúsenosť - „byť pri tom“..

1. *Napíšte do školského časopisu o problematike odpadov, aspoň 7 viet, skupina aspoň 1 stranu.*
2. *Navrhňte plagát na zber druhotných surovín.*
3. *Vypočítajte, koľko priemerná 4-členná rodina vyprodukuje kilogramov odpadu za týždeň, keď denne je to na jedného člena rodiny 1 500 gramov (alebo údaj, ktorý získali pozorovaním). Keď pracujete v skupine, údaje si porovnajte.*
4. *Navrhňte, ako by ste znížili spotrebu elektrickej energie, vody a odpadu vo vašej domácnosti, aspoň 7 napísaných návrhov pri samostatnej práci, za každého člena pri práci v skupine aspoň 5.*
5. *Napíšte, čím môžete vy prispieť k ochrane prírody, aspoň 7 viet, pri práci v skupine za každého člena aspoň 3.*
6. *Zostrojte z odpadu užitočný predmet, najviac v trojici.*
7. *Vymyslite báseň o ochrane prírody a vytvorte k nej jednoduchú melódiu, aspoň 2 slohy.*

Na úlohách môžu žiaci pracovať individuálne alebo v skupinách, najviac po 4. Nasleduje prezentácia skupín, otázky a ocenenie.

VIII. Záverečná reflexia - spätná väzba pre účastníkov tvorivej dielne

Prebieha v kruhu komunity.

Stojíme v kruhu a zúčastnení odpovedajú na otázky:

Ako a v čom sa splnili vaše očakávania?

Písomne na lístočky: *Aké poznatky si odnášate?*

Čo vás zaujalo?

Pripomienky a nápady.

Lístočky pripevnite na náš strom.

5.3 UČÍM SA, UČÍM TEBA A SPOLU SA UČÍME

Jana Šufáková,
ZŠ Valča

Téma: Učím sa, učím teba a spolu sa učíme. (Blok zameraný na uplatnenie sociálnych zručností, utvrdenie a osvojenie si učiva jazyka slovenského - slovné druhy, tiché čítanie s porozumením a vlastivedy v 4. ročníku.)

Hlavná myšlienka:

Máš všetky predpoklady učiť sa a porozumieť neznámemu s využitím sociálnych zručností.

Námety na tvorbu klúčového učiva:

- rozlišovanie slovných druhov vo vete a ich triedenie na ohybné a neohybné,
- rozvíjanie jadra vety s dôrazom na správny pravopis,
- prínos Matice Slovenskej,
- život Slovákov v Rakúsko-Uhorsku,
- vzdelaní ľudia medzi Slovákmi,
- osobnosť Andreja Hlinku a jeho snahy.

Facilitovanie bloku:

Pomôcky: menovky, špendlíky, kartičky so slovnými druhmi, perá, činelky, papiere A5, A4, fixky, zošity jazyka slovenského, časopisy, lep, nožnice, veľká ceruza, vypracované BINGO na opakovanie predchádzajúceho vlastivedného učiva do každej skupiny, lepky s menami osobností, učebnice vlastivedy, otázky na GALÉRIU, kolíky na bielizeň (spinky), papiere so znením tajničky, plagát s aplikačnými úlohami, magnetofón s vhodnou hudbou.

Postup pre žiakov (účastníkov konferencie) na dverách triedy:

- Vitajte!
- Urobte si menovku a pripnite si ju na ľavú stranu hrude.
- Posad'te sa a cíťte sa príjemne.

Námety na aktivity - učenie hrou

1. Vyjadrenie nálady v komunite:

V strede komunitného kruhu sú položené kartičky. Úlohou žiakov je jednu kartičku si vybrať pre seba a nahlas vyjadriť svoju momentálnu náladu s použitím slova (rôzne druhy) na kartičke.

Reflexia: Kto ťa zaujal svojou výpoveďou? Koho by si chcel oceniť?

2. Aktivita

Všetci držíme karty s nápisom smerované do kruhu komunity (možnosť vzájomnej kontroly). Učiteľ hovorí:

- * Miesto si vymenia tí, ktorí držia *prídavné meno*.
- * Miesto si vymenia tí, ktorí držia *sloveso*.

Učiteľ menuje ohybné slovné druhy.

Otázky na poskytnutie spätnej väzby:

Kto si nevymenil miesto

- *Prečo?*
- *Čo mali predchádzajúce slovné druhy spoločné?*
- *Na druhú stranu karty vypíš názvy neohybných slovných druhov a napíš aspoň 1 príklad ku každému.*
- *Kto pracoval správne?*

3. Aktivita

Vytvoríme dvojice: Kto sa narodil v januári, vo februári... Vytvorené dvojice si sadnú za stôl.

Každý člen v dvojici napíše na daný papier 2 hlásky (ľubovoľné) tlačným písmom.

Papiere si navzájom vymenia v dvojici po zaznení zvukového signálu.

Hlásky tvoria JADRO VETY, ktoré je momentálne „zašifrované“ a sú to len začiatkové písmená. Samostatne doplň znenie jadra vety.

Koniec práce ohlásia činely. *Podmienka:* Žiaci sa nesmú opakovať.

Napr.: PR. - Prameň steká.

Prezentácia a reflexia: Kto vytvoril najviac jednoduchých viet?

Akú sociálnu zručnosť si využil? Ktorú si nepoužil?

4. Rozvíjame jadro vety

- Vrátime sa do stálych skupín.
 - a) Spolupracovať sa zakladá na vzájomnom poznaní. Vy sa poznáte už 4 roky, takže vás čaká ľahká úloha. Do školského zošitu napíš meno spolužiaka sediaceho vedľa teba. K menu dopíš SLOVESO v prítomnom čase, ktoré ho charakterizuje (individuálny prístup).
 - b) K jednoduchej vete pridaj iné slovné druhy tak, aby si vytvoril veľmi dlhú (ROZVITÚ) vetu.
- Učiteľ opäť použije zvukový signál.
- Zrátaj si počet slov vo vete a porovnaj s ostatnými. Ako sa ti darilo? Aká bola úloha?
- Čo si sa o sebe dozvedel? PREDVEĎ PANTOMÍMOU! Dozvedel som sa...Uhádnite!!
- Podarilo sa niekomu použiť ZMYSEL PRE HUMOR? Prečítaj.
- c) Vieš podať NAJLEPŠÍ OSOBNÝ VÝKON? Vyberiem 1 žiaka z každej skupiny, aby určil všetky slovné druhy vo svojej vete.

Reflexia: Akú sociálnu zručnosť si použil pri pantomíme?

Čo bolo ťažké pri tejto aktivite?

Spätná väzba: Zhotovenie pracovného listu v skupine

Pomôckár skupiny pripraví časopisy, lep, papier, nožnice. Úlohou skupiny je vystrihnúť ľubovoľný obrázok z časopisu, k nemu každý člen napíše *rozvitú vetu* s použitím jedného slovesa a farebne vyznačí *jadro vety*.

Učiteľ upozorní na kritériá hodnotenia: 1. správnosť obsahu,
2. správny pravopis,
3. estetika.

- Hotový pracovný list zviditeľníme na magnetickej tabuli.
- Učiteľ vyzve člena inej skupiny, aby pracovný list zhodnotil podľa daných kritérií.

Ako sa ti spolupracovalo?

5. Energizér

Výzva: Prejdime do komunitného kruhu.

Pomôcka: veľká ceruza

Postup: Učiteľ v ruke drží ceruzu a hovorí: „TOTO JE CERUZKA A ČO JE TOTO?“ Podľa fantázie priblíži pohybom bez slov. Ostatní hádajú.

Po uhádnutí pošle ceruzu po svojej pravej ruke ďalej. Hra sa opakuje s tým, že nápad sa nesmie opakovať.

Reflexia: *Koho by si chcel oceniť za originálny nápad?*

Vyber preň ocenenie (druhy potleskov).

6. Aktivita

Učiteľ žiakom prilepí na chrbát lístky tak, aby ich nevideli, a upozorní, že na lístkoch sú napísané osobnosti: BERNOLÁK, ŠTÚR, HODŽA, HURBAN. „Čo ťa napadne, keď počuješ tieto priezviská?“ (osobnosti, ktoré sa zaslúžili o povznesenie spisovnej slovenčiny). Vytvoríme skupiny a to tak, že Ty sa pýtaš iba raz toho istého spolužiaka: KTO SOM? SOM ŠTÚR? Opýtaný si prečíta tvoj nalepený lístok a odpovie: ÁNO, alebo NIE. Skupinu tvoria osobnosti r o v n a k é h o priezviska (4)."

7. BINGO

Každá skupina sediaci za pracovným stolom dostane BINGO so 16-timi otázkami (podľa počtu žiakov v skupine). Každý odpovedá na 4 otázky v sieti 4 x 4. *Podmienka:* V stĺpci, riadku či diagonále sa nesmie opakovať meno toho istého žiaka. Po zaplnení smeru rôznymi podpismi skupina kričí „BINGO" a hra môže končiť, alebo pokračovať až do štyroch zvolaní.

Prezentácia odpovedí pred celou triedou

Spätná väzba

Cieľ: zisťovanie vedomostnej úrovne žiakov, bystrosti, rýchlosti a cieľavedomosti

Reflexia: *Čo umožnilo vášmu družstvu zvoliť ako prvému „ BINGO?"*

Čo bolo ľahké, čo ťažké?

8. Nové učivo - SKLADAČKOVÉ UČENIE

(Pozri typ aktivity - Gibbs, J.: Kmene pre sociálny rozvoj a kooperatívne učenie, Arimes, Bratislava, 1994, s. 218.)

- a) *Skupinová práca na novej látke* - žiaci pracujú s vybraným textom v skupinách 1, 2, 3, 4, napr.: v skupine „1" pracujú všetky jednotky (1, 1, 1, 1), podobne v ďalších, s učebnicou, príp. s encyklopédiami. Každá skupina si číta rovnakú časť textu. Učiteľ upozorní na pozorné tiché čítanie. Dá priestor na prerazprávanie prečítaného v skupine, pretože cieľom tejto aktivity je zvládnuť nový

text prerozpráváním, naučiť sa ho: „**Budeš učiť iných to, čo ty už vieš. V skupine nezabudni uplatniť aktívne počúvanie a žiadať ho i od ostatných členov skupiny!**“

- b) *Skladačkové učenie* - z pôvodných študijných skupín sa vytvoria kooperatívne skupiny nasledovne: Každá skupina bude zložená zo 4 členov - po 1 z pôvodných skupín 1, 2, 3, 4.

Každý člen novovytvorenej skupiny prezentuje svoje poznatky, ktoré získal v pôvodnej študijnej skupine, vysvetľuje svoju časť učiva.

c) *Spätná väzba* — GALÉRIA

- Žiaci vytvoria pôvodné skupiny (Štúrovci, Bernolákovci...),
- skupiny písomne odpovedajú na pripravené otázky,
- prezentácia odpovedí hovorcom skupiny,
- zviditeľniť odpovede,
- hodnotenie žiakov a učiteľom.

9. Krížovka

V stálej skupine vytvoríme krížovku tak, že vymyslíme opytovacie vety. Odpoveďou na ne budú slová v tajničke. Vety sa vzťahujú k dnešnému učivu. (Pomôž si učebnicou, textom.)

Za každú správnu odpoveď a otázku skupina získa 5 bodov.

Žiaci dopĺňajú tajničku so znením S L O V Á C I

Pr. Ako sa nazýval spolok Slovákov, ktorý vzdelával ľud?

1.	Matica Slovenská
2.	L
3.	O
4.	V
5.	Á
6.	C
7.	I

Nie je nutné dodržať postupnosť.

Reflexia: Ako sa ti spolupracovalo?

Koho by si chcel v skupine oceniť a za čo?

10. Každý sme iný - námety na aplikačné úlohy

Žiaci pracujú v 3 - 4 členných skupinách podľa toho, ktorú z úloh si vyberú po prečítaní, alebo individuálne. Svoj výber znázornia prilepením svojej iniciálky k najviac dvom úlohám.

Cieľ: Výberom vedie učiteľ žiakov k dokonalému zvládnutiu úlohy a teda rozvíja pravidlo ITV - *najlepší osobný výkon*. Výberom vlastnej vzdelávacej cesty zvyšuje školskú úspešnosť žiakov.

NÁMETY NA APLIKAČNÉ ÚLOHY (AP) k téme - význam uzákonenia slovenského jazyka a ku kľúčovému učivu, ktoré si učiteľ vytvorí pred aplikačnými úlohami (AP sa viažu a precvičujú dané kľúčové učivo).

1. Zostav správu pre cudzincov o tom, prečo je dôležité učiť sa práve slovenský jazyk, aspoň 10 viet.
2. Priprav zadania matematických úloh s použitím čísel 1465, 1843, aspoň tri slovné úlohy.
3. Dokresli charakteristické črty Ľudovíta Štúra.
4. Pantomímou *znázorni* aspoň 1 významnú postavu, ktorá sa podieľala na rozvoji slovenského jazyka a jej činnosť tak, aby ostatní uhádli, o koho ide.
5. Zaspievaj pieseň, ktorá sa viaže k dnešnej téme.
6. Napíš, čo by sa stalo, keby neexistovali školy, aspoň 10 nápadov.
7. Napíš, v čom všetkom (v akých oblastiach) sa môžeš vzdelávať a aké životné zručnosti k tomu potrebuješ, aspoň päť nápadov s potrebnými zručnosťami.

- *Prezentácia*
- *Ocenenie za každú prezentáciu podľa výberu*

11. Záverečná reflexia v komunitnom kruhu:

V strede komunity sa nachádzajú dve stoličky. Žiaci majú možnosť slovne vyjadriť svoje pocity z dnešného dňa odpovedaním na otázky:

1. stolička

Čo ma zaujalo?

Čo sa mi páčilo?

2. stolička

Čo mi dnes chýbalo?

5.4 PRÍRODA OKOLO NÁS AKO JU NEPOZNÁME

Mgr. Anna Bónová,
ŠŠI - P,
Nové Zámky

Ročník: IV.

Celoročná téma. Príroda okolo nás ako ju nepoznáme.

Týždenná tematická časť: *Mesiac v lese.*

Časový termín: *Máj.*

Téma dňa: Tretie putovanie lesom.

Integrované predmety. Prír., Čít., Sj, M, Hv, Vv, Pv.

Pomôcky: tabuľa, učebnice prírodovedy, čítanky, obrázky na magnetickej tabuli, mimočítanková literatúra, rozmnožené materiály pre žiakov, preparáty prinesené z lesa.

Ciele: *Prírodoveda:* Poznať naše listnaté stromy.

Časti stromu - opakovanie.

Pozorovanie prinesených preparátov z lesa - listy duba, buka, brezy, žaluďov, bukvíc, jahniad. Význam stromov pre človeka. Aktívna účasť žiakov pri osvojovaní učiva.

Čítanie: Obohacovanie slovnej zásoby žiakov.

Poznávanie života stromov prostredníctvom literatúry.

Dramatizácia textu.

Rozlišovanie odborného a umeleckého opisu.

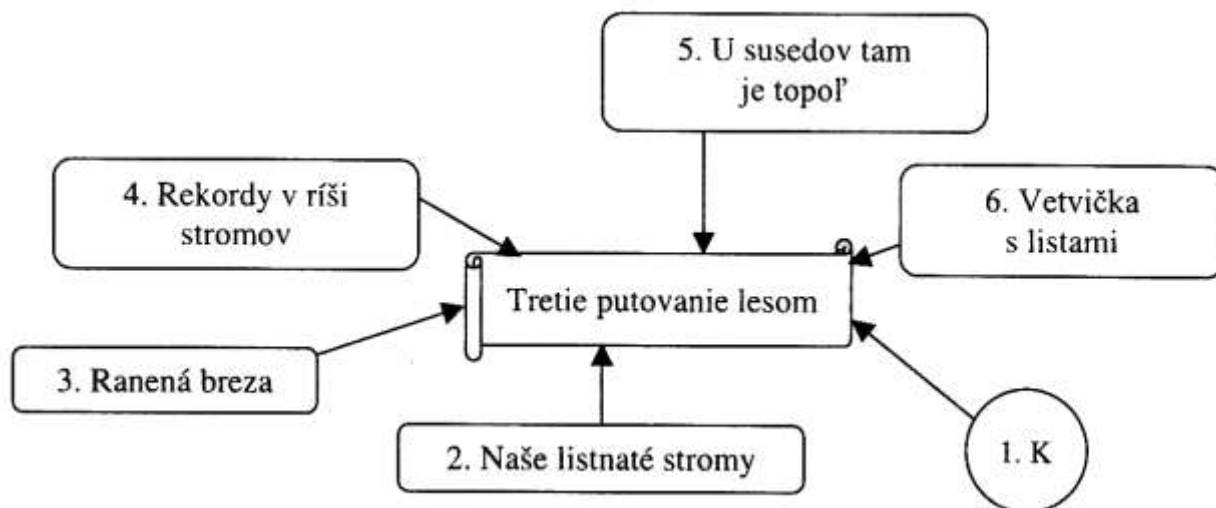
Využitie poznatkov z hodín gramatiky - vzor dub, skloňovanie podstatných mien

Matematika: Precvičiť porovnávanie čísel.

Tvorenie slovných úloh o stromoch s rôznymi počtovými výkonmi.

Výpočet obvodu a obsahu štvorca a obdĺžnika.

Mapa mysle:

Preberané učivo: - mená stromov,

- poznávanie častí stromov (koreň, kmeň, koruna, konáre, listy),
- podmienky pre život rastlín (pôda, teplo, svetlo, voda, priestor, vzduch),
- vznik a rast stromov zo semien,
- rast, kvitnutie, rozmnožovanie, polomy, vývraty.

Postup a aktivity:

- **Komunita:** „Boli sme na vychádzke v lese. Zažili sme tam spev vtákov, pozorovali sme kývajúce vrcholy stromov, merali sme obvod kmeňov chránených dubov, vyskúšali sme si tichú chôdzu po lese, navštívili sme lesnú škôlku, merali sme jej veľkosť, zbierali sme listy a plody stromov. Hudba nám pomohla spomenúť si na všetko, čo sme tam zažili. Porozprávame sa o našich pocitoch z lesa.“ Žiaci hovoria o svojich skúsenostiach a pocitoch
- **Prírodoveda:** Osemsmerovka nám pomôže ešte viac spomenúť si na les.

A	G	Á	T	E	F
J	A	V	O	R	A
L	Š	B	U	K	Z
I	T	B	U	D	E
P	A	L	A	V	R
A	N	C	É	R	B
T	O	P	O	L	H

Riešenie: breza, agát, javor, buk, dub, cér, topoľ, lipa, gaštan, hrab.

- **Opakovanie učiva z predchádzajúcich hodín**

Úloha: Porozprávajte sa v skupinách a povedzte 3 veci, ktoré vás v lese zaujali a upútali.

Rozhovor: Čo nás v lese zaujalo, upútalo, čo sme si najviac všimli? Čo v nás zanechalo najviac spomienok? *Zápis na tabuľu. Čo vieme o stromoch? Poznatky žiakov – zhrnutie.*

Práca s učebnicou prírodovedy: U - 134, 135, 136.

Rozbor: Čo sme sa dozvedeli? Čo nás najviac zaujalo? Čo sme ešte nevedeli?

Poznámka: Práca s učebnicou a rozbor tu zastupujú úlohu priameho výkladu, zhrnutia učiva.

➤ **Aplikačné úlohy** (samostatná práca alebo v skupinách, najviac štvorčlenných)

- Povinné úlohy:*
1. *Roztried'te* v skupinách materiál prinesený z lesa (učebnica, encyklopédie, časopisy), pripravte výstavku s názvami na pripravených kartičkách.
 2. *Nakreslite* strom na papier formátu A4, *označte a pomenujte* jeho časti (najviac v dvojici).
- Úlohy na výber:*
3. Urobte sprievodcu lesom, privítajte turistov, porozprávajte im o našom lese. *Pripravte si* sprievodný text, aspoň 7 viet tak, aby obsahoval charakteristiky aspoň 3 stromov.
 4. *Rozdeľte* obrázky na magnetickej tabuli do skupín: stromy, kríky, byliny. Vyberte z každého druhu aspoň 1 zástupcu a označte časti jeho tela kriedou na tabuľu. Prezentáciu si pripravte ako výklad pre mladších žiakov.
 5. *Určte* druh listov donesených z lesa a popíšte časti listov prinesených z lesa (listová stopka, čepeľ). Z vybraných listov (aspoň 4) vytvorte náučný plagát na formát A3.
 6. *Predveďte* nám, ako rastú stromy, ako sa správajú v bezvetří a ako počas vetra, trvanie aspoň 2 minúty.
 7. *Zaspievajte* nám pieseň, ktorú sme sa už učili a ospevuje niektorý z listnatých stromov (Zelená sa bučina, Lístoček dubový) tak, že utvoríte ešte aspoň 2 slohy, ktoré by obsahovali informácie o ospievanom strome.

Prezentácia a hodnotenie práce skupín

➤ **Energizér:** Dodáme si energiu ako stromy. Čerpanie energie zo zeme. Žiaci urobia drep, rukami sa dotýkajú zeme, pomaly vstávajú, dvíhajú ruky - konáre, postavíme sa na špičky nôh. predvádzame, ako sa kývajú stromy počas vetra zo strany na stranu. Opakujeme.

➤ **Námety na využitie témy v ďalších predmetoch**

Čítanie

Čítanie textov z rozmnožených materiálov - rozdelenie úloh pre skupiny, každá číta o niektorom zo stromov, po prečítaní informácie pre ostatné skupiny. *Čo nové sme sa ešte dozvedeli?*

Čítanie: Práca s čítankou - str. 183 *Ranená breza*. Rozbor textu, neznáme slová a výrazy. Rozlišovanie odborného a umeleckého textu.

Aplikačné úlohy

Povinná:

1. V rozmnožených textoch (v skupinách po 4) *nájdite* aspoň po 1 odbornom a umeleckom texte o breze. *Prečítajte si* ich a formou brainstormingu *zhotovte* 2 plagáty formátov A3 s názvami: *Charakteristika odborného textu* a *Charakteristika umeleckého textu*.

Na výber:

2. Vytvorte ilustráciu k básni, v ktorej nakreslíte aj brezový konárik s kvetmi - jahňadami.
3. *Zdramatizujte* rozhovor brezy a mesiaca, aspoň 2 minúty.

4. *Vyhľadajte* medzi prinesenými materiálmi tie, ktoré patria breze, *pripravte* hádankovú hru pre spolužiakov, aspoň 5 odborných otázok.
5. *Popíšte* brezu z odborného hľadiska (tvar stromu, kmeň, listy, konáre, kvety, plody).
6. *Zaspievajte* nám pieseň, ktorú sme sa naučili a spieva sa v nej o breze (Z brezového dreva), pridajte aspoň 1 slohu, v ktorej budú odborné informácie.

Prezentácia a vyhodnotenie práce skupín.

Slovenský jazyk: Vyskloňujte v skupinách názvy stromov, o ktorých sme sa učili, určite ich vzor: dub, buk, breza, topoľ, javor, osika, lipa, vŕba, agát, gaštan, brest, osika.

Výberová úloha: Skupiny si vyberú slovo, ktoré budú skloňovať. *Prezentácia práce.*

Matematika

Rekordy v ríši stromov:

Strom	Počet semienok v 1 kg
Buk lesný	10 200-10 600
Dub lesný	380 - 400
Javor mliečny	88 500 - 90 000
Jaseň štíhly	89 000 - 90 000
Brest hrabolistý	takmer 2 500 000

1. Porovnávanie čísel
2. Tvorenie slovných úloh na sčítanie, odčítanie, o viac, o menej.
3. Počítanie obvodu, obsahu.

V lese sme odmerali aj 3 lesné škôlky. Počítanie ich obvodu a obsahu. Porovnávanie výsledkov, hodnotenie práce skupín.

Využitie témy vo výchovách

Hudobná výchova : Návrik piesne U susedov tam je topoľ.

Výtvarná výchova: Vetvička s listami - preškrabovanie do voskovej plochy.

Pracovné vyučovanie: Ktoré drevo je najtvrdšie? Zatĺkanie klincov do duba, buka, brezy. Porovnávanie tvrdosti dreva.

➤ **Komunita so spätnou väzbou** (hodnotenie)

Ako sme sa dnes cítili? Čo nové sme sa naučili? Čo sme sa naučili? Čo nás najviac zaujalo? Ktoré sociálne zručnosti sme použili? Čo sa nám páčilo? Aký výkon sme dnes podali?

5.5 TÝŽDEŇ SO VČIELKOU MAJOU

Integrovaný blok vo 4. ročníku

Mgr. Anna Bónová

ŠŠI-P,

Nové Zámky

➤ **Využitie v predmetoch**

Slovenský jazyk: Čítanie:

Ako sa čmeliaky nestali včielkami.

Včielky spievajú. Včelička. Medový hrnček.

Hra na včielku a kvety. Včielky na výzvedách.

Sloh:

Včela medonosná.

Jazykové vyučovanie:

1. Skloňovanie podstatných mien, napr.: včela, úl', včelín, plást...

2. Vyhľadávanie podstatných mien a slovies v texte.

3. Určovanie slovných druhov.

4. Určovanie gramatických kategórií.

Prírodoveda: Včela medonosná.

Vlastiveda: Medovníkari a medovníkárstvo na Slovensku.

Výtvarná výchova: Zdobenie medovníkov Ilustrácia rozprávky O včielke Maji

Pracovné vyučovanie: Miesenie a pečenie medovníkov.

Matematika: Tvorenie slovných úloh o včele.

Výpočet obvodu, obsahu obdĺžnika a štvorca.

Rysovanie šesťuholníkov.

Hudobná výchova: Zhudobňovanie básní o včelách.

Iné: Počúvanie gramoplatne Včielka Maja. Sledovanie videofilmu Včielka Maja. Hra Včely a roj. Hra na včielku a kvety.

➤ **Časový termín:** Január - február

➤ **Celoročná téma:** *Príroda okolo nás ako ju nepoznáme.*

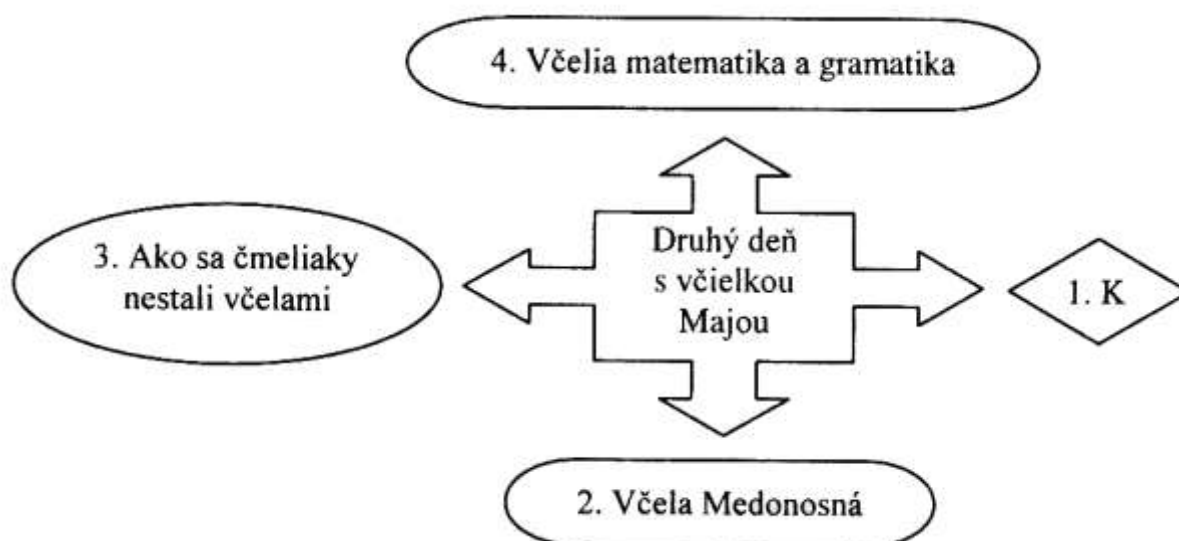
➤ **Mesačná téma:** Pripravujeme sa na jar, poznávame živočíchy.

➤ **Týždenná tematická časť:** Predstavitelia hmyzu.

➤ **Téma dňa:** *Druhý deň so včielkou Majou.*

➤ **Integrované predmety:** Prírodoveda, čítanie, matematika, slovenský jazyk.

Mapa mysle:

Priebeh vyučovacieho bloku

Komunita: Motivačná - vzbudiť záujem žiakov o nové poznatky a naladiť ich na učenie.

Ktoré vlastnosti sa mi páčia na kamarátke, kamarátovi? Komu sa páčila pracovitosť a starostlivosť?

Aké vlastnosti ľudí majú aj zvieratá? Čomu sa človek môže učiť od zvierat?

Prírodoveda:

Na tabuli je *osemsmerovka*. V nej sú pomenovania tých živočíchov, o ktorých sme sa učili. Žiaci v skupinkách hľadajú názvy živočíchov. Potom si skupiny po dohode vyberajú jedného živočicha, vyhľadajú obrázky a prezentujú prácu skupiny formou rozprávania v prvej osobe: Som srnec. O jednom živočíchovi sme sa neučili. Dnes sa o ňom dozvieme. U - str. 72, 73, *čítanie textu, oboznámenia sa so životom včely*. Čítanie textu po častiach. Čo nového sme sa dozvedeli? Čo sme si zapamätali? *Ukážka obrázkov a aplikačných vzoriek. Vhodné je formulovať kľúčové učivo a premietnuť ho na meotare, alebo pripevniť plagát, žiaci si ho opíšu do zošitov.*

Aplikačné úlohy pre skupiny alebo jednotlivcov:

1. Popíšte podľa obrázku stavbu tela včely (povinná úloha pre všetkých, žiaci pracujú v dvojčlenných skupinách).

Voliteľné úlohy (na výber)

2. Porozprávajte podľa obrázku o hlave a nohe včely, pracujte v dvojici a úlohy si vystriedajte!
3. Poradte sa a porozprávajte, kde žili včely voľakedy a kde žijú dnes. Obsah rozhovoru stručne zaznamenajte v bodoch, aspoň 5 bodov.
4. Vyberte z výstavky predmetov tie, ktoré majú niečo spoločné so včelami, pripravte novú výstavku a jej prezentáciu pre celú triedu.
5. Zatancujte nám, ako tancujú včely, keď nájdu potravu, ako sa tancom dorozumievajú. Počas prezentácie naučte ten tanec spolužiakov ako energizér.

6. Vyhľadajte v detskej encyklopédii text o včele, prečítajte nám ho, zreprodukuje ho a vypíšte na pripravené pásy papiera aspoň 3 zaujímavosti.

Prezentácia a spätná väzba

➤ **Energizér:** Žiaci našli na výstavke medovníky, ktoré sme ochutnávali a dodali nám energiu.

➤ **Námety na využitie témy d'alších predmetoch**

Čítanie

Ako sa čmeliaky nestali včelami. Analýza textu.

Nápady na úlohy pre skupiny:

1. Nájdite obrázky tých rastlín, ktorých kvety navštívili.
2. Vyhľadajte a vypíšte z textu ponaučenie.
3. Porozprávajte, aký nápad mali čmeliaky.
4. Zdramatizujte stretnutie čmeliakov so včelami.
5. Nájdite v texte 10 slovies, ktoré vyjadrujú, čo včielky alebo čmeliaky robili.
6. Zarecitujte nám báseň o včele.

Energizér: - Hra - Včely sa roja

Matematika

Každá skupina dostane na štvorčekovom papieri *úl*. Úle majú tvar štvorca alebo obdĺžnika.

Úlohou je nakresliť do úľa: červeným krúžkom kráľovnú, zeleným krúžkom trúdy, žltým krúžkom robotnice.

Vypočítame obvod úľov a ich obsah. Zoradíme úle od najmenšieho po najväčšie.

Úlohy s využitím zistených údajov:

1. Dobrý včelí roj má hmotnosť asi 2 500 g. Akú hmotnosť má 6 rojov ? Premeňte na kilogramy.
2. Včela pracuje denne asi 15 hodín. Koľko hodín odpracuje za týždeň?
3. Za sekundu zamáva kráľovná krídlami 200-krát. Koľkokrát zamáva za minútu?
4. Včela navštíví za jeden deň asi 6 500 kvetov. Koľko kvetov navštíví za 8 dní?
5. Kráľovná znesie denne asi 1 500 vajíčok. Koľko vajíčok znesie za 10 dní?
6. Za hodinu preletí kráľovná asi 20 km. Koľko km preletí za 8 hodín?
7. Jeden včelí roj má asi 25 000 členov. Koľko členov majú 4 roje ?

Vyhodnotenie práce skupín.

➤ **Spätná väzba na záver vyučovacieho bloku**

Čo sme sa dnes naučili ? Čo nás najviac zaujalo ? Čo bolo pre teba príjemné ? Ktoré zručnosti života si dnes uplatnil najviac ? Ako sa ti dnes darilo ?

5.6 DOKÁŽEME TO, PRETOŽE SI MYSLÍME, ŽE TO DOKÁŽEME

Mgr. Zuzana Lacková,
ZŠ J. A. Komenského,
Bratislava

Projekt realizovaný v 4. ročníku ZŠ som sa rozhodla prezentovať na tvorivej dielni, pretože sa veľmi dobre osvedčil. Pozitívne ho hodnotili nielen deti, ale i rodičia. Nie je náročný finančne ani časovo, hoci kladie isté nároky, hlavne v začiatkoch, na prípravu a rozbehnutie. Samozrejme, rovnako dôležitá je pripravenosť detí, teda ich používanie sociálnych zručností, celoživotných pravidiel a schopností pracovať v skupinách. Tento projekt je teda možné realizovať v podmienkach bežnej triedy za spolupráce oboch pedagógov a rodičov. Prebieha i v treťom bloku - popoludní. Deti pracujú i doma a rodičia pomáhajú hlavne pri rozmnožovaní materiálov. Projekt ukázal deťom, že každý je dôležitý v triede, v škole, v spoločnosti, že každý prispieva k spoločnému výsledku.

Už z názvu projektu cítiť sebadôveru: „Ak si verím, väčšinou to dokážem“. Realizácia projektu rozvíja sebadôveru i u slabších žiakov. Pri spolupráci je potrebná *organizácia práce, vytrvalosť, riešenie problémov, starostlivosť, ale i flexibilita* a všetky celoživotné pravidlá.

Počas práce na projekte sociálne zručnosti a celoživotné pravidlá používali deti v praxi - v skutočnom živote.

Opis triedy

Trieda je rozdelená na dve časti, učebnú a záujmovú. Je zariadená tak, aby súvisela s témou a s práve preberaným učivom. Lavice sú usporiadané tak, aby vytvárali možnosť spolupráce skupín (kmeňov). V každom kmeni spolupracujú štyri až päť detí. Každý žiak má na lavici krúžky, ktoré pomáhajú pri neverbálnej komunikácii medzi učiteľom a žiakom. Sú tiež jednou z foriem spätnej väzby. Dieťa, ktoré nestačí, alebo potrebuje pomoc, nemusí vstať a pred všetkými oznámiť svoj neúspech. Stačí, ak otočí krúžok modrej farby. Deti majú k dispozícii, krúžky troch farieb:

modrý — keď si žiak nevie s úlohou poradiť,
červený - keď pracuje a nechce, aby bol rušený,
zelený - keď prácu skončil a môže pomôcť ostatným.

Na prednej stene, na tabuli je každé ráno pripravený *denný program (mapa mysle)*, ktorý vizuálne podáva informácie o postupe vyučovania a o dennej téme. Na ľavej strane triedy je umiestnená veľká „pavučina“ zo špagátu, na ktorú žiaci pripínajú svoje dielka k práve preberanej téme. V strede pavučiny je natrvalo umiestnený schematicky zobrazený *ľudský mozog s tromi farebne vyznačenými časťami*.

Na zadnej stene je pripevnený *celoročný plán (celoročná téma)*, nad ktorým visia na jednotlivých obrázkoch znázornené sociálne zručnosti. V zadnej časti triedy je priestor pre *kruh komunity*, miesto pre oddychové činnosti, pri okne je umiestnený čitateľský kútik a miesto pre osobné veci žiakov. Po stenách celej triedy sú rozmiestnené plagáty s *postupmi* na riešenie, využitie jednotlivých činností počas vyučovania.

Zážitkové učenie prostredníctvom modelových situácií

Veľmi obľúbené medzi žiakmi je zážitkové učenie prostredníctvom modelových situácií: *Obchod, Pošta, Divadlo* atď. - to sú témy na vhodné modelové situácie približujúce skutočný život. Situácie modelujeme ako v skutočnom živote. Aby tieto modelové situácie neboli iba „hrou na“, ale žiaci prijali tieto roly so všetkou vážnosťou a zodpovednosťou v rámci svojich možností, vypracovali sme pre štvrtý ročník

celoročný projekt, založený na učive prírodovedy podľa celoročnej témy. Žiakom dáva možnosti uplatniť sa podľa svojich schopností, byť užitočný, úspešný. Názov projektu vznikol postupne počas tvorby projektu. Konečné znenie názvu projektuje „Dokážeme to, pretože si myslíme, že to dokážeme (VergíliusJ “.

Typ projektu: Dlhodobý - celoročný.

Veková skupina: Štvrtý ročník.

Cieľ: Rozvoj spolupráce žiakov, zodpovednosti dokončiť prácu. Utvrdiť si učivo prírodovedy, uplatnenie možnosti výberu pri osvojovaní učiva.

Výchovno-vzdelávacie ciele:

Rozvoj organizačných schopností, vytrvalosti, riešenia problémov.

Overovanie vedomostí z prírodovedy, aktívne vyhľadávanie ďalších zaujímavých informácií.

Uplatňovanie celoživotných pravidiel a zručností v reálnom živote: snaha o najvyšší osobný výkon, dôvera, úcta, zodpovednosť.

Motivácia: Rozhovor so žiakmi. Na začiatku školského roka rozhovor o práci rodičov v rôznych zamestnaniach. Žiakom sme podali návrh na jednotlivé druhy práce zapojené v projekte.

Realizácia: Na začiatku sme vyvesili inzeráty, kde sa hľadajú zamestnanci. Volili sme také zamestnania, aby sa mohli realizovať žiaci s preferenciou každého typu inteligencie (podľa Gardnerovej teórie mnohopočetných inteligencií).

Jednotlivé projekty - celoročná téma

Názov firmy	Typ uplatnenej inteligencie
Triedny časopis	jazyková (lingvistická), priestorová, intrapersonálna
Divadlo	akustická, telesno-pohybová, interpesonálna,
Banka, Pošta	logicko-matematická, priestorová
Tvorivá dielňa	logicko-matematická, priestorová, intrapersonálna

Žiaci sa po určitom čase, ktorý mali na premýšľanie, zapísali na tieto inzeráty. Pre vážnosť tohto projektu každý žiak vypísal „prihlášku do zamestnania“, ktorá obsahovala údaje známe žiakovi štvrtého ročníka. V priebehu ďalších dní sa „zamestnanci“ stretli, aby si formou brainstormingu zvolili názov svojej firmy. Ďalšou úlohou bola voľba vedúceho. Každý mesiac sa žiaci v tejto funkcii menia.

Na začiatku novej podtémy spoločne rozoberieme jednotlivé tematické časti, teda „o čom sa budeme učiť“. Úlohou jednotlivých firiem je čiastočne vytvoriť plán práce k danej tematickej časti. Žiaci napíšu zoznam pomôcok, ktorý odovzdajú učiteľovi. Pokiaľ je to v jeho možnostiach, pomôcky zabezpečí. Potrebnú literatúru si nosia žiaci, alebo pomôže školská knižnica. V priebehu celého mesiaca žiaci pracujú vo svojich firmách podľa dohodnutého plánu, najmä v treťom bloku. Počas posledného týždňa zostavujú a vyrábajú reklamu k svojej práci. Predvedú ju po ukončení práce. Nasleduje výplata, ktorú určí a vyzdvihne vedúci v banke. Na záver mesiaca žiaci prezentujú výsledky práce na „trhu“, kde výrobky predávajú. Divadlo predáva lístky na predstavenie a prezentuje sa so svojím programom na záver trhu.

Druhy činností vo firmách

Názov firmy	Druhy činností
Banka VB NT a Pošta	výroba, vyplácanie a úschova peňazí, vedenie účtov a súčasne práca na pošte, kde sa vyrábajú pohľadnice a známky k tematickému celku
Divadlo Včielka	príprava scenára, dramatizácie alebo bábkového divadla k tematickému celku
Tvorivá dielňa Šikulkovia	výroba hier, rôznych výrobkov alebo bábok pre divadlo k tematickému celku
Časopis Vesko	vyhľadávanie a písanie zaujímavostí, príprava krížoviek, obrázkov a hlavolamov k tematickému celku

Dôležitou súčasťou projektu je aktívne hľadanie, prežívanie, vlastné skúšanie a tvorenie istých hodnôt. Projekt sa stretol s veľkým záujmom žiakov i rodičov. Každá práca má hmatateľný výsledok a zmysel, pretože je ukončená vlastnou prezentáciou. Na jednu takúto prezentáciu sme pozvali i rodičov, ktorí predávali, nakupovali a prezentovali spolu so žiakmi.

Predstavenie celoročnej témy

Názov celoročnej témy:

PRÍRODA OKOLO NÁS - AKO JU NEPOZNÁME

Motto: „Otvorme oči dokorán, pozerajme sa okolo seba a spoznajme, čo ešte nepoznáme.“

Hlavná idea: Harmónia.

Zjednocujúca myšlienka: Priateľstvo človeka a Zeme (prírody).

Organizujúci aspekt: Od veľkého k malému.

Opodstatnenosť pre učenie: Príroda je všade okolo nás, niečo poznáme, ale aby sme ju mohli chrániť, musíme ju poznávať stále viac. Poznávať veci a javy okolo nás je prirodzená túžba detí, ktoré chcú veľa vedieť o prírode. Je dôležité poskytnúť im hlbšie poznatky o tom, aká je naša planéta Zem bohatá a rôznorodá. Zoznámiť ich s rôznymi časťami, súčasťami a obyvateľmi Zeme. Je nutné, aby pritom pochopili ich vzájomnú prepojenosť a vzájomnú súvislosť. Viest' deti k ochrane prírody, aby si ju vedeli ctiť a ďalej spoznávať úžasný svet okolo nás, harmóniu, ktorá je dôležitá pre život. Naučiť sa vnímať harmóniu medzi požiadavkami človeka a možnosťami Zeme ako dvoch organizmov, ktoré navzájom súvisia. Sú na sebe závislé.

Názvy jednotlivých podtém sú formulované otázkami alebo nedokončenými vetami, aby vzbudzovali ešte väčšiu zvedavosť o to, „čo nepoznáme“.

Jednotlivé učebné plány teraz chronologicky uvádzame v prehľadných tabuľkách:

Prehľad celoročnej témy

č.	Pod téma	Tematické časti
1.	Čo sa stalo? Čo z toho bolo?	Vesmírna príroda. Zákony prírody. Planéty, Slnko, hviezdy vo vesmíre. Mesiac, letný a zimný deň.

2.	Čo by stalo, keby...?	Zem - život na nej. Podmienky života. Význam slnečného žiarenia, vody, vzduchu, pôdy pre život na Zemi, teplota.
3.	Žijeme a rastieme tam, kde...	Spoznávanie živočíchov (napr. mačka, krt, srna atď.). Spoznávanie rastlín (napr. Lekno biele, Skalnicník výhonkatý, Záružlie močiarné atď.). Poznávanie v súvislostiach - prírodné spoločenstvá. Rastliny a živočíchy pri ľudských obydliach, v lese, pri vode, vo vode a na lúkach.
4.	A čo človek?	Človek - základná stavba, funkcia dýchacích, vylučovacích, tráviacich ústrojov človeka. Mozog - súčasť ľudského tela. Spolužitie človeka a prírody. Ochrana prírody pre život človeka na Zemi, teda múdre využívanie prírodných zdrojov. Harmónia medzi požiadavkami človeka a možnosťami prírody.
5.	Ako ľahšie žiť?	Človek, mysliaci tvor, objavuje, vynalieza. Technické prostriedky, ktoré umožňujú dvíhanie predmetov - kladka, páka. Zručnosť a manipulácia s elektrickým mi prístrojmi. Domáce elektrospotrebiče, bezpečnosť pri práci s elektrinou, šetrenie elektrinou.

Prehľad dvojmesačnejpodtémy „Žijeme a rastieme tam, kde...“

č.	Tematické časti	Miesto pozorovania - „byť tam“
1.	Poznávanie živočíchov	múzeum, na jar ZOO
2.	Poznanie rastlín	Botanická záhrada, rastliny v triede
3.	Žijú a rastú pri ľudských obydliach	Líščie údolie, rodinné domy
4.	Žijú a rastú v lese	les pri škole
5.	Žijú a rastú na lúkach	lúka pri lese
6.	Žijú a rastú pri vode, vo vode	rameno Dunaja, Botanická záhrada (jazierko), Železná studnička

Prehľad 2. tematickej časti „Poznávanie rastlín“ - týždenný plán

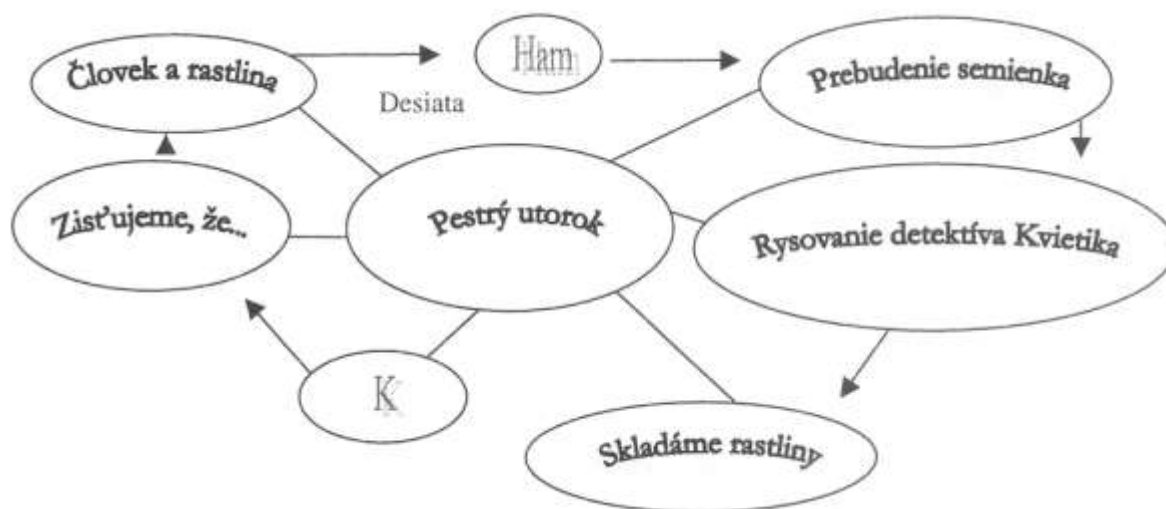
Rastliny detektíva Kvietika		
Téma dňa	Činnosti dňa	Vzdelávací zámer
Kde žijú a kde zimujú	Botanická záhrada, pozorovanie: rastlín, častí ich tela, zloženie stonky, miesta kde rastú. Rozhovor so zamestnancom Botanickkej záhrady.	Vyvodenie delenia rastlín na trváce a jednoročné, na byliny a dreviny.
Dýchajú, rastú, sú rôzne	Hľadanie faktov o častiach a funkciách rastlinného tela, vnímanie rozdielnosti rastlín, sadenie hrachu.	Naučenie sa jednotlivých častí a funkcií rastlinného tela, uvedomenie si dôležitosti rozdielnosti.
Kde rastú?	Opakovanie životných podmienok rastlín, prispôbovanie sa prirodzenému prostrediu, v ktorom žijú podľa pozorovania v Botanickkej záhrade	Opakovanie princípu prispôbovania sa.

Zápisník detektíva Kvietika	Zbieranie a zapisovanie faktov do záznamov o konkrétnych rastlinách, kde žijú? Ako zimujú? Ako dlho žijú? Ako vyzerajú? Akých majú priateľov?	Lekno biele, Zárúžlie močiarné atď.
-----------------------------------	--	-------------------------------------

Poz. red.: Celoročnú tému tvoria komponenty: mesačné alebo dvojmesačné podtémy, podtémy sa skladajú z týždenných alebo dvojtýždenných tematických častí. Celoročná téma (so všetkými náležitosťami) sa zavádza od 3. úrovne ITV. Na nižších úrovniach môže slúžiť ako integrujúca, hlavná myšlienka.

Opis jedného dňa

Utorok — téma „Dýchajú, rastú, sú rôzne“

- Komunita:** Ako ktorá rastlinka sa dnes ráno cítiť?
Zaželať „rastlinkové“ ráno kamarátovi (spolužiakovi).
- Čítanie o jednotlivých častiach tela rastlín a ich funkciách**
Podčiarknite dôležité podstatné mená a určite ich rod, číslo a pád.
Vypíšte dôležité fakty.
- Spoločné zostavenie zoznamu častí ľudského tela.** Rozhovor o tom ako vyzerajú a akú majú funkciu.
Porovnávanie podobnosti a rozdielnosti ľudí a rastlín. Každý človek inak vyzerá (má iné meno).
U rastlín je to rovnako.

Aplikačné úlohy:

Povinná:

- Nakreslite dve rôzne rastliny tak, aby obrázok obsahoval všetky ich časti, označte ich názvami a popíšte ich funkciu (bylina, drevina), (priestorová, logicko-matematická, lingvistická inteligencia).

Na výber:

- Vyjadrite pohybom alebo dramatizáciou, akú funkciu majú časti rastlinného tela (byliny, dreviny).
(kinestetická inteligencia)
- Pomenujte jednotlivé časti aspoň dvoch rôznych rastlín a popíšte funkciu týchto častí (bylina, drevina) a ich vzájomných súvislostí (logicko-matematická inteligencia)

4. Vymenujte jednotlivé časti dvoch rôznych rastlín a vysvetlite ich funkciu (bylina, drevina), pričom vlastnými slovami zreprodukuje text (viď bod 2), (*lingvistická inteligencia*).
5. Vyjadrite s využitím vytlieskania slov porovnanie dvoch rôznych rastlín a funkciu ich jednotlivých častí (bylina, drevina), (*hudobná inteligencia*).

Prezentácia a spätná väzba

Ďalšie námety na využitie témy

1. **Prebudenie semienka:** Semienka hrachu zasadíme do nádoby s vatou. *Čo bude potrebovať Semienko, aby vyklíčilo?*
2. **Rysovanie tabuľky na zaznamenávanie klíčenia a rastu hrachu.** Použijeme: pravítko s ryskou, 30 cm pravítko a kružidlo.
Úloha: *Narysujte tabuľku z desiatich obdĺžnikov, ak každý obdĺžnik ma obsah 12cm².*
3. Rôzne druhy rastlín sú tvorené rôznymi listami, stonkami, kvetmi.

Práca v skupinách (v kmeňoch). Úloha: *Nakreslite a vystrihnite z papiera aspoň 3 listy rôzneho tvaru, 3 rôzne stonky, 3 rôzne kvety a 3 rôzne korene (spoločná úloha na zhrnutie učiva).*

Po ukončení práce nasleduje spoločné skladanie týchto častí rastlín.

Otázky na rozhovor (diskusia):

Čo myslíte, prečo: - má mnoho rastlín široké listy?

- sú kvety pestréfarebné?

Čo myslíte, čo by sa stalo, keby: - korene rastliny boli z pôdy vytiahnuté?

- stonka rastliny by bola zlomená?

- sa otrhali rastline všetky kvety?

Reflexia: „Ako sa vaša skupina rozhodla, čo vytvorí? Mali ste pocit, že svoje nápady môžete voľne navrhovať?“

Ocenenie: Mal som dobrý pocit, keď... Páči sa mi, keď... Pomohlo mi...

5.7 V RYBNÍKU - INTEGROVANÝ BLOK PRE 4. ROČNÍK

Mgr. Iveta Ligdayová, Mgr. Martina Vilímková,
ZŠ Žilina

Prírodoveda: Kapor obyčajný

Matematika: Písomné násobenie jednociferným číslom.

Slovenský jazyk: Budúci čas

1. Komunita:

Cieľ: Naladiť deti na príjemnú atmosféru Vianoc, precítiť atmosféru, vyjadriť pocity z blížiacich sa vianočných sviatkov.

Motivácia: Učiteľka zarecituje báseň, znie príjemná hudba - vianočné koledy.

Krásne sviatky pokoja a tepla
prídu k nám už o chvíľu.
Zasadneme s rodinami k stolom,
vo vianočné voňajúcich domoch,
aby sme si lásku, úctu prejavili,
spoločne zo života sa potešili.

Chutný kapor, kapustnica,
i koláčov plná misa
na stoloch nás budú čakať.
Vôňa stromčeka všetkých priláka,
milé darčeky nás pod ním prekvapia.

Dostane sa z nich každému,
kto rád má svoju rodinu.
Odvďačíme sa blízkym úsmevom,
bozk im dáme na čelo
a spoločne si zaželáme:

Nech láska vládne medzi nami,
nech sme celý rok všetci zdraví,
nech sprevádza nás radosť a smiech,
nech máme všetci a všade šťastný rok,
to vinšujeme si na celý rok.

Reflexia: Aké pocity vo vás vyvolali verše básne? Čo ste cítili pri jej počúvaní? Čo považuješ za symbol Vianoc? Deti vyjadrujú názory, pocity...

Ocenenie: Deti si vzájomne vyjadria ocenenie: *Páčilo sa mi, keď... Oceňujem...*

Prírodoveda - Kapor obyčajný

Cieľ: Poznať kapra obyčajného, tvar a časti tela, spôsob jeho života, úžitok z neho.

Motivácia: Ktoré ryby, žijúce v našich sladkých vodách, poznáš? Ktorá ryba bola spomenutá v básni? Ktorá z týchto rýb u väčšiny z nás nechýba na vianočnom štedrovečernom stole?

Na koberci sú rozložené obrázky rýb.

Otázky a úlohy, a/ Vyhľadaj kapra, b/ Čím sa odlišuje od ostatných rýb? c/ Popíš tvar a časti jeho tela. d/ Čo nemá kapor v porovnaní so štikou? e/ Pozorujte chvíľu kapra.

Samostatná práca - práca s pracovným listom (povinná úloha)

1. Popíš časti tela kapra na obrázku!
2. Doplň správne slovo: čo vdychuje kapor..., čo vydychuje ..., ako sa volajú vajíčka... (môžeš si pomôcť učebnicou).
3. *Prečiarkni, čo do radu nepatrí:* Kapor sa živí: drobnými vodnými živočíchmi, drobnými vodnými rastlinami, mäsom, zvyškami ľudskej potravy.
4. Na čo sa kapor chová?

Vyhodnotenie samostatnej práce - individuálna kontrola na základe zobrazenia meotárom.

Práca v skupinách (úlohy na výber)

Deti sa rozdelia do skupín, každá skupina pracuje na inej úlohe.

1. *Pripíš* na kartičky správne odpovede.
vdychuje _____, vydychuje _____, ľahne sa z _____, prezimuje _____ úžitok _____
2. *Vyber* z množstva výrazov tie, ktoré popisujú časti tela kapra:
plutvy, chvostová plutva, chrbtová plutva, šupiny, predné končatiny, zadné končatiny, srst', uši
3. *Vyber* z množstva výrazov tie, ktoré popisujú časti tela kapra:
žiabre, ústa bez zubov, hmatové fúzy, ústa so zubami, pazúry a *znázorni* ich pohybom!
4. *Vyber* vhodné kartičky so slovami - čím sa kapor živí?
drobné živočích, drobné vodné rastliny, zrn, mäso, sladkosti, zvyšky jedál
5. *Nakresli* kapra na formát A4, *označ* časti jeho tela.
6. Lepením a dokresľovaním *utvor* prostredie rybníka.

Vyhodnotenie skupinovej práce:

6. skupina pripevní na stenu plagát - rybník. 5. skupina do rybníka umiestni kapra. 2. a 3. skupina pripevní ku kaprovi kartičky s popisom tela. 1. skupina pripevní kartičky s popisom spôsobu života. 4. skupina pripevní kartičky s popisom potravy (*vznikne učebná pomôcka*).

Energizér: napodobňovanie rýb v rybníku.

Námet na využitie témy pre matematiku - písomné násobenie jednociferným číslom

Využitie motivácie vianočnej nálady na opakovanie matematických zručností: skôr, než sa na stôl dostane vianočný kapor, doma zdobíme stromčeky.

Skupinová práca: Prirad'te - zaveste vianočné gule na správne vetvy. Skupiny majú príklady, na nástenke je 6 vianočných stromčekov, odlíšených vianočnými ozdobami, na konci vetiev sú výsledky príkladov.

Vyhodnotenie skupinovej práce: Každá skupina číta príklady a výsledky.

Samostatná práca: Dvojica dostane kapra s napísanou slovnou úlohou, slovnú úlohu vyrieši písomným násobením, každý sám.

Úloha: Na výlove kaprov sa zúčastnilo 9 rybárov. Každý vylovil 285 kaprov. Koľko kaprov vylovili spolu?

Vyhodnotenie úlohy - spoločne, jeden žiak prečíta nahlas zápis, druhý žiak rovnicu, iný žiak výsledok, ďalší odpoveď.

Na meotare sú pripravené 3 zaujímavé úlohy pre žiakov, ktorí skončia skôr.

Energizér: zameraný na väčšiu pohybovú aktivitu a preladenie

➤ **Námet na využitie motivácie témou pre slovenský jazyk** - budúci čas:

Učiteľka: Aké slovesné časy poznáte? Uveďte príklady sloves v budúcom čase (bude snežiť, vyzdobíme, obdarujem...). Tohtoročné Vianoce boli, sú, alebo budú?

Skupinová práca. Vypíšte z úvodnej básne všetky slovesá v budúcom čase.

Samostatná práca: Utvor 3 vety na 3 ľubovoľné slovesá v budúcom čase z básne.

Vyhodnotenie: vzájomne v skupinách si prečítajú vety.

Ocenenie: Deti si navzájom vety ocenia.

Aplikačné úlohy s využitím témy Vianoc:

1. Vymysli krátky príbeh - aspoň 7 viet na tému Vianoce.
2. Zaspievaj vianočnú pieseň! Utvor aspoň 2 ďalšie slohy, ktoré vyjadria, čo znamenajú Vianoce pre vašu rodinu.
3. *Vyrieš:* 665 rodín nášho sídliska si kúpilo na Vianoce po 2 kaproch a 132 rodín po 3 kaproch. Vypočítaj, koľko kaprov si kúpili obyvatelia nášho sídliska spolu?
4. Vymodeluj symbol Vianoc z dostupných materiálov!
5. Vymysli reklamu na predaj kaprov a predveď ju (v trvaní aspoň 1 minúty)!

Záverečná komunita:

Prezentácia, vyhodnotenie aplikačných úloh. *Čo sa ti dnes podarilo? Čo nové si sa dnes naučil?* Vzájomné ocenenie.

5.8 SLOVANSKÝ DEŇ

Mgr. Darina Melegová,
ZŠ Stará Lubovňa

Ročník štvrtý

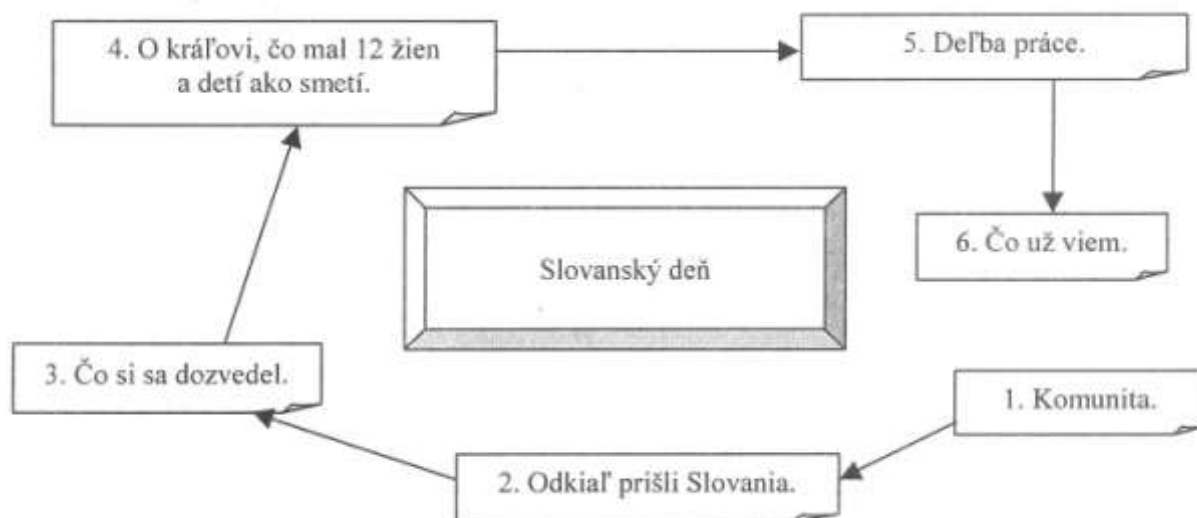
Učivo: Vlastiveda: Slovania.

Pracovné vyučovanie: práca s hlinou, práca s prírodným materiálom, práca s textilom, pečenie posúcha.

Čítanie: tiché čítanie s porozumením.

Slovenský jazyk, rozvoj komunikačných zručností, oznam, postup.

MAPA MYSLE

1. Komunita:

Cieľ: Rozvíjať predstavivosť, fantáziu, podnietiť aktívne počúvanie, vtiachnutie skupiny a naladenie na ďalšie činnosti.

Motivácia: Na predošlých hodinách vlastivedy sme sa učili o dobe ľadovej, dobe kamennej, o prvých ľuďoch, o ich živote. Z vlastnej skúsenosti poznáme dnešnú modernú dobu, z pozorovania zase dobu našich starých rodičov. Pomocou fantázie si vieme predstaviť aj budúcnosť. Všetky doby mali, majú aj budú mať svoje výhody i nevýhody. Každému z nás však niečo vyhovuje, či nevyhovuje.

Postup: Deti sedia v kruhu a pri jednotlivých odpovediach si podávajú kameň.

Otázka: V akej dobe by si chcel žiť a prečo?

Reflexia: Ako sa ti vyberala doba? Čo vám teda najviac chýba? Čo si najviac ceníte?

Ocenenie: Čia odpoveď ťa najviac zaujala? Koho chceš oceniť?

Pojmové kľúčové učivo

Každý človek patrí k určitému národu. Je to jeho spoločenstvo, z ktorého čerpá životnú istotu, kultúrne hodnoty a sebavedomie. My patríme k slovanskému národu, ktorý prešiel dlhou cestou vývinu. Hrdosť na svoj národ vyplýva z poznania jeho histórie. Čím viac poznáš jeho dejiny, tým viac mu rozumieš.

2. Odkiaľ prišli Slovania - výklad učiva

Vedomostné kľúčové učivo - je jadrom výkladu učiteľa.

Slovania patria medzi najstarší národ v Európe. Názov Slovania pochádza zo slova - slov, slav, označujúci vody, jazerá i rieky, ktoré plynuli, tiekli. V okolí takýchto riek a jazier totiž Slovania v minulosti žili. Odpradáva obývali spoločne jedno územie, ktoré nazývame pravlast'ou všetkých Slovanov. Rozprestierala sa na sever od Karpát medzi riekami Visia a Dneper. Boli to rozsiahle nížiny a pahorkatiny s lúkami a močiarimi, miestami pokrytými lesmi.

(Ďalšiu časť si žiaci prečítajú pri práci v skupine - tiché čítanie s porozumením. Farebne podčiarknu aspoň dve informácie, ktoré ich najviac zaujali.)

Text: *Starí Slovania sa zaoberali prevažne roľníctvom. Pestovali obilniny - pšenicu, raž, jačmeň, proso, strukoviny — hrach, šošovicu, bôb, zeleninu a ovocie, mak a repu. Vedeli pestovať aj ľan a konope, z čoho tkali látky na odev. Chovali ošipané, hydinu, ovce, rožný dobytok a kone. Živili sa aj rybárstvom, poľovníctvom a brtníctvom. Brtníci vyberali divým včelám plásty s medom z dutých kmeňov stromov.*

Pôdu orali naši predkovia hákom alebo radlom. Obilie mleli na kamenných mlynoch — žarnovoch. Z múky piekli posúchy a chlieb, z prosa varili kašu sladenú medom, z mlieka robili syr, z medu pripravovali medovinu. Pracovné nástroje si zhotovovali z dreva a zo železa. Boli zručnými kováčmi, tesármi a hrnčiarimi.

Slovania žili v rodoch. Rod spravoval náčelník — starešina. Všetci ho poslúchali. Chatrče stavali vedľa seba. Takto sa ľahšie ubránili pred nepriateľom a pred divou zverou. Spoločne obrábali pôdu, spoločne chovali dobytok. Všetko patrilo všetkým. Delili sa s úrodou, aj s korisťou.

Nevedeli si však vysvetliť, prečo je zima, inokedy je jar, prečo sa objavujú blesky a hromy. Mysleli si, že to robia neviditeľné bytosti podobné ľuďom - bohovia. Hlavným bohom Slovanov bol Perún, vládca hromu a blesku. Verili, že bohyňa Vesna alebo Lada prináša jar a život, Morena zimu a smrť. Bohov uctievali a prinášali im obete. V niektorých oblastiach Slovenska sa dodnes zachoval zvyk topiť na jar Morenu. Je to znak, že sa zima skončila, a tým sa skončilo aj panstvo zlej bohyne Moreny.

Od druhej polovice 4. storočia ľudstvo zachvátila nevysloviteľná a nepochopiteľná cestovná horúčka. Národy sa začali sťahovať zo svojich starých vlastí. Historici toto obdobie nazývajú sťahovaním národov. Je mnoho odpovedí na otázku: Prečo sa národy sťahovali? Jedny tvrdia, že to bolo z rozmaru. Bližšie k pravde sú však asi tí, ktorí sa domnievajú, že ľudí k tomu hnali pud sebazáchovy. Podnebie sa totiž prudko zmenilo, udreli tuhé zimy a po nich prišli suché letá. Kočovní pastieri z ázijských stepí prišli o pasienky pre dobytok - zmenili sa na púšte, preto hľadali úrodnejšie kraje - začali sa sťahovať. Keď takú zem našli, vytlačili, vyhnaní tých, ktorí tam práve žili. Vyhnané kmene si museli hľadať novú zem. Takto to išlo ďalej. Môžeme si to predstaviť ako biliard - hráč uvedie jednu guľu do pohybu, tá vrazí do druhej, až odletí a buchne do ďalšej... Zo svojej pravlasti sa slovanské kmene začali sťahovať od 4. storočia. Rozišli sa 3 smermi — na Z, J, V.

Po odchode z pravlasti sa začali odlišovať aj ich jazyky. V jednej ruke zbraň, v druhej motyka - tak postupovali naši predkovia do krajiny, ktorú my dnes nazývame Slovenskom. Slovania osídľovali nové kraje bez veľkého kriku, bez nadmerného rinčania zbraní, nenápadne.

3. Čo som sa dozvedel?

Práca v skupinách:

- každý si vyberie z vrecúška jeden cukrík (4 druhy cukríkov),
- podľa druhu cukríkov sa zaradi do skupiny,
- zopakovať pravidlá správania v skupine,
- aktivita vtiahnutia v novej skupine: *Povedz 1 vec, ktorá ťa v texte najviac zaujala.*,
- zadať úlohy skupinám.

Postup pre skupiny: Každý preštuduje text uvedený v bode 2.

Jeden zo skupiny zreferuje celej triede, čo sa dozvedeli.

1. skupina: Čím sa živili a čomu sa venovali Slovania?
2. skupina: V akom spoločenstve žili Slovania a ako to fungovalo?
3. skupina: Aké náboženstvo vyznávali Slovania?
4. skupina: Oboznámte nás so sťahovaním národov. Ako to zasiahlo Slovanov?

Ďalšie vedomostné učivo získali deti vlastnou činnosťou, formou zážitkového učenia po priamom výklade.

4. O kráľovi, čo mal 12 žien a detí ako smetí (výklad)

Priamy výklad učiteľa

SAMOVA RÍŠA

Nebolo akosi súdené našim slovanským predkom prežívať v prvých rokoch po príchode na Slovensko dni pokoja a mieru. Sotva si vybudovali na brehoch riek osady, už sa do Podunajskej nížiny vovalil ďalší národ - Avari - obri z ďalekej Ázie. Pricválali na malých koňoch a všetko, čo sa im postavilo do cesty, zničili, alebo si podriadili a zaviazali platiť daň.

Cez leto Avari podnikali vojenské výpravy a na jeseň sa sťahovali do slovenských dedín, kde sa priživovali na zásobách roľníkov. A keď už zásobárne zívajú prázdnotou, ozbrojili každého, kto len trocha vládol, a spolu so slovanskými mužmi podnikali vojenské výpravy do okolitých krajín. V boji ich stavali do prvých radov ako terče. Korisť potom zhrabli Avari. Brali obilie, dobytok, striebro, zlato a ľudí odvádzali do otroctva.

Slovania čakali na prvú príležitosť, ako sa Avarov zbaviť. Na povstanie sa určite naši predkovia dlho a svedomito pripravovali. Najprv nazhŕňali do zásoby mnoho a mnoho potravín, najmä obilia a mäsa a dobre ich ukryli. Potom prišla na rad výzbroj. Ak chce vojsko zvíťaziť, musí mať aspoň také dobré zbrane ako nepriateľ. Obrátili sa teda na kupcov, ktorí k nám prichádzali. Tí im prepašovali výborné zbrane. Zhromaždili sa aj starešinovia mnohých kmeňov a pripravili sa na spoločný úder proti nepriateľom. Dohodli taktiku, zvolili vojenských vodcov, postavili opevnenia.

Keď nastal deň D, rozhoreli sa vaty na horách a slovanské vojsko vytiahlo do boja. Medzi vzbúrencami sa uprostred boja objavila kupecká karavána. Viedol ju skúsený muž menom Samo, pochádzajúci od Paríža, z dnešného Francúzska. V tej dobe sa kupecká karavána podobala húfu vojska na obranu tovaru, ktorý kupci viezli. Keď Slovania zaútočili proti Avarom, kupec Samo sa k nim pridal. Keď Slovania spoznali jeho statočnosť, zvolili si ho za kráľa. Tak vznikla v roku 623 Samova ríša. Zjednotené slovanské

kmene pod Samovou vládou úspešne odolávali Avarom, ba v roku 631 odrazili aj útok susednej Franskej ríše.

Samova ríša sa rozkladala na území Slovenska, pričom k nej určite patrili aj časti dnešnej Moravy, Rakúska a v jej najväčšom rozkvetе azda aj Čechy. Nemožno vylúčiť, že Bratislava bola hlavným sídlom kráľa Sama. Samo mal 12 žien z kmeňa Slovanov, s nimi mal 22 synov a 15 dcér. Toto tvrdí stará kronika.

Po prvý raz v dejinách Slovanstva si naši predkovia vytvorili samostatný štát. Dokázali odraziť nepriateľa a obrániť si slobodu. Samo vládol až do svojej smrti - do roku 658. Potom jeho ríša zanikla.

Vedomostné kľúčové učivo

V roku 623 si naši predkovia vytvorili po prvýkrát v dejinách samostatný štát - Samovu ríšu. Rozkladala sa na území Slovenska, patrili k nej časti Moravy a Rakúska. Trvala do roku 658. Kupec samo pochádzal z územia dnešného Francúzska. Viedol kupeckú karavánu, ktorá napomohla víťazstvu Slovanov nad Avarmi, ktorí ich ohrozovali. Pre jeho statočnosť si ho Slovania zvolili za svojho kráľa.

Pozri.: Po priamom výklade učiteľ umiestni napísané kľúčové učivo na tabuľu, alebo ho premietne meotárom. Žiaci si ho opíšu.

5. Deľba práce

Deti pracujú v skupinách alebo samostatne, podľa toho, akú aplikačnú úlohu si vybrali. Majú možnosť výberu.

Aplikačné úlohy

1. *Zhotov lovecké zbrane Slovanov, ktoré používali pri love zvierat. Dbaj pri tom na bezpečnosť pri práci.*
2. *Upeč posúch, na ktorom si pochutnávali Slovania. Urob ochutnávku jedla.*
3. *Napíš postup prípravy posúcha. Sleduj prácu skupiny č. 2.*
4. *Vymodeluj z hrnčiarskej hliny kuchynský riad Slovanov.*
5. *Uši slovanský dobový odev a konferuj módnú prehliadku takýchto šiat.*
6. *Predved' so spolužiakmi obrad obetovania niektorému zo staroslovanských bohov (Perún, Venuša, Lada, Morena...).*
7. *Urob prehľad základných faktov a informácií v živote Slovanov od ich života v prastarej vlasti až do konca Samovej ríše. Vypočítaj, ako dlho trvala Samova ríša.*
8. *Referuj, čo všetko je znázornené na obrázkoch na stenách v triede. Predstav si, že nás vodiš po múzeu, sprievodný text si priprav písomne, aspoň 1 vetu o každom obrázku.*
9. *Napíš oznam pre svoj kmeň o konaní sa turnaja v streľbe z luku (čo, kde, kedy?).*

Pozn.: Úloha č. 2 je povinná, ostatné úlohy sú výberové.

Prezentácia prác skupín - každá skupina prezentuje svoju prácu.

Reflexia: Ako sa vám pracovalo v skupine? Čo ste si pri tom uvedomili? Aký to má pre vás význam?

6. Čo už viem?

Záverečná komunita - všetci stoja v kruhu a odpovedajú formou pukancov na otázku: *Čo som sa dnes naučil(a)? Čo už viem?*

Literatúra:

Jílek a kol: Dejepis pre 5 ročník.

Kučera, M.: Slovensko v dobách stredovekých, Bratislava, ML 1985.

Michal, P.: Vlastiveda pre 4. ročník, Bratislava, SPN 1994.

5.9 SLANGOVÉ SLOVÁ V 4. ROČNÍKU

Precvičovanie učíva formou hry

Mgr. Vlasta Zajíčková, Mgr. Vlasta Sekerková,
ZŠ Valča

Téma: Sobota plná pátrania

Integrácia predmetov: matematika, slovenský jazyk, čítanie

Výchovno-vzdelávací cieľ: Máš všetky potrebné zdroje a pomôcky. Záleží na tebe, čo s nimi urobíš.

M: Upevňovanie počtových výkonov veľkej násobilky

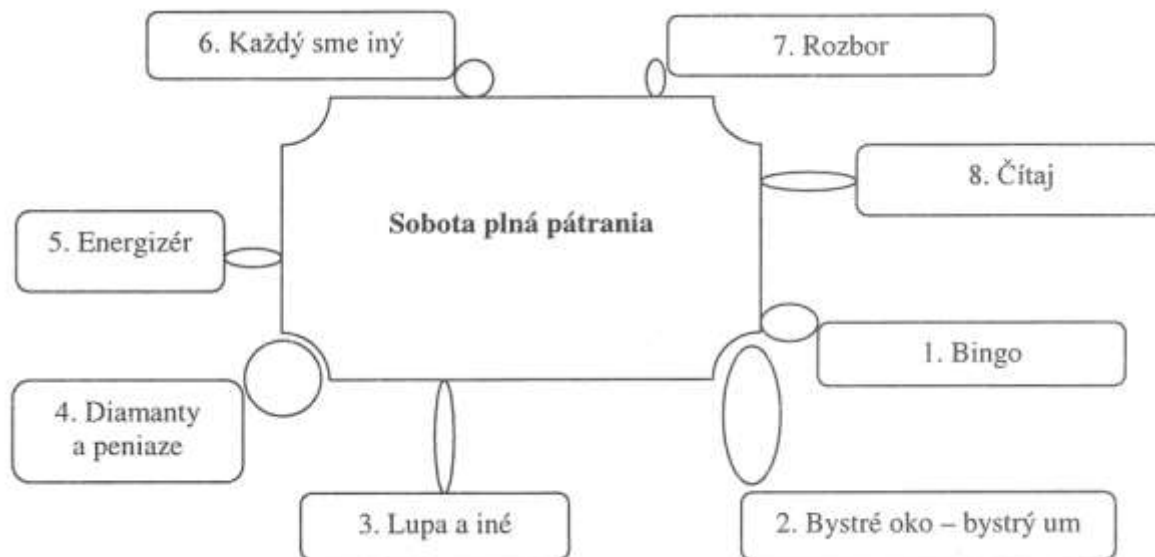
Sj: Tvorenie slov pomocou prípon

Čít.: Tiché čítanie zamerané na porozumenie textu

Pojmy: valuta, denná tlač, týždenník, zaokrúhľovanie, prípona, odvodené slovo, tvaroslovie, zveličujúce slovo, zdrobnené slovo, slangové slová, slang.

Pomôcky: príloha č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, magnetická tabuľa, obrázky znázorňujúce potreby detektíva - lupa, čiapka, balóniky - 4 rôzne farby, 4 rôzne druhy novín z toho istého dňa.

Mapa mysle:

Postup: Na dverách do triedy je napísaný plagát s pokynmi pre žiakov:

1. Vezmi si papier, napíš svoje meno a pripni si menovku.
2. Vyber si balónik obľúbenej farby.
3. Odkresli si mapu mysle.

1. Komunita

Každý žiak dostane tabuľku binga. Jeho úlohou je nájsť spolužiakov s danými vlastnosťami a v čo najkratšom čase získať od nich podpis do štvorčeka danej vlastnosti tak, aby vyplnil celý riadok, stĺpec alebo diagonálu. Spolužiaka sa žiaci pýtajú, nielen či má danú vlastnosť, ale aj *prečo* si to myslí, ako sa to v jeho živote prejavuje. V tabuľke sa nesmie opakovať ten istý podpis. Ten, kto prvý zaplní spomínaný smer, zvolá Bingo! a hra môže: končiť, pokračovať až do 5 zavolaní, pokračovať, až kým všetci nevyplnia jeden z uvedených smerov v tabuľke.

Cieľ aktivity: Poznávanie neznámych vlastností spolužiakov, tréning komunikatívnych zručností. Zisťovanie rýchlosti, bystrosti, šikovnosti a cieľavedomosti žiakov.

Reflexia: Čo sa ti zdalo na tejto aktivite ťažké? Čo sa ti zdalo ľahké? Čo ti pomohlo získať podpisy pre tému? Ktoré povolanie potrebuje súhrn týchto vlastností?

Mám dobrú intuíciu	Viem kombinovať	Teším sa z dobrodružstva	Mám dobrú pamäť	Verím, že spravodlivosť víťazí
Som trpezlivý	Rád spolupracujem	Som dobrý poslucháč	Som predvídavý	Som pedantný
Som citlivý	Som nepodplatiteľný	Čas ma neobmedzuje	Som bystrý	Snažím sa byť objektívny
Som zhovorčivý	Som pozorný	Som prefikáný	Som vytrvalý	Som usilovný
Verím v dobro	Som disciplinovaný	Logicky myslím	Som vnímavý	Som spoľahlivý

2. Motivácia

Jednou zo spomínaných vlastností bola bystrosť, takže si žiaci vyskúšajú svoj bystrý zrak. Ich úlohou je v miestnosti vyhľadať kartičky formátu A6, na ktorých sú slová s chýbajúcimi slabikami. Tieto majú pripevniť na správne miesto do siete slabík na magnetickej tabuli tak, aby bolo vidno časť obrázka, ktorý je na druhej strane kartičky. Zložením zistíme povolanie, pre ktoré je potrebná bystrosť (detektív Baltazár).

Cieľ aktivity: Žiaci si hravou formou zopakujú vybrané slová a všetky činnosti v bloku sa spájajú s úvodnou motiváciou.

Ocenenie: Na záver aktivity zistíme, ktorý zo žiakov nazbieral a správne pripevnil najviac kartičiek.

my	zy	ví	zi	ri	s í
vý	sy	rý	mý	by	pý
pí	zý	mi	ry	vi	pi
sý	py	rí	vy	bi	si

- - š	ja - - k	pra - - tko	- - ma	- - zoto	- - dlisko
- - ška	- - novec	st - - c	u - - vať	o - - čaj	- - cha
- - št'alka	pre - - vať	- - nca	- - čať	- - dieť	- - vo
- - korka	pr- - ch	cuk- - k	- - písať	o- - lie	- - rota

3. Samostatná práca žiakov:

V minulosti bola neoddeliteľnou súčasťou detektíva lupa. Riadeným rozhovorom so žiakmi zistíme, na čo slúžila. V ďalšej aktivite je úlohou žiakov predmety v nakreslených lupách zväčšiť, t. j. urobiť z malej veci veľkú, napr.: vlas - vlasisko. Každý žiak pracuje samostatne na dvojici lúp.

4. Skupinová práca:

Skupiny zostavíme podľa farieb balónikov, ktoré si žiaci vybrali po vstupe do triedy. Každá skupina v pripravenom PZ:

a/ pomenuje obrázok a napíše k nemu zveličujúce slovo (na obrázku je hrad, kvet, mravec, ceruzka, chlapec, orechy).

b/ vyznačí časť slova, ktorá urobila z malej veci veľkú.

Spätná väzba: Skupiny si pracovné listy vymenia.

Cieľ: Žiaci bez pomoci učiteľa zistia, ktorými príponami sa dajú tvoriť slová.

Učiteľ oboznámi žiakov s pojmi základné a odvodené slovo, prípona.

5. Samostatná práca

Okrem lupy detektív potrebuje aj iné pomôcky. Žiaci ich vymenúvajú. Žiak po vymenovaní predmetu dostáva od učiteľa jeho obrázok, napr. putá, fajka, kľúč, revolver... Obrázky predmetov sú dôležité pre ďalšiu aktivitu, v ktorej majú vymyslieť vtipnú alebo zaujímavú vetu k danému predmetu.

Cieľ: Rozvoj tvorivosti a príčinného myslenia.

Reflexia: Ako sa vám páčila aktivita? Ktoré pomôcky sme ešte nevymenovali? Kde sa dozvedáme o zločinoch? Ako je im možné predchádzať?

Ocenenie: Žiaci ocenia toho, koho veta sa im páčila.

6. Čítanie

S pomôckami, ktoré žiaci vymenovali, sa detektívovi podarí vyriešiť každý prípad, aj ten z jedného bratislavského hotela. Žiaci sa tichým čítaním oboznámia s pripraveným textom a na zadnú stranu napíšu riešenie prípadu.

Cieľ: Čítanie s porozumením a rozvoj logického myslenia, postrehu.

Text: Hotel Slovan v Bratislave je známy hotelovými zlodejmi. Raz v ňom bol ubytovaný detektív Baltazár. Jeden podvečer sedel vo svojej izbe, čítal noviny a bafkal z fajky. Zrazu niekto trikrát zaklopal. Otvorili sa dvere a do izby vkročil elegantný muž. Keď zbadal nášho Baltazára, povedal: „Prepáčte mi, pomýlil som si dvere svojej izby s vašou“, a chcel odísť. Detektív však bleskurýchle vyskočil a muža zatkol. Podľa čoho Baltazár vedel, že muž je zlodej?

7. Energizér

Žiaci sa voľne rozmiestnia v triede a pohybom znázorňujú: zakrádanie zlodēja, opatrné otváranie dverí, kráčanie po špičkách, skrývanie sa, otváranie trezoru, padanie trezoru, zachytávanie trezoru rukami a snaha vrátiť ho na pôvodné miesto, nadšenie po otvorení, útek s peniazmi, úspešné zadržanie zlodějov.

Ocenenie: Žiaci sa navzájom oceňujú

8. Slovná úloha

Zisťovanie aktívneho počúvania.

V slovnej úlohe vychádzame z poslednej pantomimickej činnosti, ale aj z prečítaného textu. Učiteľ rozpráva:

Detektív Baltazár chytil zlodēja. Ten sa priznal k vlámaniu a ku krádeži 12 diamantov. Baltazár však vedel, že ich uchmatol 4-krát viac. Koľko je to diamantov? Napíš na papier!

Cieľ: Nácvik aktívneho počúvania.

9. Skupinová práca

Okrem diamantov našli u zlodēja peniaze rôznych mien, pretože v hoteli boli ubytovaní aj zahraniční hostia. Zistite, koľko je to slovenských korún. (Žiaci dostanú pracovný list a rôzne noviny z toho istého dňa.)

Cieľ: Orientácia v novinách, zopakovanie veľkej násobilky a zaokrúhľovanie na jednotky.

Kontrola: vykonáva ju učiteľ.

10. Úlohy podľa Gardnerovej teórie viacnásobnej inteligencie

Žiaci pracujú v 3-4 členných skupinách podľa toho, ktorú z úloh si vyberú po ich prečítaní učiteľom. Každá skupina má v triede vopred pripravené miesto. (Žiaci môžu pracovať aj individuálne.)

1. Jazyková inteligencia

Vyhľadaj v texte slangové slová a nahrad' ich spisovnými slovami.

Text: Do šľaka! Prečo som musel hneď spustiť paľbu z búchačky, keď nevyrukoval s peniazmi? Čo mám z toho? Nič. Pár mizerných bubákov, ktoré mi ani veľmi nepomôžu. Namiesto toho, aby som gáňal na Floride, v horúcom piesku pod palmami, drepím tu v tejto špinavej chajde. Šuchy premáганé a je mi kosa. Neodvážim sa ani urobiť oheň. Dym by ma prezradil. Môj pivný sval vyhráva už tri dni známu odrhovačku. Polovicu prachov by som dal za šálku kávy a jedno riadne žváro. V rozhlase, telke a v každých novinách je môj ksicht. Za moje dolapenie vypísali odmenu. To je potom každý poliš dvojnásobne vo švungu. Nevidím nijaké východisko, ako ďalej?

2. Matematicko-logická inteligencia

Zisti aká vlastnosť chýba osobám na obrázku, ktoré sú podozrivé zo spáchania trestného činu? *Obrázok starého muža - text:* Nemohol som to byť, pretože som bol so svojou starou mamou na večeri. *Obrázok väzňa - text:* V danom čase som bol v kine na filme Rómeo a Júlia. *Obrázok tlstej dámy - text:* Včera som sa vrátila z odtučňovacej kúry. *Obrázok vlasatého muža — text:* V inkriminovanom čase som bol u holiča.

3. Jazyková a intrapersonálna inteligencia (samostatná práca).

Napiš mená aspoň 10-tich známych detektívov.

4. Priestorová inteligencia

Zhotov identikity aspoň 3 z nasledovných osôb: 1. Asi 40-ročného muža s hranatou tvárou, ktorý má plešinu, oči ďaleko od seba, husté obočie a úzky nos siahajúci po hornú peru. 2. Nakresli asi 25-ročnú ženu. Má oválnu tvár, husté čierne kučeravé vlasy siahajúce po plecia, vysoké čelo a znamienko na pravom líci. 3. Nakresli 60-ročného muža. Má krátke čierne vlasy na temene začesané doľava, nevýrazné oči, krátke fúzy pod nosom. 4. Nakresli asi 20-ročného muža s oválnou tvárou, krátkozrakého s veľkými odstavajúcimi ušami. Už dlhší čas sa neholí.

5. Akustická inteligencia

Zaspievaj pieseň, ktorá sa viaže k dnešnej téme. Vymysli aspoň 2 ďalšie slohy.

6. *Interpersonálna inteligencia. (Pri riešení týchto úloh získavajú žiaci informácie od spolužiakov, rodičov, žiakov iných tried a pod.)*

1. Vymysli desať slangových slov, ktoré používajú zločinci (jazyková inteligencia).
2. Dokonči: 2- 4- 8-.-.-, 2-5-11-23-.-.-. (logicko-matematická inteligencia).
3. Dopln písmená do vety, ktorá usvedčuje páchatel'a
l.....m.....p.....v.....k (logicko-matematická inteligencia).
4. Pohybom vyjadri 5 činností detektíva (pohybová inteligencia).

Cieľ: Výberom vedíme žiakov k dokonalému zvládnutiu úlohy, rozvíjame pravidlo: najlepší osobný výkon. Podporujeme sebavedomie detí.

Prezentácia: Skupinky postupne prezentujú svoje práce na vyhradenom mieste. Ostatní žiaci sedia v polkruhu pred týmto priestorom (*pri sledovaní prezentácie sledujú SSS - splnenie, správnosť, súhrnosť*). Po skončení prezentácie prácu skupín oceníme, napr. rôznymi druhmi potleskov.

5.10 PRAVEKÝ ŠTVRTOK

Mgr. Zuzana Lesajová, Mgr. Dagmar Sharifiová,
I. Základná škola,
Prievidza

Mapa mysle programu dňa

1. Námety na integrovaný deň pre 4. ročník

Učivá: Naša minulosť, Doba ľadová a prví ľudia

Integrované predmety: vlastiveda, slovenský jazyk, čítanie

• Príchod do triedy

(Postup je nalepený na dverách)

- Vitaj!
- Pozdrav spolužiakov.
- Podaj aspoň dvom kamarátom ruku a venuj im úsmev.
- Priprav si veci podľa pokynov na tabuli.
- Urob si pohodlie.

• Pokyny na tabuli:

- Priprav si pero, farbičky, nožnice, lep, papier, obrázky, knihu!
- Sadni si do kruhu, bude ranná
- Zopakuj si pravidlá aktívneho počúvania.

• **Ranná komunita:** Som prvý človek

Trvanie: 10 minút

Zoskupenie: Celá skupina

Pomôcky: papier a pero

Cieľ: - Preladenie na vyučovanie.

- *Precvičiť zložky pozorného počúvania.*
- *Dokázať sa prispôsobiť novej situácii.*
- *Vysloviť pocity z vytvorenej predstavy.*

- Postup:**
1. Žiaci si sadnú do kruhu.
 2. Každý povie jedným slovom, čo si predstaví, keď povie učiteľ slovo pravek.
 3. *Učiteľ povie:* Zavri si oči. Predstav si, že cestujeme v čase. Si pračlovek. Ktorý predmet by si si zobral zo súčasnosti a prečo?
 4. Poslední dvaja v kruhu zapisujú.

Diskusia: Páčilo sa ti cestovanie v čase? V čom sa podobali naše odpovede a v čom sa odlišovali? Pozri zápis.

- Reflexia:**
- Ako si sa cítil ako pračlovek?
 - Ako si sa cítil, keď si rozprával pred skupinou?
 - Mal si pocit, že ťa žiaci pozorne počúvali?
 - Chcel by si život pračloveka skúsiť naozaj?

Ocenenie: Učiteľ vyzve účastníkov, aby si vyjadrili ocenenie.

- *Páčilo sa mi*
- *Som ako ty, lebo*
- *Pomohlo mi, keď*
- *Ďakujem, že si ma počúval*

2. Vlastiveda. Naša minulosť - Doba ľadová, prví ľudia.

- **Ciele:** Vlastiveda
 - *Získať poznatky o spôsobe života našich predkov v dobe ľadovej a kamennej.*
 - *Oboznámiť sa s faktormi, ktoré ovplyvňovali ich spôsob života a prežitie.*
 - *Vytvoriť predstavu Európy v dobe ľadovej a v praveku.*

Čítanie

- *Nácvik plynulého čítania neznámeho textu,*
- *neznámych slov,*
- *reprodukcia prečítaného.*

Slovenský jazyk

- *Vyhľadávanie podstatných mien, triedenie do rodov a už naučených vzorov (srdce, mesto, vysvedčenie, dievča).*

- Pomôcky: časová priamka, obrázky, knihy encyklopedického charakteru, kamene, drevo, kameň, špagát, koža, nožnice, lepidlo, ihla, niť, škatuľa, zelenina, hlina, text z knihy Lovci mamutov.

- *Významnosť obsahu:* Zdôrazniť význam učenia dejín.
- *Motivácia:* Učiteľ navodí predstavu cestovania v čase na časovej priamke. 3-4 žiaci sa postavia ako body - roky. (1. žiak - rok 1997, 2. žiak - 1945, 3. žiak - 1918) - využitie zámerného pohybu pri výklade (pozn. red.).
- *Priamy výklad:* (Pre žiakov formulujeme písomne kľúčové učivo, ktoré je jadrom priameho výkladu a umiestnime ho na viditeľné miesto.)

Odkedy je človek človekom, zaujíma sa sám o seba. Skúma svoju minulosť, vytvára prítomnosť a predpovedá budúcnosť. Čomusi urobiť, aby tá budúcnosť bola lepšia a krajšia? Musí sa poučiť z minulosti, vyvarovať sa chýb našich predkov a rozvíjať to, čo bolo v ich živote dobré, čo im ho uľahčovalo a obohacovalo.

Po ceste času prídeme k bodu na časovej priamke, kde sa po prvýkrát objavujú naši predkovia na našom území. Bolo to pred 400 000 - 200 000 rokmi.

*Naše územie v tomto čase pobývali ľadovce vysoké ako pohoria, napr. Tatry a Nízke Tatry. Toto obdobie nazývame **dobou ľadovou**.*

Pôda bola zamrznutá a počas krátkeho leta rozmrzala len do hĺbky niekoľkých centimetrov. Na tejto pôde rástli rastliny ako machy, lišajníky a nízke trávy. Pri riekach a potokoch rástli zakrpatené vrby a jelše. Na lúkach sa pásli stáda mamutov a sobov. Cez zimu sa stáda sťahovali do dolín, ktoré obývali aj naši predkovia.

Dokladmi z najstaršieho pôsobenia človeka u nás je odliatok lebky neandertálskeho človeka, ktorý bol objavený v Gánovciach pri Poprade, a hrot oštepu, starý asi 400 000 rokov zo Sene pri Košiciach. Aj v okolí nášho mesta sa nachádza dôkaz z tohto obdobia.

*Prví obyvatelia sa zaoberali zberom plodov, lovom zvierat a rýb. Používali iba nástroje vyrobené z kameňa, kostí a dreva. Preto väčšie zvieratá (mamuty, soby, medvede) chytali do rôznych pascí. Osamotený človek by bol zahynul, lebo sám by si nebol zaobstaral potravu. Preto ľudia žili v tlupách. Tak si uľahčili lov veľkých zvierat a ľahšie sa dokázali ubrániť nepriateľom. Keďže najčastejšie lovili mamutov, nazývali sa **lovcami mamutov**. Títo ľudia bývali v jaskyniach. Nedožívali sa vysokého veku, najviac 40 - 50 rokov. V jaskyni udržiavali oheň, mala ho na starosti žena - matka. Obliekali sa do koží, ktoré opracovávali kamennými nástrojmi, preto sa táto doba nazýva **kamenná doba**.*

Jaskyňu si zariaďovali jednoducho. Namiesto stoličiek mali kamene a v strede bolo ohnisko. Na odpočinok im slúžilo najsuššie miesto vyložené kožušinami. Steny si zdobili výjavmi z ich života, najčastejšie z lovu. Zobrazovali zvieratá, ktoré túžili uloviť. Na túto jaskynnú výzdobu používali to, čo im poskytovala príroda. Najčastejšie farby boli: červená, čierna, žltá a hnedá. Človek veril, že ak zviera stvárni, počaruje mu a ľahšie ho uloví,

Pozn red.: Je známa téza, že: Emócie sú bránou k učeniu — priamy výklad je prepojený s čítaním textu, podporuje emotívny zážitok. Práca s textom môže priamemu výkladu aj predchádzať a je možné s deťmi vyvodit' učivo objavnou činnosťou, interaktívnym spôsobom.

3. J. Čítanie - práca s textom

Čas: 15 minút

Motivácia: Ako to bolo s prvými ľuďmi v našom blízkom okolí, dozvieme sa z článku, ktorý máte pred sebou. Je z knihy Lovci mamutov od Pavla Dvořáka.

1. Neznáme slová na tabuli: neandertálec,
travertín,
kužel',
kysličník uhličitý (plyn),
šachta,
tragickou.

2. Individuálne hlasné čítanie po odsekoch.

3. Reprodukcia prečítaného.

4. Dodatok učiteľa: *Pobyt lovcov mamutov na hornom Ponitří je doložený aj niekoľkými nástrojmi z Mariánskeho vršku. Predpokladá sa, že tu bolo pozorovacie miesto loveckej hliadky na pastviny mamutov v povodí rieky Nitry.*

4. Slovenský jazyk -práca s textom, využitie témy na precvičovanie slovných druhov

Práca v skupinách

čas 10-15 min.

1. Vyhľadaj podstatné mená a tried' ich do skupín na hmotné a nehmotné.
2. Vyhľadaj podstatné mená a tried' ich podľa čísla na jednotné a množné.
3. Vyhľadaj podstatné mená a roztried' ich do skupín podľa pádov.
4. Vyhľadaj podstatné mená a roztried' ich do skupín podľa rodu.
5. Vyhľadaj podstatné mená a zorad' ich do piatich skupín podľa vzorov, ktoré poznáš!

5. **Konferencia** - práca v skupinách
 - učiace sa skupiny

Čas. 15 min.

Cieľ: Naučiť sa vybrať podstatnú a dôležitú časť učebnej iátky a vhodne ju prezentovať ostatným žiakom.

Postup:

Motivácia: Zahráme sa na skupiny vedcov, ktoré si musia pripraviť referáty na konferenciu o praveku. Na prípravu referátov vám poslúži literatúra, ktorú ste si mali priniesť z domu.

Žiaci si pripraví v skupinách referáty, ktoré prednesú pred celou triedou. Ostatní si počas referátu robia poznámky.

Diskusia: Prečo žili prví ľudia v tlupách?

Čím sa živili?

Reflexia: Aké bolo, keď si učil svojich spolužiakov?

Ktoré sociálne zručnosti si použil?

Ocenenie: Vyjadrí ocenenie niektorému účastníkovi konferencie.

Námety na aplikačné úlohy (Žiaci ich môžu realizovať samostatne, alebo v skupinách, v rôznom čase, niektoré aj ako dlhodobější projekt, aj doma.)

Povinné úlohy:

1. *Doplň časovú os a vyznač na nej výskyt prvých ľudí na našom území. Pomenuj tú dobu.*
2. *Prerež kamenným nástrojom drevo, kožu, kameň, jablko, hlinu. Zapíš si do tabuľky, čo si prerezal najľahšie a čo najťažšie, prípadne čo si nemohol prerezať.*

Výberové úlohy:

- A - *Napiš príbeh, ktorý zažil jeden z lovcov mamutov, aspoň 8 viet.*
- *Urob rozhovor s jedným z prvých ľudí, aspoň 3 min., otázky si napíš.*
- *Navrhni program dňa členov tlupy lovcov mamutov, kde budú zahrnuté bežné činnosti, ktoré vykonávali.*
- B - *Vymysli bojový pokrik pri prepadnutí nepriateľskej tlupy a pri love mamuta, 3 rôzne varianty.*
- *Zlož pieseň o živote prvých ľudí, aspoň dve slohy.*
- C - *Zdramatizuj pomocou pantomímy situáciu zo života prvých ľudí (napr. zakladanie ohňa, obrábanie kože, lov na mamuta..., najviac 4 v skupine.*
- *Urob zoznam jedál, ktoré by si nám ponúkol, keby sme prišli na návštevu do praveku.*
- *Priprav zoznam predmetov, ktoré by uľahčili prvým ľuďom život v dobe ľadovej.*
- *Navrhni plán a postup na výstavbu ohniska, alebo pasce na mamuty, či prístrešku.*
- D - *Vytvor z obrázkov obrázkový časopis „Praveká revue“.*
- *Navrhni výzdobu pravekej jaskyne.*
- *Navrhni, ako by mal vyzerieť praveký šperk a vyrob ho.*
- *Popíš a nakresli, čo všetko musí byť v pravekej jaskyni v domácnosti.*
- E - *Vypočítaj, koľko rokov by mal jeden z prvých ľudí, ktorý sa narodil v roku 154 683 pred n. letopočtom.*
- *Vymenuj rozdiely medzi dnešným človekom a prvými ľuďmi.*
- *Odhadni ako dlho by trvalo kamennou sekerou zoťat' strom s priemerom 168 cm, keď na zoťatie 1 cm potrebujeme 5 minút? Koľko je to hodín? ($840 : 60 = 140$ hodín)*

6. Spätná väzba

„Napiš mi odkaz, čo ťa na dnešnom vyučovacom bloku najviac zaujalo, čo by si chcel zlepšiť, alebo čo by si chcel ešte podrobnejšie vedieť o živote prvých ľudí.“

VI. KAPITOLA

INŠPIRÁCIE ITV PRE II. STUPEŇ ZŠ

Častá otázka: „Načo to potrebujem?“ Kto ju ešte nepočul? Zmysluplné učenie a uplatnenie možnosti výberu spôsobu učenia a preukázania jeho zvládnutia je zvlášť významné na U. stupni ZŠ. Prepojenie učenia s reálnym životom, „výskumné cesty“ (exkurzie) na blízke miesta spojené s učivom ešte pred jeho preberaním, návšteva odborníkov v triede, posilňujú vnútornú poznávaciu motiváciu, zvyšujú efektívnosť učenia.

6.1 CESTUJEME ZA POZNANÍM

Integrácia matematiky a zemepisu na II. stupni

Mgr. Jarmila Dovcová,
ZŠ Ul. Pionierov,
Rožňava

Téma: Cestujeme za poznaním.

Ročník: piaty.

Integrované predmety : M, Z.

Vzdelávací cieľ: Upevniť počtové výkony s desatinnými číslami. Riešenie úloh z bežného života, zo Z - povrch, poloha, vodstvo a živočíšstvo Afriky. M - poradie počtových výkonov, slovné úlohy.

Výchovný cieľ: Naučme sa riešiť životné situácie, situácie, ktoré nám prináša život.

Pomôcky, videonahrávky - Keňa, Maroko, Madagaskar, národné parky Afriky

Úvod: Celá naša činnosť bola motivovaná konkrétnou životnou situáciou, bola odrazom reálneho života, odrážala problematiku spojenú s cestovaním.

Na našich cestách nás sprevádzala *Cestovateľka Čiarka*. Prečo? Lebo desatinná čiarka pri násobení a delení vykonáva intenzívny pohyb v porovnaní so sčítaním a s odčítaním. Rozvíjali sme *sociálne zručnosti a vlastnosti*:

čestnosť - samostatná práca, VKP, KP, spätná väzba,

presnosť - keď nezáležalo na čase, vysvetľovanie učiva, upevňovanie učiva, predĺžený výklad

spoluprácu a pohotovosť - zložitejšie úlohy pre skupinovú prácu

Bližšie z celého bloku som sa pokúsila predstaviť časti: Konkurz na riaditeľa cestovnej kancelárie a Na potulkách po Afrike.

➤ *Ako sme začínali*

Začínali sme komunitou, v tom čase veľmi aktuálnou: *Ako som prežil svoje jarné prázdniny*. Postupne sme sa nalaďovali na vyučovanie, sústredili sme sa na myšlienky o cestovaní. Dostali sme sa až k cestovným kanceláriám, porozprávali sme sa, aké cestovné kancelárie poznáme, kto stojí na ich čele, kto tvorí ich personál. Na mapke Rožňavy sme umiestnili CK, ktoré sa na území mesta nachádzajú. Vysvetlili sme si, čo v dnešnej dobe znamená, keď počujeme konkurzné konanie.

Úloha: Hľadanie vhodných kandidátov na riaditeľa CK, obsadenie jednotlivých ďalších miest v CK.

Text na tabuli: Riaditeľ CK a jeho zamestnanci musia byť: priateľskí, dôveryhodní, šikovní, zodpovední, pohotoví, so širokým rozhľadom, vytrvalí, starostliví, trpezliví, s organizačnými schopnosťami, iniciatívni, flexibilní... (vznikol po spoločnom brainstormingu).

Tým sme si zopakovali *sociálne zručnosti*, ktoré sú nevyhnutné i pre našu prácu.

Úloha: *Konkurzné konanie, ktorého sa mal zúčastniť každý žiak. Žiaci do tajničky dopisovali matematické pojmy (tisíciny, desatiny, stotiny, čitateľ, jednotky...)* **Riešenie tajničky.** *Cestujeme za poznaním.* Na základe tohto konkurzného konania sme vytvorili 5 skupín, 5 cestovných kancelárií, na čele ktorých stáli piati najúspešnejší riešitelia. Skupiny - CK boli heterogénne, aby každá skupina mala pri práci rovnaké šance.

Domáca úloha: Každá skupina - CK mala za úlohu zvoliť svoj názov a vytvoriť reklamný pútač. Krátky, vtipný, zrozumiteľný.

Motivujúca úloha: Odkaz Cestovateľky Čiarky - „*Na mape, ale ani vo svete sa nestratím, nájdi, čo všetko ja uvidím. Ak sa troška pousiluješ, aj ty so mnou pocestuješ.*“ Každá CK dostala kartičku, na ktorej pomocou zemepisnej dĺžky a šírky boli popísané 3 miesta. Úlohou každej CK bolo zistiť, kde sa tieto miesta nachádzajú a zakresliť - zapísať ich do slepej mapy. Poskladaním všetkých slepých mapiek a presvietením cez meotár mala každá CK zapísať na papier, kde sa práve Cestovateľka Čiarka nachádza - vyvodili sme polohu Afriky.

Domáca úloha: Každá CK si mala pripraviť reklamu pre svoju CK a pozvať učiteľa ako klienta do niektorého rekreačného strediska v Afrike (k dispozícii bol propagačný materiál rôznych CK, ktoré sme navštívili).

Pred ďalšou činnosťou boli **premietnuté videozáznamy** - Keňa, Maroko, Madagaskar, Serengeti - školenie zamestnancov CK - základ pre ďalšiu činnosť. Súčasne bolo priblížené, kto je delegát CK. *Vhodné je využiť prítomnosť odborníka v triede - skutočného zamestnanca CK.*

➤ **Integrácia matematiky a zemepisu** (Z - povrch Afriky, M - násobenie desatinných čísel):

V náväznosti na premietnuté videozáznamy sme sa dostali k *povrchu Afriky*. Znovu boli pre žiakov pripravené rôzne **aplikačné úlohy**. Keďže sme integrovali M a Z, aj aplikačné úlohy boli stavané tak, aby sa mohlo precvičiť a upevniť učivo z oboch predmetov. Delegát CK je človek, ktorý by mal o danej krajine vedieť takmer všetko. Ja, ako klient, som sa obracala na jednotlivé CK (raz delegátom bola celá CK, inokedy len jednotlivci) s problémami, ktoré bolo nutné vyriešiť.

- *Násobenie desatinných čísel* sa precvičovalo a upevňovalo na prevode mien jednotlivých štátov. Žiaci mali k dispozícii tabuľky, v ktorých boli kurzy Sk a mien štátov Afriky, prevody USD, DM na Sk, prevody USD, DM do najfrekvencovanejších mien štátov Afriky.
- K násobeniu sme postupne pridávali i *delenie desatinných čísel*.
- *Propagačný materiál skutočných CK poskytol dostatok námetov na tvorbu úloh.* *Pomocou týchto materiálov* sme vyvodili delenie prirodzeného čísla prirodzeným číslom tak, že sme dostali podiel - desatinné číslo, delenie menšieho prirodzeného čísla väčším tak, že sme dostali podiel - desatinné číslo, periodické desatinné číslo.
- Východiskom na ich vysvetlenie bol článok *Raj zvierat - 100 rokov existencie Krugerovho národného parku* a komunita na tému *Veľká päťka*. Číslo o počte zvierat v tomto parku boli zhodou okolností také, že keď sme ich delili, vychádzalo nám vždy *periodické desatinné číslo*.

- Na základe tohoto učiva sme sa dostali k zemepisnému učivu *Živočíšstvo Afriky*. Odtiaľ bol už len krok k *Vodstvu Afriky*, pretože cez tento park preteká *rieka Limpopo*.
- *Vodstvo Afriky* sme začali *osemsmerovkou*, v ktorej sme mali nájsť 14 pojmov, týkajúcich sa vodstva, tieto pojmy mali žiaci správne pripísať k jednotlivým obrázkom, uplatniť ich a vysvetliť pri toku *rieky Níl*.
- *Výstupná kontrolná previerka* - delenie desatinných čísel - bola vstupenkou na loď, ktorá pláva po rieke Afriky. Na tejto vstupenke si každý žiak vyfarbil jedno okno kajuty, v ktorej potom na cestách býval.

Boli už vysvetlené 4 početové výkony s desatinnými číslami a prešli sme pri vodstve na poradie početových výkonov. Výsledky pripravených príkladov udávali dĺžku rieky. Po ich vyriešení bolo úlohou skupín doplniť *slepú mapu - najznámejšie rieky a jazerá Afriky*. Po ukončení bloku nasledovala **spätná väzba**.

6.2 CESTA SNOV

Ukážka vyučovacieho bloku - učenie hrou

*Mgr. Elena Hulmanová,
Martin*

Téma: Cesta snov

Integrované predmety: výtvarná výchova, literatúra, sloh

Prebrané učivo: - hlavné znaky rozprávania a reprodukcie,

- rozdiel medzi rozprávaním a reprodukciou,
- členenie textu na úvod, jadro, záver,
- stručná reprodukcia a podrobná reprodukcia,
- tvorenie osnovy príbehu,
- stručná a podrobná osnova.

Cieľ vyučovacieho bloku - žiaci by mali pohotovo:

- a/ získať základné informácie o novom prostredí,
- b/ prežiť a precítiť aktuálnu situáciu,
- c/ naučiť sa riešiť nečakané životné situácie,
- d/ hľadať rôzne sociálne vzťahy a postoje v skupine,
- e/ komunikovať rôznymi spôsobmi.

Pomôcky:

- portrét Krištofa Kolumba a informácie o jeho objavných plavbách,
- kniha Daniela Defoe: Robinson Crusoe,
- mapa zámorských ciest, zemepisná mapa,
- encyklopédia lodí,
- hudobná ukážka Zvuky mora,
- obrazy mora - súbor výtvarných reprodukcí,
- motivačný text z románu Robinson Crusoe,
- ezoterická hudby so zvukmi vody,
- veľké kartóny, nožnice, lep, štetce, farby, plátno.

Program bloku:

1. Motivačná komunita - objavné cesty
2. Rozprávanie
3. Osnova
4. Reprodukcia

5. Námety na tvorivé úlohy

Facilitovanie bloku

Motivácia

Vítam vás v cestovnej kancelárii „Snívajte s nami“. Volám sa... a budem vás sprevádzať na vašej ceste.

Túžby a očakávania

Aby ste zažili dobrodružstvo svojich snov, potrebujem poznať vaše túžby, želania a očakávania.

- Cestujúci si vyberie dopravný prostriedok, ktorým by chcel cestovať.
- Napíše doň svoje želania.
- Pripne ho na reklamnú tabuľu cestovnej kancelárie.

(Tabuľka s reklamným sloganom *Vaše túžby - naše služby.*)

Objavné cesty

Blahoželám vám, práve ste sa stali našimi zákazníkmi a vyhrávate cestu okolo sveta na lodi PINTA.

- a/ Kto sa plavil na lodi Pinta?
- b/ V akých moriach sa plavila? Zisti jej plavebnú trasu a zakresli ju do mapy!
- c/ Napíš mená ďalších lodí a zisti ich osudy.
- d/ Ako sa pomenovala krajina, ktorú objavili? Kto boli domorodí obyvatelia?
- e/ Urob si zápis do zošita.

1. Komunita

Zlatá rybka

Na lodi si musíme všetci pomáhať. Keď budete v najhoršom, pomôže vám zlatá rybka.

- Cestujúci si napíše meno na rybičku.
- Rybky sa vhodia do suda a premiešajú sa.
- Každý si vylosuje toho, komu bude robiť zlatú rybku (tajne pomáhať, plniť jeho želania, ochraňovať ho).

3 naj veci

Lod' je malá a každý cestujúci si môže vziať na plavbu iba 3 veci.

- *Ktoré by to boli?*
- *Prečo?*

2. Rozprávanie príbehov

Počas dlhej plavby si cestujúci rozprávajú príbehy. Spomínajú na miesta, kde prežili najväčšiu radosť, strach, nebezpečenstvo alebo dobrodružstvo.

- Vezmi si papier!
- Rozdeľ ho na 4 časti!

- Nakresli do každej 1 dej!
- Ku každému deju napíš osnovu, skladajúcu sa zo 4-5 bodov!
- Porozprávaj 1 najzaujímavejší príbeh podľa napísanej osnovy a nakresleného obrázka!

Energizér : Vlna

3. Osnova

Oprášené príbehy

Plavba je dlhá. Národníci neustále menia svoje príbehy. Pridávajú niečo nové, vymýšľajú.

- Osnovu z predošlého naj-príbehu napíš na úzke papieriky tak, aby na každom bola iba 1 veta. Vlož ich do kufríka.
- Premiešaj ich a vytiahni si 5 pásov papiera.
- Vytvor z nich nový príbeh a porozprávaj ho.

Rozvíjanie slovies:

Na lodi zavládla nuda. Čo budeme robiť?

- Cestujúci - žiaci utvoria kruh. Jeden z nich má v rukách loptu. Začína hru: *Dnes budeme robiť činnosti, ktoré začínajú na P.* Komu hodí loptu, ten musí povedať činnosť, začínajúcu na toto písmeno. Pri páde lopty sa mení písmeno.

4. Reprodukcia *Fotografia z ciest*

Plavba sa skončila. Nezabudnuteľné chvíle z dovolenky nám pripomínajú fotografie,

- Vyber 1 obrázok z predchádzajúceho rozprávania naj-príbehu.
- Porozprávaj svoj príbeh a nalep fotografiu na zemeguľu tam, kde sa príbeh odohral.

Zemetrasenie

Našu planétu zasiahlo hrozné zemetrasenie. V priebehu niekoľkých minút sa zmenili na trosky všetky miesta, kde ste sa cítili tak nádherne. Zemeguľa s nalepenými fotografiami sa trhá na kúsky. Hrá hudobná ukážka s dramatickým účinkom. Čo cítiš? Vyjadri svoj pocit pantomímou!

Patchwork - správa pre 3 tisícročia

- Čo by si robil na záchranu našej civilizácie?
- Obkresli si ľavú ruku a napíš na ňu svoj odkaz.
- Odkaz vlož do škatule a tú ulož na bezpečné miesto. Kam?

5. Námety na hravé úlohy rozvíjajúce tvorivosť:

- ***Vzbura námorníkov.***
- Národníci sa vzbúria. Postupne sa všetci vystriedajú v úlohe kapitána. Plávajú z krajiny do krajiny. Kam by si chcel plávať? Do ktorej krajiny? *Napíš 5 turistických atrakcií z tejto krajiny - dôvod, prečo tam chceš ísť.*

- ***Diskotéka na palube - Tanečný maratón***

- Vyber si hudbu, ktorá sa ti páči. Nájdi si svojho partnera. Zatancuj tanec podľa krajiny, z ktorej pochádzaš (ruský - kazačok, mexický a španielsky - bolero a čača, francúzsky - kankán, český - polka, rakúsky - valčík, americký - rap, slovenský - odzemok). Hudba je natočená a deti tancujú podľa druhu hudby.

- ***Karneval***

Príprav si masku zvierat'a na karneval z krajiny, ktorou si cestoval. Predstav sa v novej podobe. *Aké 3 dobré vlastnosti máš? Prečo si vybral práve toto zviera? Čo sa ti na ňom páči?*

- ***Hľadanie pokladu***

Nakreslená je mapka, kde je ukrytý' poklad. V triede sú rozmiestnené orientačné body, v ktorých sú ukryté rébusy. Ak žiaci vylúšia rébus, postupujú ďalej. Po prekonaní všetkých prekážok získavajú poklad alebo mravné ponaučenie (škatuľa veľká, menšia, menšia...5-6 malých škatúl').

- ***Staré noviny***

Vystrihnuté nadpisy z novín sa vhodia do kapitánskej čiapky. Každý si vyberie 1 nadpis. Vymýšľajú si nové príbehy. BURZA NADPISOV - vymieňajú si ich a tvoria nové príbehy.

- ***Darčeky z ciest***

Príbuzným sme doniesli darčeky. Čím by sme potešili: svojich rodičov, súrodencov, priateľov.

- ***Papagáj***

Kapitán má na lodi papagája. Nauč papagája rozprávať 3 svetovými jazykmi. Papagáj - žiak, ktorý sa učí rozprávať. Spoluhráči ho učia krátke vety, kladú mu jednoduché otázky a papagáj opakuje, čo počul.

- ***Nebezpečenstvá***

Počas plavby čaká námorníkov veľa nebezpečenstiev. Vidia, ako zomierajú veľryby, zabíjať tulene, vtáci majú perie obalené ropou, žraloky útočia na sudy s atómovým odpadom...Vytvor akčnú scénu. Použi veľmi krátke vety.

- ***SOS***

Vyšli správu všetkým svetovým denníkom a TV o tom, čo sa deje na mori. Správa bude mať 4-5 viet. Pošli telegram svojim príbuzným

- ***Lodný denník***

Kapitán zapíše každú výnimočnú udalosť do lodného denníka. Stručne opíš, čo sa stalo. Napíš o všetkom, čo ťa počas plavby zaujalo.

- ***Nálepky na kufre***

Je zvykom, že cestujúcemu v každom hoteli nalepia hotelovú nálepku na kufor. Vytvor 3 hotelové nálepky na svoj kufor.

- **Domáce video**

Z plavby si natočíme video. Urob kreslené video zo svojej dovolenky (6 obrázkov). Ku každému obrázku vytvor stručný nadpis.

- **Výmenný obchod**

Minuli sa potraviny. Niečo zo svojich vecí musíš vymeniť s domorodcami. Čo by si vymenil? Neovládaš domorodú reč. Dohodni sa posunkami.

Domáca úloha - rozšírená reprodukcia

Kapitán trávi čas po plavbe v prístavnej krčme. Veľmi farbisto rozpráva zážitky z plavby a nadmieru preháňa. Napíš príbeh, v ktorom všetky motívy budú zveličené, prehnané. Použi metafory, personifikácie, prirovnania. Vymysli neskutočné morské bytosti a nechaj ich v príbehu konať.

Záverečná komunita

Žiaci si podávajú mušľu a rozprávajú o tom:

1. *Ako sme zvládli úlohy?*
2. *Aké dojmy alebo pocity máš?*
3. *Čo sme mohli urobiť lepšie?*
4. *Vyberajú piktogramy podľa nadobudnutých zručností alebo získaných skúseností.*

6.3 KRAJINNÁ ROZMANITOSŤ VZBUDZUJE ZVEDAVOSŤ AJ KRÁSU ALEBO PREMENY

PhDr. Darina Gogolová,
ZŠ J. A. Komenského,
Bratislava

Integrovaný blok pre 5. ročník (SJ, Z)

Kľúčové učivo:... aj o tom, ako všetko so všetkým súvisí...

Všetko, čo nás obklopuje tvorí **krajinu** - je to ľubovoľná časť zemského povrchu, ktorú tvoria horniny, pôdy, vodstvo, ovzdušie, rastliny, živočíchy, človek a jeho diela. Všetky spomenuté súčasti sú navzájom pospájané a ovplyvňujú sa.

Skutočný povrch Zeme je výsledkom pôsobenia **vrásnenia** (vnútorné tlaky - vznik pohorí) a **zvetrávania** (nanášanie vrchných častí zemskej kôry prostredníctvom vody, vetra, striedania teplôt, kmeňov rastlín...). Vznikajú **výškové rozdiely** (rozdiel medzi najvyšším a najnižším bodom v krajine), **rovina, pahorkatina, vrchovina, hornatina, veľhory**.

Mapa je plochý, zmenšený obraz povrchu Zeme alebo jej časti. **Rovnobežky a poludníky** tvoria zemepisnú sieť.

Program dielne:

1. **Privítanie** (úsmev, podanie ruky)
2. **Komunita**, komunitné otázky: *Kto ste a čím by ste chceli byť na čo by ste sa chceli v krajine - v priestore, ktorý nás obklopuje, premeniť? (1. premena)*
3. **Energizér** - Hej - zameraný na okysličovanie mozgu. Popis - všetci sa postavia do kruhu v predklone, nohy nie sú pokrčené v kolenách. Jeden začne tlieškať a postupne sa pridávajú ďalší - v jednom smere, napr. vpravo. Posledný keď zatlieska, vyskočí, vykrikuje „hej“ a ostatní sa k výskoku aj k výkriku pripoja. Táto aktivita sa zopakuje ešte raz v opačnom smere.
4. **Vedci** (zvedavosť) a **umelci** (krása). *Staňte sa nimi - premeňte sa! Vyberte si jednu z aplikačných úloh. (2. premena)*
5. **Práca** - individuálna alebo v skupine.
6. **Prezentácia**.
7. **Otázky a odpovede** - spätná väzba.
8. **Teória o viacnásobných inteligenciách**. (Každý človek inklinuje k niektorej inteligencii a podľa toho si vyberá úlohy.)

Postupy:

1. *Vitajte a posad'te sa, prosím, do kruhu.*
2. *Prečítajte si - dôkladne a pomaly znenie aplikačných úloh.*

3. *Vyberte si úlohu.*
4. *Ak chcete spolupracovať v skupine, po komunite sa presuňte do priestoru pri oknách.*
5. *Vytvorte skupiny s maximálnym počtom 5 členov.*
6. *Pracujte 15 minút.*
7. *Prezentujte svoju prácu.*

Aplikačné úlohy ku kľúčovému učivu (žiaci ich môžu vykonávať individuálne alebo v skupinách).

Povinná:

L 1. *Vymyslite rozprávku (príbeh) do školského časopisu, ktorý by mladšie deti poučil o tom, čo je krajina. Môže to byť príbeh o skutočnej konkrétnej krajine, alebo o krajine vymyslenej (fantazijné prvky). (Aspoň 20 pekných viet.)*

Výberové:

L 2. *Napište interview s pohorím, ktoré vzniklo v dôsledku vrásnenia a denno-denne naň pôsobí zvetrávanie. Použite priamu reč a zásady spoločenského správania, ktoré sa predpokladá pri rozhovore publikovanom v časopise. (Aspoň 20 viet.)*

P 3. *Vytvorte plastickú mapu krajiny. Znázorníte na nej roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny a veľhory. Vyznačte - dostatočne výrazne aj územia s nadmorskou výškou do 200 m n.m. a nad 200 m n.m. (nížiny, vysočiny). (Podľa rozmerov pripravovaného plagátu.)*

P 4. *Zostavte náučný plagát, pomocou ktorého by ste na triednej prezentácii rodičov odborne poinformovali o mape (rôzne typy, mierky, poludníky, rovnobežky, zemepisná dĺžka, šírka, zemepisná sieť), rozmery sú dané.*

TK 5. *Zahrajte scénu (vymyslite dej), pomocou ktorej by ste spolužiakov presvedčili o tom, že všetky zložky krajiny sú navzájom prepojené. Zamerajte sa na súvislosti. K prezentácii priložte krátku písomnú prípravu alebo scenár (2-4 minúty).*

Akus. 6. *Skomponujte pieseň (môže to byť báseň zaspievaná na známu melódiu), ktorej obsahom by bol zemský povrch, výškové rozdiely a ich vplyv na životy ľudí, zvierat a rastlín (3-4 strofy).*

LM 7. *Vymenujte aspoň 5 súvislostí medzi sférami krajiny. Pripravte si vedecký referát, kde poukážete aspoň na 5 príkladov súvislostí medzi sférami krajiny. Zamerajte sa na to, ako sa navzájom ovplyvňujú. (Aspoň 17 viet.)*

Pozn.: L - lingvistická inteligencia

P - priestorová inteligencia

TK - telesne-kinestetická inteligencia

A - akustická inteligencia

LM - logicko-matematická inteligencia

6.4 NÁŠ ZAČIATOK - SLOVANIA, AVARI, SAMOVA RÍŠA

PhDr. Darina Gogolová,
ZŠ J. A. Komenského,
Bratislava

Téma: Náš začiatok (Blok zameraný na opakovanie učiva o Slovanoch, Avaroch, Samovej ríši).

Pojmové kľúčové učivo:

Národné dejiny - naše korene sú pre nás zdrojom hrdosti, optimizmu, poučenia, nádeje...

Vedomostné kľúčové slovo:

- Koncom 5. storočia sa z pravlasti v okolí riek Dneper, Visia, Don prisťahovali Slovania (vysokí, silní, svetlovlasí pastieri, roľníci, chovatelia, domáci výrobcovia). Zaoberali sa kováčstvom, hrnčiarstvom, tkáčstvom.
- Slovania žili v rodoch, uctievali mnohých bohov, napr.:

Morena (smrti)

Perún (neba)

Vesna (jari)

Pikulík (pokladov)

- V 6. storočí prichádzajú Avari - krutí bojovníci, ktorí Slovanov využívali v bojoch, kradli im potraviny, v zime sa im sťahovali do obydľí.
- V 7. storočí vznikajú kmeňové zväzy - na čelo sa dostal franský kupec Samo. Zvíťazil nielen nad Avarmi, ale aj nad franským kráľom Dagobertom. Vzniká Samova ríša - v roku 623.
- Samo vládol 35 rokov (mal 12 žien, 22 synov, 15 dcér). Po jeho smrti Samova ríša zanikla. Samova ríša ležala pravdepodobne v okolí riek Morava, Dunaj.

Myšlienka dňa:

„Človek je ako strom. Stromom sa lepšie darí v lesoch, sadoch - tam, kde ich je viac pohromade, pretože strom samotár je vystavený rôznym pohromám. Podobne je to s človekom. Človek je tvor spoločenský, patrí k určitej skupine, do istého národa...”

Matúš Kučera

Cieľ vyučovacieho bloku:

Žiaci si prostredníctvom bloku zopakujú učivo tematického celku, pokúsia sa pomocou aplikačných úloh o vytvorenie básne, divadelného predstavenia, plagátu, príbehu alebo vysvetľujúceho porovnania. Pracovať môžu individuálne alebo vo výberových skupinách, najviac päťčlenných.

Pomôcky: menovky, špendlíky, plagáty s napísaným kľúčovým učivom, plagát s napísanými aplikačnými úlohami, papiere A4, A5, učebnice Slovensko v stredoveku, výkresy, farbičky, ceruzky, voskovky, magnetofón s vhodnou príjemnou hudbou, ktorá bude znieť počas práce na aplikačných úlohách.

Mapa mysle - program bloku

Facilitovanie bloku:

Postupy pre žiakov (účastníkov konferencie) boli napísané na tabuli:

- *Dobrý deň, vitajte.*
- *Nezabudnite na menovku.*
- *Prečítajte si mapu mysle a myšlienku dňa - porozmýšľajte o nej.*
- *Posaďte sa do kruhu komunity.*

1. Motivačná komunita

Žiaci (účastníci konferencie) sedia v kruhu komunity. Ich prvou úlohou (v postupoch) bolo zamyslenie sa nad myšlienkou dňa, v ktorej Matúš Kučera vysvetľuje vznik národa. Učiteľka požiada prítomných, aby sa zamysleli nad situáciou zo svojho života.

Znenie komunitnej otázky: „Porozmýšľajte kedy, pri akej príležitosti bolo pre vás lepšie, že ste neboli sami (že s vami niekto bol), alebo kedy, v akej situácii by ste si boli želali, aby s vami radšej niekto bol (aby ste neboli sami).“

2. Po spoločnom zopakovaní tematického celku o Slovanoch, Avaroch, Samovej ríši pomocou otvorených otázok riadeného rozhovoru v kruhu nasledovala úloha pre každého.

3. Úloha pre každého: Zapiš si do zošita všetky poznatky, pocity a dojmy z práce v kruhu komunity.

4. Aplikačné úlohy: 1. Vytvorte oslavnú báseň alebo pieseň na počesť franského kupca Sama po jeho víťazstve nad Avarmi (2-3 slohy, strofy).

2. Zdramatizujte pohanské uctievanie bohov starými Slovanmi (Morena, Perún, Vesna, Pikulík), (najviac 2 minúty).

3. Vytvorte náučný plagát, pomocou, ktorého by ste vysvetlili podstatu života Slovanov (práca, remeslá, príbytky, výzor...). Znázornite aj prírodné prostredie, v ktorom žili (plagát).

4. *Napište príbeh o konkrétnej slovanskej rodine, ktorá trpela vykorisťovaním a vydieraním Avarov (aspoň 3 - 6 pekných viet).*

5. *Porovnajte život Slovanov pred vznikom Samovej ríše s ich existenciou po roku 623. Zamerajte sa na odlišnosti (aspoň 14 pekných viet, povinná úloha).*

5. Pri **prezentácii** učiteľka dbá na dodržiavanie pravidiel prezentácie - väčšinou vystúpia všetci členovia skupiny, najmenej dvaja - pri prezentovaní buď hovorí jeden, alebo sa navzájom dopĺňajú.

- Dôležité sú otázky z pléna - často zamerané aj na úroveň spolupráce jednotlivých členov prezentujúcej skupiny.
- Pripomienky a hodnotenie ostatných žiakov sú veľmi dôležité pri celkovom hodnotení práce skupiny. Často pomocou pripomienok a nových nápadov z pléna vznikne „dielo“ s prvkami dokonalosti.

6. **Záverečná reflexia** prebieha v kruhu komunity. Všetci zúčastnení stoja v kruhu a postupne odpovedajú na otázku: „*Čo si odnášaš z nášho dnešného stretnutia?*“

6.5 BRATISLAVA - HLAVNÉ A KORUNOVAČNÉ MESTO

Blok je zameraný na výklad nového učiva v 7. ročníku

*PhDr. Darina Gogoiová,
ZŠ J. A. Komenského,
Bratislava*

Pojmové kľúčové učivo:

Hospodársky a kultúrny rozmach mesta predurčuje zemepisná poloha, historické udalosti, ale najmä mier, pokojná a tvorivá atmosféra. Mesto - tak ako každý iný systém môže fungovať iba vtedy, keď sú prijaté a dodržiavané pravidlá.

Vedomostné kľúčové učivá:

- Po Matejovi Korvínovi nastúpili na uhorský trón Jagelovci (Vladislav II. Dobrý a jeho syn Ľudovít II.). Krajina bola na pokraji úpadku.
- 1526 - Bitka pri Moháči - uhorské vojsko podľahlo presile Turkov pod vedením Suleymana II. Turkom sa otvorila cesta do strednej Európy. Bitka pri Moháči trvala iba 2 hodiny, zahynul v nej aj mladý 20-ročný kráľ Ľudovít II. Jagelovský. Významný uhorský veľmož Ján Zápoľský sa do bitky proti Turkom nezapojil, vyčkával aj so svojím vojskom.
- Na uhorskom tróne dvaja králi - veľmož Ján Zápoľský a Ferdinand I. Habsburský. Tento stav vyvrcholil vojnami v rokoch 1527 - 1538 medzi Ferdinandom a Zápoľským, ktorý neváhal a na pomoc si prizval turecké vojská.
- Aj po zmierení sa J. Zápoľského s Ferdinandom I. zostalo Uhorsko rozdelené na tri časti. Južné a stredné ovládli Turci. Slovensko, západná časť Maďarska a časť Chorvátska bola pod vládou Ferdinanda I. Habsburského. V Sedmohradsku vládol dedič po J. Zápoľskom. Toto územie bolo tiež pod kontrolou Turkov.
- 1536 - Bratislava hlavné mesto Uhorska - Prešpork (S), Pressburg (N), Pozsony (M). Tristo rokov bola významným hospodárskym a kultúrnym centrom. Bola sídlom kráľovskej komory, kráľovského miestodržiteľa, kráľovských insígnií (jablko, žezlo, meč, plášť, svätostefánska koruna). Výrazne bol posilnený mestský štatút (právomoci mestských radných) - richtár, mešťanosta, kapitán, notár, komorník, kat.

Cieľ vyučovacieho bloku:

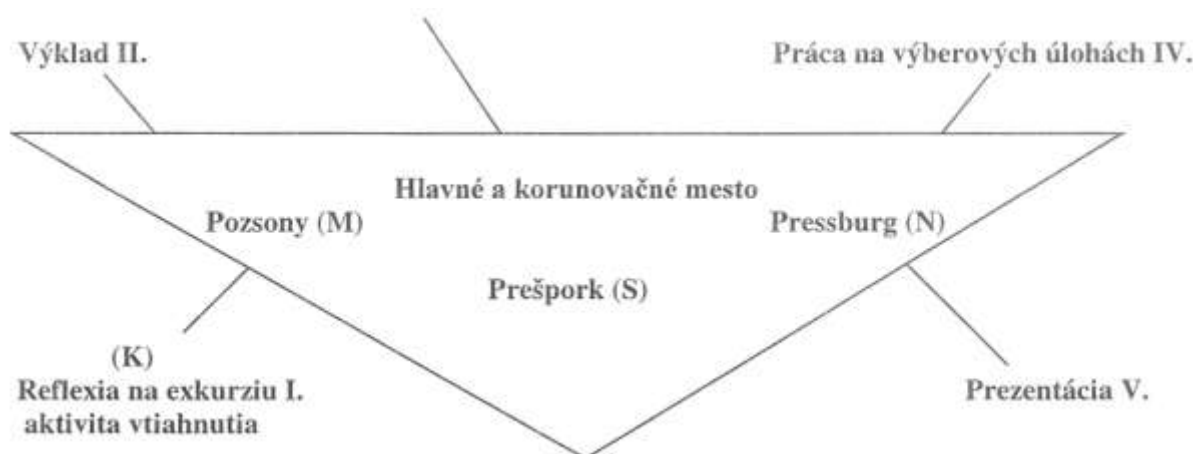
Výklad nového učiva na základe exkurzie *Po stopách korunovačného ohradu* - Dóm sv. Martina, Františkánsky kostol, Maximiliánova fontána, Stará radnica, Laurinská brána, kostol U Milosrdných bratov, Michalská brána, korunovačný pahorok (žiaci prešli korunovačnou cestou a na každom významnom mieste sa objavovali historické fakty). Po výklade učiva pracovali na aplikačných úlohách.

Na prvej aplikačnej úlohe pracuje každý individuálne. Druhá až šiesta úloha sú výberové. Žiaci môžu pracovať v ľubovoľných, najviac päťčlenných skupinách, alebo individuálne, podľa vlastného výberu.

Pomôcky: Učebnice dejepisu, vyplnené pracovné listy s aplikačnými úlohami, ktoré boli súčasťou exkurzie, odborná dejepisná literatúra, obrázky Bratislavy 16. storočia, papiere, farebné ceruzky, voskovky, magnetofón, mapa, dejepisné atlasy, lepiace papieriky s číslami 1- 6.

Mapa mysle - program bloku

Úloha pre každého III.

Facilitovanie bloku:

- Postup pre žiakov bol napísaný na tabuli.
 - *Dobrý deň, vitaj.*
 - *Sadni si do šesťčlenných skupín, na číslo 1- 6 si napíš svoje krstné meno.*
 - *Prepíš si do zošita mapu mysle a pojmové kľúčové učivo (porozmýšľaj, ako by sa dalo aplikovať na našu triedu).*
 - *Používaj aktívne počúvanie, spoluprácu, zdravý rozum, odvahu, zodpovednosť, snaž sa o najlepší osobný výkon, ...*

I. Komunita - aktivita vtiahnutia

Inštrukcia učiteľky znela: *Pri laviciach označených číslami 1, 2, 3, 4, 5, 6, sa sústredia všetky jednotky, dvojky-...* Stretnutie jednotlivých rovnakých čísel by sa malo „odohrať“ neverbálne. V takýchto nových náhodne vzniknutých skupinách sa členovia porozprávajú o tom, čo ich najviac z dejepisného hľadiska zaujalo na exkurzii. Ich úlohou bude „zahrať“ historickú budovu, ktorá nejakým spôsobom súvisí s korunováciou kráľov v Bratislave. Pôjde o pohyb so zámerom (deviata mozgovo - súhlasná zložka) - vystúpenie musí byť pantomimické.

II. Výklad kľúčového učiva by nemal byť dlhší ako 14 minút, pokiaľ ide o 13-14 ročných žiakov.

III. Úloha pre každého

Na úlohe pre všetkých pracujú žiaci individuálne. Po určitom časovom intervale (čase na prácu) nasleduje prezentácia jednotlivých žiakov.

IV. Aplikačné úlohy:

Povinná:

1. Vytvor zo slovných spojení vety, zostav zmysluplný a chronologicky usporiadaný text. 1526 - Bitka pri Moháči, kráľovské insígnie (jablko, plášť, koruna, meč, žezlo), vláda dvoch kráľov, Jagelovci - Vladislav II. Dobrze, rozdelenie Uhorska na tri časti, hlavné mesto Uhorska, korunovačné mesto od roku 1563.

(Aspoň 10 pekných viet)

Výberové:

2. Vymyslite napínavý príbeh, v ktorom hlavným hrdinom - rozprávačom je vojak z družiny Jána Zápoľského. Zúčastnil sa „vyčkávacej akcie“ počas Moháčskej bitky aj vojen proti Ferdinandovi I. Habsburgskému. V závere sa stane jeho prívržencom.

(Aspoň 20 pekných viet)

3. Vytvorte náučný plagát „Bratislava korunovačné mesto“. Vysvetlite všetky súvislosti kultúrneho a hospodárskeho rozvoja Bratislavy po r. 1526 tak, aby to pochopili aj vaši mladší spolužiaci - štvrtáci.

(Rozmery plagátu)

4. Zdramatizujte najdôležitejšie historické okamihy v rokoch 1526 - 1564 (od Bitky pri Moháči až po korunováciu Maximiliána II. Habsburgského), ktoré podľa vás viedli k tomu, že Bratislava sa stala v r. 1536 hlavným mestom Uhorska.

(Najviac 3 min. a popis)

5. Napíšte báseň alebo pieseň o období od r. 1526 po r. 1536 (o Bitke pri Moháči, vojnách dvoch kráľov, Bratislave hlavnom meste Uhorska). Sústreďte sa na empatické precítenie hrôz tureckých vpádov a vojen.

(Aspoň 4 strofy)

6. Zostavte chronologický zoznam historických udalostí od r. 1526 až po korunováciu Maximiliána II. Habsburgského v r. 1564 v Dóme Sv. Martina. Sústreďte sa podrobnejšie na obdobie, keď bola Bratislava korunovačným mestom a na všetko, čo s korunováciou súviselo (obrad, insígnie...).

(Aspoň 20 pekných viet)

V. Prezentácia prebieha podľa stanovených pravidiel. Vystúpi celá skupina a všetci ostatní žiaci sú aktívne publikum s právom na otázky a pripomienky.

6.6 NA ZAČIATKU JE VŽDY NÁPAD - A VÝSLEDKOM MÔŽE BYŤ AJ „PERPETUM MOBILE“

*PaedDr. Darina Výbohová,
ZŠ Hrnčiarska I,
Zvolen*

Cieľ vyučovacieho bloku: Trojmesačný tematický blok, zameraný na vtiahnutie žiakov do problematiky technického riešenia prenosu pohybu, informácií. Jednoduché stroje, prevody na prenos síl a pohybu. Modely LEGO - DACTA ovládané PC. Praktické overenie si funkcií jednotlivých súčiastok (stavebnice LEGO - DACTA) a samostatná realizácia a prezentácia projektu - aplikačnej úlohy.

Motivačná myšlienka: He that breaks a thing to find out what it is has left the path of wisdom.

Ten, čo zlomí vec, aby zistil, čo to je, zišiel z cesty múdrosti.

J. R. R. Tolkein

Pomôcky: Stavebnice Lego -dacta, PC, výkresy, pastelky, perá, obrázky z časopisov.

Program bloku

- Žiaci počas trvania bloku pracovali v 4- až 5- členných skupinách, ktoré vytvorili podľa vlastného výberu. Počet skupín bol daný počtom stavebníc.

V **úvodnej komunite** - diskusia na tému dňa „Čo je to PERPETUM MOBILE?“ nadväzovala na už prebrané učivo: *Človek a technika a technické prostredie. Slovenské osobnosti na poli techniky. Vývoj výpočtovej techniky. Základy technickej dokumentácie...*

- Nasledovalo spoločné oboznámenie sa s jednotlivými komponentmi stavebnice a možnosti ich použitia pri konštrukcii modelov. Práve tu deti naplno prejavili sebe vlastnú zručnosť, zvedavosť.
- V nasledujúcej dvojhodinovke si v samostatnej práci preskúšali žiaci jednotlivé súčiastky. Počas práce podľa potreby konzultovali s vyučujúcimi.
- Pri práci si spontánne a prirodzenou cestou cez vlastnú praktickú skúsenosť osvojili nové poznatky z učiva - *Jednoduchý elektrický obvod. Použitie plastov, druhy prevodov, prepojenie modelu na PC pomocou interfejsu, práca s obslužným programom stavebnice a myši.*

Práca na projekte

Aplikačné úlohy:

- Navrhnete model nejakého ozajstného technického zariadenia.
 - Nakreslite, ako by mal vyzerat’.
 - Popíšte jeho činnosť, pokús sa ho zaujímavo predstaviť.
 - Vymyslite pútavý slogan na reklamu pre tvoj produkt.
 - Prezentujte váš model spolužiakom.
 - Zodpovedajte, čo najvýstižnejšie, na otázky spolužiakov.
 - Zhotovte plagát vášho projektu.
- Každá skupina pracovala na vyhotovení zariadenia, stroja alebo modelu čohokoľvek, podľa vlastného technologického postupu s účelným použitím rôznych súčiastok. V rámci skupiny si sami (podľa typu inteligencie) vybrali svoj spôsob spolupodielania sa na splnení úlohy.

- Po dokončení prezentovali svoje projekty pred spolužiakmi zo svojej aj paralelnej triedy. Prezentácia bola tiež súčasťou hodnotenia.
- Zároveň sme na konci tohto bloku pripravili „**Slávnosť učenia sa**“ pre rodičov, deti a vyučujúcich, ktorú sme nazvali „**Zvedavá streda, kuk do sveta LEGA**“. Snahou bolo predstaviť rodičom okrem práce detí aj priestory odborných učební, náplň a spôsob vyučovania, hodnotenie práce. V tomto školskom roku sa nám za pomoci rodičov a úspešného zapojenia sa našich učiteľov do akcie KONTO GLOBTEL podarilo z veľkej časti realizovať naše predstavy o pavilóne prírodovedných predmetov a informatiky, v ktorom je vytvorené príjemné a podnecujúce prostredie pre samostatnú kreatívnu prácu žiakov v rámci vyučovacích hodín a blokov.
- Zavŕšením vyučovacieho bloku, a teda tejto témy, bola **exkurzia na UMB v Banskej Bystrici**, kde sme navštívili katedry Informatiky, Základov techniky a Ekológie a environmentálnej výchovy. Cieľom bolo BYŤ PRI TOM - pri tom, čo sme si vraveli o technickom prostredí a čo sa budeme chcieť dozvedieť o strojoch, nástrojoch, počítačoch, materiáloch a načo to ľudia potrebujú. Predstaviť informatiku a technickú výchovu ako predmet vysokoškolského štúdia, priestory, možnosti a zaujímavosti. Deti ocenili prezentáciu „programovateľnej ROBO - KOCKY“, najmodernejšej zo súád LEGO - DACTA. Pri príprave na exkurziu sme sa zamerali aj na *nácvik kladenia zmysluplných otázok*. Na hodinách pri komunikácii o modeloch a postupoch sme deti smerovali k presnej formulácii a trpezlivosti. Čo je najlepšie možné len vlastným príkladom. Pred exkurziou sme si určili konkrétne problémy a informácie, ktoré si chceme objasniť. Deti sa potom snažili smerovať svoje otázky týmto smerom. Samozrejme popritom mali dostatočný priestor uspokojiť aj svoju zvedavosť na všetko, čo ich zaujalo.

Deň strávený v B. Bystrici bol naplnený dojmami z poznávania mesta a jeho zaujímavostí (niektoré deti boli šťastné, že videli a dokonca sa previezli na trolejbuse), aj program na univerzite bol tiež obsahovo veľmi pestrý a zaujímavý. Celý priebeh sme zaznamenávali na video a jeden dvojhodinový blok sme venovali rozboru exkurzie. Rozbor splnil úlohu záverečnej reflexie.

6.7 PREBÚDZANIE SYNERGIE DEDINY

*PaedDr. Lukáš Janoška,
Pohorelá*

Túto stať venujem môjmu učiteľovi a kolegovi Mgr. L. Lojdovi, ktorý sa v roku 1998 upálil.

Predslov

Myslím, že každý správny pedagóg sleduje pri svojej práci, ale i mimo nej, spätnú väzbu blízkeho okolia. Tú zaznamenáva, spracúva, vyhodnocuje a stanovuje si najbližšie ďalšie kroky. Podľa mňa je to osobný výskum pedagóga a ja si ho robím od roku 1983.

Práca každého z nás niekam smeruje a tá moja má za cieľ vychovať prosociálne konajúcu osobnosť, s perspektívou stať sa zodpovedným občanom. Pri tejto práci dominuje kreovanie metodiky účinného motivovania žiakov vo výchovnej zložke procesu. Vzdelávanie, poznatky a informácie, sú v mojej koncepcii iba prostriedkom na naplnenie cieľa.

Z množstva mnou sledovaných javov som pre konferenciu vybral tú časť, ktorá analyzuje nedostatky pri asimilačnom procese učiteľa v prostredí a s tým súvisiacu kvalitu interakcie.

Doterajšie výstupy môjho výskumu hovoria o tom, že učiteľ s nižšou akomodačnou schopnosťou spomaľuje kognitívny vývin žiaka.

Úvod

Pracujem s mládežou od jesene r. 1980. Obsah tvorivej dielne som však čerpal najmä zo skúsenosti dedinského učiteľa v 3. a 4. ročníku ZŠ v Pohorelej, kde pôsobím od r. 1993.

Infopanel, ktorým som sa prezentoval na konferencii, obsahoval 46 fotografií z môjho rodinného, spoločenského a učiteľského života. Obrázkovú mozaiku predeľovali tri biele stĺpce znázorňujúce 3. tisícročie, na ktorých bolo napísané: Kto som? O čom bude tvorivá dielňa? Názvy fotografií?

Samotnú dielňu navštívilo 10 vnímavých poslucháčiek. Svoje rozprávanie a odpovede na množstvo otázok som dopĺňal triednymi kronikami, časovo-obsahovými plánmi, záverečnou prácou postgraduálneho štúdia a prácou rekvalifikačného štúdia etickej výchovy s názvom Roche Olivar a prax dedinského učiteľa.

1 Ciele tvorivej dielne

Pri stanovení cieľov témy Prebúdzanie synergie dediny som vychádzal z analýzy súčasného stupňa demokratizačného procesu v pohorelskom rodičovsko-učiteľskom prostredí. Východiská z nie najlepšej situácie si vyžadujú dlhodobé a citlivé postupy. Transformácia slovenského školstva, o ktorej sa zatiaľ iba hovorí, potrebuje skutočnú realizáciu. Proces to bude zložitý, ale myslím, že by mal začať oblasťou základných metodologických kategórií. Nová spoločensko-politická situácia vyžaduje nové definície, napr. ako má vyzeráť absolvent ZŠ a aký podiel na jeho profilovaní má mať škola, čo obsahuje autonómia učiteľa, čím je charakterizovaný schopný pedagogický kolektív (črty mužského a ženského princípu), kompetencie M Z a PK, kto je a čo robí manažment ZŠ, vzťah školy a rodičovskej obce... Nosné kurikulum komunity sa odvíjalo od týchto spomenutých kategórií. Nazval som ho *Hra na demokraciu s pohorelskými deťmi*. Metódy, ktorými sa snažím dosahovať jej ciele, idú ruka v ruku so stupňom mojej asimilácie s pohorelským prostredím.

1.1 O asimilácii učiteľa v prostredí

Po osemnástich rokoch som sa vrátil do rodnej obce. Bývam v rodičovskom dome. Učím v miestnej ZŠ. Chovám ovce, sliepky, psa, kozu, ktorú aj dojím. Ručne im chystám seno na zimné obdobie. Za hospodárskou budovou máme malý sad ovocných stromov a ríbezlí. Zúčastňujem sa na chode obce ako člen Spoločnosti chovateľov oviec a kôz, aj ako podielnik urbárnej spoločnosti.

V kultúrnej oblasti som zakladajúcim členom MO MS a občianskeho združenia Volejbalový spolok GAD, v ktorých aktívne pracujem. Zúčastňujem sa na liturgických zhromaždeniach a v neposlednej rade navštevujem miestne pohostinstvá. Na spomínaných aktivitách ma spravidla sprevádza manželka, ktorá je na invalidnom vozíku, čo je vlastne dôvodom rodinnej dislokácie,

1.2 Triedny učiteľ

Od nástupu v Pohorelej som triednym učiteľom a pravidelne v prvý deň školského roka nastupujem oblečený v pohorelskom kroji. V triede si po prázdninových reflexiách volíme samosprávu. Stretávame sa raz týždenne a o rokovaníach si vedíme záznamy v triednej kronike. Tam sa nám podpisujú aj rôzne návštevy triedy a školy a taktiež rodičia pri stretnutiach so žiakmi. Ročne bývajú tri až štyri. Organizujeme ich tak, že v ich úvode je kultúrny program zložený z prednesu, spevu, vtipov, dramatizácie a súťaží z preberaného učiva. V ďalšej časti sa žiaci s rodičmi podelia o najzaujímavejšie udalosti z uplynulého štvrtroka. Starosta triedy hovorí nakoniec. Potom moderátori oslovia rodičov, či nemajú nejaké otázky a potom žiaci opustia triedu. Nasleduje rozhovor rodičov s učiteľom. Na takéto stretnutie môže prísť aj viac členov rodiny. Za každého získava žiak tzv. akciu do celoročnej súťaže prosociálnej aktivity. Akcie do súťaže žiaci získavajú aj za účasť na povinnej či dobrovoľnej, plánovanej aj neplánovanej akcii, za individuálnu alebo kolektívnu účasť na akcii, ktorú organizuje škola, žiaci, rodičia, obec, farský úrad, obecné spolky či politické strany. Víťaz je za triedu umiestnený na celoročnej tabuli cti v hlavnej budove školy.

V triede 6 rokov prebieha separovaný zber. V triede máme umiestnené tri nádoby. Jedna na syntetický a kovový odpad, druhá na papier a drevo a tretia, s igelitovým vrecom, na biologický odpad. Ten som ponúkol žiakom, ktorí chovajú hospodárske zvieratá. Keďže nebol záujem, tak ho denne nosím koze Zuze. Odpad z druhej nádoby týždenníci sústreďujú do vreca a raz týždenne ho odnášajú do kotolne. Iba odpad z prvej nádoby odnáša upratovačka.

V triede máme umiestnené exponáty z histórie obce. Sokle na stenách sme si vyzdobili maľbami. Na vchodových dverách máme umiestnené logo triedy s pseudonymom a je tam aj originálne nakreslený ročník a písmeno triedy. Okrem iného máme v triede aj priebežný ukazovateľ poradia žiakov v už spomínanej prosociálnej aktivite.

1.2.1 Slovenský jazyk alebo edukácia komunikovania

Pri výuke Sj som si kládol za najdôležitejšie rozvíjať u žiakov snahu o kultúrnu komunikáciu. Hodinu v pondelok sme venovali rozhovorom o zážitkoch z víkendu. V utorok bol reťazec 3 hodín nasledovný: sloh - žiaci písali najčastejšie úvahy na mnou navrhované témy, gramatika: žiaci si navzájom vymenili zošity a opravovali farebne chyby spolužiaka a podčiarkovali najkrajšie vety. Tie potom písali na tabuľu. Tretia hodina bolo čítanie. Vtedy sa trieda premenila na televízne štúdio, v ktorom moderátor ohlásil prednášateľa príspevku na určitú tému, bol tam aj kameraman, na trepačke ľanu ďalší robil klapku. V triede sme mali aj paravan, tak čitateľ buď v ňom, alebo len tak vpredu na stoličke prečítal svoju prácu. Nasledoval potlesk a takto sa stihli vystriedať všetci žiaci.

Ďalšie metódy, ktoré sme používali popri riadnom preberaní učiva: žiaci si vyberali témy, ktoré dlhodobo spracúvali formou projektov, raz štvrtročne sme pretekali v rýchlosti čítania známeho textu,

súťažili sme v rapotankách - na stretnutiach s rodičmi sme sa pri nich najviac zasmiali, dramatizovali sme vhodné články z čítanky, v diktátoch sa objavovali aktuálne udalosti z triedy alebo dediny. Spravidla sme na triednícké hodiny pozývali do triedy rôzne osobnosti, najmä z Pohorelej.

Vyvrcholením našej práce boli vystúpenia mimo triedy. Realizovali sme vystúpenia pre materskú školu, pre mladších spolužiakov. Na Mikuláša sme chodili do Ústavu sociálnej starostlivosti pre deti s mentálnym postihnutím.

1.2.2 Pracovné vyučovanie alebo manuálny pragmatizmus

Najväčšie problémy zo všetkých predmetov mi robila príprava na pracovné vyučovanie, pretože som sa snažil, aby sa žiaci čo najviac dostali do kontaktu s tradičnými materiálmi v približne rovnakých podmienkach ako ich rodičia.

V septembri sme sa venovali zberu a spracovaniu ľanu, ktorý sme potom odložili až do jari do skrine. Počas babieho leta sme sa venovali práci s drevom, strúhaniu prútov, vyrezávaniu jednoduchých ornamentov do kôry. Robili sme si zásoby kvetov na sušenie, zbierali sme šišky a šípky. Po sviatkoch Všetkých svätých sme si robili zásoby rôznofarebného vosku. Koncom novembra sme počas trojhodinovky - V, Pv, Tv, priniesli z lesa jedlinu. Po jej spracovaní sme z nej robili adventné vence. V nedeľu na sv. omši sme ich spoločne, celá trieda, zanesli pred oltár na posvätenie. Jeden adventný veniec zostal v našej triede, druhý sme podarovali učiteľskému zboru našej ZŠ a tretí sme niesli na vopred dohodnuté prijatie u starostu obce.

Na Ondreja sme podľa starého zvyku liali roztavené olovo cez oko veľkého kľúča do nádoby s vodou. Následne na to žiaci vzniknuté mystifikované útvary zväčšene zachytávali na výkresy - Vv.

Začiatkom decembra sme chystali darčeky z vosku. Do okrúhleho odliatku z bieleho vosku sa vyhlbovali negatívne obrazce, do ktorých sa lial roztavený vosk príslušnej farby. Vznikol reliéf originálneho vzhľadu. Na poslednej hodine pred Vianocami sme z jedliny, ktorú sme si v novembri ukryli na vlhkom mieste školského dvora, robili ikebany. Potrebovali sme na to aj iné veci, ale z tých nachystaných sme použili šišky, ktoré sme farbili a suché kvety.

Cez zimu sme čistili od snehu klzisko.

Pred Veľkou nocou sme zo spracovaného ľanu priadli tzv. šmigáre. S nimi sme sa učili pliesť vo troje, vo štvoro, v osmoro. To bola predpríprava na pletenie riadnych prútených korbáčov. V tom období sme aj otkkali vrbové píšťalky. Potom sme obohacovali pôdu okolo školských ovocných stromov maštaľným hnojom, ktorý sme na fúrikoch vozili od najbližšie bývajúceho spolužiaka. Na jar sme na týchto stromoch presvetľovali koruny. Neskôr sme čistili základy školských budov od divo rastúcich rastlín.

Na prelome mája a júna býva v Pohorelej 1. sv. prijímanie žiakov III. ročníka, spojené s pravidlom, že dieťa dostane do daru od krstných rodičov horský bicykel. V snahe splniť detskú túžbu, ukázať sa pred spolužiakmi s krásnym bicyklom, plánujem na toto obdobie hodiny cyklistiky. Keďže škola nemala žiadne stojany na bicykle, vypracovali sme jednoduchý projekt s takýmto cieľom. V priebehu 5 vyučovacích hodín sme k nepoužívanému vyvýšenému zábradliu priviezli 5-6 m³ zeminy a ďalšími drobnými úpravami sme získali stojan na 20 bicyklov. Pri slávnostnom prestrihávaní pásky riaditeľkou školy sme vyhodnotili aj najusilovnejších žiakov.

1.2.3 Hudobná výchova alebo o veselom speve a tanci

Pocit neohrozeného prostredia vedia žiaci vyjadriť aj správaním sa na hodine Hv. Na začiatku každej hodiny sme absolvovali hlasovú rozcvičku. Išlo o spoločné cvičenie hlasiviek pri jednoduchých popevkoch, ktoré poznáme zo športových tribún. Pridávali sme do toho aj rytmické tieskanie dlaňami. K úvodnej časti hodiny patrilo prespievanie naposledy preberaných piesní.

Po hlavnej časti a prebraní nového učiva nasledovali tanečné prvky Pohorelej buď pri hudbe z MG kazety, alebo sa žiaci doprevádzali spevom sami. Integrujúcim bol výber pesničiek, čerpali sme ich z autentického folklóru blízkych obcí. Z nich značnú časť získali žiaci od svojich rodičov. Súčasťou Hv bolo aj triedne kolo Slovenského slávika, kde každý žiak spieval sólo. Žiaci boli ochotní spievať na rôznych verejných miestach, pred obecným úradom, na klzisku, pri športových výjazdoch do druhých dedín.

Nezabudnuteľná atmosféra vznikla pri návšteve MSJ v biatlone v Osrblí. S triedou som sedel v esprese pri čaji, žiaci hrali karty a uzimene oddychovali. Vedľa nás sedeli Nemci a jeden z nich nám začal rozdávať odznaky DSV. My, v snahe poďakovať im, zaspievali sme pieseň v pohorelskom nárečí. Hneď na to ku mne pristúpil dvaja muži. Jeden - Nemec, nás pochválil a podujal sa zaplatiť celú našu útratu, druhý muž bol režisérom STV - redakcie športu a ten mal záujem o náš spev pri záberoch exteriérov. Keď sme odchádzali z biatlonového areálu, jeden z nemeckých trénerov daroval najsmelšiemu chlapcovi futbalovú loptu.

Myslím, že aj to bolo o Hv, keď sme spievajúc zašli s triedou na známe miesto v chotári a po plesnutí 3-metrovým bičom žiaci počítali množstvo ozvien. Za dobrých akustických podmienok sa dalo počuť aj 6 -7 ozvien.

1.2.4 Výtvarná výchova alebo tvorivosť vo vyjadrovaní

Vďačným prostriedkom na hľadanie identity je Vv. Necitlivý vzťah k životnému prostrediu, alkoholizmus a negatívne medziľudské vzťahy, ktoré sú vypuklé aj v Pohorelej. hovoria o tom, že pedagogika nedostatočne profiluje osobnosti s potenciálom vytvárať kreatívne komunity.

Hľadanie pravdy sa často spája s hľadaním krásna, aj o tom boli ciele, ktoré som sledoval výukou Vv. Dvojhodinovky na I. stupni dávajú veľa možností pracovať v exteriéri, čo sme aj využívali. Von sme vychádzali aj keď veľký mráz vytvoril v miestnom potoku obrovské množstvo bizarných ľadových útvarov. Tie sme so skicárom v ruke zachytávali a hľadali známe obrazové paralely. Obsah hodín tvorili aj výtvarné vyjadrenia v neporušenej snehovej ploche, príp. stavba snehových plastík. Estetiku rozvíjali aj záverečné práce na adventných vencoch, ikebanách s vianočnými sviecami.

Na jar som vodil triedu k sebe do dvora, kde každý dostal drevený klátik na sedenie. Vo dvore som prichystal korýtka s pšeničným šrotom a vypustil som jahniatka. Mal som pocit, že som v ateliéri. V náčrtníkoch sa nakoniec tie ovečky objavili.

Na Vv sa rodili aj návrhy na mokré vysvedčenie, či diplomy na celoškolský turnaj vo vybíjaní.

Pri kreslení zátišia s vahanom, či sedliackou misou, možno žiakovi preblyсне hlavou, že koľká krása bola vyhodенá na divokej skládke odpadu. Pri našich potulkách nízkotatranskou prírodou si často prinášame do našej muzeálnej zbierky vzácne artefakty minulosti.

1.2.5 Telesná výchova alebo tržnica emócií

V tomto období pokladám za správne, okrem kochania sa v emotívnej spontánnosti žiakov, aby učiteľ vytváral vo vedomí žiaka jemné súvislosti medzi jeho športovými hrami a jeho zdravím. Priestor na zhutňovanie zdravého skeletu žiaka nachádzam najmä v ľudových a bežných hrách. Podstatu nevidím v ich výbere, ale v objektívnosti posudzovania najlepších aktérov. To je najväčšou motiváciou do ďalšej fyzickej práce.

Na úvodnej hodine dávam dôraz na demokratickosť priebehu voľby kapitána skupiny. On je mojím najbližším spolutvorcom celoročného priebehu výuky. Kapitánovi odstupujem časť mojich právomocí. Zastupuje ma aj v mojej neprítomnosti.

Na úvodnej hodine sa volí pozdrav skupiny, ktorý používame ako súčasť počiatočného energizéru pri spojení všetkých dlaní žiakov. Tiež prijímame pseudonym skupiny, príp. logo.

Sme obyčajná dedinská škola a samosprávy v triedach ešte nefungujú, teda ani školský parlament, preto so skupinami, ktoré mám prvý rok, úvodná procedúra býva problematická.

Dispozíciu vecne rozprávať v kolektíve k aktuálnemu problému rozvíjame v záverečnom, hodnotiacom rozhovore po absolvovaní výuky. Dvakrát do roka, spravidla pred klasifikačnými poradami, máme stretnutie pri okrúhlom stole, kde sa každý žiak vyjadruje k priebehu výučby. Rozprávame sa celú vyučovaciu hodinu. Táto reflexia mi ukáže, v akej harmónii je u žiaka duchovná a telesná stránka.

Motivujúcou pre žiakov je aj výuka prebiehajúca v uliciach obce. Atletická vytrvalosť, cyklistika, sánkovanie, bežecké lyžovanie patria do jej obsahu.

Uspokojivú intenzitu a úspešnosť majú plavecké výcviky, ktoré organizujeme v 3. a 4. ročníku. Ich náplňou je výuka skokov do vody, udržanie sa na vode, plávanie pod vodou. V týchto disciplínach sú aj záverečné preteky. Rekordom školy vo vytrvalosti je výkon osemročného dievčatka, ktoré bez prestávky preplávalo 2 400 m v 12,5 m bazéne.

Ďalšie, čo bude treba riešiť v transformujúcom sa školstve, je morálne ohodnotenie práce učiteľa Tv. Súčasní zodpovední akoby nevideli rizikovosť, nadmernú hlučnosť, fyzickú náročnosť, nebezpečnosť a materiálnu náročnosť ošatného, ktorú na každej hodine prekonávajú. Bagatelizovaný je aj zdravie prinášajúci efekt ich práce. Vzhľadom na to zastávam názor, že bezplatná krúžková činnosť je v súčasnosti vhodná pre rodičov žiakov. Profesionálny učiteľ by mal pracovať vo svojom odbore za príslušný honorár. Tohto roku v ZŠ Pohorelá (280 žiakov) pracovalo 5 športových krúžkov, ktoré viedli neučitelia. Keďže som absolventom FTVŠ UK, od šk.r. 98/99 učím Tv aj na II. stupni. So skúsenosťami v tejto oblasti sa podelím s vami pri inej vhodnej príležitosti.

Doslov

Rád by som sa poďakoval organizátorkám konferencie za možnosť lektorovať tvorivú dielňu. Nepatrím medzi najmladších učiteľov, učil som na všetkých druhoch škôl vo vertikálnej škále. Angažoval som sa v rôznych učiteľských zoskupeniach. Perspektívnosť, ktorú som vyzrel v tejto alternatíve slovenského školstva, mi dáva nádej na jej pozitívny výsledok. Ciele konferencie - podpora ľudských zdrojov a uskutočňovanie humanizačných a demokratizačných zmien v školskom systéme - sú myšlienky, ktoré som chcel podporiť osobnou účasťou.

Ak mám hodnotiť naplnenie témy: prebúdžanie synergie dediny, treba povedať, že je to téma bezodná, tak ako je bezhraničný Piagetov proces asimilácie s prostredím. Súvis názvu tvorivej dielne s jej obsahom vidím v tom, že v jednotlivých častiach hovorím o tvorivom zušľachtovaní najmocnejšieho, čo v národe máme - detí, mladých ľudí. Rôznosť ich kreovania v palete edukovaných predmetov by mala vychádzať zo všetkého duchovného a materiálneho poznania našich predkov. Mladej generácii verím, že pri správnej facilitácii bude schopná hranice tohto poznania posunúť ešte ďalej. Tento energetický efekt nazývam synergia.

Na okraj popisov fragmentov z mojej pedagogickej praxe len toľko, že sú len nepatrným zlomkom skutočnosti. Preto prijmite pozvanie do pohorelskej školy, aby ste si to všetko pozreli vlastnými očami.

6.8 OD PIESNE K TANCU - HUDOBNÁ VÝCHOVA S PRVKAMI DRAMATICKEJ A POHYBOVEJ VÝCHOVY, 6. ROČNÍK

Mgr. Anna Mrázová,
ZŠ Ul. Východná,
Martin

Integrované predmety: Hv, Ev, Sj, (Tv, Vv čiastočne)

Vzdelávací cieľ: Rozvíjanie hudobných schopností, zručností a návykov vo vokálnej, inštrumentálnej, hudobno-pohybovej a posluchovej činnosti. Návrik piesne *Malé kotě*. Spev melódie imitáciou, spev melódie intonáciou - solmizačná metóda Z Kodályho v spojení s fonogestikou. Získanie základných zručností v hre na sopránovú zobcovú flautu (SZF). Orffov inštrumentár (OI). Získavanie zručnosti pohybu v párnom a nepárnom takte (pochod, poskočný krok, tanečný krok), country tanec.

Myšlienka dňa:

„Nakoniec možno žiť aj bez hudby, aj púšťou vedie cesta. Ale my, ktorí sa staráme, aby každé dieťa dostalo do svojich rúk kľúč k dobrej hudbe a s ním ochranný talizman proti hudbe zlej, chceme, aby prešlo životom, nie ako keby kráčalo púšťou, ale kvetnatou záhradou,...Nech hudba patrí všetkými. ”

Zoltán Kodály

Facilitovanie bloku:

- Dobrý deň plný radosti, pohody a optimizmu.
- Vezmi si kvietok a napíš meno.
- Prečítaj myšlienku dňa, mapu mysle a premysli si riešenie nastoleného problému.
- Prijmi miesto v kruhu komunity.

Program bloku:

1. Motivačná komunita: Účastníci stretnutia vyjadria názor na myšlienku dňa spôsobom im vlastným (verbálne, hudobne, výtvarne, pohybom...). Počas ich prípravy znie hudba z reprodukčného prístroja. Vivaldi - Jar, 1. časť. V závere prezentujú svoje názory.
2. **Hudobné hry** zamerané na postupné rozospievanie sa, zistenie hlasového rozsahu, rozvíjanie hudobnej predstavivosti.
3. **Sopránové zobcové flauty** - zoznámenie sa s hudobným nástrojom a so spôsobom hry na flautu - držanie, nátlak, technika hry. Riekanka - Neplač, Katka, neplač (rytmus na tóne hl), pieseň Hádanka (Andrejcová, Z.: Škola hudby, vydavateľstvo M. Vaška, Prešov, 1997, str.5), Čierny Ján (str. 15). Pri piesni Čierny Ján použiť solmizačnú metódu Z. Kodályho a pred ňou precvičiť solmizáciu v durovej tónine aj s vynechaním 2. a 4. stupňa. Po zvládnutí piesne zahrať pieseň na flaute.
4. **Imitácia rytmu** účastníkmi po predchádzajúcej realizácii rytmu - prezentátor alebo účastník. Vyjadrenie rytmu pohybom - páry takt, - pochod, poskočný krok, nepárny takt - tanečný krok, práca v skupinách i individuálne.

5. **Zvuky a tóny** - zvieratá na hospodárskom dvore - práca v dvojiciach. Vyhľadanie si partnera so zatvorenými očami, podľa zvuku, po predchádzajúcom dohovore (signál...), rozvíjanie spolupráce, vzájomnej pomoci, dôvery...
6. **Malé koté** - nácvik piesne imitáciou za pomoci účastníkov (napodobnenie zvuku mačičky v správnej intonácii (zapojenie hry na telo - možnosť upevnenia melódie piesne a jej textu), tlieskanie, plieskanie, lúskanie. (Hra na nástroje Orffovho inštrumentára - drevené paličky, woodblock, detské činelky, triangel, tamburína.) Pohybové stvárnenie piesne improvizáciou. Spojenie piesne, hry a tanca.
7. Umelci - členovia, **tvoria piesne** v skupinách, na básne F. Rojčka.
8. **Tvorivé úlohy:**
 - a. Neposlušné čižmičky str. 5 - prečítaj báseň, určí takt, vytvor hru na telo, vytvor hru na OI.
 - b. *V obchode so zeleninou* str. 14 - prečítaj text, určí takt, nájdi druhy viet z hľadiska postoja hovoriaceho k skutočnosti - určí ich podľa významu, porovnaj melódiu opytovacích viet v Sj a v hudbe.
 - c. D. Hevier - *Náušnica v uchu* - text prečítaj a určí rytmus básne, nájdi, pomenuj básnické prostriedky v texte a určí postavy vy stupujúce v texte - monológ konkrétnej postavy, čím sa líši báseň prezentovaná recitátorom a hercom, dramatizuj pieseň - verbálna komunikácia.
9. **Tanec - protipól verbálnej komunikácie** (keď chceme tancom tlmočiť druhým nejakú informáciu),
 - otvorený párový tanec, skladajúci sa z pochodovej a tanečnej časti,
 - reč očí, mimika tváre, úsmev haptika
10. **Záverečná reflexia** - účastníci stretnutia spôsobom vlastným, podľa výberu (ako v úvode), vyjadria svoje pocity z dnešného stretnutia na spoločný plagát: *Čo ťa najviac zaujalo z dnešného stretnutia?*

Literatúra:

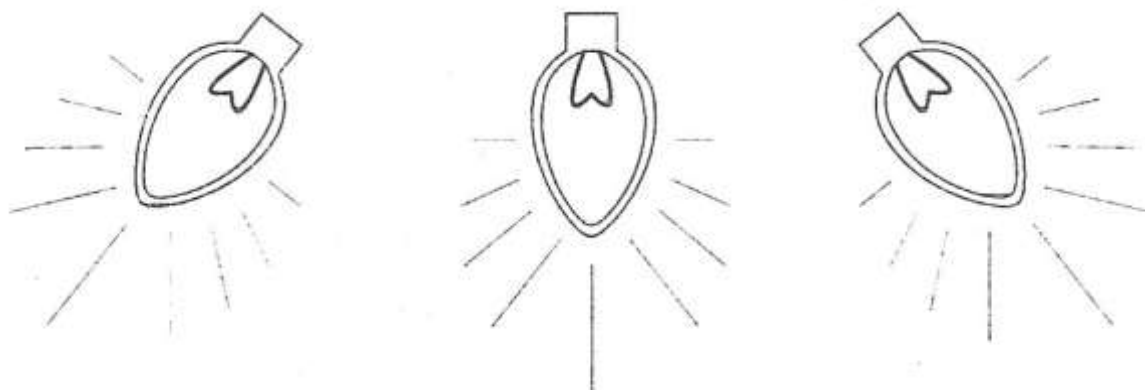
Rojček F.: Neposlušné čižmičky, Genezis Bratislava 1991.

Hevier D.: Náušnica v uchu - literatúra pre 6. ročník str. 42, Já písnička - Zpěvník pro žáky základních škol - 1 a 4 třídu I. díl, str. 87, Music Club 1999.

METODICKÁ PRÍLOHA

POSTUP TVORENIA KĽÚČOVÉHO UČIVA A APLIKAČNÝCH ÚLOH

Pojmové kľúčové učivo - definícia:

Vyjadruje dôležité myšlienky alebo pojmy, ktoré sa dajú aplikovať vo viacerých situáciách a na základe ktorých sa dá predpokladať ich ďalší priebeh.

Pozn.: majú širšie použitie nielen pre jedno učivo, ale aj pre celú tematickú časť, prípadne ešte väčšiu časť učiva. Teda jedno pojmové kľúčové učivo sa vzťahuje k viacerým vedomostným kľúčovým učivám.

Ako postupovať?

Príklad pojmového kľúčového učiva pre tematickú časť živočíchy - dá sa tu použiť všeobecná myšlienka *závislosti formy a funkcie*, ktorá platí pre celú prírodnú ríšu, preto pojmové kľúčové učivo pre tému živočíchy môžeme vytvoriť nasledovne:

Forma a funkcia

Vonkajšie znaky živočíchov a rastlín sú veľmi rôznorodé. Predstavujú *určujúci faktor spôsobu ich života* a napĺňania životných potrieb. Podobne rôznorodé sú *znaky a vlastnosti neživých prírodnín*. Predurčujú *zmeny*, ktoré na nich môžu nastať vplyvom prostredia a tiež *spôsob ich využitia*. Medzi živočíchmi a ich životným prostredím existujú vzájomné súvislosti a závislosti.

Aplikačné úlohy k pojmovému kľúčovému učivu forma a funkcia:

Individuálne alebo v malých skupinách

1. Vyberte si jeden rastlinný alebo živočíšny druh. Dobré si ho prezrite a na základe svojich vedomostí splňte aspoň jednu z nasledujúcich úloh:
 - a) *Opíšte, alebo nakreslite*, akým spôsobom jednotlivé vonkajšie znaky vášho rastlinného alebo živočíšneho druhu prispievajú k napĺňaniu jeho základných životných potrieb - *prijím potravu a vody, dýchanie, ochrana a obrana, rozmnožovanie* (lingvistická, priestorová inteligencia).
 - b) *Nakreslite* váš rastlinný alebo živočíšny druh a označte jeho jednotlivé časti tela pomocou geometrických tvarov a telies - štvorce, kruhy, trojuholníky, valce a pomocou tvarov nachá-

dzajúcich sa v prírode. Vysvetlite, ako tvar jednotlivých častí tela pomáha vášmu rastlinnému alebo živočíšnemu druhu prežiť (priestorová, logicko-matematická a lingvistická inteligencia).

Vedomostné kľúčové učivo v ITV - definícia

Vedomostné kľúčové učivo poskytuje *špecifické, zmysluplné details*, nie izolované fakty, ktoré sú vytrhnuté z celku. Vedomostné kľúčové učivo je vlastne *pretransformovaným obsahom kurikula*.

Pozn.: Je to podstatné jadro vedomostí a zručností, jasne a výstižne opisuje, čo je dôležité, čo má žiak vedieť a byť schopný využívať. Je jadrom priameho výkladu učiteľa.

Príklad vedomostného kľúčového učiva k téme živočíchy, ktoré nadväzuje na pojmové kľúčové učivo:

- Živočíchy prijímajú rôzne druhy potravy. Závisí to od ich veľkosti, typu zažívacieho ústrojenstva a miesta výskytu. Všetkých živočíchov spája závislosť od druhu potravy. Hovoríme tomu potravinový reťazec.
- Kolobeh potravy sa začína vytvorením živín v zelených rastlinách, ktorými sa živia bylinožravce. Tie ďalej predstavujú potravu pre mäsožravce. Baktérie a huby rozkladajú mŕtvolu a výlučky zvierat a tak dodávajú rastlinám živiny. Reťazec sa uzatvára do kruhu.

Aplikačné úlohy k vedomostnému kľúčovému učivu o živočíchoch - príklad:

Povinné

1. *Vyhľadaj* v texte alebo v encyklopédii aspoň 6 živočíchov. *Zatried'* ich do tabuľky podľa toho, ako prijímajú potravu. V každom stĺpčeku uveď aspoň dvoch živočíchov.
2. *Urob* rozbor vyvrhnutého zvyšku potravy sovy a *zisti* podľa pomocnej tabuľky, čo zjedol náš mäsožravý dravec. *Nájdené zvyšky potravy pomenuj a nalep* na výkres (príloha tabuľka).

Výberové úlohy:

3. *Zdramatizuj* text, v ktorom znázorniš získavanie potravy bylinožravcov, mäsožravcov a všežravcov. *Zhotov* kulisy, ktoré budú znázorňovať ich životné prostredie, a masky, vyjadrujúce vybraných živočíchov (max. 6 v skupine).
4. *Zostroj* potravinový reťazec pomocou obrázkou živočíchov a iného pomocného materiálu tak, aby ho bolo možné využiť ako učebnú pomôcku (aby sa dal zavesiť), max. štyria v skupine.
5. *Nakresli* alebo *vymodeluj* aspoň 1 bylinožravca, mäsožravca a všežravca.
6. *Vytvor* na známu melódiu pieseň, v ktorej vysvetlíš potravinový reťazec, aspoň 3 slohy.

Zručnostné kľúčové učivo - definícia:

Zručnostné kľúčové učivo predstavuje schopnosti a zručnosti, ktoré žiaci potrebujú získať, aby mohli zvládnuť pojmové a vedomostné kľúčové učivo.

Poznámka: Nasledujúce zručnostné kľúčové učivo bolo zvolené podľa zámeru - zároveň integrovať SJ a precvičovať určovanie slovies.

Príklad zručnostného kľúčového učiva zo slovenského jazyka

Slovesá sú slová, ktoré vyjadrujú, čo osoby, zvieratá a veci robia, alebo čo sa s nimi deje. Pýtame sa na ne otázkou: Čo robí? Čo sa s ním deje? Slovesá môžu mať rozličné tvary.

Príklad povinnej aplikačnej úlohy na precvičenie zručnostného kľúčového učiva (s využitím témy):

1. *Prečítaj si text o potravinovom reťazci a podčiarkni v ňom slovesá, 5 z nich vypíš a napíš ich v tvare 1. os. sg. v prítomnom, minulom a budúcom čase do pripravenej tabuľky.*

© Susan Kovalik & Associates, Bagalová, Černá, 2000

Asociácia S. Kovalikovej VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE NA SLOVENSKU

ZŠ Majerníkova 60, 841 05 Bratislava, č. t. 653 13 983, fax: 654 28 285

e-mail: ask@zskom.sk

ZÁVERY KONFERENCIE ITV

Konferencia s názvom *Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu*, bola už štvrtým celoštátnym stretnutím pedagógov, priaznivcov a podporovateľov *Integrovaného tematického vyučovania*. Konala sa pod gesciou MŠ SR v Martine v dňoch 20. - 21. októbra 2000. Konferenciu organizovali Asociácia S. Kovalikovej a OÚ OŠMaTK v Martine.

Ciele konferencie:

- podporiť rozvoj ľudských zdrojov na ceste humanistických a demokratických zmien v školskom systéme na prahu nového tisícročia,
- prezentovať príspevky alternatívnych edukačných programov k inováciám v školstve,
- poskytnúť možnosť výmeny skúseností učiteľov v tvorivých dielňach pre 1., 2. a 3. stupeň školského vzdelávania.

Ciele boli napĺňané prostredníctvom prezentácie 35 odborných príspevkov, pracovnými zasadnutiami 3 odborných skupín a na ďalších neformálnych stretnutiach počas konferencie.

Počas konferencie odznelo 6 príspevkov v plenárnej časti a 41 príspevkov bolo prezentovaných v tvorivých dielňach pre 256 účastníkov konferencie.

Referáty a príhovory hostí sa zaoberali koncepčnými otázkami rozvoja inovačného programu ITV na Slovensku v kontexte rozvoja pedagogických inovácií v slovenskom školstve. Prednáška host'a z Karlovej Univerzity v Prahe, prof. RNDr. Milana Hejného, CSc., bola venovaná významu a stratégiám konštruktivistického vyučovania. Autormi príspevkov plenárnej časti boli odborníci v oblasti zavádzania inovácií do školskej praxe na Slovensku i v zahraničí.

Tvorivé dielne viedli skúsení pedagógovia z rôznych typov škôl. Ich spoločnou črtou bolo zacielenie na zmysluplné učenie sa žiakov a vytváranie spolupracujúceho spoločenstva v triedach a v školách. Vzhľadom na pripravované koncepčné zmeny v školstve tieto tvorivé dielne predstavujú významný príspevok k transformácii nášho školstva. Príspevky učiteľov sú dokladom pedagogickej tvorivosti a mimoriadne pekného vzťahu k deťom, učiteľskej práci, vykonávanej dobrovoľnícky v mimoriadne náročných ekonomických podmienkach.

V 26 tvorivých dielňach lektori prezentovali tematické projekty alebo celoročné témy, kde je učivo viacerých predmetov ročníka integrované do zmysluplných celkov. V 2 tvorivých dielňach boli

prezentované dosiahnuté výsledky efektívnosti zavádzania modelu ITV v triedach, 4 dielne boli zamerané na stratégie vytvárania spolupracujúceho spoločenstva na triednej, školskej i miestnej úrovni.

Konferencia potvrdila ***záujem a odhodlanie pedagógov základných škôl uskutočňovať demokratické zmeny vo svojich triedach, v školách.*** Účastníci konferencie poukázali ***na významný prínos Asociácie S. Kovalikovej a učiteľov pracujúcich s programom ITV k demokratizácii a humanizácii školstva v SR*** v posledných deviatich rokoch.

Na základe odznených príspevkov, rokovaní počas priebehu konferencie sa konštatovalo:

V oblasti podstatných východísk edukatívneho procesu je potrebné:

- ❖ Vytvárať podmienky pre uplatnenie základných ľudských práv v oblasti vzdelávania
 - právo výberu typu vzdelania a školy rodičmi žiaka,
 - právo na výchovu a vzdelávanie zodpovedajúce schopnostiam a záujmom detí,
 - prostredníctvom legislatívy na uskutočňovanie inovačných programov v školách a vytvorením katalógu overených inovačných programov,
- ❖ pre kurikulárne inovácie - prepojiť inováciu obsahu s „organizačnou“ inováciou, zakotvenou v príslušných predpisoch a vyhláškach,
- ❖ zriadiť grantové komisie na podporu inovácií v školstve.

V oblasti realizácie vzdelávacieho programu je potrebné:

- ❖ sprístupňovať žiakom celostný pohľad na svet cestou zmysluplného učenia, vytvoriť harmóniu medzi získavaním kvalitných poznatkov a rozvinutím sociálnych zručností potrebných pre život v demokratickej spoločnosti,
- ❖ vyučovanie orientovať na rozvoj kognitívnych i metakognitívnych schopností, na základe osobných skúseností a zážitkov žiakov,
- ❖ uprednostňovať konštruktivistický prístup k vyučovaniu, podporujúci intelektuálnu sebadôveru, schopnosti pozitívneho prístupu k riešeniu problémov,
- ❖ umožniť žiakom podieľať sa na riadení vyučovacieho procesu, naučiť ich niest' svoj diel zodpovednosti za svoje učenie, posúvať učiteľa z roly jediného znalca" do roly uľahčovateľa učenia,
- ❖ vytvárať v triede prostredie pre efektívne učenie žiakov, budovať partnerský demokratický vzťah medzi učiteľom a žiakom a tak humanizovať vyučovací proces,
- ❖ rozvíjať kľúčové zručnosti života, za ktoré pokladáme komunikáciu, spoluprácu, kritické myslenie a tvorivé riešenie problémov ako integrálnu súčasť kurikula.

V oblasti riadenia škôl vo vzťahu k orgánom štátnej správy

odporúča sa:

- ❖ uplatňovať v riadení škôl v zmysle §5 zákona č. 350/94 o sústave základných a stredných škôl humanizáciu a demokratizáciu, podporovať a oceňovať inovačné prístupy a tvorivosť učiteľov,
- ❖ vytvárať podmienky pre tímovú prácu, vytvárať v triedach, v školách a miestnych komunitách spolupracujúce spoločenstvá.

V oblasti vzdelávania učiteľov a riadiacich pracovníkov

odporúča sa:

- ❖ Pripraviť koncepciu pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania tak, aby bol učiteľ viac pripravený na inovácie vyučovania, premietnuť zmeny aj do vyhlášok, smerníc a predpisov, stanovujúcich pedagogickú spôsobilosť učiteľa,
- ❖ do tohto procesu zapojiť aj odborníkov z pedagogickej praxe s viacročnými skúsenosťami zo zavádzania inovácií do škôl, pôsobiach v MVO,
- ❖ v príprave učiteľov klásť dôraz na rozvoj kľúčových kompetencií učiteľa, rozvíjať jeho zručnosti potrebné pre tímovú prácu, pozitívne riadenie triedy a zručnosti usmerňovania učenia,
- ❖ pri príprave učiteľov zabezpečiť prepojenosť vedeckého poznania s jeho aplikáciou v praxi, zriaďovať fakultné školy a triedy,
- ❖ vytvoriť prostredie s možnosťou výberu inštitúcie ďalšieho vzdelávania učiteľov, pripraviť akreditačný a certifikačný systém ďalšieho vzdelávania,
- ❖ vzhľadom na doterajšie iniciatívy MVO pri zavádzaní inovácií do praxe škôl vytvoriť podmienky rovnoprávného postavenie štátnych a neštátnych vzdelávacích inštitúcií s akreditovanými vzdelávacími programami a prispôsobiť tomu legislatívu,
- ❖ orientovať ďalšie vzdelávanie školského manažmentu aj na získavanie nevyhnutných podporných zručností pre zavádzanie inovácií do škôl,
- ❖ zakotviť právo a povinnosť učiteľa vzdelávať sa zvolenou formou, viac podporovať prevzatie zodpovednosti učiteľa za svoje celoživotné vzdelávanie a zároveň mu poskytnúť možnosť výberu spôsobu vzdelávania,
- ❖ vytvárať podmienky pre pravidelné odborné stretnutia (semináre, konferencie) zamerané na odborný rast a výmenu skúseností pedagógov,
- ❖ podporovať vznik a činnosť vzdelávacích centier pre inovácie v školstve,
- ❖ do rozpočtu škôl zaradiť položky na vzdelávanie pedagógov.

Na základe uvedených záverov konferencie

jej **účastníci oceňujú doterajšiu podporu MŠ SR**, ktorú poskytlo a poskytuje inovačnému programu ITV na Slovensku. Tiež oceňujú ochotu k spolupráci a podporu, ktorú prejavili niektoré VŠ, MC a odbory školstva okresných úradov.

Očakávajú od vyšších riadiacich orgánov, že budú naďalej podporovať pedagogickú tvorivosť učiteľov a že sa táto podpora v súlade s deklarovanými demokratizačným zámermi a transformáciou celého školstva ešte prehĺbi, že práve v tomto rezorte bude **oceňovaná odbornosť a vzdelanosť**.

*PhDr. Ľubica Bagalová,
PhDr. Mária Matulčíková, CSc.,
RNDr. Tatiana Piovarčiová*

ZDRUŽENIE NA PODPORU ALTERNATÍVNYCH PROGRAMOV VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

Prihovor na konferencii Výchova a vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku - Rozvoj tvorivosti v ITV, 16. septembra 1999, informuje o založení a zámeroch Združenia na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní na Slovensku

Vážení prítomní, dámy a páni, milí hostia,

dovoľujem si prihovoriť sa Vám a môj prihovor bude viac pracovný ako slávnostný. Veľmi dobre si uvedomujem, v akých podmienkach dnes žije slovenský učiteľ, v akých podmienkach vykonáva učiteľské povolanie, v akých podmienkach a za akej podpory sa usiluje o inovácie.

Práve preto by som Vás chcela informovať o založení Združenia na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní na Slovensku, jeho zámeroch a prvých krokoch podniknutých na zlepšenie podmienok pedagogickej práce predovšetkým tých učiteľov, ktorí sa venujú inováciám, hľadajú cesty, ako urobiť vzdelávanie pre deti užitočnejšie, efektívnejšie, zábavnejšie a milšie.

Pravdepodobne všetci viete, že sa vo februári roku 1999 konala celoslovenská konferencia v Banskej Bystrici, na ktorej jednotlivé alternatívy prezentovali svoje pedagogické modely. Na tejto konferencii vyšiel podnet práve z radov ITV, vystúpil pán Lukáš Janoška - „nezostať iba pri prezentácii“.

Táto myšlienka zrejme rezonovala v mysliach viacerých učiteľov aj z iných alternatív, a tak sme prijali pohostinnosť MC v B. Bystrici a začali v malej skupine pripravovať Deklaráciu o slobode vo výchove a vzdelávaní. Aby mala deklarácia dostatočnú vážnosť, aby sme dôraznejšie mohli formulovať naše požiadavky vo vzťahu k MS SR a ďalším riadiacim orgánom v školstve, bolo potrebné spojiť sily alternatív, a tak vzniklo naše Združenie.

Založili ho Asociácia S. Kovalikovej, Asociácia priateľov slobodných waldorfských škôl (APSWS), Združenie pedagógov škôl s rozšíreným vyučovaním regionálnej výchovy, Slovenská asociácia Montessori, Projekt škola hrou, učitelia z projektu Zmena a Orava.

Vedení spoločným úsilím odovzdali sme Deklaráciu pánovi ministrovi školstva (v jeho úrade). Zároveň sme formulovali ponuku na spoluprácu i požiadavky a očakávania, ktoré sa dotýkajú našej spoločnej práce.

Ponuka na spoluprácu má nasledovný obsah:

- 1) Dialóg o úlohách a problémoch nášho školstva, informovanie o našej práci.
- 2) Účasť našich odborníkov v práci expertných skupín na príprave koncepcie školstva v SR.
- 3) Úzka spolupráca s referentom pre inovácie v školstve a alternatívne školy.

Požiadavky Združenia, ktoré presadzuje spoločné záujmy jednotlivých alternatív, sa delia na všeobecné a špecifické.

Všeobecné:

- 1) Koncepcia školstva, ktorá by bola súladná s platnými a účinnými právnymi predpismi (domácimi, zahraničnými).
- 2) Vzdelávacie štandardy a transparentný systém evalvácie (hodnotenia škôl).
- 3) Transparentný a sociálne orientovaný systém financovania školstva

Špecifické požiadavky:

- 1) Vytvorenie priestoru pre tvorbu vlastného kurikula školy a školskej triedy.
- 2) Vypracovanie vyhlášky, ktorá by zahŕňala problematiku alternatívnych škôl.
- 3) Vypracovanie ďalšej legislatívnej dokumentácie, ktorá by umožňovala praktickú realizáciu slobody a zodpovednosti vo výchove, vzdelávaní a terapeuticko-výchovnej starostlivosti o deti 3-18 - ročné.
- 4) Podpora špecifických foriem učiteľskej prípravy a ďalšieho vzdelávania, podpora činnosti vzdelávacích centier, pripravujúcich učiteľov pre jednotlivé alternatívy a rozvíjajúcich teóriu alternatívnych pedagogických modelov

Vzhľadom na postupnosť legislatívnych prác na MŠ SR začalo naše Združenie pracovať na koncepcných otázkach a zámeroch, ktoré by bolo potrebné presadiť do školského zákona a ďalších právnych dokumentov. Prvé výsledky našej práce Vám ponúkame. Prosím Vás, ak si nájdete čas, cez prestávku, prečítajte si nami navrhované princípy tvorby koncepcie školskej sústavy a zásadné myšlienky k tvorbe školského zákona a na pripravené hárky vpište svoje názory a pripomienky.

Zároveň by som Vás chcela upozorniť na Deklaráciu o slobode a zodpovednosti vo výchove a vzdelávaní, ktorú sme pripravili do klubov a poprosiť Vás o jej prečítanie a v prípade súhlasu i Vaše súhlasné stanovisko. Máme taký úmysel, že by ste Deklaráciu mohli vziať so sebou do Vášho klubu, prečítať ju spoločne, porozprávať sa o jej obsahu a v prípade súhlasu poslať ju podpísanú na adresu tejto školy.

Za Vašu ochotu a iniciatívnosť Vám vopred ďakujem.

Želám našej spoločnej konferencii veľa úspechov, pekných zážitkov zo zaujímavého pedagogického poznávania i z krásnych ľudských stretnutí.

*PhDr. Mária Matulčíková, Csc.,
prezidentka Združenia*

DEKLARÁCIA O SLOBODE A ZODPOVEDNOSTI VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ V SR - VYDANÁ ZDRUŽENÍM NA PODPORU ALTERNATÍVNYCH PROGRAMOV VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

Preambula

My, občania, učitelia, vychovávateľia, rodičia, vedeckí a odborní pracovníci a zúčastnení o otázky výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike sme sa zišli, aby sme vyhlásili naše požiadavky k slobode a zodpovednosti vo výchove a vzdelávaní v SR.

Život v demokratickej spoločnosti predpokladá občiansku a politickú slobodu, ako i právnu účasť občanov na jej realizácii. Právo na vzdelanie a sloboda vo výchove patrí k základným ľudským právam. Sme presvedčení o tom, že vzdelanie je jedným z najdôležitejších predpokladov vnútornej slobody a sociálnej zodpovednosti, tolerantného spolunažívania a ľudského rozvoja.

Slovenská republika ako demokratická krajina sa chce stať súčasťou rovnoprávného kultúrneho a sociálneho prostredia Európy, prostredia, v ktorom majú prioritu hodnoty kultúrnej rozmanitosti a mierového spolunažívania.

Potrebuje slobodnú, rozmanitú vzdelávaciu sústavu, demokratický vzdelávací systém, v ktorom je rešpektovaná jedinečnosť a neopakovateľnosť každého dieťaťa a chránená jeho ľudská dôstojnosť.

Táto deklarácia vychádza zo základných právnych dokumentov SR - Ústavy SR a z nej odvodených právnych predpisov, ktoré upravujú riadenie výchovy a vzdelávania, ďalej z medzinárodno-právnych dokumentov OSN, UNESCO, Rady Európy, Európskeho spoločenstva, Európskeho parlamentu a Európskeho fóra pre slobodu vo výchove a vzdelávaní.

Základné východiská a požiadavky pre tvorbu slobodnej a rozmanitej vzdelávacej sústavy v SR

1. Vzdelávací systém v Slovenskej republike musí byť v súlade s účinnými a platnými právnymi predpismi, upravujúcimi ochranu základných ľudských práv a slobôd (medzinárodné dohovory, Ústava SR, ako aj ďalšie relevantné právne normy), a tiež s aktuálnymi kultúrnymi a sociálnymi potrebami občanov SR.
2. Sloboda vo výchove a vzdelávaní obsahuje prednostné právo rodiča na voľbu spôsobu vzdelania, ktoré musí jeho dieťa dostať. Obsahuje tiež právo na otvorenie alternatívnej školy a poskytovanie vyučovania, ktoré zodpovedá jej teórii.

Základom všetkého pedagogického snaženia je umožniť slobodu rozvoja vlastných schopností a identity dieťaťa. Výchova a vzdelávanie má smerovať k mnohostrannému a harmonickému rozvoju osobnosti dieťaťa na najvyššiu možnú mieru.

Život v škole, výchova a vzdelávanie má byť prípravou na zodpovedný život v slobodnej, demokratickej spoločnosti.

3. Pedagogická sloboda musí byť garantovaná učiteľom pri vykonávaní ich pracovných povinností. Ako kreatívni tvorcovia každodenného života školy, sprievodcovia, uľahčovateľia a podporovatelia rozvoja dieťaťa majú zvlášť rozvinutú schopnosť poznať vzdelávacie potreby, vhodnosť učebných prostriedkov, vyučovacích metód i vzdelávacieho obsahu pre svojich žiakov. Učiteľom má byť poskytnutá sloboda, aby mohli pracovať podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia, mali možnosť zavádzať inovácie do školskej praxe, aplikovať alternatívne prístupy k výchove

a vzdelávaní, rozvíjať teóriu alternatívnych pedagogických koncepcií ako klasických, vo svete overených koncepcií (Pedagogický systém M. Montessori, R. Steinera, C. Freineta, P. Petersena, S. Kovalikovej), tak i novších koncepcií projektov a programov (napr. otvorené školy, zdravé školy, regionálne školy, projekt Orava, projekt Zmena, Škola dokorán) v prospech výchovy a vzdelávania detí od troch do 18-tich rokov.

Vzdelávacie ciele, obsahy a metódy, ktoré sú predmetom pedagogickej aplikácie a overovania, musia byť v spojení a v súlade s ľudskými právami a základnými slobodami (Ústava SR).

Všetko úsilie a námaha zainteresovaných musí smerovať k tomu, aby bola v záujme žiakov podporovaná úzka spolupráca medzi školou, učiteľmi a rodičmi. Rodičom má byť umožnená aktívna spoluúčasť na školskej výchove a vyučovaní.

4. Učiteľom musí byť umožnené špecifické učiteľské vzdelávanie a príprava. Riadiace a správne orgány majú povinnosť umožniť vytvorenie vzdelávacích centier pre odbornú-metodickú prípravu učiteľov, rozvíjanie teórie alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní a napomáhať rozširovaniu overených inovácií v školskej praxi. V realizácii systému podpory učiteľského rastu v rámci celoživotného profesijného rastu učiteľov (Charta učiteľov) zohľadňovať špecifické potreby a požiadavky praxe alternatívnych programov vo vzdelávaní a výchove.
5. Každý dohliadajúci a kontrolný systém má vo vzťahu k učiteľom slúžiť na to, aby podporoval učiteľov v plnení ich úloh, podporoval iniciatívu a zodpovednosť v pedagogickej práci. Realizácia alternatívnych programov vo vzdelávaní a výchove vyžaduje diferencovaný prístup, podporu a kompromisy v oblasti pedagogicko-organizačného riadenia a celkového hodnotenia práce alternatívnych škôl. Vzhľadom na zásadné koncepčné inovácie alternatívnych škôl a podstatné diferencie v porovnaní s prácou bežných škôl, školských a výchovných zariadení, žiadame k ich hodnoteniu prizvať zástupcu nášho združenia alebo príslušnej asociácie. Pritom je potrebné, aby vzdelanie poskytované alternatívnymi školami a školskými zariadeniami zodpovedalo minimálnym štandardom, stanoveným štátom.
6. Školy musia byť rovnoprávne financované, nezávisle na tom, kto ich zriadil, pričom verejné príspevky sa určujú podľa zistených úplných nákladov štátnych škôl.
7. Školám, učiteľom a žiakom musí byť umožnené rozvíjať procesy sebarozhodovania a samosprávy. Zo strany štátnych orgánov i orgánov samosprávy musia mať školy podporu v otvorenosti k vonkajšiemu sociálnemu prostrediu: kultúrno-vzdelávacím inštitúciám, médiám, inštitúciám 3. sektoru, ako aj k profesným inštitúciám a fóram doma i v zahraničí.

Záverečné ustanovenia

1. Pre potreby aktívnej spolupráce na transformácii školstva v SR, presadzovania požiadaviek alternatívnych programov vo vzdelávaní a výchove uskutočňovaných na Slovensku založili: Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku, Asociácia priateľov slobodných waldorfských škôl, Slovenská asociácia Montessori, Projekt Škola hrou, Združenie pedagógov zo škôl s rozšíreným vyučovaním regionálnej výchovy a ľudovej kultúry, za podpory Metodického centra v B. Bystrici, **Združenie na podporu alternatívnych programov vo výchove a vzdelávaní**, ktoré vytvorilo a vydalo túto deklaráciu.
2. Ako rovnocenní partneri ponúkame spoluprácu a pomoc Ministerstvu školstva SR a príslušným orgánom štátnej správy pri tvorbe koncepčných, metodických a legislatívnych dokumentov k napĺňaniu slobody vo vzdelávaní v našej vzdelávacej sústave.

3. Žiadame vytvoriť expertnú skupinu/poradný orgán pri MŠ SR pre otázky zavádzania inovácií do školskej praxe a aplikácie alternatívnych prístupov do výchovy a vzdelávania.
4. Žiadame MS SR o legislatívne doriešenie podmienok zakladania, organizácie a riadenia, vyhodnocovania a ďalšej činnosti alternatívnych škôl a školských zariadení všetkých typov: predškolskými zariadeniami počnúc a strednými školami končiac. Žiadame zaradiť problematiku alternatívnych škôl a alternatívnych materských škôl do školského zákona a príslušných vyhlášok.

Dňa 16. augusta 1999

Deklaráciu podpísali:

Asociácia priateľov slobodných waldorfských škôl

Slovenská asociácia Montessori

Združenie pedagógov zo škôl s rozšíreným vyučovaním regionálnej výchovy a ľudovej kultúry

Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku

Projekt škola hrou

Združenie pedagógov škôl s rozšíreným vyučovaním regionálnej výchovy

Zmena

VÝCHOVA A VZDELÁVANIE PRE 21. STOROČIE

Inováciami kurikula k zmysluplnému učeniu

Vydanie: prvé

Náklad: 1 000 výtlačkov

Rozsah: 204 strán

Tlač: ADC PRINT Sered'

Vydavateľ: Asociácia S. Kovalikovej - Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku
ZŠ Komenského, Majerníkova 60, Bratislava

ISBN 80-968477-0-8

